



Avrupa Birliğı tarafından
finanse edilmektedir.



Doğal Afet Yönetimi ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Haritalama ve İzleme Çalışması

2025

**NÜKET PAKSOY ERBAYDAR
NİLÜFER DİLARA AR MUTLU
EBRU İNAL ÖNAL
GÜL YALÇIN**

Türkiye’de Katılımcı Demokrasinin Güçlendirilmesi:

Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin İzlenmesi Projesi Faz III

Doğal Afet Yönetimi ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği:

Haritalama ve İzleme Çalışması

Nüket Paksoy Erbaydar

Nilüfer Dilara Ar Mutlu

Ebru İnal Önal

Gül Yalçın

Haziran 2025

CEİD YAYINLARI

Doğal Afet Yönetimi Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Haritalama ve İzleme Çalışması

Kaynak gösterilmek kaydıyla yararlanılabilir.

ISBN: 978-625-7666-49-7



Tel: 0 312 440 04 84

www.ceid.org.tr

www.ceidizler.ceid.org.tr

Süpervizör: İlknur Yüksel-Kaptanoğlu

Editör: Handan Çağlayan

Kapak/İç Tasarım: Hasan Kürşat Akcan

Bu yayın Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir. İçeriği yalnızca Cinsiyet Eşitliği İzleme Derneği sorumluluğundadır ve her zaman Avrupa Birliği'nin görüşlerini yansıtmaz.

NÜKET PAKSOY ERBAYDAR, Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı’nda öğretim üyesi olarak çalışmaktadır. Tıp Doktoru, Halk Sağlığı Uzmanı, Disiplinlerarası Sosyal Psikiyatri Bilim Uzmanıdır. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kadın Çalışmaları bölümünde yüksek lisans yapmıştır. Temel çalışma alanı kadın sağlığı, toplumsal cinsiyet, toplum ruh sağlığı ve şiddetin önlenmesidir. Toplumsal cinsiyet ve afet konusunda mezuniyet sonrası dersler ve hizmet içi eğitimler vermekte olup 2017-2021 yılları arasında T.C. İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı AFAD UDAP kapsamında yapılan “Toplumsal Cinsiyet Perspektifinin Türkiye’nin Afet Politikalarına Entegre Edilmesi” başlıklı projenin yürütücülüğünü yapmıştır. Toplumsal cinsiyet ve afetler başlığında çeşitli yayınları bulunmaktadır.

NİLÜFER DİLARA AR MUTLU, Doktor Adayı, Atılım Üniversitesi’nde politik ekonomi bölümünde doktora öğrencisidir. Temel çalışma alanları arasında iktisadi düşünceler tarihi, politik iktisat, toplumsal cinsiyet, feminist iktisat, Marksist feminizm, kadına yönelik şiddetle mücadele ve kadın cinayetleri yer almaktadır. “Toplumsal Cinsiyet Perspektifinin Türkiye’nin Afet Politikalarına Entegre Edilmesi” başlıklı projede veri analizi sürecinde görev almıştır.

EBRU İNAL-ÖNAL, Doçent Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Acil Yardım ve Afet Yönetimi Bölümü’nde görev yapmaktadır. Halk sağlığı, afet yönetimi ve toplumsal cinsiyet alanına özgü çok sayıda yayını vardır. AFAD tarafından desteklenen Ulusal Deprem Araştırma Programı (UDAP) kapsamında 01.12.2017 tarihinde desteklenmeye başlanan, UDAP-Ç-17-02 kodlu “Toplumsal Cinsiyet Perspektifinin Türkiye’nin Afet Politikalarına Entegre Edilmesi” isimli projede araştırmacı olarak görev almıştır ve toplumsal cinsiyet ve afetler başlığında çeşitli yayınları mevcuttur.

GÜL YALÇIN, Diplomat (emekli), İzmir Ekonomi Üniversitesi Öğretim görevlisi (yarı zamanlı). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları Yüksek Lisans Programını tamamlamıştır. Halen İzmir Ekonomi Üniversitesi’nde Uluslararası İlişkiler Doktorası yapmaktadır. Çalışma alanları Uluslararası İlişkiler ve Toplumsal Cinsiyettir. “Toplumsal Cinsiyet Perspektifinin Türkiye’nin Afet Politikalarına Entegre Edilmesi” başlıklı projede çalışmıştır.

Teşekkür

Bu çalışma, toplumsal hayatı şekillendiren en önemli dinamiklerden biri olan toplumsal cinsiyet bağlamında genelde doğa kaynaklı afetleri özelde depremleri ele almayı amaçlamaktadır. İnsan olmadan afet olmayacağı bilgisinden hareketle afetleri bilimsel bir yaklaşımla ele alarak afet ve toplumsal cinsiyet ilişkisini özetlemeyi; toplumsal cinsiyet perspektifinin ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasının afet yönetiminde yaratacağı itici gücü ve afetlerin zararlarını azaltma potansiyelini ortaya koymayı hedeflemektedir. Bu amaçlar için gerek uluslararası gerekse sınırlı da olsa- yerel literatürü kullanarak bir çerçeve çizilmek istenmiştir.

Türkiye sık afet yaşanan bir ülkedir. Özellikle depremler bu ülkenin önemli bir gerçeğidir. Marmara, Adana, Van, İzmir ve Kahramanmaraş depremleri bu gerçeği en açık biçimde deneyimlememizi sağlamıştır. Türkiye’de bundan sonra da başka depremlerin olacağı açıktır. Ayrıca iklim değişikliği, küresel ısınma kaynaklı başka doğa olaylarının yanı sıra salgınlar da bu tabloya eklenecek birden fazla afetin bir arada meydana geldiği durumlar olacaktır. Özellikle doğa kaynaklı afetler kadın, erkek, kız ya da oğlan çocuğu diye bir ayırım yapmaz. Ancak doğa kaynaklı olsun ya da olmasın tehlikelerle yüz yüze gelinmesi sonucunda oluşan risklerin afete dönüşmesiyle birlikte kadınlar, erkekler, kız ve oğlan çocukları farklı şekillerde etkilenirken kadınlar ve kız çocukları daha fazla zarar görürler.

Afetler ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Haritalama ve İzleme Çalışması, “Türkiye’de Katılımcı Demokrasinin Geliştirilmesi: Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin İzlenmesi Projesi” çerçevesinde hak temelli bir yaklaşım ile yapılmıştır. Yazarlar olarak bizler afet yönetimi toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda kendimizi güncellemeyi sürdürmemizi sağlayan ve son yaşanan deprem felaketini de içine alacak şekilde hak temelli bir bakış açısıyla ve sistematik bir raporlama mantığı ile afetlere yaklaşma fırsatı veren bu çalışmayı yapmayı bir görev bildik.

Bizlere konuyu emanet eden Cinsiyet Eşitliği İzleme Derneği’ne teşekkür ederiz.

Prof. Dr. Nüket Paksoy-Erbaydar
Nilüfer Dilara Ar Mutlu
Doç. Dr. Ebru İnal-Önal
Öğretim Görevlisi Gül Yalçın

İçindekiler

TEŞEKKÜR	5
TABLOLAR LİSTESİ	8
ŞEKİLLER VE RESİMLER LİSTESİ	12
KISALTMALAR	13
YÖNETİCİ ÖZETİ	16
I. GİRİŞ	32
AMAÇ	40
AFET YÖNETİMİ ALANINA TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ PERSPEKTİFİNİN GİRİŞİ	40
II. NORMLAR VE STANDARTLAR	48
A. NORMLAR	48
Afet Yönetimi ve Toplumsal Cinsiyet Alanı ile İlgili Uluslararası İnsan Hakları Belgelerinin Listelenmesi	48
Normların Belirlenmesi	50
B. STANDARTLAR, ÖLÇÜTLER VE İYİ UYGULAMALAR	63
Standartların Belirlenmesi	63
Ölçütlerin Belirlenmesi	80
İyi Uygulamalar	81
III. TÜRKİYE BAĞLAMININ MEVCUT DURUM ANALİZİ: NORMATİF-POLİTİK YAPI	89
A. YEREL MEVZUATIN HARİTALANDIRILMASI: MEVZUATIN İNSAN HAKLARI BELGELERİ İLE UYUMUNUN DEĞERLENDİRİLMESİ (YAPISAL İZLEME)	89
B. İLGİLİ POLİTİKALARIN HARİTALAMASI: KURUM VE KURULUŞLARIN POLİTİKA BELGELERİ, STRATEJİK PLANLARI VE EYLEM PLANLARININ İNSAN HAKLARI BELGELERİYLE UYUMUNUN TESPİTİ (YAPISAL İZLEME)	99
C. SİVİL TOPLUM ÖRGÜTLERİNİN VE DİĞER KAMUSAL AKTÖRLERİN KAPASİTELERİNİN HARİTALAMASI (YAPISAL İZLEME)	149
Türkiye’de Sivil Toplumun Kapasitesi	149
Afet Alanında İzleme Yapan Sivil Toplum Kuruluşları ve Diğer Kamusal Aktörlerin İzleme-Değerlendirme Raporlarının İçeriği	150
IV. GÖSTERGE VE VERİ KAYNAKLARI	202
A. GÖSTERGE KAYNAKLARININ HARİTALAMASI	208
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (2015-2030)	217
CEDAW 37 Numaralı Tavsiye Kararı	220
Ulusal Düzeyde Veri Sağlayan Kaynaklar	222

B. GÖSTERGELER	223
C. NİTELİKSEL VERİ VE VERİ KAYNAKLARI	230
V. TÜRKİYE’DE AFET YÖNETİMİNİN HARİTALANMASI	233
A. MEVCUT DURUM	233
VI. GÖSTERGELER	247
A. AFET ÖNCESİ DÖNEMDE VERİ TOPLANMASI ÖNERİLEN GÖSTERGELER	249
Afet Öncesi Dönemde Veri Toplanması Önerilen Göstergeler- Planlama ve Koordinasyon	249
Afet Öncesi Dönemde Veri Toplanması Önerilen Göstergeler -Barınma ve Temel İhtiyaçlar	257
Afet Öncesi Dönemde Veri Toplanması Önerilen Göstergeler -Sağlık Hizmetlerine Erişilebilirlik	260
Afet Öncesi Dönemde Veri Toplanması Önerilen Göstergeler -Şiddetin Önlenmesi	262
Afet Öncesi Dönemde Veri Toplanması Önerilen Göstergeler-Eğitim ve Farkındalık	263
Afet Öncesi Dönemde Veri Toplanması Önerilen Göstergeler -İzleme ve Değerlendirme	266
B. AFET SIRASINDA VERİ TOPLANMASI ÖNERİLEN GÖSTERGELER	267
C. AFET SONRASINDA VERİ TOPLANMASI ÖNERİLEN GÖSTERGELER -BARINMA VE TEMEL İHTİYAÇLAR	269
Afet Sonrasında Veri Toplanması Önerilen Göstergeler -Sağlık ve Şiddetin Önlenmesi	272
Afet Sonrasında Veri Toplanması Önerilen Göstergeler -Eğitim ve Farkındalık	274
Afet Sonrasında Veri Toplanması Önerilen Göstergeler -İzleme ve Değerlendirme	276
VII. KAVRAMLAR VE TEKNİK TERİMLER LİSTESİ	278
VIII. KAYNAKÇA	281

Tablolar Listesi

Tablo 1: Afete neden olabilecek tehlikeler	33
Tablo 2: Dünyada 21. yüzyılda meydana gelen ve 7’nin üzerinde şiddete sahip depremler ve sonuçları	38
Tablo 3: Afet yönetimi ve toplumsal cinsiyet eşitliği ile ilgili insan hakları belgeleri	49
Tablo 4: Afet yönetimi ve toplumsal cinsiyet eşitliği tematik alanına ilişkin standartları içeren belgeler listesi	64
Tablo 5: Sendai Çerçevesinin Öncelik Alanları	71
Tablo 6: Sendai Çerçevesi’nde bulunan ilkeler	72
Tablo 7: TÜİK portalında Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (Amaçları) kapsamında yer alan afetlerle ilgili göstergelere dair veriler	75
Tablo 8: CEDAW 37 sayılı Genel Tavsiye Kararı temel ilkeleri ve kapsamı	77
Tablo 9: AFAD ile ilişkili kanunlar	92
Tablo 10: Türkiye’de afet yönetimine ilişkin uygulamada olan eylem planları	98
Tablo 11: KEFEK’in İlgili Politika Belgelerinin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Analizi	102
Tablo 12: Strateji ve Bütçe Başkanlığı’nın İlgili Politika Belgelerinin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Analizi	105
Tablo 13: Strateji ve Bütçe Başkanlığı’nın İlgili Politika Belgelerinin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Analizi (Devam)	106
Tablo 14: İRAP’larda deprem etki alanı içerisinde yer alan illerin eylem sayıları	108
Tablo 15: Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı ve Sağlık Bakanlığı’nın İlgili Politika Belgelerinin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Analizi	112
Tablo 16: Tarım ve Orman Bakanlığı ve Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü’nün İlgili Politika Belgelerinin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Analizi	116
Tablo 17: İlgili Bakanlık ve Kurumların Politika Belgelerinin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Analizi	117
Tablo 18: Adana Büyükşehir Belediyesi ve Adana Valiliği Politika Belgelerinin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Analizi	127
Tablo 19: Ankara Büyükşehir Belediyesi ve Ankara Valiliği Politika Belgelerinin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Analizi	129
Tablo 20: İstanbul Büyükşehir Belediyesi ve İstanbul Valiliği Politika Belgelerinin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Analizi	130
Tablo 21: İzmir Büyükşehir Belediyesi ve İzmir Valiliği Politika Belgelerinin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Analizi	131
Tablo 22: Gaziantep Büyükşehir Belediyesi ve Gaziantep Valiliği Politika Belgelerinin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Analizi	132

Tablo 23: Trabzon Büyükşehir Belediyesi ve Trabzon Valiliği Politika Belgelerinin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Analizi	134
Tablo 24: Hatay Büyükşehir Belediyesi ve Hatay Valiliği Politika Belgelerinin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Analizi	136
Tablo 25: Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi ve Kahramanmaraş Valiliği Politika Belgelerinin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Analizi	137
Tablo 26: Malatya Büyükşehir Belediyesi ve Trabzon Valiliği Politika Belgelerinin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Analizi	138
Tablo 27: Adıyaman Büyükşehir Belediyesi ve Adıyaman Valiliği Politika Belgelerinin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Analizi	139
Tablo 28: Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi ve Diyarbakır Valiliği Politika Belgelerinin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Analizi	140
Tablo 29: Elazığ Belediyesi ve Elazığ Valiliği Politika Belgelerinin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Analizi	141
Tablo 30: Kilis Belediyesi ve Kilis Valiliği Politika Belgelerinin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Analizi	142
Tablo 31: Osmaniye Belediyesi ve Osmaniye Valiliği Politika Belgelerinin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Analizi	143
Tablo 32: Bursa Büyükşehir Belediyesi ve Bursa Valiliği Politika Belgelerinin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Analizi	144
Tablo 33: Eskişehir Büyükşehir Belediyesi ve Eskişehir Valiliği Politika Belgelerinin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Analizi	145
Tablo 34: Mersin Büyükşehir Belediyesi ve Mersin Valiliği Politika Belgelerinin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Analizi	146
Tablo 35: Samsun Büyükşehir Belediyesi ve Samsun Valiliği Politika Belgelerinin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Analizi	147
Tablo 36: Afet Alanında İzleme Yapan Örgütlerin Çoklu Ayrımcılık ve LGBTİQ+’ları İçerme Durumu	163
Tablo 37: Afet alanında izleme yapan ve çeşitli kadın örgütlerinin izleme-değerlendirme raporlarının içeriği	171
Tablo 38: LGBTİQ+ Örgütlerinin Raporlarının Çoklu Ayrımcılık ve Kadın Duyarlılığı Analizi	175
Tablo 39: Yerel Kadın Örgütleri’nin Raporları, Çoklu Ayrımcılık ve Kadın Duyarlılığı Analizi	178
Tablo 40: Birleşmiş Milletler Kuruluşlarının ve Türkiye Birimlerinin Afet Yönetimi ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Duyarlılığı Analizi	180
Tablo 41: Çeşitli Uluslararası Kuruluşların Afet Yönetimi ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Duyarlılığı Analizi	185
Tablo 42: Bazı Meslek Örgütlerinin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Duyarlılığı Analizi	188
Tablo 43: İnsan Hakları Alanında Faaliyet Gösteren Sivil Toplum Kuruluşlarının Afete İlişkin Çalışmalarının Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Duyarlılığı Analizi	191

Tablo 44: Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı Afet Riskinin Azaltılması için Veriye Dayalı Stratejik Planlama	197
Tablo 45: Farklı Alanda Faaliyet Gösteren Örgütlerle Özel Sektör Kuruluşlarının Afete İlişkin Çalışmalarının Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Duyarlılığı Analizi	198
Tablo 46: Farklı Alanda Faaliyet Gösteren Örgütlerle Özel Sektör Kuruluşlarının Afete İlişkin Çalışmalarının Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Duyarlılığı Analizi	199
Tablo 47: Afet Yönetimi Alanında Hizmet Sunan Bazı Kamu Kurumlarıyla Sivil Toplum Kuruluşlarının Yönetim Yapılarının Kadın ve Erkek Sayılarının Dağılımı	200
Tablo 48: Afetlere yönelik olarak geliştirilmiş uluslararası veri tabanlarının toplumsal cinsiyet eşitliği/duyarlılığı analizi	211
Tablo 49: Afet alanına ilişkin uluslararası göstergelerin veri kaynakları	212
Tablo 50: Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları’nda bulunan afetlere ilişkin hedef ve göstergeler	219
Tablo 51: Afetlere yönelik olarak geliştirilmiş ulusal veri tabanlarının toplumsal cinsiyet eşitliği/duyarlılığı analizi	222
Tablo 52: Afet öncesi, sırası ve sonrası dönemler açısından küresel göstergeler (Sendai Çerçevesi, SKA kapsamında)	223
Tablo 53: Afet öncesi, sırası ve sonrası dönemler açısından küresel göstergeler (Sendai Çerçevesi, SKA kapsamında)	225
Tablo 54: Afet yönetimi ve toplumsal cinsiyet eşitliği alanında yapılması önerilen nitel çalışmalar	232
Tablo 55: Türkiye’nin deprem kuşakları	236
Tablo 56: Türkiye’de geçen yüzyıldan bu yana meydana gelen büyüklüğü yedi ve üzeri olan depremler ^{1,2,3,4}	238
Tablo 57: (A) Afet Öncesi Dönemde Veri Toplanması Önerilen Göstergeler - Planlama ve Koordinasyon	252
Tablo 58: (A) Afet Öncesi Dönemde Veri Toplanması Önerilen Göstergeler Planlama ve Koordinasyon -Devam	254
Tablo 59: (A) Afet Öncesi Dönemde Veri Toplanması Önerilen Göstergeler - Barınma, Temel İhtiyaçlar ve Bakım Yükü	258
Tablo 60: (A) Afet Öncesi Dönemde Veri Toplanması Önerilen Göstergeler - Barınma, Temel İhtiyaçlar ve Bakım Yükü	259
Tablo 61: Afet Öncesi Dönemde Veri Toplanması Önerilen Göstergeler -Sağlık Hizmetlerine Erişilebilirlik	261
Tablo 62: (A) Afet Öncesi Dönemde Veri Toplanması Önerilen Göstergeler -Şiddetin Önlenmesi	262
Tablo 63: (A) Afet Öncesi Dönemde Veri Toplanması Önerilen Göstergeler -Eğitim ve Farkındalık	264

Tablo 64: (A) Afet Öncesi Dönemde Veri Toplanması Önerilen Göstergeler -İzleme ve Değerlendirme	266
Tablo 65: (B)-Afet Sırasında Veri Toplanması Önerilen Göstergeler	268
Tablo 66: (C) Afet Sonrasında Veri Toplanması Önerilen Göstergeler -Barınma ve Temel İhtiyaçlar	270
Tablo 67: (C) Afet Sonrasında Veri Toplanması Önerilen Göstergeler -Barınma ve Temel İhtiyaçlar	271
Tablo 68: (C) Afet Sonrasında Veri Toplanması Önerilen Göstergeler -Sağlık ve Şiddetin Önlenmesi	273
Tablo 69: (C) Afet Sonrasında Veri Toplanması Önerilen Göstergeler -Eğitim ve Farkındalık	275
Tablo 70: (C) Afet Sonrasında Veri Toplanması Önerilen Göstergeler -İzleme ve Değerlendirme	277

Şekiller ve Resimler Listesi

Şekil 1: Afet döngüsü	34
Şekil 2: Türkiye Afet ve Acil Durum Yönetim Sistemi.....	107
Şekil 3: İnceleme yapılan iller	126
Resim 1: Türkiye deprem tehlike haritası	233
Resim 2: Doğu Anadolu Fay Sistemi’ne ait sismik segmentler (Demirtaş, Erkmen).....	235
Resim 3: Türkiye’de geçen yüzyıldan bu yana meydana gelen büyüklüğü yedi ve üzeri olan depremler	237

Kısaltmalar

Kısaltma	Açılımı
AB	Avrupa Birliği
AHDER	Afete Hazırlık ve Deprem Eğitimi Derneği
AKOM	İstanbul Afet Koordinasyon Merkezi
AKOMAS	Akom Afet Bilgi Sistemi
ASPB	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı
BM	Birleşmiş Milletler
BMGK	Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi
BAK	Binyıl Kalkınma Amaçları
UNDP	United Nations Development Programme (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı)
CATS	Cinsiyet Ayrımcılığı Takip Sekreteryası
CDD	Canadian Disaster Database (Kanada Afet Veritabanı)
CDEMA	Caribbean Disaster Emergency Management Agency (Karayipler Acil Afet Durum Yönetimi Ajansı)
CE-DAT	Complex Emergency Database (Kompleks Aciller Veritabanı)
CEDAW	Convention on the Elimination of all Forms of Discrimination Against Women
CEEP	Cinsiyet Eşitliği Eylem Planı
CEİD	Cinsiyet Eşitliği İzleme Derneği
CRED	The Center for Research on the Epidemiology of Disasters (Afet Epidemiyolojisi Araştırma Merkezi)
CYBE	Cinsel Yolla Bulaşan Enfeksiyon
ÇEZE	Çocuk Yaşta, Erken ve Zorla Evlilik
DIBI	Data Informasi Bencana Indonesia (Endonezya Afet Veritabanı)
DSÖ	Dünya Sağlık Örgütü
DPT	Devlet Planlama Teşkilatı
EFDRR	European Forum for Disaster Risk Reduction (Avrupa Afet Risk Azaltma Forumu)
EM-DAT	The International Disaster Database-Uluslararası Afet Veritabanı
EMSC	European-Mediterranean Seismological Centre (Avrupa Akdeniz Sismoloji Merkezi)
EŞİK	Eşitlik İçin Kadın Platformu
GLIDNumber	A GLObal IDentifier number (Küresel Tanımlayıcı Sayı)
HAP	Hastane Afet Planı
HASUDER	Halk Sağlığı Uzmanları Derneği
HFA	Hyogo Framework for Action 2005-2015 (Hyogo Çerçeve Eylem Planı 2005-2015)
IASC	Inter-Agency Standing Committee (Kurumlararası Daimi Komite)

IFRC	International Federation of Red Cross and Crescent (Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Federasyonu)
İHEB	İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi
IDNDR	International Decade for Natural Disaster Reduction-Uluslararası (Doğal Afetleri Azaltma Onyılı)
INSARAG	International Search and Rescue Advisory Group (Uluslararası Arama Kurtarma Ekipleri Tavsiye Grubu)
İLSAP	İl Sağlık Afet ve Acil Durum Planları
İRAP	İl Afet Risk Azaltma Planı
KADAV	Kadınlarla Dayanışma Vakfı
KAGİDER	Türkiye Kadın Girişimciler Derneği
KEFEK	Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu
KEİG	Kadın Emeği ve İstihdamı Girişimi
KSGM	Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü
LGBTİQ+	Lezbiyen, gey, biseksüel, trans, interseks, queer ve artı
MAG	Mahalle Afet Gönüllüleri
MRE	Mayın Risk Eğitimi
MTA	Maden Tetkik Arama Genel Müdürlüğü
PSS	Psikososyal Destek
Sendai Çerçevesi	Sendai Afet Risk Azaltma Çerçevesi (The Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015-2030-Sendai Framework)
SGDD (ASAM)	Sosyal Gelişim ve Dayanışma Derneği (Association for Social Development and Aid Mobilization)
SPoD	Sosyal Politika, Cinsiyet Kimliği ve Cinsel Yönelim Çalışmaları Derneği
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
SKA	Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları
TABB	Türkiye Afet Bilgi Bankası
TAMP	Türkiye Afet Müdahale Planı
TARAP	Türkiye Afet Risk Azaltma Planı
TBB	Türk Tabipleri Birliği
TCDB	Toplumsal Cinsiyete Dayalı Bütçeleme
TMMOB	Türkiye Mimarlar Mühendisler Odası Birliği
TPD	Türkiye Psikiyatri Derneği
TSK	Türk Silahlı Kuvvetleri
TSSB	Travma Sonrası Stres Bozukluğu
TUAA	Türkiye Ulusal Afet Arşivi
TÜRKONFED	Türk Girişim ve İş Dünyası Konfederasyonu
Kısaltma	Açılımı
TÜSİAD	Türk Sanayici ve İş İnsanları Derneği
UDSEP	Ulusal Deprem Stratejisi ve Eylem Planı
UNFPA	United Nations Funds for Population (Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu)

UNHCR	BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği
URAP	Ulusal Radyasyon Acil Durum Planı
USGS	United States Geological Survey (Birleşik Devletler Jeolojik Araştırması)
UNDP	United Nations Development Program (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı)
WEF	World Economic Forum (Dünya Ekonomik Forumu)
WHO	World Health Organization (Dünya Sağlık Örgütü, DSÖ)
UNDRR	United Nations Office for Risk Reduction (Birleşmiş Milletler Afet Risk Azaltma Ofisi)
YÖK	Yükseköğretim Kurulu

Yönetici Özeti

Çalışmanın Amacı ve Kapsamı

1. Cinsiyet Eşitliği İzleme Derneği’nin (CEİD) Avrupa Birliği tarafından desteklenen “Türkiye’de Katılımcı Demokrasinin Güçlendirilmesi: Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin İzlenmesi” projesinin nihai amacı, Türkiye’de afet yönetimi süreçlerine toplumsal cinsiyet bakış açısını dahil ederek toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden kaynaklanan olumsuz sonuçların ortadan kaldırılmasına katkı sağlamak ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin tesisine yönelik çabaları desteklemektir. Bu çalışmada, toplumsal hayatı şekillendiren önemli dinamiklerden biri olan toplumsal cinsiyet ve toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında, Türkiye ölçeğinde doğal bir afet olan depremler özelinde afet yönetimi süreçleri incelenmiştir.
2. Türkiye’de afet yönetimi şimdiye kadar toplumsal cinsiyet bakış açısıyla ele alınmamış ve bu bağlamda bütüncül bir incelemeye tabi tutulmamıştır. Bu çalışma, afet yönetimi ve toplumsal cinsiyet ilişkisini ele alan ilk kapsamlı girişim olup, 6-7 Şubat 2023 Kahramanmaraş depremlerinden etkilenen bölgelerde toplumsal cinsiyet eşitliği açısından ortaya çıkan sorunları da görünür kılmak amacıyla yapılmış bir durum tespiti niteliğindedir. Çalışma, afet yönetimi süreçlerine toplumsal cinsiyet eşitliğinin dahil edilmesi ve bu sürecin hak temelli bir yaklaşımla izlenmesi açısından bir rehber olarak görülebilir.
3. Afetler, toplumun kendi kaynaklarıyla başa çıkma yetisini aşan ve toplumun işlevselliğini ciddi şekilde sekteye uğratan olaylar bütünü olarak tanımlanır. Fiziksel, ekonomik ve sosyal kayıplara yol açan afetlerin önlenebilir ya da etkileri azaltılabilir süreçler olduğu bilgisinden hareketle afet yönetimi tehlikeleri ve riskleri ortadan kaldırmayı veya azaltmayı, afet durumunda etkili müdahaleyi ve iyileştirme süreçlerini kapsayan, çok aktörlü ve dinamik bir yönetim süreci olarak tanımlanmaktadır.
4. Çalışma kapsamında afet yönetiminde toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlama çabalarını güçlendirmek için normlar, standartlar, ölçütler bir araya getirilmiş ve izleme göstergeleri tanımlanmıştır. Uluslararası ölçekte Sendai Afet Risk Azaltma Çerçeve Belgesi, Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKA) ve CEDAW 37 Sayılı Genel Tavsiye Kararı (GTK) bu konuda yol gösterici belgeler olarak değerlendirilmiş ve afet yönetiminde toplumsal cinsiyete duyarlı yaklaşımın çerçevesi çizilmiştir. Özellikle kadınların afetlerde “çifte afet” olarak nitelendirilen bir dizi olumsuz etkiyle karşı karşıya kalması, cinsiyete duyarlı afet yönetiminin gerekliliğini ortaya koymaktadır. Doğal kaynaklı afetler, kadınları yalnızca fiziksel olarak değil, sosyal

olarak da etkilemekte barınma, sağlık hizmetlerine erişim, güvenlik ve geçim kaynakları gibi temel ihtiyaçlar açısından kadınlar üzerinde daha kalıcı sonuçlara sebep olmaktadır.

5. Türkiye'nin afet yönetiminde toplumsal cinsiyet eşitliğine dayalı bir sistem geliştirebilmesi için önerilen göstergeler, afet öncesi, afet sırası ve afet sonrası olarak üç ana aşamada incelenmiştir. Her aşamada afet yönetiminin planlama ve koordinasyon, barınma ve temel ihtiyaçlar, sağlık hizmetleri, toplumsal cinsiyet temelli şiddetin önlenmesi, farkındalık, izleme ve değerlendirme başlıkları altında yapılması gerekenler tanımlanmıştır. Bu göstergeler, afet yönetimi süreçlerinde toplumsal cinsiyet eşitliği hedeflerini izleme ve değerlendirmeye olanak sağlayacak biçimde detaylandırılmıştır. Çalışma sonucunda ortaya çıkan temel öneriler şunlardır:

- **Planlama ve Koordinasyon:** Afet yönetimi süreçlerinde toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanabilmesi için cinsiyete duyarlı planlama ve karar alma mekanizmalarının oluşturulması gerekmektedir. Karar verici pozisyonlarda cinsiyet dengesi sağlanmalı ve afet yönetim ekiplerinin görev dağılımında toplumsal cinsiyete duyarlı olunmalıdır.
- **Barınma ve Temel İhtiyaçlar:** Afet öncesinde güvenli tahliye planlarının ve barınma alanlarının toplumsal cinsiyet perspektifiyle düzenlenmesi; afet sırasında kadınlar, çocuklar, engelli bireyler gibi kırılgan grupların temel ihtiyaçlarının karşılanması sağlanmalıdır. Afet sonrasında geçim kaynaklarına erişim, mesleki eğitim ve girişimcilik fırsatları toplumsal cinsiyete duyarlı bir yaklaşımla sunulmalıdır.
- **Sağlık Hizmetleri ve Toplumsal Cinsiyet Temelli Şiddetin Önlenmesi:** Afetlerde sağlık hizmetlerine erişimde toplumsal cinsiyet eşitliği sağlanmalı fiziksel ve ruhsal sağlık hizmetleriyle, üreme sağlığı ve cinsel sağlık hizmetlerine odaklanılmalıdır. Afet sonrası toplumsal cinsiyet temelli şiddeti önlemek için şiddete maruz bırakılan kadınlar ve çocuklara yönelik destek mekanizmaları etkin hale getirilmelidir.
- **Eğitim ve Farkındalık:** Afet öncesinde tüm grupların afet farkındalığını artıran eğitimlere eşit erişimi sağlanmalıdır. Afet sırasında kadınlar ve kırılgan gruplara yönelik kapsayıcı eğitimlerin düzenlenmesi ve katılımın teşvik edilmesi önem arz ederken, afet sonrasında eğitim fırsatlarına erişim cinsiyete duyarlı bir yaklaşımla değerlendirilmelidir.
- **İzleme ve Değerlendirme:** Afet yönetimi süreçlerindeki tüm göstergelerin izlenmesi, planların gözden geçirilmesi ve gerektiğinde yenilenmesi, toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlayan bir afet yönetim sistemi kurmanın vazgeçilmez unsurlarıdır.

6. Bu çalışmanın yapıldığı süreçte ne Türkiye’de ne de dünyada afet yönetimi ya da afet risk yönetimi alanına özel geliştirilmiş toplumsal cinsiyete duyarlı gösterge seti bulunmamaktaydı. Bu sebeple bu çalışma için Türkiye özelinde afet yönetimi alanına özel göstergeler geliştirilmiştir. Çalışma kapsamında önerilen göstergeler, gelecekte toplumsal cinsiyet eşitliği odaklı afet yönetimi süreçlerini izlemek ve değerlendirmek isteyen taraflara yönelik bir rehber olarak sunulmaktadır.
7. Bu kapsamlı haritalama çalışması, Türkiye’de afet yönetiminde toplumsal cinsiyet eşitliğine dair farkındalığın artırılmasına, afet sonrası destek hizmetlerinin toplumsal cinsiyete duyarlı hale getirilmesine ve kırılgan grupların hak temelli bir yaklaşımla korunmasına katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda çalışma, gelecekteki izleme faaliyetlerine veri ve yöntemsel altyapı sunarak afet yönetimi süreçlerinde toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına yönelik bilimsel ve pratik bir kaynak olarak değerlendirilebilir.

Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Perspektifinin Afet Yönetimine Dahil Edilmesi

8. Dünyada ve Türkiye’de kadın hakları, uzun yıllara dayanan toplumsal mücadelelerin bir sonucudur. Toplumsal cinsiyet kavramı feminist literatüre ilk kez Ann Oakley’in çalışmaları ile girmiştir. Oakley (1972), toplumsal cinsiyeti bir toplumda kadınlar, erkekler, kız ve oğlan çocukları için uygun görülen roller, sorumluluklar, davranışlar, beklentiler, güç ve ayrıcalıklar, hak ve fırsatlar olarak tanımlamıştır. Bu güç ve fırsatlar, yalnızca bireylerin kadın veya erkek olmalarına dayalı olarak şekillendirilmemekte; aynı zamanda toplumsal cinsiyet rollerini, toplum içindeki kadın-erkek ilişkilerini ve bu ilişkilerin dinamiklerini de etkilemektedir. Bu rollere ve ilişkilere dair beklentiler, zamanla güç eşitsizliklerine yol açabilir. İşte bu noktada bu çalışmanın da odak noktasında yer alan toplumsal cinsiyet eşitliği kavramı devreye girmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitliği, kadın ve erkek arasındaki bu güç dengesizliğini ortadan kaldırmayı ve daha adil, dengeli bir toplum yaratmayı hedefler. Bu, kadınların ve erkeklerin, kız ve oğlan çocuklarının eşit fırsatlara sahip olabileceği bir dünya inşa etmek anlamına gelir. Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanamamasından ötürü ortaya çıkan sorunlar bilhassa kadınlar aleyhine fırsat eşitsizliğine sebep olmakta ve bu durum da afetlerin daha karmaşık hale gelmesine, etkilerinin artmasına yol açmaktadır.
9. Toplumsal cinsiyet eşitliği, kadınların ve erkeklerin aynı haklara, sorumluluklara ve fırsatlara sahip olması gerektiği düşüncesini barındırır. Bu eşitlik kadın ve erkeğin aynı olması değil, toplumsal fırsatlardan eşit şekilde yararlanabilmesi anlamına gelir. Kadın-erkek eşitliği, yalnızca kadınların değil, erkeklerin de dahil olduğu bir insan

hakları meselesidir ve Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi tarafından küresel bir norm olarak tanınmıştır.

10. Afetlerin ve afet yönetimi süreçlerinin toplumsal cinsiyet perspektifiyle ele alınması yakın bir geçmişe dayanmaktadır. Afetlerin toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlama çabalarını engelleyebilecek bir unsur olduğu ve eşitlik açısından geri kalmış toplumlarda daha ağır sonuçlara yol açabileceği anlaşılmıştır. Bu alandaki uluslararası afet strateji belgeleri de afet yönetimi süreçlerine toplumsal cinsiyet bakış açısını dahil etmenin gerekliliğini vurgulamaktadır. Özellikle 2005-2015 Hyogo Çerçeve Eylem Planı ve ardından gelen Sendai Afet Riskini Azaltma Çerçeve Belgesi (2015-2030), afet yönetim süreçlerinde kadınların haklarının ve ihtiyaçlarının gözetilmesi gerektiğinin altını çizmektedir. Bu sebeple afet yönetiminde toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlama görevi uluslararası bir sorumluluk olarak devletlerin karşısına çıkmaktadır.
11. Afetler ve toplumsal cinsiyet arasındaki ilişki literatürde oldukça geç incelenmeye başlamıştır. Afetlerde kadınların daha fazla etkilenmesinin ardında çocuk bakımı, yoksulluk, sosyal destek ağları, geleneksel roller ve ayrımcılık gibi çeşitli toplumsal faktörler yatmaktadır. Afetlerin kadın ve erkekler üzerinde farklı etkiler yaratması, afet yönetimine toplumsal cinsiyet perspektifinin eklenmesinin önemini göstermektedir.
12. Çeşitli araştırmalar, afetler sırasında kadınların ölüm oranlarının erkeklere kıyasla daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Özellikle az gelişmiş ülkelerde, sosyal konumları ve kısıtlı kaynaklara erişimleri nedeniyle kadınlar afetlerden daha fazla etkilenmekte, sosyo-ekonomik statüleri yükseldikçe bu etki azalmaktadır. Bu durum, kadınların afetler karşısındaki kırılganlıklarının sosyal olarak inşa edildiğini göstermektedir.
13. Afetlerde kadın ölümlerine ilişkin örnekler dikkat çekicidir. Örneğin, Bangladeş’te yaşanan bir kasırgada ölenlerin büyük bir bölümünü kadınlar oluşturmuş ve kadınların, erkeklere göre çok daha fazla oranda hayatını kaybettiği tespit edilmiştir. Bu farklılıkların temel nedenleri arasında kadınların afetler sırasında risk bilgilerine erişim kısıtlılığı, karar alma süreçlerine dahil olamamaları ve sığınaklara erişiminde yaşanan güçlükler bulunmaktadır. Benzer şekilde, Myanmar’da yaşanan kasırga ve Japonya ile Güneydoğu Asya ülkelerinde meydana gelen tsunami gibi afetlerde de ölenlerin büyük bir kısmı kadınlar olmuştur.
14. Afetlerin kadınlar üzerindeki etkilerinden biri de ruh sağlığı üzerinde bıraktığı uzun vadeli olumsuz etkilerdir. Çeşitli çalışmalarda, kadınların afet sonrası travma sonrası stres bozukluğu (TSSB) ve depresyon gibi ruh sağlığı sorunlarını erkeklere kıyasla daha sık yaşadıkları belirlenmiştir. Bu durum, afet sonrasında kadınların psikososyal

destek ihtiyaçlarının daha yüksek olduğunu ve afet yönetiminde bu ihtiyaçların gözetilmesi gerektiğini göstermektedir.

15. Afetler kadın sağlığı ve üreme sağlığı üzerinde de ciddi etkilere sahiptir. Kadınların afetler sonrasında doğum kontrol yöntemlerine erişimde yaşadığı güçlükler istenmeyen gebelik oranlarını artırmaktadır. Afetlerden önce ve sonra sağlık hizmetlerine erişimde yaşadıkları güçlükler, kadınların başta doğum kontrol yöntemlerine erişim olmak üzere üreme sağlığı sorunlarını ağırlaştırmakta ve kadınların afet sonrasındaki kırılganlıklarını artırmaktadır.
16. Türkiye’de afet yönetimi ile toplumsal cinsiyet ilişkisi nispeten daha sınırlı bir biçimde incelenmiştir. 1999 Marmara depremi sonrası yapılan bazı çalışmalar, kadınların afet sonrası psikososyal destek ve sağlık hizmetlerine erişimde daha fazla güçlük yaşadığını ortaya koymuştur. Bu kapsamda yapılacak çalışmaların artırılması, afetlerde kadınların maruz kaldığı risklerin ve karşılaştıkları zorlukların anlaşılmasını sağlayarak, afet yönetiminin tüm bireyler için daha adil ve eşitlikçi bir hale gelmesine katkı sunacaktır.

Uluslararası Belgeler ve Normlar

17. Afet yönetimi süreçlerine toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifinin entegrasyonu, uluslararası norm ve belgeler çerçevesinde giderek önem kazanan bir konudur. Bu çalışmada, afet yönetiminde toplumsal cinsiyet eşitliğini destekleyen başlıca uluslararası belgeler ve normlar temel alınmıştır. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi’nden bu yana geliştirilen birçok belge, insan hakları ve toplumsal cinsiyet eşitliğine dair küresel normların oluşmasında önemli rol oynamıştır. Bunlar arasında yer alan başlıca belgeler şunlardır:

- Birleşmiş Milletler Şartı
- İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi
- Uluslararası Sivil ve Siyasal Haklar Sözleşmesi
- Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi
- Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi (CEDAW)
- Çocuk Hakları Sözleşmesi
- Avrupa ve Akdeniz Ülkeleri Büyük Riskler Anlaşması
- BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (BMİDÇS) ve Lima Toplumsal Cinsiyet Eylem Planı
- Yokohama Dünya Doğal Afetleri Azaltma Konferansı ve Yokohama Stratejik Eylem Planı
- Pekin Dünya Kadın Konferansı ve Eylem Platformu

- Birleşmiş Milletler Afet Risk Azaltma Ofisi Kuruluşu
- Binyıl Kalkınma Amaçları
- 58.Dünya Sağlık Asamblesi Kararı
- Hyogo Eylem Çerçevesi
- EKOSOK Kararı (2005/31)
- Engelli Kişilerin Haklarına İlişkin Sözleşme
- Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi)
- Sendai Afet Risk Azaltma Çerçeve Belgesi
- Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları
- Paris Anlaşması
- CEDAW Genel Tavsiyeleri (Özellikle Tavsiye 27, 28 ve 37)
- BM İnsan Hakları Komitesi Genel Yorumları (Özellikle Yorum 36)
- BM İnsan Hakları Konseyi Kararları (Özellikle Karar No. 44/7, 47/24 ve 50/9)
- AB Toplumsal Cinsiyet Stratejisi 2020-2025
- Avrupa Afet Risk Azaltma Forumu Yol Haritası 2021-2030 bulunmaktadır.

18.İlgili belgeler, afet yönetiminde toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlama yönünde önemli yol gösterici niteliktedir ve Türkiye’nin bu alandaki politika geliştirme süreçleri için uluslararası referans noktalarını oluşturmaktadır. Belgelerden bazıları, özellikle toplumsal cinsiyet eşitliğinin anaakımlaştırılması ve kadınların afet yönetimi süreçlerine aktif katılımını teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Örneğin, Sendai Afet Risk Azaltma Çerçeve Belgesi ve Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları, toplumsal cinsiyet eşitliğini afet risk yönetimi süreçlerinde önemli bir unsur olarak kabul etmektedir. Uluslararası normların izlenmesi, afet yönetiminde insan hakları ve toplumsal cinsiyet eşitliğine uyum sağlanmasında ülkeler için bir rehber niteliğindedir. Bu kapsamda, Türkiye’nin afet yönetimi politikalarının uluslararası normlarla uyumlu hale getirilmesi, toplumsal cinsiyet eşitliğinin güçlendirilmesi açısından kritik bir adım olacaktır.

Normların Belirlenmesi

19.Bu çalışmada, afet yönetimi ve toplumsal cinsiyet temaları etrafında belirlenen normlar, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi (İHEB) ve diğer temel insan hakları belgelerine dayanmaktadır. Normlar, uzun yıllar süren mücadelelerin ardından kabul edilmiş ve uluslararası insan hakları belgeleri ile güvence altına alınmıştır. İHEB, eşitlik, insan onuruna saygı ve ayrımcılık yasağı gibi evrensel normlar aracılığıyla küresel insan hakları standartlarını belirlemektedir. Bu çerçevede, afet

yönetimi süreçlerine toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifinin dahil edilmesi kapsamında yedi ana norm belirlenmiştir:

- **Eşitlik (Equality):** Eşitlik normu, demokrasi ve hukuk devleti ilkelerinin temel taşı olarak kabul edilmekte olup, ayrımcılığın her türüsünden kaçınarak tüm bireylerin haklardan eşit şekilde yararlanmasını öngörmektedir. Afet yönetimi süreçlerinde eşitlik normunun sağlanması, afetlerin toplumsal etkilerinin herkes için adil bir şekilde yönetilmesini güvence altına almaktadır. Özellikle kadınlar, kız çocukları ve kırılgan gruplar açısından bu normun hayata geçirilmesi, afetlerin orantısız etkilerinin azaltılmasında kritik rol oynamaktadır.
- **Toplumsal Cinsiyet Eşitliği (Gender Equality):** Toplumsal cinsiyet eşitliği normu, kadınların ve erkeklerin hak, sorumluluk ve fırsatlara eşit erişimini sağlamayı hedefler. Bu norm, afet yönetimi süreçlerinin her aşamasında gözetilmesi gereken bir ilke olarak önem kazanmaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitliği, yalnızca kadınların değil, tüm toplumun afetlere karşı dirençliliğini artırmak için elzemdir ve kadınların afet yönetimine katılımını teşvik etmeyi içerir.
- **İnsan Onuruna Saygı (Human Dignity):** İnsan onuruna saygı, tüm bireylerin doğuştan sahip olduğu eşit haklara dayalı olarak insanca yaşama hakkını koruma amacını taşır. İHEB’nin temel ilkelerinden olan bu norm, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin giderilmesini ve afet süreçlerinde herkesin onurlu bir yaşama erişimini amaçlar. Afetlerde insan onuruna saygı göstermek, toplumun tüm kesimlerine adil yardım erişimini sağlamak ve toplumsal adaleti gözetmek açısından önemlidir.
- **Ayrımcılık Yasağı (Non-Discrimination):** Ayrımcılık yasağı, bireylerin veya grupların cinsiyet, etnik köken, din veya sosyal statü gibi özelliklere dayalı olarak farklı muameleye tabi tutulmasını önlemeyi amaçlar. Afet yönetimi süreçlerinde ayrımcılık yasağı normuna uygun hareket edilmesi, tüm bireylerin eşit haklara sahip olmasını ve afet sonrası hizmetlere eşit erişim sağlanmasını güvence altına almaktadır. Bu ilke, uluslararası insan hakları standartlarının da temel unsurlarından biridir.
- **Hesap Verebilirlik (Accountability):** Afet yönetiminde hesap verebilirlik, yöneticilerin toplumun tüm kesimlerine karşı sorumluluk taşımasını ve afet sürecinde alınan kararların adil ve şeffaf bir şekilde yürütülmesini sağlar. Bu norm, afet yönetiminde şeffaflık, etkinlik ve hesap verebilirlik ilkelerinin kurumsallaşması yoluyla güvenilir bir afet yönetimi sistemi oluşturmayı hedeflemektedir.
- **Katılım ve Güçlenme (Participation and Empowerment):** Afet yönetimi süreçlerinde bireylerin, özellikle de kırılgan grupların güçlenmesini destekleyen bu norm, afet öncesi, sırası ve sonrasında toplumun tüm kesimlerinin karar alma

süreçlerine katılımını teşvik etmektedir. Bu ilke, toplumun dirençliliğini artırmak ve daha sürdürülebilir afet yönetim çözümleri oluşturmak açısından önemlidir.

- **Afet Riskini Azaltma ve Dirençlilik (Disaster Risk Reduction and Resilience):**

Afet riskini azaltma ve dirençlilik normu, toplulukların afetlere karşı hazırlıklı olmasını ve dayanıklılığını artırmayı amaçlamaktadır. İklim değişikliği ile artan afet riskleri, toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında kırılgan grupların korunması için afet risk yönetiminin önemini artırmaktadır.

20. İlgili normlar, afet yönetiminde toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak ve afetlerin etkilerini toplumsal adalet ilkesiyle yönetmek için kritik öneme sahiptir. Toplumsal cinsiyet eşitliğini gözetilen bir afet yönetim sistemi, afetlerin kadınlar, çocuklar ve diğer kırılgan gruplar üzerindeki orantısız etkilerini azaltacak ve toplumun genel dirençliliğini artıracaktır. Türkiye’de bu normların afet yönetiminde uygulanması, uluslararası insan hakları standartlarına uyum sağlamak ve toplumsal cinsiyet eşitliğini güçlendirmek açısından büyük önem taşımaktadır.

Uluslararası Standartlar, Ölçütler ve İyi Uygulamalar

21. Afet yönetimi süreçlerine toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifinin entegrasyonu, uluslararası standartlar, ölçütler ve iyi uygulamalar doğrultusunda önem kazanmaktadır. Afet yönetiminde toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik uluslararası normlar, devletler için bir yükümlülük niteliği taşımaktadır. CEDAW, İstanbul Sözleşmesi ve Hyogo Çerçevesi gibi temel belgeler, afet yönetiminde toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasını bir insan hakkı olarak ele almakta ve ayrımcılığın önlenmesini amaçlamaktadır. Türkiye bu uluslararası normlara (İstanbul Sözleşmesi hariç) taraf olmasına rağmen, afet yönetimi süreçlerinde toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamada belirgin eksiklikleri bulunmaktadır. Özellikle yerel yönetimlerde toplumsal cinsiyet eşitliğini göz önünde bulunduran politika geliştirme süreçlerinin sınırlı olması, afet sonrası iyileşme süreçlerinin yetersiz kalmasına neden olmaktadır.
22. Türkiye’nin afet yönetimi mevzuatının da uluslararası normlarla uyumlu olmadığı görülmektedir. Bu eksiklikler, afet süreçlerinde toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlama hedefine ulaşmada engel teşkil etmektedir. Bu sebeple Türkiye’de toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı afet yönetimi politikalarının ve yerel yönetimlerin kapasitesinin geliştirilmesi gerekmektedir. Bu alanda yapılacak yasal düzenlemeler ve eğitim programları, afet yönetiminde toplumsal cinsiyet eşitliğinin kurumsallaşmasını sağlayabilir.
23. Afet yönetimi alanında insan hakları ve toplumsal cinsiyet eşitliği temelli yaklaşımı esas alan başlıca standart belgeler şunlardır:
- **Pekin Deklarasyonu ve Eylem Planı (1995):** Toplumsal cinsiyet eşitliği ile kadınların afetlerdeki kırılganlığını azaltmaya yönelik önlemler geliştirmeyi hedeflemektedir.
 - **Pekin+5 İzleme Toplantısı (2000):** Afet yönetiminde risk azaltma stratejilerine toplumsal cinsiyet perspektifinin dahil edilmesi gerekliliğini vurgulamaktadır.
 - **Hyogo Eylem Çerçevesi (2005):** Afet risk yönetiminde toplumsal cinsiyet eşitliğini temel alan hedefler ortaya koymakta; afet önleme, risk azaltma ve müdahale süreçlerinde kadınların güçlendirilmesini teşvik etmektedir.
 - **Sendai Afet Risk Azaltma Eylem Planı (2015):** Tüm afet yönetim süreçlerinde toplumsal cinsiyet, yaş, engellilik ve kültürel perspektifin dikkate alınmasını gerektiren bir çerçeve sunmaktadır.
 - **BM Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (2015):** Afetlerin etkilerinden en çok etkilenen kırılgan grupların direncini artırmayı ve bu grupların haklara erişimlerini sağlamayı hedeflemektedir.

- **Paris Anlaşması (2015):** Afet yönetimi ve iklim değişikliği bağlamında toplumsal cinsiyet eşitliğini güçlendirme ve kadınların karar alma süreçlerine aktif katılımını sağlama amacını taşır.
- **CEDAW 37 Sayılı Genel Tavsiye Kararı (2018):** Afet yönetimi süreçlerinde toplumsal cinsiyet eşitliği normlarının uygulanmasına yönelik önemli ilkeler sunmakta olup, taraf devletlere afet yönetim politikalarını toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifine göre uyarlama yükümlülüğü getirmektedir. CEDAW 37 sayılı Genel Tavsiye Kararı, afet yönetimi süreçlerinde toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması açısından önemli bir rehber belge olup, şu temel maddeleri içermektedir:
 - **Fiili Eşitlik ve Ayrımcılık Yasağı:** Afet yönetimi sürecinde kadınlar ve erkekler arasında fiili eşitliğin sağlanması ve ayrımcılık yasağı yükümlülüklerinin yerine getirilmesi gerekmektedir. Bu ilke, kadınların afetlerdeki kırılganlıklarının azaltılması ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına yöneliktir.
 - **Kadınların Hukuki Ehliyetleri:** Kadınlara erkeklerle eşit hukuki ehliyetlerin tanınması ve afet yönetimi süreçlerinde eşit hakların güvence altına alınması, karar alma ve katılım süreçlerinin adil bir şekilde düzenlenmesini sağlamaktadır.
 - **Afet Politika ve Stratejilerinde Hukuka Erişim:** Afetler sonucunda hakları etkilenen kadınların ve kız çocuklarının hukuki süreçlere erişimlerinin kolaylaştırılması, bu süreçlerde temel unsur olarak yasal çerçevenin ayrımcılık yapmaksızın işlemekte olması önem arz etmektedir.
 - **Bilgiye Erişim ve Mekanizmaların Oluşturulması:** Afetlerden etkilenen tüm kadınların ve kız çocuklarının haklarını korumak amacıyla gerekli bilgilere erişimlerinin sağlanması ve destek mekanizmalarının oluşturulması gerekmektedir.
 - **Veri Toplama ve Eşgüdüm:** Afet yönetimi ve iklim değişikliğinin etkilerini analiz etmek, toplumsal cinsiyet eşitliğini artıracak politikalar geliştirmek için taraf devletlerin etkin veri toplama, analiz ve yayılım süreçlerine katkıda bulunmaları beklenmektedir. Afet yönetimi, sürdürülebilir kalkınma, çevre ve sağlık gibi farklı sektörlerde toplumsal cinsiyete duyarlı eşgüdümlü stratejiler geliştirilmeli ve uygulanmalıdır.
 - **Cinsel Şiddeti Önleme:** Afet durumlarında cinsel şiddetin yaygınlaşabileceğine yönelik gözlemler doğrultusunda, afet sürecinde ve

sonrasında cinsel şiddeti önleyici tedbirlerin alınması, afetlerin yol açtığı ikincil etkilerle mücadelede önemli bir boyuttur.

24. İlgili ilkeler, afet yönetiminde toplumsal cinsiyet eşitliği anlayışının her seviyede uygulanmasını ve özellikle kadınların afet sürecine katılımının artırılmasını amaçlamaktadır. Afet öncesi, sırası ve sonrasındaki tüm süreçlerde toplumsal cinsiyet eşitliğini esas alan bir yönetim yaklaşımı, Türkiye’nin afetlere karşı direncini güçlendirecek ve insan haklarına dayalı bir afet yönetim sistemi oluşturulmasını destekleyecektir.

25. Afet yönetimi ve toplumsal cinsiyet eşitliği alanında geliştirilen standartlar ve ölçütler, toplumların zorluklar karşısında dirençli hale gelmesini sağlamak ve eşitlik ilkesi doğrultusunda tüm bireylerin korunmasını güvence altına almak amacı taşımaktadır. Sendai Afet Risk Azaltma Çerçeve Belgesi, SKA ve CEDAW 37 Sayılı Genel Tavsiye Kararı (GTK), dezavantajlı grupların korunması, güçlendirilmesi ve kapsanmasını hedefleyen uluslararası iş birliğinin önemini vurgulayan temel belgeler olarak ön plana çıkmaktadır. Bu çerçevede, toplumsal cinsiyet eşitliği ve afet yönetimi politikalarının güçlendirilmesine yönelik olarak Türkiye’de yapılacak çalışmalara katkı sağlanması amaçlanmaktadır.

26. Sendai Afet Risk Azaltma Çerçeve Belgesi, afetlerin etkilerini azaltmaya yönelik somut hedefler ve ölçütler belirlemiştir. Toplumların afet risklerini yönetme ve dirençliliklerini artırma yönünde atılacak adımları belirleyen bu ölçütler, 2030 yılına kadar gerçekleştirilmesi hedeflenen spesifik amaçlar içermektedir. Sendai Çerçevesi’nin belirlediği ölçütler aşağıdaki şekilde sıralanabilir:

(a) **Afet Kaynaklı Ölümünün Azaltılması:** 2030 yılına kadar afet kaynaklı ölüm oranlarını önemli ölçüde azaltmak; 2020-2030 döneminde, 100.000 kişi başına düşen küresel ölüm oranını 2005-2015 dönemine göre daha düşük bir seviyeye indirmek.

(b) **Afetten Etkilenen İnsan Sayısının Azaltılması:** 2030 yılına kadar dünya genelinde afetten etkilenen insan sayısını önemli ölçüde azaltmak; 2020-2030 on yılı boyunca 100.000 kişi başına düşen küresel ortalama rakamı, 2005-2015 dönemine kıyasla düşürmeyi hedeflemek.

(c) **Ekonomik Kayıpların Azaltılması:** 2030 yılına kadar afet kaynaklı doğrudan ekonomik kayıpları, küresel gayrisafi yurtiçi hasılaya (GSYİH) oranla azaltmak.

(d) **Kritik Altyapının Korunması ve Dayanıklılığının Artırılması:** 2030 yılına kadar kritik altyapılara verilen afet zararlarını ve sağlık ve eğitim tesisleri gibi temel hizmetlerin kesintiye uğramasını önemli ölçüde azaltmak; bu altyapıların dayanıklılığını artırarak afetlerden en az etkilenmelerini sağlamak.

(e) Ulusal ve Yerel Afet Risk Azaltma Stratejilerinin Yaygınlaştırılması:

2020 yılına kadar ulusal ve yerel afet risk azaltma stratejilerine sahip ülkelerin sayısını önemli ölçüde artırmak, böylelikle afet yönetim kapasitelerinin ulusal düzeyde güçlendirilmesine katkı sağlamak.

(f) Uluslararası İş Birliğinin Güçlendirilmesi:

2030 yılına kadar gelişmekte olan ülkelere ulusal eylemlerini tamamlayacak yeterli ve sürdürülebilir destek sağlanması yoluyla uluslararası iş birliğini önemli ölçüde artırmak.

(g) Erken Uyarı Sistemlerinin Yaygınlaştırılması ve Erişim Sağlanması:

2030 yılına kadar çoklu tehlike erken uyarı sistemlerinin ve afet riski bilgilerine erişimin artırılması; bu sistemlerin toplumun geniş kesimleri tarafından kullanılması sağlanarak afetlere karşı hazırlıklı olunmasını desteklemek.

27. Bu ölçütler, afet yönetimi politikalarının etkinliğini artırmaya yönelik stratejik adımları tanımlamakta ve afetlerin toplum üzerindeki etkilerini en aza indirmeyi hedeflemektedir. Bu doğrultuda, Türkiye’de afet yönetiminde toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifini güçlendirmek, kadınların afet sürecine aktif katılımını sağlamak ve kırılgan grupların dirençliliğini artırmak için Sendai Çerçevesi’ne dayalı politikalar geliştirilmesi önerilmektedir.

İyi Uygulamalar

28. Afet yönetiminde toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifini etkin bir şekilde uygulayan ülkelerde elde edilen başarılı sonuçlar, Türkiye’de de toplumsal cinsiyet duyarlılığına dayalı politika ve stratejilerin geliştirilmesi açısından değerli örnekler sunmaktadır. Bu bağlamda Japonya, Norveç, Filipinler gibi ülkeler, afet yönetimi süreçlerinde toplumsal cinsiyet eşitliğini anaakımlaştıran kapsamlı stratejiler geliştirmiştir. Aşağıda, bu ülkelerdeki iyi uygulamalardan bazılarına yer verilmiştir:

- **Japonya - Kadınların Afet Yönetimine Katılımının Desteklenmesi:** Japonya, sıkça doğa kaynaklı afetlerle karşılaşan bir ülke olarak afet yönetimi süreçlerinde kadınların katılımını teşvik etmektedir. Japonya’da kadınların afet yönetim kurullarında yer alması sağlanmış ve karar alma süreçlerinde aktif rol almaları teşvik edilmiştir. Örneğin, 2011’deki Büyük Doğu Japonya Depremi sonrası kadınların afet planlama ve iyileştirme süreçlerine katılımlarını artırmaya yönelik özel programlar geliştirilmiştir. Japonya’nın bu yaklaşımı, afet sonrası süreçlerde kadınların özgün ihtiyaçlarının dikkate alınmasını ve afet yönetiminde toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı bir yaklaşım benimsenmesini sağlamaktadır.
- **Norveç - Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Afet Eğitimi:** Norveç, afet yönetiminde toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak amacıyla kapsamlı eğitim programları

uygulamaktadır. Afet yönetimi konusunda toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifini benimseyen eğitimler, afet sonrası kadınların ve kırılgan grupların ihtiyaçlarının karşılanmasına odaklanmaktadır. Ayrıca, Norveç’te yerel yönetimler toplumsal cinsiyet duyarlılığı ile afet yönetimi konusunda eğitim almakta ve afet öncesi, sırası ve sonrasında kadınların ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlamaya yönelik prosedürler geliştirmektedir. Bu iyi uygulama, Türkiye’de de yerel yönetimlerin kapasite geliştirme süreçlerinde örnek alınabilir.

- **Filipinler - Kadınların Afet Sonrası Toplumsal İyileşme Sürecine Katılımı:** Filipinler’de kadınların afet sonrası toplumsal iyileşme sürecine aktif olarak katılmalarını desteklemek amacıyla bir dizi stratejik program uygulanmaktadır. Filipinler hükümeti, afet sonrası kadınlara ekonomik destek sağlamayı amaçlayan projeler yürütmekte ve kadınların geçim kaynaklarını yeniden kazanmaları için iş olanakları sunmaktadır. Bu yaklaşım, kadınların afet sonrası yeniden yapılanma sürecine katılmalarını sağlamanın yanı sıra toplumsal dayanıklılığı da artırmaktadır. Türkiye’de de benzer projeler uygulayarak, afet sonrası kadınların topluma entegrasyonunu hızlandırmak mümkündür.

29. Bu iyi uygulamalar, afet yönetiminde toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması için benimsenmesi gereken stratejilere dair yol gösterici niteliktedir. Türkiye’de afet yönetimi süreçlerine toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifinin eklenmesi ve bu bağlamda uluslararası iyi uygulamaların değerlendirilmesi, afet sonrası iyileşme süreçlerinde kadınların ve kırılgan grupların ihtiyaçlarının karşılanması açısından önemli bir adım olacaktır. Afet yönetiminde bu tür iyi uygulamaların benimsenmesi, Türkiye’deki afet yönetimi politikalarının uluslararası standartlara uyumlu hale getirilmesine katkı sağlayacaktır.

Veri Kaynakları, Niceliksel ve Niteliksel Veri

30. Çalışmada yerel yönetimlerin toplumsal cinsiyet duyarlılığına sahip politikalar oluşturma kapasitesi analiz edilmiştir. Ayrıca, Türkiye’nin afet yönetim politikalarının toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifi ile ne kadar uyumlu olduğu incelenmiş, mevcut veri eksiklikleri de dikkate alınarak, veri toplama süreçlerinde toplumsal cinsiyete dayalı göstergelerin dahil edilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Çalışma kapsamında varılan önemli sonuçlardan birisi, Türkiye’de afet yönetiminde toplumsal cinsiyet temelli veri eksikliğidir. Bu da mevcut politika uygulamalarının etkili bir biçimde analiz edilmesini sınırlandıran önemli bir faktör olarak değerlendirilmektedir.

Türkiye’de Mevcut Durum

31. Türkiye’de afet süreçlerinde kadınlar ve kırılgan gruplar, barınma, sağlık, güvenlik ve sosyal hizmetlere erişim konusunda ciddi zorluklarla karşı karşıya kalmaktadır. Afet sonrası kadınların temel hizmetlere erişiminde, özellikle de sağlık ve barınma gibi hizmetlerde yetersizlikler vardır. Kadınların afet sonrası iyileşme süreçlerinde etkin bir rol üstlenememesi, afet yönetiminde toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamada önemli bir engel oluşturmaktadır. Bu durumun temel sebebi Türkiye’deki afet yönetimi politikalarının toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifine uyumlu olmaktan uzak olmasıdır.

32. Afet sonrası süreçlerde kadınların yaşadığı başlıca sorunlar arasında barınma, sağlık hizmetlerine erişim, güvenlik ve ekonomik bağımsızlık gibi konular bulunmaktadır. Türkiye’deki afetlerde kadınların barınma alanlarında karşılaştığı güvenlik sorunları, cinsiyete dayalı şiddet vakalarının artmasına yol açmaktadır. Ayrıca, afet sonrası kadınların psikolojik travma ve sosyal destek yetersizliği gibi sorunlarla karşı karşıya kalmaları, afet yönetiminde toplumsal cinsiyet eşitliğinin önemini göstermektedir.

33. Kadınların afet sonrası ekonomik hayata dönüş süreçlerinde yaşadığı zorluklar, toplumsal cinsiyet eşitliğini gözetken afet yönetimi politikalarının geliştirilmesini zorunlu kılmaktadır. Bu bağlamda Filipinler gibi ülkelerde afet sonrası kadınların ekonomik olarak desteklenmesini sağlayan programlar uygulamaya konulmuştur. Türkiye’de de benzer politikalar geliştirilerek kadınların afet sonrası topluma yeniden entegre olmaları desteklenebilir.

Gösterge ve Veri Kaynakları

34. Afet yönetimi süreçlerinde toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında izleme ve değerlendirme süreçlerinin güçlendirilmesi için belirli göstergelerin oluşturulması önem arz etmektedir. Kadınların afet sonrası barınma, güvenlik ve sağlık hizmetlerine erişimini izlemek, afet yönetimi süreçlerinde toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifinin kurumsallaşmasına katkı sunacaktır. Türkiye’de afet yönetiminde toplumsal cinsiyete dayalı veri toplama eksikliklerinin giderilmesi, bu alandaki politika oluşturma süreçlerini destekleyecektir.

35. Önerilen göstergeler arasında afet süreçlerinde kadınların barınma, sağlık ve güvenlik gibi temel hizmetlere erişim düzeylerinin ölçülmesi bulunmaktadır. Ayrıca, afet sonrası kadınların karşılaştığı toplumsal cinsiyete dayalı şiddet vakalarının ve ekonomik zorlukların izlenmesi, toplumsal cinsiyet eşitliğini gözetken bir afet yönetimi için temel unsurlardır. Bu göstergelerin etkin bir şekilde kullanılabilmesi için veri toplama ve analiz süreçlerinin iyileştirilmesi gerekmektedir. Türkiye’de afet yönetiminde toplumsal cinsiyete duyarlı veri kaynaklarının yetersiz olması, afet sonrası

ihtiyaçların belirlenmesi ve buna yönelik stratejik müdahaleler geliştirilmesini sınırlandıran bir faktör olarak öne çıkmaktadır.

36. Afet yönetiminde toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasını izlemek ve değerlendirmek için önerilen göstergeler, afet öncesi, sırası ve sonrası olmak üzere üç aşamalı bir çerçevede ele alınmıştır. Bu aşamalardaki göstergeler, planlama ve koordinasyondan izleme ve değerlendirmeye kadar geniş bir yelpazede toplumsal cinsiyete duyarlı müdahale süreçlerinin etkinliğini değerlendirme imkânı sunmaktadır. Önerilen göstergeler, beş ana başlık altında gruplandırılmıştır:

Planlama ve Koordinasyon: Afet öncesinde toplumsal cinsiyet eşitliğini içeren afet risk azaltma planlarının hazırlanması ve karar verici pozisyonlarda cinsiyet dengesinin sağlanması, afet sırasında müdahale ekiplerinin cinsiyet dağılımının izlenmesi, afet sonrasında ise iyileşme planlarında toplumsal cinsiyet duyarlılığının korunması ile ilgili göstergeler yer almaktadır.

Barınma ve Temel İhtiyaçlar: Afet öncesi güvenli tahliye planlarının toplumsal cinsiyet duyarlılığıyla düzenlenmesi, farklı ihtiyaçlara sahip grupların belirlenmesi; afet sırasında kadınlar, çocuklar ve yaşlılar gibi grupların temel ihtiyaçlarının karşılanıp karşılanmadığını izlemek; afet sonrasında ise geçim kaynaklarına erişim, mesleki eğitim ve girişimcilik fırsatları ile ilgili göstergeler sunulmaktadır.

Sağlık Hizmetleri ve Toplumsal Cinsiyet Temelli Şiddetin Önlenmesi: Afet öncesinde sağlık hizmetlerinin cinsiyete duyarlı olarak planlanması, toplumsal cinsiyet temelli şiddet vakalarını önlemeye yönelik planların varlığı, afet sırasında ve sonrasında ise şiddetin önlenmesine yönelik destek hizmetlerinin sağlanma düzeyine dair göstergeler bulunmaktadır.

Eğitim ve Farkındalık: Afet öncesinde toplumsal cinsiyet eşitliği ve afet farkındalığına yönelik eğitimlere erişim düzeyine dair göstergeler; afet sırasında kadınlar ve marjinal gruplar için düzenlenen eğitimlerin katılımcı gruplar açısından kapsayıcılığı; afet sonrasında ise kız ve erkek çocukların eğitim fırsatlarına erişimiyle ilgili göstergeler belirlenmiştir.

İzleme ve Değerlendirme: Afet yönetimi süreçlerindeki tüm göstergelerin izlenmesi, planların gözden geçirilmesi ve ihtiyaç halinde yenilenmesi sürecini kapsayan göstergeler yer almaktadır.

Çalışmanın Katkısı, Sonuç ve Politika Önerileri

37. Bu çalışma, Türkiye’de afet yönetimi süreçlerinde toplumsal cinsiyet eşitliğine dair bir analiz çalışmasıdır. Bu çalışma ayrıca alanda yapılması gerekenleri politika yapıcılar

ve akademisyenler için kapsamlı bir çerçeve sunarak ortaya koymaktadır. Çalışmanın bulguları, toplumsal cinsiyet eşitliğinin afet yönetimi süreçlerine entegre edilmesinin toplumun dirençliliğini artırmada oynadığı kritik rolü göstermektedir. Gelecekte yapılacak araştırmalar ve geliştirilmesi gereken politikalar için çalışmanın sunduğu bulgular ve öneriler rehber niteliğindedir. Çalışma aynı zamanda Türkiye’de afet yönetimi süreçlerinde toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak için geliştirilmesi gereken politika önerilerini de kapsamaktadır. Kadınların afet yönetiminde karar verici pozisyonlarda yer almasının teşvik edilmesi, yerel yönetimlerin toplumsal cinsiyet duyarlılığına yönelik kapasitesinin artırılması, veri toplama süreçlerinin iyileştirilmesi gibi konular bu öneriler arasında yer almaktadır. Özellikle yerel yönetimlerde toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifine sahip politikaların geliştirilmesi, afet yönetiminde toplumsal cinsiyet eşitliğini güçlendirecektir.

38. Afet yönetiminde toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifinin kurumsallaşması, yalnızca kadınların ihtiyaçlarını karşılamakla kalmayıp aynı zamanda tüm toplumun afetlere karşı dirençliliğini güçlendirmektedir.

39. Türkiye’de afet yönetiminde toplumsal cinsiyet eşitliğinin geliştirilmesi için veri tabanlı stratejilerin oluşturulması, afetlerin kadınlar üzerindeki etkilerinin azaltılması açısından önem taşımaktadır. Bu doğrultuda önerilen politikalar, kadınların afet yönetimi süreçlerine daha etkin katılımını sağlamayı ve afet yönetiminde toplumsal cinsiyet eşitliğini kurumsallaştırmayı hedeflemektedir.

I. Giriş

Bu çalışmanın nihai amacı, afet yönetimi sürecine toplumsal cinsiyet bakış açısının dahil edilerek toplumsal cinsiyet eşitsizliği nedeniyle meydana gelen olumsuz afet sonuçlarının ortadan kaldırılmasına ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması çabalarına katkı sağlamaktır. Bu doğrultuda, toplumsal hayatı şekillendiren en önemli dinamiklerden biri olan toplumsal cinsiyet ve toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında Türkiye ölçeğinde doğa kaynaklı bir afet olan depremlere yönelik afet yönetimi süreçleri incelenmiştir. Cinsiyet Eşitliği İzleme Derneği’nin (CEİD) Avrupa Birliği tarafından desteklenen “Türkiye’de Katılımcı Demokrasinin Güçlendirilmesi: Toplumal Cinsiyet Eşitliğinin İzlenmesi” projesi kapsamında bulunan “Afet Yönetimi ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği” tematik alanı için Türkiye’de güncel durumu ve afetlerin yönetilme süreçlerinde toplumsal cinsiyet eşitliğinin ne ölçüde gözetildiğini belirlemek ve hak temelli izleme yapabilmek için bir haritalama çalışması yapılmıştır.

Bilindiği üzere afet yönetimi ve bugün evrildiği hali ile afet risk yönetimi oldukça karmaşık bir yapıya sahiptir. Ayrıca, Türkiye’de afet yönetimi ve toplumsal cinsiyet ilişkisini ele alan çalışmaların sayısı sınırlı olduğu gibi ülke düzeyinde afet yönetiminde ya da afet risk yönetimi süreçlerinde toplumsal cinsiyet eşitliğini inceleyen bütüncül bir çalışma da şimdiye kadar yapılmamıştır.

Bu çalışma 6-7 Şubat 2023 tarihinde meydana gelen Kahramanmaraş depremlerinden etkilenen bölgelerde toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasında yaşanan sorunların görünür kılınması için durum tespiti de yapacaktır. Bu haritalama çalışması afet yönetimi alanında yapılan ilk bütünsel çalışma olması ve daha sonra yapılacak izleme çalışmaları için rehberlik işlevi görmesi sebebi ile de özel önem taşımaktadır. Doğa, insani ya da teknolojik tehlikelerden kaynaklanabilen afetler, etkilenen toplumun yalnızca kendi kaynaklarını kullanarak başa çıkma yetisini aşan ve toplumun işlevlerini ciddi şekilde aksatan olaylar bütünü olarak tanımlanmaktadır (IFRC, 2024). Toplumun maruz kalma ve kırılganlık durumunu etkileyen çeşitli faktörler de afetleri tetikleyebilir. Afetler, genellikle mevcut kaynaklar yetersiz kaldığında ortaya çıkar ve insanlar için fiziksel, ekonomik ve sosyal kayıplara yol açar. Afetlerin nedenleri ne olursa olsun sonuçları daima toplumsaldır.

Modern öncesi dönemde afetler doğaüstü güçlerin ya da tanrıların insanları cezalandırma yöntemi olarak algılanmaktaydı (Quarantelli vd., 2007). Bu açıklama şekli yüzyıllar boyunca oldukça etkili olmuştur. Aydınlanma, sekülerizm ve bilimsel gelişmeler ile doğada meydana gelen olayların nedenlerini anlamaya yönelik bilimsel

çalışmalar da artmış; deprem, sel, volkan patlamalarıyla insanların ve toplumların davranışları arasında bir ilişki olmadığı anlaşılmış ve afetler doğanın bir reaksiyonu olarak önlenebilir ya da etkileri azaltılabilir olaylar şeklinde görülmeye başlamıştır (Furedi, 2007).

Günümüzde afete ilişkin çalışmalar afet bilimi başlığı altında yapılmaktadır. Afet bilimi çok disiplinli bir alan olarak afet sistemlerinin yapısı, işlevi, özellikleri ve dinamikleri üzerine yoğunlaşmaktadır. Afetlere yönelik müdahaleler ise insan ve akıl odaklı afet yönetimi anlayışı ile yapılmaktadır (Güngör, 2020; Türköz, 2024; Çepni ve Demirkazık, 2024).

Afet yönetimi afetleri pozitivist bir yaklaşımla ele alan bir çalışma alanı olup bu alana özgü önemli bazı kavramlar bulunmaktadır. Bunlardan ilki tehlikedir. Tehlike, doğal etmenler ya da insani etmenlerden doğa ile ilişkilenenlerinden kaynaklanabilen, toplum ve ekoloji üzerinde olumsuz etkiler yapabilecek doğal bir süreç ya da olgudur (UNISDR). EM-DAT veri tabanına göre tehlikeler jeofiziksel, hidrolojik, meteorolojik, iklimsel, biyolojik ve gezegen dışı tehlikeler şeklinde sınıflanabilirler (Tablo 1). Tehlikeler afetlerin kaynağını oluşturmakta; insani kalkınmayı ve dünyanın sürdürülebilirliğini engellemektedir. Afetler, tehlikelerin insanlar üzerindeki etkileridir ve yol açtığı sonuçlar ölümler, yaralanmalar ve oluşan hasarla ölçülebilir.

Tablo 1: Afete neden olabilecek tehlikeler

Jeofiziksel	Hidrolojik	Meteorolojik	İklimsel	Biyolojik	Gezegen Dışı
Deprem	Sel	Fırtına	Kuraklık	Salgınlar	Gök cismi çarpmaları
Kitle hareketi (kuru)	Toprak kayması	Aşırı sıcaklıklar	Buzul gölü patlaması	Böcek istilaları	Uzay iklimi kaynaklı olaylar
Volkan aktiviteleri	Dalga hareketi	Sis	Orman yangınları		

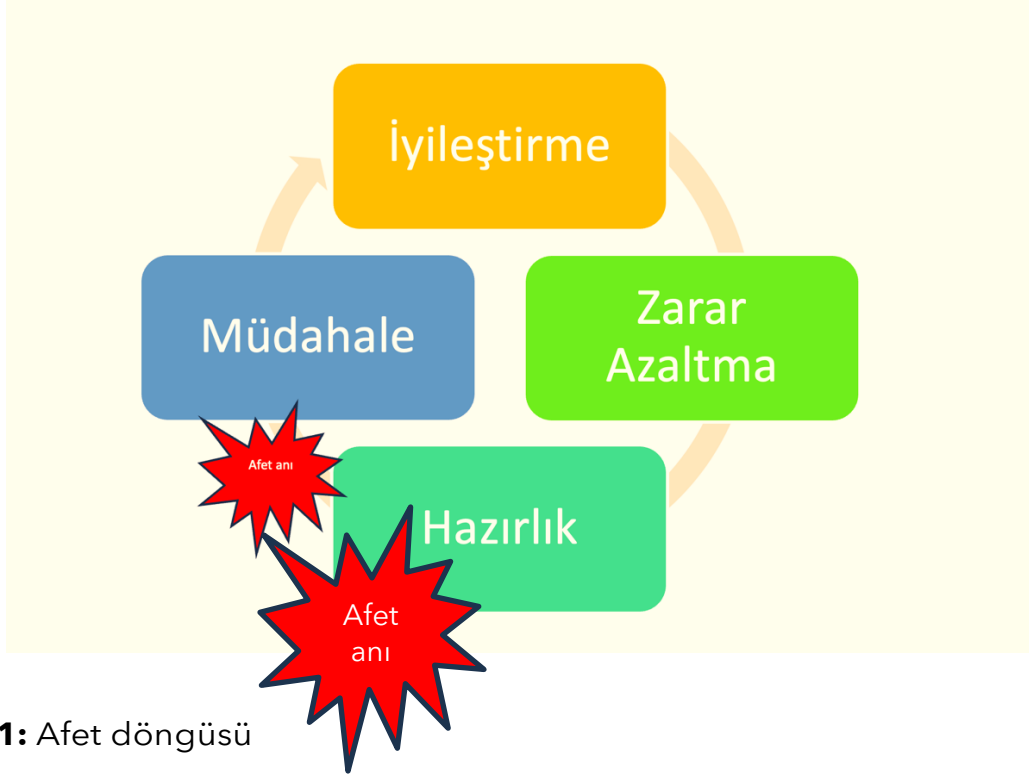
Kaynak: A Brief History of EM-DAT Classification System

<https://doc.emdat.be/docs/data-structure-and-content/disaster-classification-system/>

Bir tehlikenin afete yol açabilmesinin koşulu, oluşan riskle açıklanır. Risk, doğa veya insan kaynaklı tehlikelerle duyarlı koşullar arasında etkileşim oluşması durumunda olumsuz sonuçların ortaya çıkma olasılığıdır (UNISDR, 2004). Riskler için belirli bir yerde gelecekte tehlikelerden kaynaklanabilecek felaket durumları da denilebilir. Bu sebeple

risk, bir tehlikenin istenmeyen sonuçlarından etkilenme olasılığı olarak da tanımlanır (EPHTI, 2006).

Afet yönetimi bütünleşik bir yaklaşıma sahip olup, mevcut tehlikeleri ve riskleri mümkünse ortadan kaldırmayı veya azaltmayı amaçlayan; afet durumunda etkili ve hızlı müdahaleyi hedefleyen, afet sonrası durumda da etkin iyileştirme faaliyetlerini yöneten döngüsel bir süreç olarak tanımlanmaktadır (Şekil 1).



Şekil 1: Afet döngüsü

Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı’nın (AFAD) Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü’ne göre afet yönetiminin tanımı ise şu şekildedir:

Afetlerin önlenmesi ve zararlarının azaltılması, afet sonucunu doğuran olaylara zamanında, hızlı ve etkili olarak müdahale edilmesi ve afetten etkilenen topluluklar için daha güvenli ve gelişmiş yeni bir yaşam çevresi oluşturulabilmesi için toplumca yapılması gereken topyekûn bir mücadele süreci. Afetlerin önlenmesi ve zararlarının azaltılması amacıyla, afet öncesi, sırası ve sonrasında alınması gereken önlemler ve yapılması gereken çalışmaların planlanması, yönlendirilmesi, koordine edilmesi, desteklenmesi ve etkin olarak uygulanabilmesi için toplumun tüm kurum ve kuruluşlarıyla, imkân ve kaynaklarının belirlenen stratejik hedefler ve öncelikler doğrultusunda

kullanılmasını gerektiren, çok yönlü, çok disiplinli ve çok aktörlü, dinamik ve karmaşık bir yönetim sürecidir.

Afet yönetimi, geleneksel olarak afet odaklıdır. Ancak 20. yüzyılın sonlarından itibaren önleyici yaklaşımların önem kazanmasıyla “Afet risk yönetimi” kavramına doğru evrilmiştir. Bu geçişin temel sebeplerinden biri, afetlerin neden olduğu can kayıpları ve ekonomik kayıpların azaltılması amacıyla, risk azaltma yöntemlerinin geliştirilmesiydi. 1990’larda, Birleşmiş Milletler (BM) ve diğer uluslararası kuruluşlar, afetlerin önlenabilir olduğu anlayışını yaygınlaştırarak afet risk yönetimi çerçevesini oluşturmaya başlamıştır. Bu dönüşüm, özellikle 2005 yılında kabul edilen “Hyogo Çerçeve Eylem Planı” ve 2015’teki “Sendai Afet Riskini Azaltma Çerçevesi” ile resmi bir nitelik kazanmıştır. Bu çerçeveler, ülkeleri afet yönetiminden risk yönetimine geçmeye teşvik etmiştir. Afet risk yönetimi, özellikle afet öncesinde var olan riskleri tespit ederek yapıların dayanıklılığını artırmayı, kamu bilincini geliştirmeyi ve altyapıları güçlendirmeyi içerir. Afetlerin toplumlar üzerindeki büyük etkileri sebebiyle 1999 yılında Birleşmiş Milletler bünyesinde “Birleşmiş Milletler Uluslararası Afet Azaltma Stratejisi” (UNISDR, United Nations International Strategy for Disaster Reduction) birimi kurulmuştur. Bu birim 2019 yılında yeniden yapılanarak adı “Birleşmiş Milletler Afet Risk Azaltma Ofisi” (UNDRR, United Nations Office for Disaster Risk Reduction) olarak değiştirilmiştir. Bu isim değişikliği, ofisin misyonunu daha iyi yansıtmak ve afet risk azaltma alanındaki küresel liderliğini vurgulamak amacıyla yapılmıştır. Birleşmiş Milletler Afet Risk Azaltma Ofisi’ne göre afet risk yönetimi, yeni afet risklerini önlemek, mevcut afet risklerini azaltmak ve arta kalan riskleri yönetmek için afet risk azaltma politikaları ve stratejilerinin uygulanmasıdır. Bu süreç, direnci artırarak ve afet kayıplarını azaltarak toplumun afetler karşısında dirençliliğini artırmaya katkıda bulunmaktadır. Günümüzde artık afetlerin toplumun farklı kesimlerinin katılımı ile önlenabilir olaylar olarak ele alınması yaklaşımı yerleşmiştir.

Afetlerin insan toplumunun bir gerçeği olması sebebiyle toplumsal özelliklerin afetler ile ilgili öncesi, sonrası ve sonrasındaki durumu doğrudan etkilediği anlaşılmaktadır. Bu sebeple toplumsal özelliklerin görünür kılınması afet yönetiminin etkin olmasında yaşamsal öneme sahiptir. Bu toplumsal özelliklerin en önemlilerinden birisi de toplumsal cinsiyet eşitliği olarak kabul edilmektedir (İlgin ve Karagül, 2022).

Toplumsal cinsiyet kavramı feminist literatüre Ann Oakley’in Sex, Gender and Society (Cinsiyet, Toplumsal Cinsiyet ve Toplum) isimli eseriyle girmiştir. Oakley (1972), toplumsal cinsiyeti bir toplumda kadınlar, erkekler, kız ve oğlan çocukları için uygun görülen roller, sorumluluklar, davranışlar, beklentiler, güç ve ayrıcalıklar, hak ve fırsatlar

olarak tanımlamıştır. Bu güç ve fırsatlar, yalnızca bireylerin kadın veya erkek olmalarına dayalı olarak şekillendirilmemekte; aynı zamanda toplumsal cinsiyet rollerini, toplum içindeki kadın-erkek ilişkilerini ve bu ilişkilerin dinamiklerini de etkilemektedir. Bu rollere ve ilişkilere dair beklentiler, zamanla güç eşitsizliklerine yol açabilir. İşte bu noktada çalışmanın da odak noktasında yer alan toplumsal cinsiyet eşitliği kavramı devreye girmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitliği, kadın ve erkek arasındaki bu güç dengesizliğini ortadan kaldırmayı ve daha adil, dengeli bir toplum yaratmayı hedefler. Bu, kadınların ve erkeklerin, kız ve oğlan çocuklarının eşit fırsatlara sahip olabileceği bir dünya inşa etmek anlamına gelir (Ecevit, 2021: 9-11). Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanamamasından ötürü ortaya çıkan sorunlar fırsat eşitsizliğine sebep olmakta ve bu durum da afetlerin daha karmaşık hale gelmesine, etkilerinin artmasına yol açmaktadır (Okay ve İlkaracan, 2018: 3).

Günümüzde artık kadın-erkek eşitliği bir insan hakları meselesi olduğu kadar sürdürülebilir insan merkezli kalkınmanın önkoşulu ve göstergesi olarak değerlendirilmektedir. Ancak krizler, acil durumlar ve afetler, kadın-erkek eşitliğine giden yolda önemli bir engel oluşturmaktadır. Örneğin toplumsal cinsiyet eşitliği açısından elde edilen kazanımlar, bir biyolojik afet olan Covid-19 pandemisi nedeniyle ciddi biçimde gerilemiş; Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) ve Dünya Ekonomik Forumu (WEF) gibi kuruluşların geliştirdiği izleme ölçütlerine göre kadın-erkek eşitliğinin sağlanması için gereken süre uzamıştır. Bu olumsuz gelişmeler kadınlar için önemli olduğu kadar ülkeler ve dünya için de zorlu bir süreci işaret etmektedir (CEDAW 37 GTK).

Afetlerin kadınlar üzerindeki etkileri toplumun genelinden farklılık göstermekte hatta afetler kadınlar için “çifte afet” niteliği taşımaktadır (Bradshaw ve Fordham, 2013). Çünkü afetler, kadınlar üzerinde ölüm, yaralanma, barınma olanağının ortadan kalkması şeklindeki doğrudan etkilerinin üzerine bir de afet sonrasında yüz yüze kaldıkları yoksulluk, şiddet, güvenlik sorunları, üreme sağlığı ve cinsel sağlık hizmetlerine erişim sorunu gibi süregiden sıkıntılara yol açmaktadır. Son yıllarda birbirinden bağımsız afetlerin bir arada görüldüğü durumlar da söz konusudur. Örneğin Covid-19 pandemisi sırasında meydana gelen İzmir depremi (30 Ekim 2020) bu durumun tipik örneğidir. Bu tür durumlar “afet kaskadı” olarak adlandırılmakta ve başta kadınlar olmak üzere çocuklar, yaşlılar ve engellilerin daha ağır sonuçlarla karşılaşmasına sebep olmaktadır.

The Emergency Events Database (EM-DAT, 2024) “Sayılarla Afetler Raporu”na göre 2023 yılında 399 afet meydana gelmiş; bu afetlerde 86.473 kişi ölmüş, 93,1 milyon kişi

etkilenmiş ve hesaplamalara göre 202,7 milyon dolar ekonomik zarar meydana gelmiştir (EM-DAT, 2024). Bu rakamlar 2003 yılına göre afetlerin sayısında artışa ve sonuçlarının da ağırlaştığına işaret etmektedir. 2003 yılından bu yana iklim değişikliği ve küresel ısınma kaynaklı olan sel, fırtına, orman yangınları, bütün afetlerin %80’den fazlasını oluşturmaktadır. Afetlerin bir diğer özelliği ise coğrafya özelinde farklılaşmasıdır. Kimi bölgelerde fırtınalar, orman yangınları daha fazla görülürken, kimi bölgelerde de depremler öne çıkmaktadır. Küresel düzeyde biyolojik afetlerin görülme sıklığı ve gelecekte ortaya çıkma olasılığı da artmıştır ve son yirmi yılda meydana gelen SARS, MERS salgınları ile Covid-19 pandemisi bu açıdan oldukça önemli ipuçlarıdır. DSÖ 29 Eylül 2024 itibarıyla dünyada 776.471.644 kişinin Covid-19 enfeksiyonuna yakalanmış olduğunu, 7.068.677 kişinin ise hayatını kaybettiğini bildirmiştir (WHO, 2024). Türkiye’de ise Covid-19 pandemisinde, Mart 2023 itibarı ile 17.232. 066 kişi enfeksiyona yakalanmış ve 102.174 kişi de ölmüştür (T.C. Sağlık Bakanlığı, 2023).

Dünyada depremlerin 21. yüzyılda da meydana gelmeye devam ettiği ve yıkıcı etkilerinin yoğun şekilde yaşanmakta olduğu görülmektedir. İki bin yılından bu yana meydana gelen ve şiddeti yedi ve üzeri olan depremlerde beş yüz binden fazla insan ölmüştür (Tablo 2).

Tablo 2: Dünyada 21. yüzyılda meydana gelen ve 7’nin üzerinde şiddete sahip depremler ve sonuçları

Yeri/adı	Tarih	Şiddeti	Yol açtığı ölüm sayısı
Hindistan/Gujarat Depremi	26 Ocak 2001	7,7	20.085
Hint Okyanusu Depremi ve Tsunamisi	26 Aralık 2004	9,1-9,3	227.898
Pakistan Keşmir Depremi	8 Ekim 2005	7,6	87.351
Peru Depremi	15 Ağustos 2007	8,0	595
Çin Sichuan Depremi	12 Mayıs 2008	7,9	87.587
Endonezya Sumatra Depremi	30 Eylül 2009	7,6	1.115
Haiti Depremi	12 Ocak 2010	7,0	160.000
Şili Depremi	27 Şubat 2010	8,8	799
Tohoku Depremi ve Tsunamisi	11 Mart 2011	9,0-9,1	19.759
Pakistan Belüçistan Depremi	24 Eylül 2013	7,7	825
Nepal Depremi	25 Nisan 2015	7,8	8.964
Ekvador Depremi	16 Nisan 2016	7,8	673
İran-İrak Depremi	12 Kasım 2017	7,3	630
Sulawesi Depremi	28 Eylül 2018	7,5	4.340
Ege Denizi Depremi (İzmir Depremi)	30 Ekim 2020	7,0	119
Haiti Depremi	14 Ağustos 2021	7,2	2.248
Türkiye-Suriye Depremi	6 Şubat 2023	7,8	62.013
Japonya Noto Depremi	1 Ocak 2024	7,5	339
Toplam	-	-	521.594

Türkiye Cumhuriyeti’nde afet yönetiminin kurumsallaşması, kanun ve yönetmeliklerin çıkartılması ancak Erzincan Depremi (1939) sonrasında olmuş ve ilk defa 1940 yılında 3773 sayılı “Erzincan Depremi ile İlgili Yapılacak Yardımlar Hakkında Kanun” çıkartılmıştır. Daha sonra 18 Temmuz 1944 tarihinde çıkarılan 4623 sayılı “Yer Sarsıntılarından Evvel ve Sonra Alınacak Tedbirler Hakkında Kanun” ile afet öncesinde hazırlık çalışmalarının yapılması ve Türkiye’nin hangi coğrafi bölgelerinin deprem tehdidi altında olduğunun tespiti ile bu bölgelerde yapılacak yapılar için özel kuralların belirlenmesi, deprem yönetmeliklerinin oluşturulması kuralı getirilmiştir. 16.01.1957 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti’nin ilk imar yasası olan 6785 sayılı “İmar Kanunu”, 1958’de 7126 sayılı “Sivil Savunma Kanunu” yürürlüğe girmiştir. “Devlet Planlama Teşkilatı”nın kurulmasından sonra (1960) 1963 yılında afet yönetimi konusuna ilk kez Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda yer verilmiştir. Marmara Depremleri (1999) sonrasında 2009 yılında 5902 sayılı “Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun”un kabulü ile birlikte Türkiye’de afet yönetimine yönelik anlayış kökten değişmiştir. Bu kanun ile afet yönetiminde bütünleşik bir afet yönetimi

uygulamasına geçilmiş; afet yönetimi tek bir çatı altında toplanarak kısa adı AFAD olan “Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı” kurulmuştur. Ancak AFAD doğrudan Başbakanlığa bağlı bir kuruluş olarak çalışmalarını sürdürürken 2018 yılında başkanlık statüsünü kaybetmiş ve İçişleri Bakanlığı’na bağlı bir genel müdürlük haline indirgenmiştir. AFAD’ın teşkilat yapısı 9 Haziran 2022’de yayımlanan 103 Sayılı Kararname ile tekrar değiştirilmiştir. Günümüzde AFAD, merkez teşkilatının yanı sıra illerde doğrudan valiye bağlı İl Afet ve Acil Durum Müdürlükleri ile 16 ilde bulunan Afet ve Acil Durum Arama ve Kurtarma Birlik Müdürlükleri vasıtasıyla çalışmalarını yürütmektedir. Bu kurumun yanı sıra Türkiye’de Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı (ÇŞİDB) ile belediyelerin yanı sıra çok sayıda kurum ve kuruluşun afet öncesi ve sonrası için mevzuatlarından kaynaklanan görev ve sorumlulukları vardır. Ancak, bütün bu düzenlemelere karşın Türkiye’nin afet mevzuatı ve afet yönetim anlayışına toplumsal cinsiyet eşitliği yaklaşımının ya hiç entegre edilmediği ya da çok sınırlı olarak dahil edildiği ifade edilmektedir. (Erbaydar, İnal ve Kaya, 2019).

Türkiye’de şimdiye kadar afet politikaları, mevzuat, afetlere ilişkin sunulan hizmetler, toplumsal cinsiyet bakış açısıyla bütüncül bir şekilde incelenmemiş, gelecekte de izlenebilmesini sağlayacak yöntemleri içeren hak temelli bir çalışma yapılmamıştır. Bu nedenle, bu çalışma kapsamında insan haklarına kaynaklık eden temel normlardan hareketle afet yönetimi sürecine dahil edilecek normlar ve bunlara ilişkin standartlar ve ölçütler belirlenmiş ve izleme sürecinde yol gösterici olacak göstergeler saptanmıştır. Çalışmada, afetlerle kesişimselliği olan ya da doğrudan afetler ilişkili uluslararası insan hakları belgeleri, politika belgeleri ve eylem planları ayrı ayrı incelenmiş ve kronolojik olarak sunulmuş ve süreç içinde meydana gelen gelişmelerin izlenebilmesi sağlanmaya çalışılmıştır. Saptanan göstergeler ileride konuya ilişkin hak temelli izleme yapacak tarafların savunuculuk faaliyetlerini kanıta dayalı olarak yapabilmesine olanak sağlayacaktır.

A. Amaç

Bu çalışma, afet yönetim süreçlerine toplumsal cinsiyet eşitliği yaklaşımını kazandırmayı amaçlamaktadır. Afetler özellikle kadınlar, kız çocukları ve diğer kırılgan gruplar üzerinde daha derin izler bırakmaktadır. Bu sebeple afetlere müdahale süreçlerinde toplumsal cinsiyet eşitliğinin gözetilmesi afetlerin olumsuz sonuçlarını azaltmada kritik bir önem taşımaktadır. Çalışma, bu sürece katkıda bulunarak Türkiye’deki mevcut afet yönetimi politikalarını toplumsal cinsiyet perspektifinden değerlendirmeyi ve bu alanda izlenebilir göstergeler belirlemeyi hedeflemektedir. Proje hak temelli bir bakış açısıyla toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin afetler sırasında daha fazla derinleştiği gerçeğinden yola çıkarak, kriz anlarında toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasını bir insan hakları meselesi olarak ele almaktadır. Bu bağlamda toplumsal cinsiyet eşitliğinin gözetilmesiyle birlikte yalnızca kadınların değil, tüm toplumun afetlere karşı daha dirençli hale geleceği vurgulanmaktadır. Ayrıca, afetlerden etkilenen kadınlar, kız çocukları ve diğer kırılgan grupların yaşadıkları sorunların görünür kılınması da çalışmanın önemli bir hedefini oluşturmaktadır. Belirtilen bu hedef, yalnızca mevcut durumun tespiti ile sınırlı kalmayıp, aynı zamanda toplumsal cinsiyet eşitliği açısından izleme ve değerlendirme süreçlerinin daha güçlü hale getirilmesine yönelik öneriler de sunmaktadır.

B. Afet Yönetimi Alanına Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Perspektifinin Girişi

Dünyada ve Türkiye’de kadın haklarının elde edilmesi uzun yıllara dayanan çabaların ürünüdür. Toplumsal yaşamda kadınlar ile erkekler arasındaki ilişkilerin anlaşılması toplumsal cinsiyet yaklaşımı ile ele alınmaktadır ve toplumsal cinsiyet konusu küresel boyutta önemli bir gündemdir. Toplumsal cinsiyet ve toplumsal cinsiyet eşitliği kavramları, Birleşmiş Milletler Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Kadınların Güçlendirilmesi Birimi (UN Women) tarafından şu şekilde tanımlanmaktadır:

Toplumsal cinsiyet, erkek ve kadın olmakla ilişkili sosyal nitelikleri ve fırsatların ve kadınlarla erkeklerin kızlar ve oğlanlarla ilişkilerin yanı sıra kadınlarla erkekler arasındaki ilişkileri ifade eder. Toplumsal cinsiyet, belirli bir bağlamda bir kadın veya erkekte beklenenleri, izin verilen ve değerli addedilen özellikleri de belirler. Çoğu toplumda, kadınlar ve erkekler arasında, verilen sorumluluklar, üstlenilen faaliyetler, kaynaklara erişim ve kaynaklar üzerindeki kontrol ile karar alma fırsatları açısından farklılıklar ve eşitsizlikler vardır.

Toplumsal cinsiyet eşitliği, kadınların ve erkeklerin, kız ve oğlan çocuklarının eşit haklara, sorumluluklara ve fırsatlara sahip olmasını ifade eder. Eşitlik, kadın ve erkeğin aynı olacağı anlamına gelmez; kadın ve erkeğin haklarının, sorumluluklarının ve fırsatlarının, erkek veya kadın olarak doğmalarına bağlı olmayacağı anlamına gelir. Toplumsal cinsiyet eşitliği sadece kadınların meselesi değildir, kadınlar kadar erkekleri de ilgilendirmelidir.

Kadın-erkek eşitliği aynı zamanda temel bir insan hakkı olup Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Beyannamesinin 2. maddesinde ifade edildiği üzere “herkes ırk, renk, **cinsiyet**, dil, din, siyasal ya da başka türden kanaat, ulusal ya da toplumsal köken, mülkiyet, doğuş veya başka türden statü gibi herhangi bir ayırım gözetilmeksizin, bu Bildirgede belirtilen bütün hak ve özgürlüklere sahiptir.

Afetler ve afet yönetimi alanına toplumsal cinsiyet ve toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifinin dahil edilmesi ise daha yakın tarihlere tekabül etmektedir. Oysa, bu alana toplumsal cinsiyet eşitliği yaklaşımının dahil edilmesinin elzem olduğu açıktır. Çünkü afetler toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasını engelleyen önemli bir unsur olduğu gibi, toplumsal cinsiyet eşitliği açısından geride kalmış toplumlarda da afetlerin sonuçları daha ağır olmaktadır. Bu alanda özellikle son 30 yılda artan boyutta çalışmaların yapıldığı görülmektedir. Birleşmiş Milletler bu konudaki öncü kuruluş olup, uluslararası afet strateji belgeleri aracılığı ile afetlere yaklaşım ve afet yönetimi süreçlerine toplumsal cinsiyet bakış açısının entegre edilmesi çabalarını sürdürmektedir. Bu belgeler aracılığı ile afet yönetimi alanına toplumsal cinsiyet perspektifinin dahil edilmesi için küresel irade gösterilmesinin yanı sıra Birleşmiş Milletlere üye ülkelere de önemli sorumluluklar ve görevler yüklenmektedir. Bilhassa 2005-2015 tarihlerini kapsayan Hyogo Çerçeve Eylem Planı ve bu planın devamı niteliğinde olan Sendai Afet Riskini Azaltma Çerçeve Belgesi (2015-2030) afet yönetimi sürecine toplumsal cinsiyet bakış açısının dahil edilmesi gerektiğini vurgulamaktadır (Gündüz, 2002: 445).

Literatürde de afetler, afet yönetimi ile toplumsal cinsiyet ve toplumsal cinsiyet eşitliği arasındaki ilişkiselliğin farkedilmesi ve çalışılması toplumsal cinsiyete ilişkin diğer konulara göre oldukça geç bir tarihe rastlar. (Fothergill, 1996; Enarson, 1998; Fordham, 1998, Kümbetoğlu, 2002). Enarson’a göre (2004) konuya ilişkin daha önce yapılmış bazı çalışmalar mevcutsa da toplumsal cinsiyet ve afetler arasındaki ilişkisellik esas olarak Fothergill’in 1996 yılında yaptığı bir çalışma ile ilk kez ortaya konulmuştur. Fothergil (1996), afet sürecinde toplumsal cinsiyet farklılaşmasının bir örüntüsünün bulunduğunu ifade ederken, bu farklılıkların büyük ölçüde çocuk bakım sorumluluğu,

yoksulluk, sosyal ağlar, geleneksel roller, ayrımcılık ve diğer toplumsal cinsiyet kaynaklı tabakalaşmalarla ilişkili sorunlara bağlı olduğunu belirtmiştir.

Afetler kadın, erkek, kız çocuğu ve oğlan çocuğu ayırt etmez. Ancak doğa kaynaklı olsun ya da olmasın tehlikelerin sonucu olarak ortaya çıkan afetlerin sıklığının artmasının yanında afetlerden etkilenenlerin çoğunluğunun toplumsal cinsiyet ilişkileri ve toplumda var olan ayrımcılıklar nedeniyle bilhassa az gelişmiş ülkelerde kadınlar ve kız çocukları olduğu anlaşılmıştır. Kadınların bu alandaki mücadelelerinin yanı sıra toplumsal cinsiyet bakış açısının dünyada anaakım bir yaklaşım haline gelmesiyle son 30-40 yıldır dünyada da Türkiye’de de afet ve toplumsal cinsiyet ilişkiselliğini ele alan çalışmaların sayısı giderek artmıştır.

Afetlerin insan refahı, iyilik hali ve toplum sağlığı üzerinde olumsuz sonuçları vardır (Aitsi-Selmi, & Murray, 2016). Afetlerin toplumsal etkileri üzerine yapılan araştırmalar cinsiyet, yaş, sağlık durumu, eğitim geçmişi, ekonomik durum ile yaşanan bölgenin kalkınmışlık durumu, altyapısı ve toplumsal ve kurumsal destek düzeyinden kaynaklanan önemli farklılıklar olduğunu ortaya koymaktadır. (Gim & Shin, 2002). Bulgular, toplumsal cinsiyet ve sosyo-ekonomik statü gibi değişkenlerin özellikle afet sonrası hayatta kalma ve iyileşme süreçlerinde kritik rol oynadığını göstermektedir.

Afetlerin yol açtığı en olumsuz sonuç ise can kayıplarına sebep olmasıdır. Bu sebeple afetlerin sonuçlarını değerlendirirken en sık ele alınan konulardan birisi afetlere bağlı ölümlerdir. Toplumların afetlerden etkilenimleri çok farklı boyutlarda olmaktadır. Ancak ülkelere göre tipleri farklılaşsa da, doğa kaynaklı afetlerde kadınlar arasındaki ölüm hızları erkeklere göre daha yüksektir (Doocy, 2013; Pradhan vd 2007; Sugimoto vd., 2011). Dünyada bu konudaki en önemli çalışmalardan biri de Neumayer ve Plümper’e (2007) aittir. Neumayer ve Plümper çalışmalarında kadınların ve kız çocuklarının doğa kaynaklı afetler nedeniyle ölümlerini incelemiş ve 1981-2000 dönemindeki afetler sonucunda kadınların daha fazla ve daha genç yaşta ölmesi nedeniyle, beklenen yaşam umudunda erkeklere kıyasla daha fazla kısalma olduğunu belirlemişlerdir. Yazarlar ayrıca kadınların sosyo-ekonomik statüsü yükseldikçe ölüm olasılıklarının azaldığını ve beklenen yaşam süresindeki gerilemenin de daha az olduğunu göstermişlerdir. Neumayer ve Plümper, bu sonuçların, sosyal olarak inşa edilen toplumsal cinsiyete özgü incinebilirliklerin/kırılganlıkların bir sonucu olduğunu belirtmişlerdir.

Kadın ölümlerine yol açma açısından bazı afetlere dair veriler oldukça çarpıcıdır. Örneğin 1991'deki Bangladeş Kasırgasında ölenlerin %90'ını kadınlar oluşturmuştur. İkeda da (1995) Bangladeş kasırgasında yaş grupları özelinde kadınların erkeklerden üç ile beş kat daha fazla ölme olasılığı olduğunu hesaplamıştır. Bu durumun esas olarak

kadınların risk bilgisine erişim kısıtlıkları, kasırga tehlikesine karşısında karar verme gücüne sahip olmamaları, evin ya da yaşanan bölgenin tahliyesine ailenin erkek üyelerinin karar veriyor olması ve kadınların yakınlarındaki sığınak vasfındaki yerler hakkında sınırlı bilgilerinin olmasına bağlı olduğu ifade edilmiştir. 2008’de Myanmar’daki Nargis Kasırgası’nda da ölenlerin %61’inin ve 2004’te Japonya ve Güney Doğu Asya ülkelerinde büyük zarara yol açan deprem ve tsunami sonrasında hayatını kaybedenlerin %70-80’inin kadınlar olduğu anlaşılmıştır (UNDP, 2013). Bir diğer önemli husus da afetin büyüklüğü oranında kadınların olumsuz etkilenme düzeyinin artıyor oluşudur. Fakat afet tipi ile ülkenin gelişmişlik düzeyinin afetlerde meydana gelen ölümlerde dikkate alınması gereken değişkenler olduğu belirtilmektedir. Çünkü, gelişmiş ülkelerde seller ve fırtınalarda kadınlardan ziyade erkek ölümleri söz konusudur (Erman vd., 2021).

Afetlerin uzun vadeli etkileri arasında ruh sağlığı sorunları da önemli bir yer tutmaktadır. Frankenberg vd. (2008), 2004 Endonezya Tsunamisi’nin ardından kadınlarda travma sonrası stres bozukluğu (TSSB) ve depresyon oranlarının erkeklere kıyasla daha yüksek olduğunu bulmuşlardır. Türkiye’de 1999 yılında yaşanan deprem sonrasında Başoğlu vd. (2002) tarafından yapılan bir çalışmada, kadınlarda TSSB ve depresyon oranlarının erkeklerden daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Benzer şekilde, Yoshida (2014), Japonya’da 2011 yılında yaşanan deprem sonrasında kadınların ruhsal sağlıklarının erkeklerden daha fazla bozulduğunu rapor etmiştir.

Afetlerin kadın sağlığı ve üreme sağlığı üzerindeki etkileri de literatürde sıkça vurgulanmaktadır. Hapsari vd. (2009), Endonezya’da 2006 yılında yaşanan tsunami sonrasında, Behrman ve Weitzman’da (2016), Haiti’de 2010 yılında meydana gelen depremin ertesinde, kadınların doğum kontrol yöntemlerine erişimde zorluk yaşadıklarını ve bu durumun istenmeyen gebelik oranlarını artırdığını belirtmişlerdir. Leyser-Whalen vd.’nin (2011) araştırmasında ise ABD’nin Teksas eyaletinde 2008 yılında meydana gelen Ike Kasırgası’nda özellikle siyahi kadınların doğum kontrol yöntemlerine erişimde daha fazla zorluk yaşadığı bulunmuştur.

Son yıllarda deprem ve toplumsal cinsiyet ve toplumsal cinsiyet eşitliği üzerine yapılan akademik çalışmalarda büyük artış olduğu ve afet sonrası toplumsal cinsiyet temelli sosyal kırılganlık, şiddet ve ekonomi konularındaki eşitsizlik temalarının ön planda olduğu görülmektedir (Akerkar & Fordham, 2017; Thurston vd. 2021; Crawford vd. 2023; Yamashita, 2024). Bu çalışmalarda, özellikle kadınların afetlerden etkileniminin daha fazla olduğu ifade edilmekte ve LGBTIQ+’ların afet sonrasında karşılaştıkları ayrımcılıklar ele alınmaktadır. Llorente-Marrón vd. (2020) ile Rubbia’nın (2022)

çalışmalarında da 2010’daki Haiti depremi ve benzeri afetler sonrasında kadınların toplumsal cinsiyete dayalı şiddete maruz kalımının arttığı ve toplumsal cinsiyet ayrımcılığının, afetlerden sonra özellikle kadınlar için sosyal kırılganlık riskini artırdığı belirlenmiştir. Öne çıkan bir diğer başlık ise ekonomik eşitsizlik ve dirençlilik. Depremler sonrası kadınların iş gücüne dönüş sürecinin zorlaştığı ve genellikle geçim kaynaklarına erişimde zorlandıkları bulunmuştur. Ekonomik toparlanma süreçlerine katılımı düşük olan kadınlar için afetler, geçim koşullarını daha fazla etkileyerek kırılganlıklarını artırmaktadır (Rubbia 2022). Kadınların afet yönetimi süreçlerine daha fazla dahil edilmesi gerektiği yönündeki çalışmalar da artmaktadır. Örneğin, 2010 Şili depreminde kadınların geleneksel rollerinin dışına çıkarak toplum mutfağı gibi girişimlerde bulunmaları, onları aktif toplumsal aktörlere dönüştürmüştür (Llorente-Marrón vd., 2020).

Nepal’de (Gorkha Depremi) 25 Nisan 2015 tarihinde 7.6 büyüklüğünde bir deprem meydana gelmiştir (UNDRR 2024). İlk depremi 300’den fazla artçı sarsıntı takip etmiştir. Depremde yaklaşık 9.000 kişi hayatını kaybederken ölenlerin %55’inin kadın olduğu tahmin edilmektedir. Ayrıca yüz binden fazla insan da yaralanmıştır. Ghorka Depremi neredeyse sekiz milyon insanı etkilemiş olup, bu sayı Nepal nüfusunun üçte birine denk gelmektedir. Sthapit (2015) çalışmasında bu depremin kadınlar ve marjinal topluluklar üzerindeki özel etkilerini incelemiştir. Ona göre kadınlar, kaynaklara, karar alma gücüne ve ekonomik fırsatlara erişim gibi önceden var olan eşitsizlikler nedeniyle daha fazla kırılganlıkla karşı karşıya kalmışlardır. Ayrıca, afet sonrası afet yanıtlarının genelde kadınların cinsiyete özgü ihtiyaçlarını ele almakta yetersiz olduğunun altını çizmiştir. Birçok yardım çabası, kadınların sosyal rollerini ve sorumluluklarını göz önünde bulundurmadığı için, onların iyileşme süreçlerine yeterli desteği verememiştir. Makale, ayrıca, afet sonrası topluluk desteğinin ve sosyal ağların önemini vurgulamaktadır. Kadınlar, kaynakları paylaşmak ve duygusal destek sağlamak için çoğunlukla sosyal ağlarına dayanmışlardır. Sthapit, daha eşitlikçi ve etkili iyileşme süreçleri için afet risk yönetimi ve afete yanıt politikalarına toplumsal cinsiyet perspektifinin entegre edilmesi gerektiğini savunmaktadır.

Türkiye’de de 1999 Marmara Depremleri sonrasında afetler ve toplumsal cinsiyet ilişkisi ile ilgili bazı çalışmalar yapıldığı görülmektedir. Örneğin Kasapğolu ve Ecevit’in “Depremin Sosyolojik Araştırması” başlıklı çalışması (2001) depremin sosyal yapılar üzerindeki etkilerini ele almaktadır. Araştırmaya göre depremin yarattığı travma, toplumsal dayanışmayı artırabileceği gibi tam tersine sosyal bağları zayıflatabilecek etkiler de yapabilir. Çalışmada özellikle, afetten sonra kadınların toplumdaki rollerindeki değişim ve sosyal destek mekanizmalarının nasıl etkilendiği üzerinde

durulmuş; iş gücüne katılımında karşılaştıkları zorluklar ve toplumsal cinsiyet normlarının, afet sonrası süreçte nasıl şekillendiği incelenmiştir. Ayrıca, depremin yerel ekonomilerde bozulmaya sebep olması ve işsizlik oranlarını artırmasıyla birlikte toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini derinleştirdiği vurgulanmaktadır. Çalışma, depremin sadece fiziksel sonuçlar doğurmakla kalmadığını, aynı zamanda sosyal dinamikleri değiştirdiğini de ortaya koymakta ve toplumsal cinsiyet perspektifinin, afet sonrası iyileşme süreçlerinde önemli bir rol oynadığını vurgulamaktadır. Bu nedenle çalışmada, kadınların güçlendirilmesi ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması önerisinde bulunulmuştur. Kümbetoğlu vd. (2007) tarafından da 12 Kasım 1999’da meydana gelen Düzce depreminden beş yıl sonra bir niteliksel araştırma yapılmıştır. Depremden 5 Yıl Sonra Düzce İlinde Değişen Toplumsal, Ekonomik ve Kişisel Yaşam” başlıklı araştırma, depremin kadınlar ve erkekler üzerindeki etkilerini derinlemesine incelemiştir. Rapor, afet sonrası kadınların yaşadığı zorlukların daha belirgin olduğunu ve bu durumun toplumsal cinsiyet rollerinden kaynaklandığını ortaya koymaktadır. Kadınlar, depremin ardından ev içindeki sorumluluklarını sürdürmek ile ekonomik açıdan ailelerine katkı sağlamak arasında sıkışmışlardır. Rapor, deprem sonrasında, kadınların iş bulma süreçlerinde ciddi zorluklar yaşadıklarını ve sosyal destek eksiklikleri ile karşılaştıklarını vurgulamaktadır. Ayrıca, araştırmaya göre deprem bölgesindeki toplumsal cinsiyet normları, afet sonrası daha da pekişmiş; geleneksel kadın ve erkek rolleri, toplumsal beklentiler doğrultusunda yeniden üretilmiş; kadınların liderlik ve karar alma süreçlerine katılımının ise yeterince desteklenmediği görülmüştür. Rapor, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasının, afet sonrası iyileşme sürecinin başarısı için kritik olduğunu ve kadınların güçlendirilmesi gerektiğini savunmaktadır. Bu bağlamda, kadınların ekonomik ve sosyal hayatta daha etkin rol alabilmeleri için gereken politikaların geliştirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır.

Feride Acar ve Gamze Ege (2001) ile Şengül Akçar’ın (2001) 1999 Marmara Depremleri’nin hemen ardından hazırladıkları raporlar da konuyu toplumsal cinsiyet bakış açısıyla değerlendiren diğer kapsamlı çalışmalardır. Acar ve Ege’nin 2001 tarihli “Kadınların İnsan Hakları: CEDAW Bu Konuda Nasıl Yardımcı Olabilir?” başlıklı raporu, doğa kaynaklı afetler bağlamında kadın haklarının korunmasının önemini vurgulamaktadır. Rapor, CEDAW (Kadınlara Yönelik Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi) çerçevesinde, afet durumlarında kadınların karşılaştığı eşitsizlikleri ve ayrımcılığı ele almaktadır. Raporda, afetlerin kadınlar üzerindeki etkileri, sosyal, ekonomik ve sağlık açısından incelenmiş ve kadınların karar alma süreçlerinde yer almalarının gerekliliği ve bu süreçlerin güçlendirilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca, CEDAW’ın sağladığı yasal ve politik araçların, kadınların haklarını koruma ve güçlendirme açısından nasıl kullanılabileceği üzerinde durulmaktadır. Rapor,

kadınların afet yönetimi ve kurtarma süreçlerinde aktif rol almalarının sağlanmasının, kadın haklarının geliştirilmesi açısından kritik olduğunu belirtmektedir. CEDAW’ın uygulanmasıyla, kadınların bu tür durumlarda daha iyi korunabilecekleri ve güçlendirilebilecekleri vurgulanmaktadır. Şengül Akçar’ın 2001 tarihli “Grassroots women’s collectives roles in post - disaster effort: potential for sustainable partnership and good governance: Lessons learned from the Marmara Earthquake in Turkey” (Yerel Kadın Kolektiflerinin Afet Sonrası Çabalarındaki Roller: Sürdürülebilir Ortaklık ve İyi Yönetişim Potansiyeli: Türkiye’deki Marmara Depreminden Edinilen Dersler) başlıklı raporu, Türkiye’deki 1999 Marmara Depremleri’nden sonrasında kadın kolektiflerinin rolünü incelemektedir. Rapor, afet sonrası toplumsal dayanışma ve kadınların katılımının önemini vurgulamaktadır. Akçar, kadınların afet yönetimi süreçlerinde etkin bir şekilde yer almasının, toplumsal dayanışmayı güçlendirdiğini ve sürdürülebilir kalkınma için fırsatlar sunduğunu belirtmektedir. Ayrıca, kadın kolektiflerinin, kriz dönemlerinde sağladıkları destek ve organizasyon becerileri ile yerel yönetimlerin daha etkin ve kapsayıcı hale gelmesine katkıda bulunduğu ifade edilmektedir. Rapor, kadınların liderlik rolünü üstlenmelerinin ve karar alma süreçlerine dahil olmalarının, iyi yönetim için kritik olduğunu vurgulamaktadır. Afet sonrası süreçlerde kadın kolektifleri ile kurulan iş birliklerinin, sürdürülebilir ve etkili bir yönetim anlayışının oluşturulmasına yardımcı olabileceği de ifade edilmektedir.

Türkiye’de 1999 tarihli Marmara Depremi sonrasında da şiddetli depremler olmuştur. Bunların en sonuncusu olan 6 Şubat 2023 tarihli Kahramanmaraş Depremi, büyük can kaybı, yaralanma ve hasara yol açan deprem olarak öne çıkmaktadır. Depremden sonra geçen sürede çok sayıda ulusal ve uluslararası çalışma yapıldığı görülmektedir. Ancak bunlar arasında toplumsal cinsiyet ve kadın odaklı çalışmaların sayısı oldukça sınırlıdır. Bu çalışmalardan Zeynep Özdemir ve Gizem Ece Tıglioğlu Gümüş tarafından yapılan iki çalışma bilhassa önemlidir. Zeynep Özdemir’in “Analysis of Disaster Response Social Policies From Gender Perspective: The Case of 6 February Earthquakes” (Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden Afet Müdahale Sosyal Politikalarının Analizi: 6 Şubat Depremleri Örneği) çalışmasına göre deprem sonrasında kadınların hijyen malzemeleri, ped, temiz su ve özel sağlık hizmetleri gibi temel ihtiyaçlara erişiminde sorunlar yaşanmıştır. Deprem sonrası işlerini kaybeden kadınlar, ekonomik bağımsızlıklarını yitirerek ekonomik açıdan daha da kırılgan hale gelmiştir. Afet müdahale süreçlerinde kadınların ve kız çocuklarının özel ihtiyaçları göz ardı edilmiş; yardım ve barınma politikaları, kadınların güvenliğini ve sağlık ihtiyaçlarını dikkate almadan hazırlanmıştır. Afet sonrası yeniden yapılanma süreçlerinde kadınların karar alma süreçlerine katılımı ise son derece sınırlı olmuştur. Erkeklerin ağırlıkta olduğu yönetim mekanizmaları sebebi ile kadınlar seslerini yeterince duyuramamıştır. Öte

yandan Suriyeli kadın mülteciler hem deprem mağduru olmuş hem de yardım süreçlerinde dışlanmışlardır. Engelli kadınlar ve yaşlılar da özel ihtiyaçlarının göz ardı edilmesi nedeniyle afet sonrası daha büyük mağduriyetler yaşamıştır. Kadınların çadırkentler ve geçici barınma alanlarında fiziksel ve cinsel şiddet riski altında kaldığı da çalışmanın bulgularından biridir. Mahremiyet eksikliği kadınların kendilerini güvensiz hissetmesine sebep olan bir husustur. Çalışmada afet müdahale politikalarının toplumsal cinsiyet boyutunu yeterince dikkate almadığı; bu sebeple Türkiye’de toplumsal cinsiyete duyarlı afet politikaları geliştirilmesinin gerekli olduğu ifade edilmiştir. Gizem Ece Tıglioğlu Gümüş’ün “Do You Hear My Voice?": LGBTIQ+ Solidarity and Resistance in Kahramanmaraş Earthquake in Türkiye through Lubunya Earthquake Solidarity Network” çalışması, 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş Depremi’nin ardından LGBTIQ+ topluluğunun deneyimlerini incelemektedir. Nitel araştırma yöntemiyle yapılan çalışmada, sivil toplum kuruluşlarının üyeleri ve LGBTIQ+ aktivistleriyle yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmış ve bu bireylerin deneyimleri analiz edilmiştir. Çalışmada depremler genellikle cinsiyetsiz doğa olayları olarak değerlendirilse de bu felaketin özellikle Türkiye’deki LGBTIQ+’lar için var olan eşitsizlikleri daha da artırdığı vurgulanmaktadır. Çalışma, LGBTIQ+’ların afet sonrası karşılaştıkları ayrımcılık, barınma ve yardıma erişimindeki zorlukları ele almakta ve bu süreçte topluluk dayanışmasının önemini ortaya koymaktadır. Araştırma, afet yönetimi politikalarının daha kapsayıcı ve toplumsal cinsiyete duyarlı olması gerektiğini vurgulamakta ve LGBTIQ+ dayanışma ağlarının afet sonrası iyileşme sürecinde nasıl kritik bir rol oynadığını göstermektedir.

II. Normlar ve Standartlar

Bu bölümde, afetlerde ve afet yönetimi alanında meydana gelen ve bilhassa kadınları ve kız çocukları etkileyen eşitsizlikler ile insan hakları temelinde mücadele edilirken referans alınacak normlar ve bu alanda sunulacak hizmetlere ilişkin standartlar ele alınmıştır. Uluslararası alanda afetler, afet yönetimi ve toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında bugüne kadar geliştirilen normlar ve standartların neler olduğu belirlenirken, Türkiye’de afet yönetimi sürecinde toplumsal cinsiyet eşitliğinin gözetilmesinde yol gösterici olacak norm ve standartlara yönelik bir çerçeve oluşturmak amaçlanmıştır. Bu kapsamda, normların ve standartların belirlenmesinde Birleşmiş Milletler, Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliği gibi uluslararası örgütlerin geliştirdiği mevzuat öncelikle ele alınmıştır. Bu amaçla konuya ilişkin uluslararası insan hakları belgeleri belirlenmiş ve listelenmiş; afet yönetimi ve toplumsal cinsiyet eşitliği alanında kullanılacak ve izlemeyi sağlayacak varsa normlar, standartlar ve ölçütler saptanarak açıklanmıştır. Konuya ilişkin eksik alanlar varsa onlara ilişkin de önerilerde bulunulmuştur.

A. Normlar

Bu bölümde uluslararası afet yönetimi ve toplumsal cinsiyet eşitliği ile ilişkili olan insan hakları belgeleri kronolojik sırayla listelenmiş ve incelenmiştir. Konuya yönelik norm ve standartlar belirlenirken toplumsal cinsiyet eşitliğinin bir hak olarak gelişiminde köşe taşı özelliği taşıyan belgelerle, özellikle afet yönetimine vurgu yapan Birleşmiş Milletler kuruluşları öncelikli olmak üzere diğer küresel ve bölgesel çalışmalar sonucu toplumsal cinsiyeti afet yönetimine entegre eden ve afet yönetiminin bütünlüklü bir unsur haline getiren uluslararası düzenlemeler ile toplumsal cinsiyet ve afet yönetimine hak temelli bir yaklaşım getiren beyannameler, sözleşme ve anlaşmalar, protokoller, konferans sonuç bildirgeleri, eylem planları ve tavsiye kararları gibi uluslararası belgeler dikkate alınmıştır.

Afet Yönetimi ve Toplumsal Cinsiyet Alanı ile İlgili Uluslararası İnsan Hakları Belgelerinin Listelenmesi

Afet yönetimi ve toplumsal cinsiyet eşitliği alanının normlarının belirlenmesinde Tablo 3’te listelenen belgeler referans alınmıştır.

Tablo 3: Afet yönetimi ve toplumsal cinsiyet eşitliği ile ilgili insan hakları belgeleri

Belgenin adı	Belgenin/sözleşmenin			Belgenin/sözleşmenin Türkiye’de		
	Kısaltması	İmza tarihi	Yürürlük tarihi	İmza tarihi	Onay/ Yürürlük tarihi	
Birleşmiş Milletler Şartı	BMŞ	1945	24.10.1945	15.08.2024	15.08.2024	24.08.1945
İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi	İHEB	1948	-	-	-	-
Uluslararası Sivil ve Siyasal Haklar Sözleşmesi	USSHS	1966	1976	2000	2000	21.07.2003
Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi	UESKHS	1966	1976	2000	2003	17.06.2003
Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi (CEDAW)	CEDAW	1979	1981	1985	1985	11.06.1985
Çocuk Hakları Sözleşmesi	ÇHS	1989	1990	1990	1994	23.12.1994
Avrupa ve Akdeniz Ülkeleri Büyük Riskler Anlaşması	EUR-OPA	1987	-	-	-	-
BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi /Lima Toplumsal Cinsiyet Eylem Planı	BMİDÇS-EP	(1992) Lima Eylem Planı 2014	(1994) Lima Eylem Planı 2014	2004	2004	24.05.2024
Yokohama Dünya Doğal Afetleri Azaltma Konferansı	Yokohama	1994	-	-	-	-
Yokohama Stratejik Eylem Planı	YSEP	1994	-	-	-	-
Pekin Dünya Kadın Konferansı ve Eylem Platformu	PEP	1995	-	-	-	-
Birleşmiş Milletler Afet Risk Azaltma Ofisi kuruluşu	UNDDR	1999	-	-	-	-
Pekin Artı 5: Kadınlar 2000: 21. Yüzyıl için Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Barış	Pekin +5	2000	-	-	-	-
Binyıl Kalkınma Amaçları	BKA	2000	-	-	-	-
58. Dünya Sağlık Asamblesi Kararı	DSÖ 58	2004	-	-	-	-
Hyogo Eylem Çerçevesi	HÇEP	2005	-	-	-	-

Tablo 3: Afet yönetimi ile ilgili insan hakları belgelerinin listesi (Devam)

Belgenin adı	Belgenin/sözleşmenin			Belgenin/sözleşmenin Türkiye’de	
	Kısaltması	İmza tarihi	Yürürlük tarihi	İmza tarihi	Onay/ Yürürlük tarihi
EKOSOK Kararı (2005/31)	EKOSOK	2005	-	-	-
Engelli Kişilerin Haklarına ilişkin Sözleşme	EHK	2006	2006	2007	
Kadına Yönelik Şiddet ve Aile içi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Sözleşmesi	İstanbul	2011	2014	2011	2021Çekildi
Sendai Afet Risk Azaltma Çerçeve Belgesi	SENDAI	2015	-	-	-
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları	SKA	2015	-	-	-
Paris Anlaşması	PA	2015	2016	2016	2021
CEDAW Genel Tavsiye 27	CEDAW-GT 27	2010	-	-	-
CEDAW Genel Tavsiye 28	CEDAW-GT 28	2010	-	-	-
CEDAW Genel Tavsiye 37	CEDAW GT 37	2018	-	-	-
BM İnsan Hakları Komitesi Genel Yorumu 36	BMİHK-GY 36	2019	-	-	-
BM İnsan Hakları Konseyi Kararı 44/7	BMİHKK No. 44/7	2020	-	-	-
BM İnsan Hakları Konseyi Kararı 47/24	BMİHKK No: 47/22	2021	-	-	-
AB Toplumsal Cinsiyet Stratejisi 2020-2025	ABTCS 2020-2025	2020	-	-	-
Avrupa Afet Risk Azaltma Forumu	AARAF 2021-2030	2021	-	-	-
Yol Haritası 2021-2030	BMİHKK	2022	-	-	-
BM İnsan Hakları Konseyi Kararı 50/9	No: 50/9				

Normların Belirlenmesi

Normlar, uzun süren mücadeleler sonucunda kabul edilen ve mevzuat ile güvence altına alınan temel değerlerdir ve uluslararası insan hakları belgelerinin temel dayanaklarını oluştururlar. Halklar ve uluslar için hak ve özgürlükler açısından ortak ideal ölçüleri ortaya koyan; politik ve toplumsal hayatın küresel normlarını belirleyen referans belge ise İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi’dir (İHEB, 1948). İHEB’ye dayanarak kabul edilen diğer bütün belgeler ile birlikte ortaya konan normlar çerçevesinde taraf devletler, bu normlara uygun hareket etme yükümlülüğünü de kabul etmektedirler. İHEB’nin ilk iki maddesi İHEB’inn normları hakkındadır. Bu normlar eşitlik, dayanışma ve ayrımcılık yasağıdır. Uluslararası insan hakları belgelerinin her birisi de bu nedenle ilgili alanda İHEB ile uyumlu normları başlangıçta ifade

etmektedirler. Uluslararası insan hakları belgeleri ve bu belgelerde yer alan normlar, kadınların insan haklarının tanınması açısından da önemli dayanak oluşturan belgelerdir.

Bu raporda, afet yönetimi ve toplumsal cinsiyet tematik alanına ilişkin normların belirlenmesi sırasında doğrudan bu alana ilişkin belgelerin yanı sıra katkı sağlayabilecek diğer belgeler de incelenmiştir. Toplumsal cinsiyet özellikle 1990’lardan sonra kavramsal olarak afet çalışmalarının önemli bir paydası haline gelmiştir. Bunda, bir yandan kadın hakları mücadelesindeki kazanımlar, diğer yandan da afetler ve iklim değişikliğinin yansımalarının giderek artan ölçüde hissedilmesi etkili olmuştur. Afetlerin fiziksel boyutuna odaklanmak yerine sosyal kırılganlıklarla ilişkisini esas alan, risk yönetimi odaklı yeni yaklaşımların güç kazanmasıyla birlikte afetlerle başedebilme açısından toplumsal cinsiyet perspektifinin önemi daha iyi anlaşılmış ve bu yaklaşım uluslararası belgelerde yer bulmaya başlamıştır. Afetlerin kalkınma ile yakından ilişkisi, toplumsal cinsiyet odaklı yaklaşımları her iki alanın kesişim noktası haline getirmiştir. Burada sözü edilen toplumsal cinsiyet perspektifi, afet yönetiminde bir yandan kadınların ve kız çocuklarının afetler karşısındaki özel kırılganlıklarının dikkate alınması, diğer yandan da, afet yönetiminde, kadınların özgül konum ve becerileri itibarıyla kapasitelerinden azami ölçüde yararlanılmasını öngören iki boyutlu bir yaklaşımdır.

Afetler ve toplumsal cinsiyet alanının gelişimi Birleşmiş Milletler öncülüğünde, daha ziyade iki eksende yürütülmüştür. İlki, risk yönetimi odaklı olup, risk yönetiminin etkin kılınması için buna toplumsal cinsiyet perspektifinin dahil edilmesine yönelik Birleşmiş Milletler Afet Risk Azaltma Ofisi öncülüğünde yürütülen süreçtir. İkincisi ise Kadının Statüsü Komisyonu ve Kadınlara Karşı Her Türlü Ayırmacılığın Kaldırılması Komitesi gibi BM kuruluşlarınca kadın hakları ve toplumsal cinsiyet eşitliği merkezinde sürdürülen faaliyetlerin afetler alanıyla ilişkilendirilmesine yönelik gayretlerdir.

Halihazırda, afetler alanını düzenleyen, “uluslararası afet hukuku” olarak tanımlanabilecek, bağlayıcı ve bütünlüklü bir evrensel sözleşme bulunmamaktadır (Çelik, 2023). Bu alana ilişkin uluslararası düzenlemeler, karışıklığa sebep olabilecek kadar çok sayıda hukuki araç, eylem planı, çerçeve ya da strateji gibi farklı isimler altındaki belgelerde dağınık bir şekilde yer almaktadır.

Bu çalışmada afet yönetimi ve toplumsal cinsiyet eşitliği tematik alanına ilişkin normlar için 27 uluslararası belge referans olarak alınmıştır. Bu belgeler seçilirken uluslararası kabul görmüş insan hakları alanına ait normlar arasından afet yönetimine ilişkin olanlar

belirlenerek listelenmiştir. Afet yönetimi ve toplumsal cinsiyet tematik alanına ilişkin belirlenen normların dayandırıldığı uluslararası nitelikteki belgeler ve ilgili normları içerme durumları EK Tablo 1’de sunulmuştur.

Bu belgelerin incelenmesi sonucunda, alana ilişkin normlar aşağıdaki gibi belirlenmiştir.

- i. Eşitlik (Equality)
- ii. Toplumsal cinsiyet eşitliği (Gender equality)
- iii. İnsan onuruna saygı (Human dignity)
- iv. Ayrımcılık yasağı (Non-discrimination)
- v. Hesap verebilirlik (Accountability)
- vi. Katılım ve güçlenme (Participation and empowerment)
- vii. Afet riskini azaltma ve afetlere karşı dirençli kılma (Disaster risk reduction-resilience)

Raporun teması kapsamında belirlenen yedi normdan eşitlik, insan onuruna saygı, ayrımcılık yasağı ve toplumsal cinsiyet eşitliği normları, CEİD’in daha önceki raporlarında da kullanılmıştır.

Eşitlik: Eşitlik normu demokrasi ve hukuk devletinin en önemli dayanaklarından biri olup kişileri keyfi muameleye maruz kalmaktan korumayı amaçlar. Uluslararası belgelerin yanı sıra ulusal mevzuatta da eşitlik ilkesi ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasi veya diğer herhangi bir akide, milli veya içtimai menşe, servet, doğuş veya herhangi diğer bir fark gözetilmeksizin herkesin haklardan eşit yararlanması olarak ifade edilmektedir. Devletler eşitliği sağlama konusunda birincil sorumluluk sahibidir. Aynı zamanda devletlerin -varsa- eşitsizlikleri ortadan kaldırma konusunda da yükümlülükleri bulunur. Eşitlik, özellikle insan hakları belgelerinde -kendilerinin de birer hukuki belge olmaları sebebiyle- sıklıkla “yasal eşitlik” olarak ele alınır ve “aynılık eşitliği” olarak da ifade edilir. Eşitlik, toplumsal fırsatlardan yararlanmada da eşit haklara sahip olunduğu varsayımını da içerdiği için “fırsat eşitliği” olarak da adlandırılır. Cinsiyetler arası eşitlik açısından bakıldığında eşitlik anlayışında kadınların ve erkeklerin insan olarak aynı akıl, yetenek ve çıkara sahip oldukları kabulü vardır ve eşit fırsatlar verildiğinde kadın ve erkekler arasında eşitliğin oluştuğu var sayılır. Ancak, “aynılık eşitliği” toplumsal cinsiyete dayalı iktidar ilişkileri, toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılıklar ve buna dayalı dirençli eşitsizlik durumları karşısında yetersiz kalan bir eşitlik anlayışıdır. Bu nedenle eşitlik normunun gerçek anlamda hayata geçebilmesi için “fiili eşitlik” boyutunun da olması gerektiği anlaşılmıştır (Ecevit, 2021: 26-38).

Cinsiyetler arası eşitliğin gerçek hayatta da karşılık bulması için farklı özellikler, konum ve dolayısı ile ihtiyaçlar açısından da kadın ve erkeklerin eşit olmalarının sağlanması

gerekmektedir. Bu nedenle, kadın ve erkeklerin farklı olsalar da eşit kılınmaları, “farklılık eşitliği” yaklaşımı ile sağlanabilir. Bu yaklaşımda cinsiyetler ve farklı cinsel yönelimlere sahip insanların farklılıkları tanınır ve kabul edilirken, eşitlik toplumsal yaşamdaki sonuçlar itibarı ile sağlanır. Var olan eşitsizlikler ise pozitif ayrımcılık yaklaşımı ile eşitlik sağlanıncaya dek sürdürülür. Bazı durumlarda ise (gebelik, doğum vb) süreklilik arz eden politikalara ihtiyaç vardır. Bu politikaların uygulanması, diğer cinsiyete ayrımcılık yapıldığı anlamına da gelmez. Günümüzde cinsiyet ya da kadın erkek eşitliği yerine toplumsal cinsiyet eşitliği ifadesi kullanılmaktadır.

Eşitlik ilkesi afetler söz konusu olduğunda kritik önem kazanmaktadır (Boylan & Anschell, 2023). Çünkü afetler söz konusu olduğunda yaşanan olayların etkileri herkes için aynı olmamaktadır. Özellikle kadınlar, kız çocukları, gençler, engelli bireyler, azınlıklar, yerli halklar ve diğer marjinalleştirilmiş topluluklar genellikle şoklardan orantısız bir şekilde daha fazla etkilenmektedir (IFRC ve UNICEF, 2021).

Diğer alanlarda olduğu gibi, afet yönetimi ve toplumsal cinsiyet alanının da temel normu eşitliktir ve eşitliği ortaya koyan temel belgeler, bu alana ilişkin hak temelli yaklaşımın yapıtaşlarıdır. Bu çerçevede, 1945 yılında kabul edilen Birleşmiş Milletler Şartı , yeni dünya düzeninin insan hak ve onuru ile eşitliği üzerine inşasını vurgulayarak “erkek ve kadınların eşit haklarına olan inancı” dile getiren öncü bir metindir. Bunun hemen ardından, 1948’de kabul edilen ve İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, sivil, siyasi, sosyal, kültürel, ekonomik alandaki temel insan haklarını ayrıntılandırarak ve bunlardan ayırım yapılmaksızın herkesin eşit olarak yararlanabileceğini ortaya koyarak eşitlik kavramını pekiştirmiştir. 1950 yılında imzalanan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, Beyanname’de yer alan temel hak ve özgürlüklerin güvence altına alınarak geliştirilmesini öngören ve bunu hukuken bağlayıcı hale getiren önemli bir belge olarak, afet yönetimi ve toplumsal cinsiyet alanında hak temelli yaklaşımın dayanakları arasındadır. Afetlerin çok yönlü etkilerinin eşitsizlikleri derinleştirdiği dikkate alındığında, eşitlik normunun afetler bakımından önemi daha iyi anlaşılabilir. Afet yönetimi ve toplumsal cinsiyet eşitliği alanı açısından aynılık eşitliği olduğu kadar farklılık eşitliği de önemlidir. Zira afetler bağlamında kadınların yalnızca mevcut hak ve imkanlardan eşit olarak yararlanmaları yeterli olmayıp, kadınlara özel politika ve düzenlemeler de yapılması gerekmektedir. Örneğin, risk azaltma stratejisi kapsamında olası bir kuraklığa karşı tarım alanında alınacak tedbirlerin herkesi aynı ve eşit değerlendiren bir yaklaşımla kabul edilmesi ve kadınların bu alandaki özel kırılganlıklarını dikkate alan düzenlemeler içermemesi, kadınların açısından eşitsizlik yaratacaktır.

Günümüzde diğer afetlere ilave olarak iklim değişikliği sebebi ile sel, kasırga gibi doğa kaynaklı afetler geçmiş yıllara göre daha sık görülürken, etkilenen toplumlardaki acil durumların sayısı da artmaktadır. Aşırı sıcaklık artışları, deniz seviyesinin yükselmesi, kıyı şeridini etkileyen erozyon, artan yağışlar ve yağış rejimlerindeki değişiklikler küresel ölçekte belirgin olarak hissedilmektedir. Kemikleşmiş toplumsal cinsiyet eşitsizliği gibi eşitsizlikler ve diğer sosyal eşitsizlikler (yaş, ırk/etnik köken, cinsel yönelim, yoksulluk vb.) birleşip var olan durumun kadınlar ve kız çocukları için daha da kötüye gitmesine yol açmaktadır. Öyle ki afetler sebebi ile kadınların ve kız çocuklarının yaşam beklentileri her yaş grubunda erkeklere göre daha fazla düşmektedir. Çünkü afetlerde kadınların ölüm olasılığı erkeklerden yüksektir ve afet gibi kriz durumlarında ve sonrasında karşı karşıya kaldıkları sorunlar, ruh sağlığı dahil genel sağlıklarının kötüleşmesine yol açmakta; cinsel sağlık ve üreme sağlığı dahil olmak üzere sağlık hizmetlerine erişimleri zorlaşmaktadır. Ayrıca kadınlar afetlerden sonra daha yüksek işsizlik oranlarıyla karşı karşıya kalmaktadır (Erman vd. 2021).

Afetlerden sonra yardıma eşitsiz erişim, yardımların sağlanmasında ayrımcılık yapılması, göçe zorlanma, toplumsal cinsiyete dayalı şiddet ve cinsel şiddet, başta kimlik belgesi olmak üzere belgelerin kaybı, güvenli olmadığı halde afet bölgesine geri dönmek zorunda kalmak ya da rıza göstermediği halde afet bölgesine geri gönderilmek, afet bölgesinde bulunan mülklerin iadesi ile ilgili sorunlar, doğa kaynaklı afetlerin sonuçlarından etkilenenlerin sıklıkla karşılaştığı sorunlardandır. Volkanik patlamalar, tsunamiler, seller, kuraklık, heyelanlar veya depremler evleri yıkar; etkilenen nüfusu evlerini veya ikamet yerlerini terk etmeye zorlar; çok sayıda kişi yerinden olmuş olur. Yerinden edilme süresi uzadıkça, insan hakları ihlalleri riski de artar. Özellikle, ayrımcılık, ekonomik, sosyal ve kültürel hakların ihlalleri zamanla daha sistemik hale gelme eğilimindedir. Afetlerden önce, sırasında ve sonrasında yaşanan bu sorunlar izlenen politikalardan, yetersiz izleme ve denetimin yanı sıra afet yönetimi için yetersiz kaynak ve kapasite ayrılmasından kaynaklanır. Bu nedenle eşitlik normu, özellikle afet risklerinin yönetimi söz konusu olduğunda kadınlar ve kız çocukları açısından kritik önem kazanır. Bireylerin ve toplulukların, özellikle de en çok dışlananların güçlenmesini ve katılımını desteklemek, afet yönetimi süreçlerinde afet öncesi, sırası ve sonrası aşamalarında daha iyi direnç, daha iyi gelişme sonuçları ve daha sürdürülebilir çözümlere yol açar.

Toplumsal cinsiyet eşitliği: Toplumsal cinsiyet eşitliği, kadın ve erkeklerin doğuştan kadın veya erkek olmalarına bağlı olmaksızın hakların, sorumlulukların ve fırsatların eşit olması anlamına gelir. Toplumsal cinsiyet eşitliği, kadınların ve erkeklerin çıkarlarının, ihtiyaçlarının ve önceliklerinin dikkate alınmasını içerir ve bu şekilde farklı kadın ve erkek gruplarının çeşitliliğini tanır. Toplumsal cinsiyet eşitliği sadece kadınların değil,

erkeklerin de sorunu olarak hem de sürdürülebilir, insan odaklı gelişmenin bir önkoşulu ve göstergesi olarak görülür (European Institute for Gender Equality).

Yasal eşitlik anlayışında, farklı kişilere ya da gruplara toplum içinde eşit değerle davranılması söz konusudur. Oysa, toplumdaki bireyler haklara erişimde eşit konumda değildir. Bu nedenle hak temelli yaklaşımlarla, farklılık eşitliği ve toplumsal cinsiyet eşitliği arasında birbirini tamamlama hatta örtüşme söz konusudur. Bu nedenle ve eşitlik normuna ilave olarak toplumsal cinsiyet eşitliği normu geliştirilmiştir.

Toplumsal cinsiyet eşitliği aynı zamanda eşitlik normunun da ayrılmaz bir parçasıdır. Fakat CEDAW ve CEDAW Komitesi’nin çalışmaları genel eşitlik anlayışının ötesine geçerek kadın ve erkekler özelinde gerçek anlamda eşitliğin sağlanması ve cinsiyet açısından eşitsizliklerin olumsuz tarafında olan kadınların karşı karşıya kaldıkları eşitsizlikleri ortaya koyarak, devletlerin kadınların güçlenmesi için hayata geçirmesi gereken müdahaleler için yol göstericilik yapmaktadır.

Toplumsal cinsiyet normu, afet yönetimi alanı açısından, eşit muamele, eşit fırsat ve koşullar, kaynak dağılımında eşitlik, güç ve karar mekanizmalarına katılımı da eşitlik vb. gibi çok yönlü bir anlam ifade etmektedir. Başka bir ifadeyle, afet risk yönetiminde toplumsal cinsiyet eşitliğinin, kadınların afetle mücadele sürecinde eşit koşullara sahip olmaları, kaynaklardan eşit şekilde istifade etmeleri, karar alma süreçlerine ve güç yapılarına erişimleri gibi farklı ve çoklu boyutları bulunmaktadır.

Afetlerin toplumsal cinsiyet eşitliği ile ilişkisi konusunda Enarson ve Morrow, “afetlerin toplumsal cinsiyetli alanı”ndan söz etmekte, kadınların afetlerle baş etme becerilerinin esasen afetler olmadan çok önce “belirlenmiş” olduğunu dile getirmektedirler (Enarson ve Morrow, 1998). CEDAW Sözleşmesi, 1995 Pekin Deklarasyonu, Yokohama Stratejisi, Hyogo Eylem Çerçevesi, Sendai Çerçeve belgesinin yanı sıra, Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları toplumsal cinsiyet eşitliğinin önemi ve gerekliliğini dile getirmekte, bu konuda normlara yer vermektedirler. CEDAW’ın uygulanmasını izlemekle görevli CEDAW Komitesi’nin 37 Tavsiye kararı da afet risk yönetimi ve iklim değişikliğiyle mücadele alanı ile toplumsal cinsiyet arasındaki güçlü bağlantıyı kuran önemli bir metindir. Uluslararası insani yardım, insan hakları ile “Kadınlar, Barış ve Güvenlik” konulu BM Güvenlik Konseyi kararlarının yanı sıra, 2016 yılında İstanbul’da yapılan Dünya İnsani Yardım Zirvesi sonuç raporu, ve Acil Durumlarda Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddet Koruma Eylem Çağrısı Yol Haritası (2021-2025) gibi son küresel belgelerde de bu norma yer verilmiştir.

Toplumsal cinsiyet eşitliğinin gözetilmesi, kadınların ve kız çocuklarının güçlendirilmesi, insan haklarının gereği olduğu kadar afetlerde ve insani yardım

boyutunda da artık bir zorunluluk haline gelmiştir. Toplumsal cinsiyet eşitliği normu, afet yönetimi süreçlerinin her aşamasında gözetilmek durumundadır. Toplumsal cinsiyet eşitliği afetler öncesinde toplumun kırılabilirliğinin azaltılması ve tehlikelerle ilişkili riskin azaltılması ve toplumların tehlike karşısında dirençliliğinin artırılması için elzemdir.

İnsan onuruna saygı: İnsan onuruna saygı normu, her bireyin temel hak ve özgürlüklerinin korunması ve geliştirilmesine dayanan bir kavramdır. İnsan onuruna saygı, insanların doğuştan getirdikleri onur gereği eşit olmaları anlamında kullanılmaktadır. Bu norm gereğince, herkesin insanca yaşama hakkına sahip olduğu kabul edilir ve her bireyin insan haklarına saygı gösterilmelidir (Ecevit, 2021; Gilabert, 2023; Hollenbach, 2021; Yermek et al. 2020).

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi’nin birinci maddesinde “Bütün insanlar özgür, onur ve haklar bakımından eşit doğarlar” açıklamasıyla insanların onurlu olduklarına vurgu yapılmaktadır. Uluslararası insan hakları belgelerinin ilk dönemlerinde daha sık kullanıldığı haliyle “insan onuruna saygı normu, uluslararası hukuk ilkelerinin dünya çapında kabul ettiği normlar arasındadır. Bu belgelerde, onur kavramı cinsiyete göre ayrıştırılmaz. Ancak bu normun hayata geçirilmesi, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasında kritik bir rol oynamaktadır. Çünkü cinsiyet ayrımcılığının ve eşitsizliğin ortadan kalkması, insan haklarına ve insan onuruna saygı normunun temel unsurlarından biridir.

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği, afetlerden kadınlar ve erkeklerin farklı şekillerde etkilenmesine yol açarken mevcut eşitsizlikler daha da derinleşir. Kadınların var olan ekonomik, sosyal ve kültürel eşitsizliklerin olumsuz tarafında yer almaları sebebi ile afet sırası ve sonrasında kırılabilirlikleri daha da artabilir. Özellikle afet sonrası barınma, hijyen, sağlık hizmetlerine erişim gibi temel ihtiyaçların karşılanması noktasında kadınlar dezavantajlı konumdadır. Afetlerle birlikte derinleşen toplumsal cinsiyet eşitsizliği, cinsel taciz ve şiddet vakalarını da artırmaktadır. (Percival vd. 2023; May & Daly, 2024). Bu sebeple afet yönetimi ve insan onuruna saygı kavramları arasında güçlü bir ilişki bulunmaktadır. Afetler sırasında insanların haklarına saygı gösterilmesi, onların yaşamı, sağlığı, güvenliği ve temel ihtiyaçlarına saygı duyulmasını gerektirmektedir. İnsan onuruna saygılı afet yönetimi, toplumun tüm kesimlerine adil şekilde yardıma erişimi sağlamayı, insan onurunu korumayı ve toplumsal adaleti gözetmeyi amaçlar (Yılmaz, 2023). Bu sebeple, insan onuruna saygı ve afet yönetimi ilişkisi, afet durumlarında toplumların karşı karşıya kaldığı zorluklar ve insan haklarına yönelik riskler açısından önemlidir (Arıca vd., 2023; Duruel, 2023). Bu ilişki, afet yönetimi sürecinde de insan haklarına saygı gösterilmesi gerekliliğini vurgulamaktadır. İnsan

onuruna saygı, tüm bireylerin doğuştan sahip olduğu eşit haklara dayalı olarak insanca yaşama hakkını koruma amacını taşır. İHEB’nin temel ilkelerinden olan bu norm, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin giderilmesini ve afet süreçlerinde herkesin onurlu bir yaşama erişimini amaçlar.

İnsan onuruna ilişkin vurguları başta İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi olmak üzere Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Hakları Uluslararası Sözleşmesi, Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS), CEDAW gibi pek çok uluslararası belgede kimi zaman bu belgelerin başlangıç hükümlerinde kimi zamansa düzenlemelerin çeşitli maddelerinde görmek mümkündür. Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi’nin ilk cümlesi “Birleşmiş Milletler Andlaşmasında ilan edilmiş olan ilkelere uygun olarak, insan topluluğunun tüm üyelerinin doğuştan sahip oldukları onurun ve onların eşit ve vazgeçilmez haklarının tanınmasının dünyada özgürlük, adalet ve barışın temeli olduğunu” ve “bu hakların, kişinin doğuştan sahip olduğu onurundan kaynaklandığını” ifade eder. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 3. maddesinde insan onuru kavramına, işkence yasağı başlığı altında yer verilmiştir. Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme’de de onurlu ve yeterli yaşama ilişkin çeşitli vurgular bulunmaktadır. Sözleşmenin giriş kısmında (a, h ve y bentlerinde) her bireyin doğuştan sahip olduğu bir değer olarak onur zikredilmiş ve sözleşmenin, engellilerin onurunu güçlendireceğine ilişkin vurgu yapılmıştır. Ayrıca sözleşmenin çeşitli maddelerinde (1, 3, 8, 16, 24, 25. maddeler) engellilerin onurunun korunmasına ve güçlendirilmesine ilişkin bilincin artırılması ve önlemler alınması öngörülmüştür. Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme’nin “Yeterli Yaşam Standardı ve Sosyal Korunma” başlıklı 28. maddesi taraf devletlerin “engellilerin yiyecek, giysi ve barınma dahil kendileri ve aileleri için yeterli yaşam standardı hakkını ve yaşam koşullarının sürekli olarak iyileştirilmesi” hakkını tanıması gerektiğinin altını çizmektedir. Çocuk hakları Sözleşmesi, afetlere ve acil durumlarda çocukların here türlü cinsel istismar ve taciz, kaçırma gibi tehlikelere karşı korunmalarına hükmetmektedir. Bunun yanı sıra, insan onuru kavramı ile ilişkilendirilebilecek İşkenceye ve Zalimane Gayriinsani veya Haysiyet Kırıcı Muameleye veya Cezalandırmaya Karşı Sözleşme gibi düzenlemeler de mevcuttur.

Sendai Afet Risk Azaltma Çerçevesi de “afet risk yönetiminin kişilerin gelişme hakkı da dahil olmak üzere tüm insan haklarını teşvik etmeyi ve korumayı hedeflerken, onların mülk, sağlık, geçim kaynakları ve üretken varlıklarının da korunmasını amaçlamakta olduğunu” dile getirmektedir.

Ayrımcılık yasağı (Non-discrimination): Bu norm eşitlik ilkesi ile genellikle yan yana ve çoğu kez de aynı şeyi ifade etmek üzere kullanılmaktadır (Gül ve Karan, 2011).

Eşitlik ve ayrımcılık yasağı aynı anlamda kullanıldığında ayrımcılık yapılmıyorsa eşitlik söz konusudur ve devletin ayrımcılıktan kaçınma şartı vardır. Devletler, ayrımcılıktan kaçınmanın ötesinde, özel önlemler gibi bir dizi önlem olarak ayrımcılığı ortadan kaldırma konusunda da yükümlüdür. Devletin ayrımcılıktan kaçınma şeklindeki sorumluluğu negatif yükümlülüğüdür. Pozitif yükümlülükler ise geçici özel önlemler olarak ayrımcılığın yol açmış olduğu olumsuz etkileri ortadan kaldırarak eşitliği sağlamaya yöneliktir. Ayrımcılık kavramı, bireylere veya belirli bir gruba karşı yapılan adaletsiz muameleyi ifade eder (Vargas vd., 2020; Oskooii, 2020; Bohren vd., 2022). Uluslararası sözleşmelerde insan haklarına saygı ve eşitlik ilkesine dayalı olarak ayrımcılık yasağı, bir kişinin veya grubun karşılaştığı muamele bakımından ilgisiz ve etkisiz bir niteliğin, muamelenin belirleyici bir unsuru olarak kullanmasına karşı kişiyi ve kişi gruplarını korumayı amaçlar (Gül ve Karan, 2011).

İnsan hakları hukukunun temel ilkelerinden olan ayrımcılık yasağı, Birleşmiş Milletler Şartı başta olmak üzere, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi gibi temel metinlerde, kişinin ırk, dil, din, cinsiyet etnik köken, engellilik ya da başka herhangi bir sebeple ayrımcı muameleye tabi tutulamayacağını öngörmektedir. 1966 tarihli Uluslararası Sivil ve Siyasal Haklar Sözleşmesi ve Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi de, ayrımcılık konusundaki yorumları ve getirdikleri denetleme mekanizmalarıyla, kadınlara yönelik ayrımcı uygulamaların ortadan kaldırılması çabalarının ileriye taşınmasına katkıda bulunmuşlardır (Alemdar ve Çetin, 2021).

Afet risk yönetiminde kadınlara yönelik ayrımcılıkların ortadan kaldırılması, kadınların bu alandaki tüm imkanlara erişimlerini ve imkanlardan eşit şekilde yararlanabilmelerini, afet yönetiminin planlama, uygulama ve izleme aşamalarına katılımlarını engelleyecek unsurların ortadan kaldırılmasını öngörmektedir. Sendai Afet Riskini Azaltma Çerçeve Planı, kadınların afet risk yönetimi süreçlerine aktif katılımlarının afet riskinin etkin bir şekilde yönetilmesi açısından önemini vurgulamaktadır.

CEDAW Sözleşmesi’nin 2. maddesi, kadın ve erkekler arasında eşitliğin sağlanması ve ayrımcılığın engellenmesine yönelik somut yükümlülükler getirmekte ve bu yönde yasal, idari ve diğer gerekli tedbirlerin alınmasını öngörmektedir. Sözleşmede afetler alanı düzenlenmemekle birlikte, sözleşmede öngörülen ayrımcılık yasağı yükümlüğü ile afetler arasındaki bağ, daha sonra CEDAW Komitesi’nin 37 no’lu Genel Tavsiyesi ile kurulmuştur. Tavsiye, Sözleşme hükümlerinin ve afet risk yönetimi ile iklim değişikliği uyumu alanı açısından da geçerliliği olduğunu teyid etmekte, Sözleşme’nin temelini oluşturan ayrımcılık yasağı ve fiili eşitlik ilkelerinin, afet risk azaltma ve iklim

değişikliği alanlarını da kapsadığını dile getirmektedir. CEDAW 37, ayrıca, taraf devletlere, afetler ve iklim değişikliği alanına ilişkin, doğrudan ya da dolaylı tüm ayrımcılık biçimlerinin giderilmesine yönelik gerekli tüm tedbirleri almaları çağrısında bulunmaktadır.

2011 tarihinde imzaya açılan Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadele Hakkındaki Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi) de ayrımcılık yasağı normunun gelişimine katkıda bulunan diğer bir düzenlemedir. Sözleşme, kadınlara yönelik her türlü ayrımcılığın önlenmesi konusunda imzacı ülkelere getirdiği sorumluluk ve kapsayıcılığı açısından afetler alanı için de önemlidir. Sözleşme’nin 4. Maddesi, kadınlara yönelik ayrımcılık içeren kanunların ve uygulamaların yürürlükten kaldırılması, ayrımcılığa karşı yaptırımlar getirilmesi gibi düzenlemeler içermektedir. Öte yandan, kadına şiddetin önlenmesine yönelik hükümleri, afetler sırasında artan kadına yönelik şiddet ve cinsel istismar olayları açısından önem taşımaktadır. Birleşmiş Milletler Şartı, Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme, 111 No’lu Uluslararası Çalışma Örgütü Sözleşmesi, Avrupa Sosyal Şartı çeşitli özelliklere dayalı ayrımcılıklarla sınırlı bir ayrımcılık yasağı koymuştur. Türk hukukundaki ayrımcılık yasağı, Anayasa’nın 10. maddesinde yer alır ve “Hiçbir kişiye, aileye, topluluğa veya zümreye, kökeni, ırkı, rengi, cinsiyeti, dili, siyasi düşüncesi, felsefi inancı, dini, mezhebi veya başka bir sebeple ayırım yapılamaz” denir.

Son yıllarda afet yönetimi alanında afetleri önleme, afetlerin zararlarını azaltma, afetlerden korunma, afetlere gerekli yanıtların verilmesi gibi boyutlarda, insan haklarına ilişkin yasal düzenlemelerin önemine dair farkındalık artmaktadır. Özellikle 26 Aralık 2004’te Hint Okyanusu’ndaki deprem ve sonrasında meydana gelen tsunami bu açıdan önemli bir dönüm noktası olmuştur (Halle, 2018; Lewis, 2006).

Her bireyin afetlerde ve acil durumlarda korunma ve yardım alma hakkı, kalkınma hakkı ve sağlık hizmetlerine ve eğitime eşit erişim hakkı vardır. Afetlere ilişkin olarak kişilerin yaşam, özgürlük ve güvenlik hakkı, kişisel kimlik hakkı, insanca muamele görme hakkı, özel yaşam hakkı, kaynaklara erişim hakkı, gıda ve suya erişim hakkı, barınma hakkı, aile bütünlüğü hakkı, sağlık ve temel ilaçlara erişim hakkı gibi haklarına, ayrımcılık yapmama ilkesine dayalı olarak, daha önce yasalarla belirlenen diğer hiçbir statü veya ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasi veya başka bir görüş, ulusal veya sosyal köken, mal-mülk sahipliği, doğum gibi faktörlere dayalı ayrımcılık yapılmaksızın saygı gösterilmelidir (Scott vd., 2023). Bu nedenle afet yönetimi ve afet risk azaltmada ayrımcılık yapmama, eşitlik, hukuki koruma, güvenlik, sağlık hizmetlerine erişim,

barınma ve konut, temiz su, eğitim ve tazminat alma gibi prensipler kritik önem taşır. Ayrımcılık yapmama ilkesi ayrıca, afet bölgelerinde yardım kuruluşlarının ve çalışanlarının davranış kurallarını da şekillendiren bir normdur. 2018’de BM İnsan Hakları Konseyi’nde sunulan “Güvenli, temiz, sağlıklı ve sürdürülebilir bir çevre hakkı” çerçeve prensiplerine göre, devletler çevresel zorlukları ele alırken ve sürdürülebilir kalkınmayı sürdürürken insan haklarını saygı gösterme, koruma ve yerine getirme yükümlülükleri taşırlar (Knox, 2018). Sendai Afet Risk Azaltma Çerçeve Anlaşması ve Paris Anlaşması da, insan haklarının yanı sıra cinsiyet eşitliğini rehber ilke olarak tanımlamıştır.

Hesap verebilirlik (Accountability): Hesap verebilirlik hak temelli yaklaşımın önemli bileşenlerinden birini oluşturmaktadır. Afetler bağlamında, afet risk ve can ve mal kayıplarının sürdürülebilir bir şekilde azaltılmasını hedefleyen Sendai Belgesi, afet risk önleme ve azaltma açısından devletlerin temel sorumluluk ve rolünü vurgulamanın yanısıra, paydaşların rolünün de altını çizmektedir.

Sendai Çerçevesi’nde hesap verebilirlik ve şeffaflığın, risklere karşı güvenli ve dirençli bir gelecek için gerekli olduğu belirtilmekte, kanıt temelli politikaların geliştirilmesi ve uygulanmasında devletlerin merkezi rolüne vurgu yapılmakta, politikalardaki boşlukların tespiti ve giderilmesi, maruziyet ve kırılganlıkların azaltılmasının ve böylelikle ekonomik, sosyal ve insani kayıpların asgariye indirilmesinin önemine dikkat çekmektedir.

CEDAW 37 Genel Tavsiyesi de “hesap verebilirlik ve adalete erişim” normunu CEDAW’ın ana değerlerini oluşturan ve afet risk azaltma açısından temel gereklilik olarak görülen prensiplerden biri olarak nitelendirmektedir. Bu çerçevede, afet durumlarında kanunlar önünde eşitlik ilkesi vurgulanmakta, devletlerin, afet risklerini ilgilendiren tüm yasal çerçeveye ilişkin toplumsal cinsiyet etki analizleri gerçekleştirmeleri gerektiği, kadınların, afetlerle ilgili olarak başvurabilecekleri yasal yollar hakkında bilinçlendirilmeleri ve yasal hizmetlere ücretsiz erişim, yardım ve tazminat gibi haklardan yararlanmalarının sağlanmasının gerekli olduğu belirtilmektedir.

BM Afet Risk Azaltma Ofisi, afet risk yönetiminde yeni hesap verebilirlik yapı ve çerçevelerine ihtiyaç olduğunu, hükümetlerin yanısıra ilgili tüm paydaşların hesap verebilir kılınması gerektiğini, bunun da kural ve görev paylaşımları ile güçlendirilebileceğini, hesap verebilirlik açısından temel unsurun; a) vatandaş ve sivil toplumun hizmet sağlayıcıları ve yöneticilerin taahhütlerini izleme kapasitesi, b)

yönetim, hizmet sağlayıcılar ve toplum arasında geri bildirim mekanizması oluşturacak etkili bir bilgilendirme ve iletişim sistemi olduğunu belirtmektedir. (UNDRR, 2019). Bununla birlikte, bu normun afetler bağlamında yeterli ölçüde uygulandığından söz etmek mümkün değildir.

Katılım ve Güçlenme (participation and empowerment): Kadınların toplum yaşamının çeşitli alanlarına katılımlarının artırılmasını ve kendi yaşamları üzerinde kontrol sahibi olmalarını sağlayacak şekilde güçlenmelerini ifade eden bu norm afet yönetimi ve toplumsal cinsiyet alanı açısından kadınların (farklı kadın grupları ve kız çocukları da dahil olmak üzere), afetlerle başetme becerilerinin güçlendirilmesini ve afet yönetim sürecine eşit olarak katılımlarının teşvik edilerek liderlik kapasitelerinin geliştirilmesini ifade etmektedir.

Afetler bağlamında daha ziyade kadınların kırılganlıkları ön plana çıkarılsa da, yapılan araştırmalar, sahip oldukları çeşitli nitelik, bilgi ve beceriler sayesinde kadınların afet yönetiminin tüm aşamalarına önemli katkılarda bulunduklarını göstermektedir. Kadınların risk algılarının yüksekliği, çevreye ve duyarlılıkları, araziye tanımları, sosyal ağlarının güçlülüğü, organizasyon yetenekleri, gibi çeşitli özellikleri onları afet yönetimi açısından önemli ve değerli kılmaktadır. Kadınların bu vasıflarından yararlanılması ancak onlara yetenek, bilgi ve becerilerini ve liderlik kapasitelerini geliştirmek için gerekli fırsatların sunulması, yerel, ulusal ve uluslararası düzeyde karar alma ve yürütme mekanizmalarına daha fazla katılım imkanlarının sağlanması ile mümkündür.

Kahire Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansı’nda (1994) kalkınmanın temel unsurları arasında kadınların güçlendirilmesine yapılan vurgunun yanı sıra, 1995 Pekin Deklarasyonu’ ve Eylem Platformu’nda çevre koruma ve afetler alanında kadının bilgi ve becerilerinden yararlanılmasına yönelik ifadeler, afetler bağlamında kadınların güçlendirilmesi kavramının gelişimi açısından önemlidir.

CEDAW, “kadınların erkeklerle eşit temelde insan hakları ve temel özgürlüklerini kullanma ve bundan yararlanmalarını sağlamaya yönelik olarak, kadınların tam olarak gelişimini ve ilerlemesini teminat altına alacak, mevzuat dahil, tüm uygun tedbirleri alma” yükümlüğünü öngörmektedir. Öte yandan, CEDAW Sözleşmesi’nde kadınlara yerel, ulusal ve uluslararası düzeyde eşit siyasi ve kamusal yaşama katılım hakkının sağlanması, kırsal kesimde yaşayan kadınların kalkınma planları ve tarımsal reform faaliyetlerine katılım hakları dile getirilmektedir. CEDAW 37 genel tavsiyesi de, afetler ve iklim değişikliği ile mücadele açısından kadınların liderlik, temsil ve katılımlarına

vurgu yapmakta ve bunların etkin afet risk azaltma program ve politikalarının geliştirilmesi ve uygulanması açısından temel bir gereklilik olduğu kaydedilmektedir. Hyogo ve Sendai eylem planlarında kadınların afet yönetimi sürecindeki liderlik ve katılımlarının teşvik edilmesi gereği dile getirilmektedir. Sendai, kadınların ve kadın STK’larının afet yönetimi sürecinde, özellikle müdahale ve yeniden inşa süreçlerine öncülük etmeleri gerektiği belirtilmektedir. Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları da kadının siyasi, ekonomik ve sosyal alandaki katılım ve liderliğinin güçlendirilmesini bir hedef olarak ortaya koymuştur.

2015 yılında imzalanan Paris Anlaşması’nda, afetler alanı ile bağlantılı iklim değişikliğine uyum bağlamında, toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadınların güçlendirilmesine vurgu yapılmakta, ve iklim değişikliğine uyum faaliyetlerinin toplumsal cinsiyete duyarlı bir yaklaşımla yürütülmesi gerektiği ifade edilmektedir. Bu yaklaşımın afetleri de ilgilendiren bağlayıcı bir uluslararası düzenlemede yer bulması önemlidir. Anlaşma’nın giriş bölümünde, iklim değişikliğinin insanlığın ortak bir endişesi olduğu, bu alanda yürütülecek eylemlerin insan hakları yükümlülükleri çerçevesinde ve bu kapsamda toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadınların güçlendirilmesi temelinde gerçekleştirilmesi gerektiği belirtilmektedir. Anlaşma’nın 7. maddesinde iklime uyumu sürecinin toplumsal cinsiyete duyarlı ve şeffaf olması, kırılgan grupları ve toplulukları dikkate alması gerektiği kaydedilmektedir. Kapasite inşasına ilişkin 11. maddesinde de, bu alandaki girişimlerin toplumsal cinsiyete duyarlı olması, katılımcı ve farklı alanlarla bağlantılı bir biçimde sürdürülmesi zorunluluğu dile getirilmektedir.

Afet riskini azaltma ve afetlere karşı dirençli kılma (Disaster risk reduction resilience) Afet riskini azaltma ve dirençlilik normu, toplulukların afetlere karşı hazırlıklı olmasını ve dayanıklılığını artırmayı amaçlamaktadır. İklim değişikliği ile artan afet riskleri, toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında kırılgan grupların korunması için afet risk yönetiminin önemini artırmaktadır. Afetlerin odağı yıllar içerisinde kurtarma ve müdahaleden risk azaltmaya ve dirençlilik artırmaya kaymıştır. Günümüzde, afet yönetimi disiplini, afetlerden sonra oluşan zararları telafi etmeye ve gerekli acil destek mekanizmalarını hayata geçirmeye yönelik olan kriz yönetimi yaklaşımı yerini “risk yönetimi/risk azaltma” yaklaşımına bırakmıştır. Bunun sebebi, ortaya çıkan zararın giderilmesinin hem ekonomik hem de sosyal maliyetinin, afetleri önlemekten daha fazla olmasıdır. Diğer yandan, gerek afetlerin küresel düzeyde görülme sıklığı, gerekse ortaya çıkma nedenlerinin çeşitlenmesi risk, algısının değişmesini de beraberinde getirmiştir. Afetlerin yönetiminin ilk aşamasını oluşturan afetlerin tanımlanması ve risklerin belirlenmesi ortaya çıkabilecek kayıpları engellemek afetler sonrasındaki süreci de doğru yönetebilmek açısından oldukça önemlidir. Bunun

sonucu olarak yeniden tanımlanan risk azaltma kavramı ile risk yönetimi bileşeni öne çıkmakta ve afet politikalarında temel yaklaşım olarak uygulanmaktadır. Uluslararası Afet Azaltma Stratejisi ile afetler meydana gelmeden önce riskten kaçınmaya ve riski azaltmaya çalışan kapsamlı bir yaklaşıma geçiş yapılmıştır. Yokohama Stratejisi afeti önleme, azaltma ve buna yönelik kapasitelerin (dirençliliğin) geliştirilmesine yönelik ilkeleri ortaya koymuş, bu anlayış Hyogo Çerçeve Eylem Planı ile daha da geliştirilmiştir. Sendai’de 2015’de kabul edilen çerçevede Risk Azaltma Çerçevesi olarak Sendai Çerçevesi ile geliştirilmiştir. Sendai’nin merkezinde dirençlilik ve afet riskini azaltmak için dört temel öncelik belirlenmiştir: afet riskini anlamak, onu yönetmek için yönetişimi iyileştirmek, dayanıklılık için risk alattımına yatırım yapmak ve etkili müdahale ve kurtarma için hazırlığı artırmak. Bugün afet risk azaltma ve dirençlilik ile ilgili en önemli çerçeve Sendai çerçevesidir. BM Afet Risk Azaltma Ofisi (UNDRR) Birleşmiş Milletlerin afet risk azaltma odak noktasıdır. Ofis, Sendai Çerçevesi’nin uygulanmasını denetlemekte ve iki yılda bir afet risklerinin azaltılması ile ilgili küresel değerlendirme raporları yayınlamaktadır.

Sürdürülebilir Kalkınam Amaçlarının da önemli bir kısmı afet riskinin azaltılması ile ilişkilidir ve bu amaçlar altında tanımlanan 25 hedef, afet riskinin azaltılmasının temel bir kalkınma stratejisi olarak rolünü ortaya koymaktadır.

B. Standartlar, Ölçütler ve İyi Uygulamalar

Standartların Belirlenmesi

Bu bölümde değinilecek olan uluslararası sözleşmeler, anlaşmalar ve kararlar, toplumsal cinsiyet eşitliği, insan hakları, kadın hakları ve afet risk yönetimi konularında alınabilecek çeşitli önlemler ve eylem planları sunmaktadır. Her biri farklı amaçlara hizmet eden bu belgeler, belirli sorunların uluslararası düzeyde ele alınmasını sağlamaktadır (Tablo 4).

Tablo 4: Afet yönetimi ve toplumsal cinsiyet eşitliği tematik alanına ilişkin standartları içeren belgeler listesi

Belge	Yıl	Kaynak
Pekin Deklarasyonu ve Eylem Planı	1995	BM
Pekin+5 olarak adlandırılan izleme toplantısı	2000	BM
58. Dünya Sağlık Örgütü Asamblesi	2004	DSÖ
BM EKOSOK 2005/31 sayılı kararı	2005	BM
Hyogo Eylem Çerçevesi	2005	BM
Sendai Afet Risk Azaltma Eylem Planı	2015	BM
Avrupa Birliği “EFDRR (European Forum for Disaster Risk Reduction) Roadmap 2021-2030”	2021	EFDRR
BM Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları	2015	BM
Paris Anlaşması	2015	BM
CEDAW 37 sayılı Genel Tavsiye Kararı	2018	BM

Afetler uluslararası alanda 1970’li yılların başında tartışılmaya başlanmış ancak Birleşmiş Milletler (BM) gündemine ilk defa 1987’deki Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nun (BMGK) 42. oturumunda taşınmıştır. BMGK, 1990 yılından sonraki 10 yılı **“Uluslararası Doğal Afetleri Azaltma On Yılı”** olarak belirlemiştir (Pisano, 1998).

BM’nin Uluslararası Doğal Afetlerin Azaltılması On Yılı (IDNDR, 1990-2000) programının amacı, özellikle gelişmekte olan ülkelerde doğa kaynaklı afetlerin neden olduğu can kaybını, mal hasarını, sosyal ve ekonomik bozulmayı azaltmak için uluslararası iş birliğini sağlamaktır. Bu on yıl içerisinde düzenlenen Yokohama Doğal Afetlerin Azaltılması Dünya Konferansı da (Yokohama, 23-27 Mayıs 1994), IDNDR’nin farkındalık oluşturma sürecinde önemli bir dönüm noktası olmuştur. IDNDR’nin son dönemine ait (1998-1999) program planı ise beş ana tema etrafında şekillendirilmiştir. Bunlar tehlike, kırılganlık ve risk değerlendirmesi, erken uyarı sorunları, afetler ve sürdürülebilir kalkınma, siyasi ve kamu politikası taahhüdü, paylaşılan bilgi ve teknoloji transferidir. Bu temalar, IDNDR’nin başarılarını değerlendirmek, kalan boşlukları belirlemek ve 2000 sonrası için afet azaltma stratejilerinin etkili bir şekilde uygulanmasına yönelik öneriler geliştirmek amacıyla yapılandırma ve odaklama işlevine yönelik olarak geliştirilmiştir.

IDNDR’nin başlangıcında belirlenen hedefler şunlardır:

1. Ülkelerin doğa kaynaklı afetlerin etkilerini azaltma kapasitesini, afet zarar potansiyelinin değerlendirilmesini, erken uyarı sistemlerinin kurulmasını ve afetlere karşı dirençli kılınma konusunda kapasitesini artırmak.

2. Mevcut bilimsel ve teknik bilgilerin uygulanmasına yönelik uygun kılavuzlar ve stratejiler geliştirmek,
3. Bilgi alanındaki kritik boşlukları ele almak amacıyla bilimsel ve mühendislik çalışmalarını teşvik etmek,
4. Mevcut ve yeni teknik bilgilerin yayılmasını sağlamak,
5. Doğal afetlerin değerlendirilmesi, tahmini, önlenmesi ve azaltılması için teknik yardım ve teknoloji transferi, eğitim ve öğretim programları aracılığıyla önlemler geliştirmek ve bu programların etkinliğini değerlendirmek.

IDNDR için üç program hedefi belirlenmiştir. 21. yüzyılın başında IDNDR'nin başarılarını bu hedeflere göre değerlendirmek amaçlanmış olup, 2000 yılı itibarıyla, tüm ülkelerde aşağıdaki unsurların yer alması beklenmiştir:

1. Ülkeler düzeyinde doğa kaynaklı tehlikelerden kaynaklanan risklere dair kapsamlı değerlendirmelerin kalkınma planlarına entegre edilmesi,
2. Ulusal ve yerel düzeyde uzun vadeli afet önleme, afete hazırlık ve toplum farkındalığını ele alan uygulamaya yönelik önlemlerin yer aldığı zarar azaltma planlarının hazırlanması,
3. Küresel, bölgesel, ulusal ve yerel düzeyde ulaşılabilir uyarı sistemlerinin kurulması.

Yokohama’da 1994’te düzenlenen Birinci Dünya Afet Azaltma Konferansı’nda, afetlerin önlenmesi hususunda sosyoekonomik yönlere vurgu yapılmıştır. Kültürel gelenek, görenek, dini değerler, siyasi hesap verilebilirliğe güven gibi çeşitli sosyal faktörlerin toplumsal kırılganlığı belirleme noktasında esas olduğu kabul edilmiştir. Afet yönetimi ve toplumsal cinsiyet tematik alan çalışmasının standartlarının oluşum süreci, bu konferansın çalışmalarına kadar uzanmaktadır. Yokohama Dünya Konferansı sonucunda kabul edilen ve BM tarafından da onaylanan "Daha Güvenli Bir Dünya için Yokohama Stratejisi: Doğal Afet Önleme, Hazırlık ve Azaltma Rehberi ve Eylem Planı’nda, kadınların afetler karşısındaki kırılganlıklarının vurgulanması ve bunun giderilmesine yönelik olarak, afet risk azaltma stratejilerinde kadınların ihtiyaçlarının gözetilmesi ve kadınların afet yönetimi sürecine katılımlarının önerilmesi önemlidir. Plan, kadınların afetler bağlamında katılım ve güçlendirilmesine yönelik düzenlemeler açısından öncü bir metindir. Eylem Planı’nın 11. maddesi, afetler karşısında toplulukların kırılganlıklarının azaltılmasının önkoşullarından olan kapasite inşasına yönelik olarak, kadınlar ile diğer sosyal açıdan dezavantajlı grupların afet yönetimi programlarının her aşamasına katılımlarının teşviki” çağrısında bulunmaktadır. Konferans Teknik Komitesi değerlendirme raporunda risk azaltmaya yönelik afet hazırlık stratejileri ve ulusal planların kadınların ihtiyaçlarını tam olarak

karşılacak ve kadın gruplarının bu plan ve stratejileri geliştirme ve uygulama süreçlerine tam katılımlarını sağlayacak şekilde geliştirilmesi gerektiği” belirtilmektedir.

Pekin Deklarasyonu ve Eylem Planı (1995), Yokohama raporundan sonra geliştirilmiştir. Deklarasyonda, çevre erozyonu ve afetlerin kadınlar üzerindeki etkileri gündeme getirilerek afetlerin kadınlar üzerindeki etkilerine ilişkin toplumsal cinsiyete duyarlı araştırmalar yürütülmesi çağrısında bulunulmuştur.

Pekin+5 olarak adlandırılan izleme toplantısı (2000), Pekin Deklarasyonu’ndaki afet-toplumsal cinsiyet bağlantısını daha da ileri bir aşamaya taşımış, afeti önleme, risk azaltma ve iyileştirme stratejilerinin geliştirilmesi ve uygulanması süreçlerine toplumsal cinsiyet perspektifinin dahil edilmesi gerekliliği ifade edilerek, önemli bir standardın gelişimine katkı sağlanmıştır.

2004 yılında düzenlenen **58. Dünya Sağlık Örgütü Asamblesi** kararı, afetler ve sağlık hakkı kesişimi açısından önemli bir nitelik taşımakta olup, afet durumlarında sağlık hizmetlerinin etkin bir şekilde sağlanmasına yönelik hazırlık ile afetler karşısında dirençliliğin geliştirilmesi arasındaki bağlantıya vurgu yapmış; bu bağlamda kadın ve erkeklerin afet risk azaltma ve hazırlık konusunda eğitimlerinin ve güçlendirilmelerinin gerekliliği dile getirilmiştir.

BM Ekonomik ve Sosyal Konseyi (EKOSOK) tarafından 2005 yılında kabul edilen **2005/31 Sayılı Karar**, doğrudan toplumsal cinsiyet ve afetler alanına vurgu yapmamakla birlikte, toplumsal cinsiyet perspektifinin BM sistemi içerisindeki tüm politika ve programlarda anaakımlaştırılmasının toplumsal cinsiyet eşitliğinin geliştirilmesi açısından küresel bir strateji olduğunun altını çizmiş, toplumsal cinsiyet perspektifinin afet yönetimi alanında anaakımlaştırılması standardı bağlamında kılavuz niteliği taşımıştır.

CEDAW Komitesi 2010 tarihli ve 27 Sayılı Genel Tavsiyesi : Yaşlı Kadınların İnsan Hakları’na ilişkin 2010 sayılı ve 27 sayılı Genel Tavsiye’de, iklim değişikliği ve afetler bağlamında yaşlı kadınların haklarına değinilmekte, iklim değişikliğinin özellikle yaşlı kadınları farklı şekillerde etkilediği, bunda fizyolojik farklılıkların, fiziksel yetilerin, yaş ve toplumsal cinsiyet farklılıklarının yanısıra sosyal norm ve rollerin, sosyal hiyerarşiyle bağlantılı kaynaklara erişim gibi unsurların rol oynadığı belirtilmekte, iklim değişikliği ve afet risk azaltma tedbirlerinin toplumsal cinsiyete duyarlı ve yaşlı kadınların kırılganlıkları ve ihtiyaçlarına duyarlı olması gerektiği belirtilmekte, yaşlı kadınların

iklim değişikliği azaltma ve uyum konusundaki karar alma süreçlerine katılımlarının temin edilmesi çağrısında bulunmaktadır.

CEDAW Komitesi 2010 tarihli ve 28 Sayılı Genel Tavsiyesi : 28 sayılı CEDAW Genel Tavsiyesi, CEDAW Sözleşmesi 2. Maddesinin (kadınlara yönelik her türlü ayrımcılığın ortadan kaldırılması) amaç ve kapsamına açıklık getirilmesini hedeflemekte, taraf devletlerin, kadınların her türlü ayrımcılıktan muaf olma ve eşitlik haklarının uygulanmasına yönelik temel yükümlülükleri hatırlatılarak, bu yükümlülüklerin “siyasi olaylar ya da doğal afetlerden kaynaklanan olağanüstü hallerde “kesintiye uğratılamayacağına (11. madde) vurgu yapılmaktadır.

Avrupa Birliği Düzenlemeleri: Avrupa Birliği (AB) toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadınların güçlendirilmesi konusuna kurucu belgelerinde (AB Anlaşması, Temel Haklar Şartı) yer vermekte olup, bu alandaki yükümlülükler çeşitli Eylem Planları ve Strateji Belgeleri (Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Kadınların Güçlendirilmesi Stratejisi) gibi düzenlemelerle detaylandırılmaktadır. AB tarafından kabul edilen, 2020 tarihli “Eşit bir Birlik: Toplumsal Cinsiyet Stratejisi 2020-2025” (COM2020/152) belgesinde toplumsal cinsiyet eşitliğinin Avrupa Birliği’nin temel değeri olduğu, bu konudaki çabalara ivme kazandırılması gerektiği belirtilmektedir. Belgede ortaya konulan temel hedef, Komisyon’un, AB’nin politika alanlarına (dış ve iç) ilişkin politika oluşturma süreçlerinin tüm aşamalarına toplumsal cinsiyet perspektifinin dahil edilmesi suretiyle toplumsal cinsiyetin ana akımlaştırılmasıdır. Bu stratejinin kesişimsellik temelinde uygulanacağı belirtilmektedir. Belgede afetlere doğrudan değinilmemekle birlikte, AB’nin dış ilişkilerinde de toplumsal cinsiyet eşitliğinin temel bir hedef olduğu, buna AB’nin çatışma ve olağanüstü hallerle ilişkin dış faaliyetlerinin de dahil olduğu belirtilmektedir. Komisyon’un, ilk kez atanan Eşitlik Komiseri’nin ve oluşturulacak Eşitlik Görev Gücü’nün marifetiyle, tüm temel inisiyatiflerine toplumsal cinsiyet perspektifinin entegre edileceği de belirtilen belgede, bu alanda atılacak adımlara örnek olarak, Avrupa İklim Değişikliği Uyum Stratejisi’ne de atıfta bulunmaktadır. AB’nin afetlere ilişkin stratejisi Sendai Çerçeve Belgesi ve hedeflerine dayandırılmakta ve bu hedeflerin hayata geçirilmesini esas almaktadır. Avrupa Afet Risk Azaltma Forumu” tarafından kabul edilen “Roadmap 2021-2030” stratejisi, Sendai Çerçeve Belgesi önceliklerinin öncelikli alanlarda 16 ortak eylem ve bunu sağlayacak 5 yaklaşıma yer vermektedir.

BM Hukuk Komisyonu’nun “Afet Durumunda Kişilerin Korunmasına İlişkin Taslak Maddeler başlıklı Çalışması (2016): Afetlere ilişkin insan hakları temelli bir yaklaşımı esas alan uluslararası bir sözleşmenin eksikliğini gidermeye yönelik olarak

BM İnsan Hakları Komisyonu 2007 yılında bir çalışma başlatmış ve çalışma sonucunda 2016 yılında Afet Durumunda Kişilerin Korunmasına İlişkin Taslak Maddeler’i kabul etmiştir. Taslak’ta, bugüne kadar afetler konusundaki uluslararası yaklaşımda öne çıkmış olan insani yardım ve destek temelli yaklaşımın yerini, afetlerin ortaya çıkmasını ve olası zararlarının azaltılmasını gözetken hak temelli bir yaklaşım gözetilmiştir. Taslakta yalnızca insancıl hukuk ve insan hakları değil, aynı zamanda çevre hukuku gibi alanlar da gözetilmiştir. Taslakta, afetlerin kadınlar üzerindeki farklı etkilerine ve kadınların afet yönetimindeki rollerine atıfta bulunulmakta, 6. Maddesinde de Hyogo ve Sendai Çerçeve’lerine atıfta bulunularak afet risk yönetimine toplumsal cinsiyet temelli bir yaklaşımın benimsenmesinin önemi dile getirilmektedir. Taslağın bir sözleşmeye dönüşmesi yönündeki tavsiye henüz gerçekleşmemekle birlikte, potansiyel bir afet hukuku çerçevesi açısından önemli bir adımdır (Çelik, 2023).

BM İnsan Hakları Komitesi’nin 2019 tarihli ve 36 Sayılı Genel Yorumu: BM İnsan Hakları Komitesi’nin Uluslararası Sivil ve Siyasal Haklar Sözleşmesi’nin yaşam hakkına ilişkin 6. Maddesi konusundaki 3 Eylül 2019 tarihli ve 36 sayılı Genel Yorumu, toplumsal cinsiyete referans içermemekle birlikte, insan hakları, iklim değişikliği ve afetleri kapsayan bütüncül ve hak temelli bir yaklaşımı açısından önemlidir.

Yorumda İnsan Hakları komitesi, afet ortamları da dahil olmak üzere, yaşam hakkının korunmasına yönelik geniş çaplı pozitif yükümlülöklere açıklık getirmektedir (Hesselman, 2018). Yorumda afet risk azaltma ve afete müdahale konusuna özellikle “yaşamı koruma görevi” ne ilişkin paragrafta yer verilmekte, bunun, “bireylerin yaşam ya da onurlu yaşam hakkına doğrudan tehdit oluşturabilecek genel durumlara karşı uygun tedbirlerin alınması yükümlölöğü” getirdiğı dile getirilmektedir. Bu tür tedbirler arasında, afete karşı hazırlık ve müdahale kapasitesini artırmaya yönelik ihtimaliyat ve afet yönetimi planlarının hazırlanması da bulunmaktadır. Ayrıca, temel ihtiyaç ve hizmetlere gecikmeksizin erişim sağlanması (gıda, su, barınma, sağlık, elektrik vs), sağlık ve acil müdahale hizmetlerinin etkin bir şekilde güçlendirilmesi gereğı de belirtilmektedir. Yorum’da, “çevre bozulması, iklim değişikliği ve sürdürülebilir olmayan kalkınma”nın şimdiki ve gelecek nesillerin yaşam hakkından yararlanmalarının önündeki en acil ve ciddi tehditler arasında bulunduğunu belirtmekte, uluslararası çevre hukuku ve insan hakları hukukunun karşılıklı olarak birbirlerini destekleyici özelliğı vurgulanmakta, devletlerin, kamu ya da özel aktörler tarafından yol açılan zarar ve kirlenme karşısında çevreyi koruma ve muhafaza etmeye yönelik tedbirler alma zorunlölöğüne değinilmekte ve bu yönde atılabilecek adımlara yer verilmektedir. Yorum’da, toplumsal cinsiyete doğrudan atıfta bulunulmamakla birlikte, ev içi ve toplumsal cinsiyet temelli şiddet ile insan kaçakçılığı mağdurları ile

çocuklar ve etnik, dini, ve cinsel temelli azınlık grupları gibi kırılgan durumdaki kişilere karşı özel tedbirler alınması gerekliliğine değinilmektedir (para.23).Yorumda yaşam hakkının yerine getirilmesinde ayırım yapılmaması ilkesinin vurgulandığı paragrafta (61) diğer hususlar arasında toplumsal cinsiyet temelli kimlik unsuruna da atıfta bulunulmakta ve kadın ve kız çocuklarına yönelik toplumsal cinsiyet temelli şiddetin ekstrem bir şekli olan femisid’in yaşam hakkına yönelik ağır bir saldırı oluşturduğu belirtilmektedir.

BM İnsan Hakları Konseyi’nin İnsan Hakları ve İklim Değişikliği’ne ilişkin 16 Temmuz 2020 tarihli ve 44/7 sayılı kararı: 16 Temmuz değişikliğinin yaşlılar ve özellikle de yaşlı kadınlar üzerindeki olumsuz etkilerine değinilmekte, bunların özel ihtiyaçlarının karşılanması ve afete müdahale planlama çalışmalarına katılımlarının sağlanması gerektiği belirtilmektedir.

BM İnsan Hakları Konseyi’nin 14 Temmuz 2021 tarihinde kabul ettiği “İnsan Hakları ve İklim Değişikliği” başlıklı 47/24 sayılı karar: Kararda, BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi ve Paris Anlaşması’ çerçevesinde taraf devletlerin iklim değişikliği ile ilgili tüm eylemlerde insan haklarına saygı, bu hakların teşviki, haklara ilişkin yükümlülüklerin gözönünde bulundurulması gerektiği hatırlatılmaktadır. Kararda, Paris Anlaşması uyarınca, iklim değişikliğine ilişkin olarak yürütülecek faaliyetlerde dikkate alınması gereken insan hakları (sağlık, çocuklar, engelliler, yerel halklar vs) belirtilirken, toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadınların güçlendirilmesi de zikredilmiştir. Kararda, taraflara, “kapsamlı, birleşik, toplumsal cinsiyete duyarlı, yaşlı ve engellileri de kapsayan iklim değişikliğine uyum ve etkilerini azaltma politikaları benimsemeleri çağrısında bulunulmuştur (para.4). Kadınların ve kız çocuklarının iklim değişikliği ile mücadele girişimine katılımlarının önemi vurgulanmıştır. Kararda Sendai Çerçeve Belgesi’ndeki insan haklarına ve kırılgan durumdakilerin afet risk yönetiminin temel paydaşları olduğuna ilişkin bölümlerine (toplumsal cinsiyet eşitliği zikredilmeksizin) atıf yapılmıştır.

Afetler alanında ilk en geniş katılımlı ortak strateji belgesini oluşturan **Hyogo Eylem Çerçevesi’nde** (2005) toplumsal cinsiyete duyarlı yaklaşım, afet yönetiminin birçok aşamasını kapsayacak şekilde genişletilmiş, toplumsal cinsiyet perspektifinin tüm afet risk yönetimi politika, plan ve karar alma süreçlerine-risk değerlendirme, erken uyarı, veri yönetimi ve eğitim dahil- entegre edilmesi ortak bir hedef olarak ortaya konulmuştur. Toplumsal cinsiyet perspektifinin afet yönetimi süreçlerine entegre edilmesi bağlamında direnç kültürünün geliştirilmesi, karar alma, erken uyarı ve eğitim boyutlarına vurgu yapılmıştır.

2014 yılında Lima’da düzenlenen Taraf Devletler 20. Konferansında (Lima, COP20) **Lima Toplumsal Cinsiyet Çalışma Programı (Lima Work Programme on Gender)** başlatılmıştır. Toplumsal cinsiyete duyarlı iklim politikalarının teşvik edilmesine yönelik iki yıllık bir çalışma programı olarak tasarlanan bu program ile bu konu, uluslararası alanda daha resmi bir iş programı olarak dikkate alınmaya başlamıştır.

2015 yılında kabul edilen **Sendai Afet Risk Azaltma Eylem Planı (Sendai Çerçevesi)**, afet risk azaltma alanındaki en kapsamlı ve temel strateji belgesidir. Bu belgede, afet yönetimi ve toplumsal cinsiyet alanında önemli-ama yeterli olmayan- standartlar ortaya konulmuş, afet yönetimine ilişkin tüm politika ve uygulamalara toplumsal cinsiyet, yaş, engellilik ve kültürel perspektifin dahil edilmesi gerektiği kayda geçirilmiştir. Kadınların ve kız çocukların, başta iklim değişikliği olmak üzere, afet yönetimi faaliyetlerine katılma, liderlik etme ve karar alma süreçlerinde yer almaları konusunda eşit imkanlar sunulması ve teşvik edilmesi biçiminde önemli bir standart bu belge ile ortaya konulmuştur. Bunun yanı sıra, kadınların ve kadın hakları örgütleri ve ilgili devlet kurumlarının, yerel, ulusal, bölgesel ve uluslararası düzeyde, toplumsal cinsiyete duyarlı afet risk ve iklim değerlendirmelerine katılmalarına yönelik kapasite ve becerilerinin artırılması; kadınların teknoloji, eğitim olanaklarına ve ilgili bilgi kaynaklarına erişimlerinin artırılması gereği dile getirilmiştir. Kadınların ve kadın STK’larının afet yönetimi aşamalarında, özellikle müdahale ve yeniden inşa süreçlerine öncülük etmeleri; afet yönetimine ilişkin teknik kapasitenin artırılması ve veri toplama yöntemlerinin geliştirilmesi de belgede ortaya konulan hedefler arasındadır. Sendai Çerçevesi’nin belirlediği dört öncelik aynı zamanda bu alanda afet yönetimi alanındaki standartlar açısından yol göstericidir. Bunlar; afet riskinin anlaşılması, afet riskini yönetmek için afet riski yönetişiminin güçlendirilmesi, dirençlilik için afet riskinin azaltılmasına yatırım yapılması ve etkili müdahale için afete hazırlığın artırılması ve iyileşme, rehabilitasyon ve yeniden yapılanmada “Öncekinden daha iyisini inşa etmek” stratejisinin benimsenmesidir. Sendai Çerçevesi’nin öncelikleri bir başka ifade ile afet yönetiminde afet risk yönetimi anlayışına geçilerek afet olmadan önce önlenmesi için çalışması, afet yönetiminde çok sektörlü, çok paydaşlı ve katılımcı yaklaşımın benimsenmesi ve mevzuatın bu anlayışla gözden geçirilerek yenilenmesi, afetlere etkili hazırlık yapılması ve afetin önlenemediği durumda oluşan hasarın “Öncekinden daha iyisini yapma” stratejisi ile giderilmesi ve müdahale aşamalarında kadınlara, çocuklara ve dezavantajlı kişilere yönelik evrensel erişilebilirlik ve toplumsal cinsiyet eşitliğine dayalı yaklaşımların benimsenmesi olarak ifade edilebilir (Tablo 5).

Tablo 5: Sendai Çerçevesinin Öncelik Alanları

Öncelik 1	Öncelik 2	Öncelik 3	Öncelik 4
Afet Riskinin Anlaşılması	Afet riskini yönetmek için afet riski yönetişiminin güçlendirilmesi	Dirençlilik için afet riskinin azaltılmasına yatırım yapılması	Etkili müdahale için afete hazırlığın artırılması ve iyileşme, rehabilitasyon ve yeniden yapılanmada “Daha İyisini İnşa Etmek”
Afet risk yönetiminin temel alınması gerekir: Afet riskinin zarar görebilirlik, kapasite, kişilerin ve varlıkların maruziyeti, tehlike özellikleri ve çevre gibi tüm boyutlarıyla anlaşılması	Tüm sektörlerde yapısal afet riskinin azaltılması ve önlemlerin alınması afet riski yönetimi için hayati öneme sahiptir. Yasaların, yönetmeliklerin ve kamu politikalarının geliştirilmesi, kişilerin, toplulukların, ülkelerin rol ve sorumluluklarını tanımlayarak afet riskinin ele alınması için itici güç olabilir	Afet riskine yönelik olarak yapılacak olan kamu ve özel yatırımlar can ve mal kaybını önlemede, afet sonrası iyileşme sürecini desteklemede oldukça etkilidir.	Deneyimler, afetten önce hazırlanması gereken kurtarma, rehabilitasyon ve yeniden inşa aşamasının “Öncekinden daha iyisini inşa etmek” için bir fırsat olduğunu göstermiştir. Kadınlar, çocuklar, dezavantajlı kişilere müdahale aşamalarında toplumsal cinsiyet eşitliğine dayalı ve evrensel olarak erişilebilir yaklaşımları benimsemek çok önemlidir.

Kaynak: UNDRR Preventionweb. Chart of the Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015-2030.
https://www.preventionweb.net/files/44983_sendaiframeworkchart.pdf

Sendai Çerçevesinde ayrıca devletler, hükümetler ve toplumlar için afet yönetimi alanında yol gösterici bazı ilkeler de benimsenmiştir. Bu ilkeler yukarıda ifade edilen önceliklerle uyumlu olup afet yönetimi ve toplumsal cinsiyet eşitliği ile doğrudan ilişkili olanlar Tablo 6’da sunulmuştur.

Tablo 6: Sendai Çerçevesi’nde bulunan ilkeler

Sendai Çerçevesi’nde bulunan ilkeler	
1	Hükümetler, politika, plan ve standartların oluşturulması ve uygulanmasında, kadınlar, çocuklar, gençler, engelliler, yoksullar, göçmenler, yerel halk, gönüllüler, uygulayıcılar ve yaşlılar da dahil olmak üzere tüm ilgili paydaşlarla yakın ilişki kurmalıdır.
2	Afet risklerinin azaltılması, tüm toplumun yükümlülüğü paylaşmasını ve bir ortaklığı gerektirmektedir. Afetlerden orantısız şekilde etkilenen insanların-özellikle en yoksul kesimlerin- güçlendirilmesi ve kapsayıcı, erişilebilir, eşitlikçi bir katılımın sağlanması gerekmektedir. Tüm politika ve uygulamalarda cinsiyet , yaş, engellilik ve kültürel perspektifin dahil edilmesi ; kadın ve genç liderliğinin teşvik edilmesi , bu bağlamda, vatandaşların organize şekilde gönüllü çalışmasına özel bir önem gösterilmesi gerektirmektedir;(Kılavuz İlkeler: D).
3	Kadınlar ve engelliler, afete müdahale ve yeniden inşa süreçlerine açıkça öncülük etmeli, toplumsal cinsiyet konusunda eşitlikçi ve erişilebilir yaklaşımlar benimsenmelidir. (Eylem Öncelikleri 4)
4	Kadınlar ve kız çocuklarının ilgili süreçlere katılımı , afet risklerinin etkin şekilde yönetilmesi ve cinsiyete duyarlı afet risk azaltma politika, plan ve programların hazırlanması, desteklenmesi ve uygulanması bakımından kritik önemdedir; kadınlar için afetlere hazırlık konusunda güçlendirici ve aynı zamanda, afet sonrasında alternatif geçim kaynaklarının sağlanması için gerekli kapasite artırma önlemleri alınmalıdır (Paydaşların Rolü)
5	Afet riskinin azaltılması, çoklu tehlike yaklaşımını, ayrıca, kapsayıcı riskle ilgili bilgilere dayalı karar alma süreçleri gerektirmektedir. Bu karar alma süreçleri, cinsiyet , yaş ve engellilik dahil, ayrıştırılmış verilerin açık paylaşımı ve dağıtımına dayanmalı, aynı zamanda risk bilgilerinin kolayca erişilebilir, güncel anlaşılır, bilime dayanan, hassas olmayan ve geleneksel bilgiyle bütünleştirilmiş olması gerektirmektedir. (Kılavuz İlkeler G)

Kaynaklar:- Sendai Framework for Disaster Risk Reduction: 2015-2030, UN

-Zaidi, Z, Fordham, M. (2020) The Missing half of the Sendai framework: Gender and women in the implementation of global disaster risk reduction policy. Elsevier, Progress in Disaster Science 10 (2021) 100170

Sendai Belgesi’nin ortaya koyduğu ilk standartlar, afetlerle ilgili diğer belge ve düzenlemeler açısından da referans niteliği taşımış; Avrupa Birliği’nin “EFDRR (European Forum for Disaster Risk Reduction) Roadmap 2021-2030” başlıklı belgesinde, Sendai Çerçeve Belgesi’nde ortaya konulan hedeflerin hayata geçirilmesine yönelik adımlara yer verilmiş, Sendai’deki hedefler, Avrupa ve Akdeniz Ülkeleri Büyük Tehlikeler Anlaşması (EurOpa) eylem planına da dahil edilmiştir.

Sendai Çerçevesi’nin ilk yarısına ait küresel değerlendirme raporu 2023 yılında yayınlanmıştır (UNDRR, 2023). Rapor, Sendai Çerçevesinin afet risklerini azaltmayı ve sürdürülebilir kalkınmayı teşvik etme olarak belirlenen amaçlarına ilk yarıda ne ölçüde ulaşıldığını değerlendirmektedir. Üye ülkelerin Sendai Çerçevesi’ni uygulama düzeyleri farklılık göstermektedir. Bazı ülkeler belirgin ilerleme kaydederken, diğerlerinde yavaş bir gelişim gözlemlenmiştir. Rapor, toplumsal cinsiyet eşitliğinin ve kapsayıcı yaklaşımların önemine vurgu yaparak, kadınların ve marjinal grupların afet risk yönetiminde aktif rol almalarının sağlanması gerektiğini belirtmektedir. Afetlere ilişkin verilerinin toplanması ve analizi konusundaki eksiklikler, etkili afet risk yönetiminin önündeki engellerden biri olarak tanımlanmaktadır. Verilerin standartlaşması ve izleme sistemlerinin güçlendirilmesi gerektiği ifade edilmektedir. Daha güçlü bir koordinasyon sağlanması, afet risklerinin azaltılması için elzem olup, uluslararası, ulusal ve yerel düzeyde iş birliğinin artırılması gerektiği de vurgulanmıştır. Rapor, Sendai Çerçevesi’nin hedeflerine ulaşmak için daha fazla çaba sarf edilmesi ve stratejilerin güncellenmesi, afet risklerini azaltma konusunda daha bütüncül ve kapsayıcı yaklaşımların benimsenmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Bu raporda ayrıca Sendai Çerçevesi’ni kabul eden ülkelere ait resmi ülke raporlarına da yer verilmiştir. Bu raporda Türkiye Cumhuriyeti adına AFAD tarafından hazırlanan rapora da (September, 2022) atıf yapılmış olup, Türkiye ile ilgili de bir değerlendirme yapılmıştır. Türkiye’nin Sendai Çerçevesi’nin hedeflerine ulaşmak üzere önemli ilerlemeler kaydettiği ve afet risk yönetimi ve azaltma stratejilerini güçlendirme yönünde adımlar attığı, uluslararası düzeydeki iş birlikleri ve bölgesel iş birliği çabaları ile afet risklerinin azaltılması konusunda önemli bir rol oynadığı saptaması yapılmıştır. Ancak, Türkiye’nin toplumsal cinsiyet eşitliğini ve marjinal grupların katılımını destekleyen politikalar geliştirmesi gerektiğine dikkat çekilmekte ve bunun afet yönetiminde daha kapsayıcı bir yaklaşım için önemli olduğu ifade edilmektedir.

Sendai Çerçevesi, afetler alanında işbirliğini geliştirmek üzere kurulan bir çok bölgesel oluşum için de yol gösterici temel belgedir. Bunlardan, “1987 yılında Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi’nin 87/2 sayılı kararıyla kurulan ve “Avrupa ve Akdeniz Ülkeleri Büyük Tehlikeler Anlaşması (EUR-OPA)” olarak isimlendirilen geniş katılımlı platform, Avrupa ve Güney Akdeniz ülkeleri arasında doğal ve teknolojik afetler alanında işbirliğinin geliştirilmesi hedefi doğrultusunda Sendai Çerçevesi yükümlüklerini yerine getirmeye yönelik çalışmalar yürütmektedir.

2015 tarihinde benimsenen **BM Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları**, kalkınma ile iklim değişikliğine uyum ve afetlere karşı dirençliliğe yönelik entegre politikalar geliştirilmesine yönelik düzenlemelere yer vermiştir. Bu bağlamda Sendai belgesine atıfta bulunularak bütüncül bir afet risk yönetimin her düzeyde geliştirilmesi ve

uygulanması dile getirilmiştir. Bu çerçevede, afetlere karşı yoksul ve kırılgan durumda olan kadınların dirençliliklerinin artırılması, kadınların ağırlıklı olarak çalıştığı tarım sektöründe afetlere uyum kapasitesinin güçlendiren tarım uygulamalarının hayata geçirilmesi, kadınların ulusal yasalarla uyumlu şekilde toprak ve diğer mülk türlerine sahip olma, mali hizmetler, miras ve doğal kaynaklara erişimlerinin yanı sıra ekonomik kaynaklar konusunda eşit haklara sahip olmaları için reformlar gerçekleştirilmesi, kadınların kolaylaştırıcı teknolojilerin, özellikle bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanımlarının artırılması, özellikle kırılgan durumda olan kadınların ihtiyaçlarına özel önem gösterilerek yol güvenliğinin artırılması, başta toplu taşıma sisteminin geliştirilmesiyle herkesin güvenli, ekonomik olarak erişilebilir ve sürdürülebilir ulaşım sistemlerine erişimi, sürdürülebilir kalkınma ve sürdürülebilir yaşam tarzları için eğitim, insan hakları, toplumsal cinsiyet eşitliği, barış ve şiddete başvurmama kültürünün eğitim yoluyla geliştirilmesi gibi düzenlemelere yer verilmiştir. Türkiye, SKA açısından ülke durumunun takibine olanak veren ve Türkiye İstatistik Kurumu tarafından hazırlanan bir portal aracılığı ile SKA kapsamındaki göstergeleri paylaşmaktadır. Bu portalda SKA döneminin başladığı 2015 yılından 2021 yılına kadar ülke verileri bulunmaktadır. Afetlere ilişkin olarak SKA’da bulunan üç temel gösterge olan afetlerden doğrudan etkilenen, kaybolan ve ölen kişi sayılarına dair de bilgi bulunmaktadır (Tablo 7).

Tablo 7: TÜİK portalında Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (Amaçları) kapsamında yer alan afetlerle ilgili göstergelere dair veriler

Yıl	Deprem			Heyelelan			Kaya Düşmesi			Orman Yangını			Sel/Taşkın/Su Baskını			Çığ düşmesi		
	Etk ¹	Kayb ²	Ölm ³	Etk	Kayb	Ölm	Etk	Kayb	Ölm	Etk	Kayb	Ölm	Etk	Kayb	Ölm	Etk	Kayb	Ölm
2015					3	8			1				52		7	3		
2016				11		21						1	17	4	7	2		3
2017	102			6		2	3		4	3		1	17		3			
2018	39			1									55		6			
2019	51		1			2	1			53			348	20	32	2		2
2020	2562		169	2		5	7					1	1	4	26	3		47
2021	1			2								9	2245	14	89	441		

Kaynak. TÜİK Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları. <https://sdg.tuik.gov.tr/1-5-1/>. Erişim: 21.10.2024

¹Etkilenen kişi sayısı

²Kaybolan kişi sayısı

³Ölen kişi sayısı

Afet yönetimi ve toplumsal cinsiyet alanında hak temelli bir yaklaşım getirmesi açısından, 2018 yılında kabul edilen **CEDAW 37 sayılı Genel Tavsiye Kararı (GTK)** özel bir öneme sahiptir. Bu Tavsiye Kararı “İklim Değişikliği Bağlamında Afet Risk Azaltmanın Toplumsal Cinsiyet Boyutları” başlığını taşımakta, ancak, iklimle ilgili olmayan afet risk yönetimini de kapsadığı metin içerisinde belirtilmektedir. Oldukça kapsamlı olan 37 sayılı GTK, CEDAW sözleşmesinde doğrudan yer verilmeyen afet yönetimi bağlamında toplumsal cinsiyet eşitliğini sözleşme ile bağlantılandırmak suretiyle düzenlemektedir. CEDAW 37 sayılı GTK’da hesap verilebilirlik unsuruna da yer verilerek, afetler ve toplumsal cinsiyet alanının yeterince düzenlenmemiş bir yönü de dikkate alınmıştır. 37 sayılı GTK, afet ve iklim değişikliği konusunu, ülkelerin sözleşmeden kaynaklanan yükümlülüklerini ne ölçüde yerine getirdiklerine dair periyodik raporlar kapsamına dahil ederek, Sözleşme’nin izleme mekanizmasının bir parçası haline getirmesi açısından da önemlidir. 37 sayılı GTK’nın temel yaklaşımı, afet yönetiminin her aşamasının toplumsal cinsiyete duyarlı olmasının sağlanması yönündedir. Bu doğrultuda GTK ile CEDAW’a taraf devletlere, afet riskinin azaltılması ve iklim değişikliği ile ilgili tüm politikalarını, mevzuatını, planlarını, programlarını, bütçe planlamalarını ve diğer faaliyetlerini toplumsal cinsiyete duyarlı hale getirme ve insan hakları ilkelerine dayanmasını sağlama görevi verilmektedir. Bu amaçla GTK üç temel ilkeyi referans almaktadır. Bunlar eşitlik ve ayrımcılık yapmama, süreçlere aktif katılım ve güçlendirme, hesap verebilirlik ve adalete erişimdir (Tablo 8).

Tablo 8: CEDAW 37 sayılı Genel Tavsiye Kararı temel ilkeleri ve kapsamı

	İlkeler	Kapsam
(1)	Eşitlik ve ayrımcılık yapmama Yerli, ırksal, etnik ve cinsel azınlık grupları, engelli kadın ve kız çocukları, ergen, yaşlı ve bekar kadınlar, kırsal ve de kentte yoksulluk içinde yaşayan reisleri kadın olan aileler, dullar, fuhuşa sürüklenmiş kadınlar ve ülke içinde yerinden edilmiş, vatansız, mülteci, sığınmacı veya göçmen durumdaki kadınlar gibi toplumun en marjinalleştirilmiş kadın ve kız gruplarını öncelik sıralamasında üstlere alarak eşitlik sağlanması ve onlara karşı ayrımcılık yapılmaması sağlanmalıdır.	28 No’lu genel tavsiye metninde belirtildiği gibi, Sözleşme’ye taraf devletlerin, Sözleşme’de açıkça belirtilmeyenler de dahil olmak üzere, tüm alanlarda, her türlü ayrımcılık karşısında tüm kadınlara karşı ayrımcılık yapılmaması ilkesine saygı gösterme, koruma ve yerine getirme ile birlikte kadınların her alanda eşit gelişmesini ve ilerlemesini sağlama yükümlülükleri vardır. Afet riskinin azaltılması ve iklim değişikliği bağlamında, kadınlar için esaslı bir eşitlik sağlamak için taraf devletler somut, hedefe yönelik ve ölçülebilir adımlar atmalıdır, bu adımlar şunlardır: a) “Afet riskinin azaltılması ve iklim değişikliği politikaları, mevzuat, programlar, planlar ve diğer faaliyetlerde kadınlara karşı çoklu kesişen ayrımcılık türleri de dahil olmak üzere her türlü ayrımcılığı belirlemek ve ortadan kaldırmak.” <i>Burada mülkiyet, arazi ve doğal kaynaklar üzerinde hak sahipliği, erişimi, kullanımı, bunların elden çıkarılması, kontrolü, yönetimi ve mirası hususlarına ilişkin ayrımcılığın yanı sıra, hareket özgürlüğü ve gıda, sağlık, çalışma ve sosyal koruma dahil olmak üzere ekonomik, sosyal ve kültürel haklara eşit erişim gibi kadınların her alanda tam anlamıyla yasal haklara ve özerkliğe sahip olmalarının önünde engel teşkil eden hususların da ele alınmasına öncelik verilmelidir. Kadınlar ve kız çocukları, iklim değişikliği ve afet riskinin azaltılması ile ilgili bilgi edinme, bilgi alma ve iletme haklarını kullanabilmeleri için belirli politikalar, programlar ve stratejiler yönünden de güçlendirilmelidir.</i> (b) Yerel, ulusal, bölgesel ve uluslararası düzeyde afet riskinin azaltılması ve iklim değişikliğine ilişkin önlemlerin planlanmasında kadınlar ve kız çocuklarının haklarının öncelikli konu olarak ele alınıyor olmasını teminat altına almak için etkili mekanizmalar oluşturmak; <i>Bu hususta, kaliteli altyapının ve kritik hizmetlerin tüm kadınlar ve kız çocukları için eşitlik temelinde erişilebilir ve kültürel olarak kabul edilebilir olmasını sağlamak için önlemler alınmalıdır.</i>

Tablo 8: CEDAW 37 sayılı Genel Tavsiye Kararı temel ilkeleri ve kapsamı (Devam)

	İlkeler	Kapsam
(2)	Süreçlere aktif katılım ve güçlendirme Etkili süreçlerin benimsenmesi ve farklı kadın gruplarının yerel, ulusal, bölgesel veya uluslararası düzeyde olmak üzere, hükümetlerin ilgili süreçlerle ilgili politika geliştirme, uygulama ve süreç takibinin her aşamasına aktif katılım fırsatlarına sahip olmasını sağlayacak gerekli kaynakların tahsis edilmesi yoluyla sağlanacak aktif katılım ve güçlendirme çabasında bulunulmalıdır.	Kadınların ve kız çocuklarının, afet riskinin azaltılması ve iklim değişikliği faaliyetlerine katılma, liderlik etme ve karar alma süreçlerinde yer alma konusunda eşit fırsatlar sunulmasını sağlamak için Komite, taraf devletlere aşağıdaki tavsiyelerde bulunmaktadır: (a) Taraf devletler afet riskinin azaltılması ve iklim değişikliği ile ilgili tüm karar alma ve kalkınma planlama süreçlerine kadınların eşit katılımını sağlama stratejisi çerçevesinde, işbu devletler sözleşme'nin 4. maddesinde ve Komite'nin geçici hususi önlemlere ilişkin 25 (2004) sayılı Genel Tavsiye metninde de belirtildiği üzere, kontenjanlar dahil olmak üzere geçici hususi tedbirler gibi hedeflenen politikaları, koordineli ve denetlenen bir sistemin bir unsuru olarak benimsemelidir. (b) İşbu devletler, özellikle yerel ve toplumsal planlama, iklim değişikliği, afete hazırlık, müdahale ve kurtarma bağlamında çeşitli düzeylerde özellikle kadın örgütleri aracılığıyla sivil toplum örgütlerinin sürece dahilini sağlayarak, kadınların siyasi yaşama katılımını ve liderliğini sağlamaya dönük programlar geliştirmelidir; (c) Taraf devletler, kadınların afet riskinin azaltılması ve iklim değişikliği politika ve mevzuatının geliştirilmesine ve bunların uygulanması sürecine katılımlarıyla birlikte bu tip süreçlerde etkili rol alabilmelerini sağlamak için toplumsal, yerel, ulusal, bölgesel ve uluslararası düzeylerde afet riskinin azaltılması ve iklim değişikliği forumları ve örgütlerinde kadının eşit temsiliyi sağlamalıdır. Ayrıca, yine bu devletler yerel ve diğer marjinal gruplardan gelen kızların, genç kadınların ve yerel halklara ait kadınların bu örgütlerde temsil edilmelerini sağlamaya yönelik fırsatlar sağlanması için olumlu önlemler almalıdırlar. (d) İşbu taraf devletler, ulusal çaptaki cinsiyet ve kadın hakları örgütlerini, sivil toplumu ve kadın örgütlerini güçlendirmeli ve onlara afetleri önlemek ve bunlara müdahale etmek ve iklim değişikliğinin olumsuz etkilerini azaltmak için liderlik, tavsiye, izleme ve stratejiler yürütme konusunda yeterli kaynak, beceri ve yetki sağlamalıdır. (e) Taraf devletler, kadınların liderlik vasfını geliştirmek için yeterli kaynakları tahsis etmenin yanında, onların her düzeydeki ilgili alanlarda afet riskinin azaltılması, müdahale ve iklim değişikliğinin azaltılmasındaki aktif rollerini güçlendirmeleri için elverişli bir ortam yaratmalıdır.

Tablo 8: CEDAW 37 sayılı Genel Tavsiye Kararı temel ilkeleri ve kapsamı (Devam)

	İlkeler	Kapsam
(3)	Hesap verebilirlik ve adalete erişim Afet ve iklim değişikliği dolayısıyla hakları doğrudan veya dolaylı olarak etkilenen tüm kadın ve kız çocuklarına yeterli ve zamanında çözümler sunulmasını sağlamak amacıyla taşıyan uygun ve doğru bilgi mekanizmaların sağlanmasını barındıran hesap verebilirlik ve adalete erişim mekanizması.	Taraf devletler, aşağıda belirtilen hususları teminat altına almak da dahil olmak üzere, 33 sayılı (2015) Genel Tavsiye metnine uygun olarak, yasal çerçeve planlarının ayrımcı olmamasını ve tüm kadınların adalete etkin erişimini sağlamalıdır, bu hususlar şunlardır: (a) Çoğulcu hukuk sistemlerinde uygulananları da (örfi, teamül ve/veya dini normlar ve uygulamalar) bünyesine katarak, mevcut yasalarının afet riski ve iklim değişikliği açısından kadınlar üzerindeki etkilerini değerlendirmek ve benimsemek veya yürürlükten kaldırmak için toplumsal cinsiyet etki analizi yapmak veya yasaları, normları ve uygulamaları buna göre düzenlemek; (b) Kadınların mevcut yasal yollar ve uyuşmazlık çözüm mekanizmaları ile ilgili farkındalıklarını arttırmanın yanı sıra, onlara afet riskinin azaltılması ve iklim değişikliği ile ilgili politika ve programlar hakkında bilgi sağlayıp bu bağlamda bilgi edinme haklarını kullanmalarını sağlayarak kadınların mevcut yasal çözümler ve uyuşmazlık çözüm mekanizmaları ile hukuk okuryazarlıklarını arttırmak; (c) Adli yardım da dahil olmak üzere yasal hizmetlere ve ayrıca doğum, ölüm ve evlilik cüzdanları ve arazi belgeleri/tapuları evrakları gibi resmî belgelere ucuz veya gerekirse ücretsiz erişimin sağlamak; ve bu hususta güvenilir ve düşük maliyetli yönetim sistemleri afet yardım ödemeleri ve tazminat gibi konulardan faydalanabilmeleri için bu tür belgelerin afet durumlarında kadınların erişimine açık hale getirilmesi için hazır hale getirmek; (d) Alternatif uyuşmazlık çözüm mekanizmaları da dahil olmak üzere resmi ve gayri resmi adalet mekanizmalarının işbu Sözleşme ile uyumlu olmasını sağlayıp, kadınların haklarını talep etmelerini sağlamak için erişilebilir olmasını sağlayarak kadınların adalete erişiminin önündeki engellerin kaldırılmak; hak talebinde bulunurken kadınları kısıaslardan/misillemelerden koruyacak önlemleri de geliştirilmek; (e) Cinsiyete dayalı şiddet olaylarını bildirmek isteyen kadınlar için esnek ve erişilebilir yasal ve adli mekanizmaların önemini göz önünde bulundurarak, mobil veya özel raporlama mekanizmalarının, soruşturma birimlerinin veya mahkemelerin devreye sokulmasını sağlayan eylem planları geliştirerek, afetler ve iklim değişikliğinden kaynaklanabilecek hukuk ve adalet sistemlerinde oluşabilecek kesintileri en aza indirmek.

CEDAW 37 sayılı GTK CEDAW’a taraf devletlerin afet riskinin azaltılması ve iklim değişikliği bağlamında, kadınlar için esaslı bir eşitlik sağlamak için somut, hedefe yönelik ve ölçülebilir bazı adımlar atmalarının gerektiğinin altını çizmektedir.

Bu adımlar şunlardır:

- İklim değişikliği başta olmak üzere afet yönetimi sürecinde kadınlar ve erkekler arasında fiili eşitlik sağlanması ve ayrımcılık yasağı yükümlülüklerinin yerine getirilmesi,
- Afet yönetimi sürecinde kadınlara erkeklerle aynı ve eşit hukuki ehliyetlerin tanınması;
- Kadınların, hukuka eşit erişimlerinin afet politika ve stratejilerinde temel unsur oluşturması ve yasal çerçeve ve ilgili planlarının ayrımcı olmaması,
- Afetler sebebiyle hakları doğrudan ya da dolaylı olarak etkilenen tüm kadınlara ve kız çocuklarına yeterli ve zamanlı çözümlerin sağlanması amacıyla uygun ve doğru bilgiye erişimin ve mekanizmaların oluşturulması,
- Afetlerin ve iklim değişikliğinin etkilerini etkin bir şekilde önlemek ve azaltmak için taraf devletler ve diğer paydaşlar arasında, cinsiyet eşitliğine yönelik strateji politika ve programların geliştirilmesine katkıda bulunacak bilgi ve verilerin toplanması,
- Analiz ve yayılması, yürütülen afet eylem programlarının, bütçe ve stratejiler, ticaret, kalkınma, enerji, çevre, su, iklim bilimi, tarım, eğitim, sağlık planlama da dahil olmak üzere hem sektörler arasında hem de yönetimin tüm kademeleri (yerel, ulusal, bölgesel, uluslararası) arasında eşgüdümlü bir şekilde yürütülmesi,
- Afet risk azaltma ve iklim değişikliği, toplumsal cinsiyet, sürdürülebilir kalkınma politikalarının sektörler arası boyutta (kalkınma, çevre, enerji, su, iklim, tarım, eğitim, sağlık) eşgüdümlü bir şekilde yürütülmesi,
- Afet yönetimi sürecinde toplumsal cinsiyet boyutunun iyi anlaşılmasına yönelik adımlar atılması,
- Afet durumlarında cinsel şiddetin yaygın olduğu ve akut hale gelebileceğine ilişkin gözlemlere dayanarak bu durumun önlenmesine yönelik tedbirlerin alınması.

Ölçütlerin Belirlenmesi

Sendai Afet Risk Azaltma Çerçeve Belgesi, SKA ve CEDAW 37 Sayılı GTK belgeleri toplumların daha adil, eşit ve sürdürülebilir bir gelecek inşa etme çabalarını destekleme amacı taşımaktadır. Risk yönetimi, eşitlik ve insan haklarına odaklanarak, zorluklar ve krizler karşısında toplumların dirençlerini artırmayı, tüm bireylerin

korunmasını ve kapsanmasını hedeflemektedir. Her üç belge de dezavantajlı grupların korunması ve güçlendirilmesi konusunda uluslararası iş birliğinin önemini vurgulamaktadır. CEDAW 37 Sayılı GTK, kadınların afetlerden nasıl etkilendiği ve bu bağlamda alınması gereken önlemler üzerinde durmaktadır. Bu çalışmada, bu belgelerin incelenmesiyle birlikte afet yönetimi ve toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda strateji ve politikalar geliştirilmesine katkı sağlanması hedeflenmektedir.

Sendai Çerçevesinde belirlenen ölçütler aşağıdaki şekilde sıralanabilir;

- (a) 2030 yılına kadar küresel afet kaynaklı ölüm oranlarını önemli ölçüde azaltmak, 2020-2030 on yılı boyunca 100.000 kişi başına düşen küresel ölüm oranı ortalamasını, 2005-2015 dönemine kıyasla düşürmeyi hedeflemek;
- (b) 2030 yılına kadar dünya genelinde afetten etkilenen insan sayısını önemli ölçüde azaltmak, 2020-2030 on yılı boyunca 100.000 kişi başına düşen küresel ortalama rakamı, 2005-2015 dönemine kıyasla düşürmeyi hedeflemek;
- (c) 2030 yılına kadar afet kaynaklı doğrudan ekonomik kayıpları küresel gayrisafi yurtiçi hasılaya (GSYİH) oranla azaltmak;
- (d) 2030 yılına kadar kritik altyapıya verilen afet zararlarını ve sağlık ve eğitim tesisleri gibi temel hizmetlerin kesintiye uğramasını önemli ölçüde azaltmak, bu süreçte bu yapıların dayanıklılığını artırmak;
- (e) 2020 yılına kadar ulusal ve yerel afet risk azaltma stratejilerine sahip ülkelerin sayısını önemli ölçüde artırmak;
- (f) 2030 yılına kadar gelişmekte olan ülkelere ulusal eylemlerini tamamlayacak yeterli ve sürdürülebilir destek sağlanması yoluyla uluslararası iş birliğini önemli ölçüde artırmak;
- (g) 2030 yılına kadar çoklu tehlike erken uyarı sistemlerinin ve afet riski bilgileri ile değerlendirmelerine erişimin ve bunların kullanımının insanlar için önemli ölçüde artırılması.

İyi Uygulamalar

Bu bölümde afet yönetimi alanına toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifinin dahil edildiği ve kadınların afet risk yönetimi süreçlerine katılımının önemini vurgulayan bazı iyi uygulama örnekleri sunulmuştur. Bu iyi uygulama örnekleri, Birleşmiş Milletler

tarafından Birleşmiş Milletler İklim değişikliği Çerçeve Sözleşmesi, Kyoto Protokolü ve Paris Anlaşması UNFCCC dahilinde 2023 yılında yayınlanmış bu konudaki güncel rapordan ve daha önce yayınlanmış ve bu konuda örnekler sunan raporlardan seçilmiştir. Bu raporlarda dikkat çeken husus, özellikle afete hazırlık, toplumun dirençliliğinin artırılması ve afete yanıt alanlarının öne çıkmış olmasıdır. Seçki yapılırken Türkiye için yol gösterici olmalarına bilhassa dikkat edilmiştir.

1) Japonya’da Sendai Çerçevesi’nin ilk yarısında afet yönetimi ve toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda sağlanan gelişmeler

Japonya, 377.887 kilometrekare alana sahip ve Honshu, Hokkaido, Kyushu, Shikoku ve Okinawa dahil olmak üzere 6.800'den fazla adadan oluşan bir uzakdoğu Asya ülkesidir. Nüfusu 2023 yılı için 122.630 kişi olup dünyanı en kalabalık 12. ülkesidir. Japonya “Ateş Çemberi” olarak adlandırılan ve Pasifik Okyanusu kıyılarında bulunan volkanik, sismik aktivite ya da diğer bir ifadeyle deprem bölgesinde yer alır. Japonya’nın da içinde bulunduğu Ateş Çemberi dünyadaki depremlerin %80’inin meydana geldiği ve aktif volkanların %75’inin bulunduğu bölgedir. Japonya’nın bulunduğu bölge Kuzey Amerika, Pasifik, Avrasya ve Filipin levhalarının bir araya geldiği yer olması ile de özel bir önem taşımaktadır. Japonya’da her yıl 1500 kadar deprem meydana gelmekte olup dünyadaki depremlerin onda biri Japonya ve çevresinde meydana gelir. Japonya’da her yıl ortalama bir kez 7 büyüklüğünde deprem olmakta, ülke antik çağlardan beri sık sık deprem felaketi yaşamaktadır.

Japonya Sendai Çerçevesi’nin ilk yarısının tamamlanması nedeniyle Birleşmiş Milletler’e sunduğu ülke raporunda afet yönetimi alanına toplumsal cinsiyet eşitliğinin dahil edilmesi için yaptığı çalışmalara ayrı bir başlık açarak yer vermiştir.

Bu kapsamda Japonya, 2015 yılında Aralık ayında, 11 Mart 2011’de meydana gelen Büyük Doğu Japonya Depremi’nden çıkarılan derslere dayanarak Dördüncü Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Temel Planı’na afet hazırlığı ve iyileşme önlemlerine toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifinin dahil edilmesini teşvik ettiğini açıklamıştır. Japonya, planlarında kadınların afet hazırlığı ve iyileşme süreçlerine katılımının ve liderliğinin vurgulanmakta olduğunun ve bu doğrultuda belirli somut hedeflerin belirlendiğinin altını çizmektedir. 2020 yılının Aralık ayında güncellenen Beşinci Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Temel Planı’nda ise, hükümetin yerel yönetimler ve diğer ilgili kuruluşlarla işbirliği yapmaya devam edeceği ve afet dışı zamanlardan itibaren toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifiyle yapılacak girişimlerin teşvik edileceği belirtilmiştir. Mayıs 2020’de, Japonya Kabinesi Cinsiyet Eşitliği Bürosu, yerel yönetimlerin afet hazırlığı ve iyileşme çabalarına toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifini

her aşamada dahil etmelerini teşvik etmek için bir kılavuz hazırlamıştır. Bu aşamalar, normal zamanlar, ilk yanıt, tahliye, yaşam ve iyileşme ile yeniden yapılanma fazlarını kapsamaktadır. Ayrıca, Mart 2022’de, yerel afet yönetimi faaliyetlerinde kadınların önemli roller üstlenmesine yönelik girişimlere dair iyi uygulamalar ve ipuçları içeren bir bilgi derlemesi hazırlanmıştır. Aralık 2020’de, Japonya Kabinesi Afet Yönetimi Bürosu ve Cinsiyet Eşitliği Bürosu’ndan kadın yetkililer tarafından “Afet Yönetimi için Kadınlar Derneği” kurulmuş ve Mayıs 2021’de kadınlar perspektifinden afet risk azaltmayı hayata geçirmek için Afet Yönetimi Bakanı’na bir öneri sunulmuştur. Buna cevaben, Temel Afet Yönetimi Planı, yerel afet yönetimi konseyi üyeleri arasında kadın oranının artırma yönünde değiştirilmiştir. Ayrıca, Ulusal Afet Yönetimi Konseyi’nde de kadın üyelerin oranı yükseltilmiştir. Uluslararası işbirliği kapsamında, 2015 yılında “Afet Yönetiminde Kadın Liderliğini Teşvik Etme Eğitimi” başlatılmış, 2016 yılında ise “Cinsiyet ve Çeşitlilikten Kaynaklanan Afet Risk Azaltma” konulu eğitim programı hayata geçirilmiştir. 2016’dan itibaren, Birleşmiş Milletler Eğitim ve Araştırma Enstitüsü (UNITAR) ile işbirliği içinde, afetlere karşı duyarlı, gelişmekte olan ülkelerden kadın yönetici ve diğer hükümet yetkilileri için eğitim programları yürütülmüştür. Japonya’da 1 Ocak 2024 günü Noto yarımadasında 7,5 şiddetinde bir deprem meydana gelmiştir. Bu depremde 339 kişi ölmüş, 1182 kişi yaralanmıştır. Depremin şiddeti Türkiye’de meydana gelen Kahramanmaraş depreminin şiddeti ile aynı olsa da sonuçları çok farklı olmuştur. Bu sebeple Japonya dünya için olduğu kadar Türkiye için de hem genel depreme dirençlilik hem de afet yönetimi sürecine toplumsal cinsiyet perspektifinin dahil edilmesi ve toplumsal cinsiyet eşitliği çabalarının güçlendirilmesi açısından örnek olabilecek durumdadır

2) Pakistan’da toplumsal cinsiyet eşitliği ve iklim değişikliği konusunda ulusal düzeyde sağlanan gelişmeler

Pakistan dünyada en kalabalık nüfusa sahip beşinci ülkedir ve başta coğrafi sebepler olmak üzere çeşitli nedenlerle afetlerin sık yaşandığı bir ülkedir. Pakistan, 2019 Inform Risk Endeksi’ne göre 191 ülke arasında 18. sırada yer alan ve dünyanın en yüksek afet risk seviyelerinden bazılarıyla karşı karşıya olan bir ülkedir (Climate Change Knowledge Portal, 2024). Bu risk bilhassa ülkenin deprem maruziyeti ve iç çatışmaların yaşanmasından kaynaklanmaktadır. Örneğin 2005 yılında Pakistan’ın Keşmir eyaletinde meydana gelen depremde 80 binden fazla insan ölmüştür. Ayrıca Pakistan, nehir taşkınları, ani seller ve kıyı taşkınları gibi yüksek bir sel riskinin yanında tropikal kasırgalara ve bunlara bağlı tehlikelerle ve kuraklık riski ile de karşı karşıya olan bir ülkedir. Pakistan’daki afet riski, sosyal kırılganlık tarafından da tetiklenmektedir. Pakistan’ın kırılganlık sıralaması (191 ülke arasında 37. sırada), çok boyutlu yoksulluk

oranlarının yüksek olması nedeniyle şekillenmektedir. Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği, Kyoto Protokolü ve Paris Anlaşması (UNFCCC) tarafından hazırlanan ve iklim değişikliği temalı iyi uygulamalara ilişkin raporda toplumsal cinsiyetin, Pakistan’ın güncellenmiş Ulusal İklim Değişikliği Taahhüdü (NDC) kapsamındaki ek alanlardan biri haline getirildiği ifade edilmiştir (UNFCCC. Adaptation Committee (AC). 2023). Bu sebeple toplumsal cinsiyete duyarlı program geliştirme, güncellenmiş Pakistan NDC’sinin kılavuz ilkelerinden biridir ve toplumsal cinsiyet eşitliği üzerine özel bir bölüm içermektedir. Pakistan hükümetinin 'Hükümetin geneli' (Whole-of-government) yaklaşımı çerçevesinde, kadınların ve kız çocuklarının iklim politikalarında ve stratejilerinde seslerinin duyulmasını sağlamak için farklı sosyal gruplarla çalışmalar yürüttüğü ve Pakistan Ulusal Kadının Statüsü Komisyonu (Pakistan’s National Commission on the Status of Women) ve eyalet komisyonlarının tüm politika alanlarında toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılması çalışmalarına liderlik ettiği açıklanmıştır. Bu komisyonların, iklim etkilerini ve kadınların iklim adaptasyonundaki rolünü hem kentsel hem de kırsal bağlamlarda dahil etme konusunda çalışmalarını sürdürmekte olduğu belirtilmiştir. Pakistan’ın güncellenmiş NDC’si, tarım, ormancılık, su, enerji, afet yönetimi, atık, sağlık ve araştırma gibi farklı alanlarda toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılmasına yönelik eylemler ve potansiyel hedefleri içermektedir. Ülkenin hedeflerinden biri, hükümet organlarının, fonlama ajanslarının ve STK’ların planlarının, stratejilerinin, programlarının ve bütçelerinin cinsiyet eşitliğini teşvik etmesini ve kaynaklara dengeli erişimi sağlamasını güvence altına almaktır. Ayrıca, planlamayla ilgili bazı önerilen eylemler arasında, ulusal bakanlıklar arası komite için bir toplumsal cinsiyet odağı belirlemek, toplumsal cinsiyet ve iklim değişikliğinin dikkate alındığından emin olmak için ulusal politikaların ve mevzuatın gözden geçirilmesi ve toplumsal cinsiyet meselelerinin çeşitli sektörel programlara entegrasyonu için farklı finansman senaryoları geliştirmek bulunduğu ifade edilmiştir. Pakistan ayrıca, iklim eylemlerine, özellikle adaptasyona yönelik toplumsal cinsiyete duyarlı bir yaklaşım içeren “İklim Değişikliği Cinsiyet Eylem Planı”nı geliştirmiştir. Bu plan, dirençliliğin inşası açısından önemli altı öncelikli sektöre odaklanmakta ve kadınların en çok olumsuz etkileneceği alanları içermektedir. Bu sektörler afet risk azaltma, tarım ve gıda güvenliği, ormanlar ve biyolojik çeşitlilik, entegre kıyı yönetimi, su ve sanitasyon, enerji ve ulaşım’dır. Plan, her politika alanı için hedefler, aktiviteler ve başarı göstergeleri içermektedir. Ayrıca, tarım üzerindeki iklim değişikliği etkilerine yönelik cinsiyete özgü yerel adaptasyon planları geliştirmek, iklim değişikliği adaptasyon girişimlerinde kadınların karar alma süreçlerinde rol almasını sağlamak ve yerel ve yerli halkların bilgisine dayalı iklim değişikliği adaptasyon önlemleri geliştirmek gibi planlamayla ilgili bazı özel eylemler içermektedir (Pakistan Hükümeti, İklim Değişikliği Bakanlığı, 2022). Pakistan, toplumsal cinsiyet boyutlarının Ulusal Eylem Planı (NAP) oluşturma sürecine

dahil edilmesini sağlamak için paydaş diyalogları ve danışmanlıklar düzenlemeyi ve kolaylaştırmayı planlamaktadır. Pakistan hükümetinin afet öncesi sürece yönelik yaptığı bu çalışmalar Türkiye’ye örnek olabilecek niteliktedir. Bu sebeplerle, Filipinler afet yönetimine ilişkin politika, planlama ve toplum katılımı süreçlerine toplumsal cinsiyet hususlarını entegre ederek, ülkede toplumsal cinsiyet eşitliğini teşvik etme ve afete yanıt yeteneğini artırma konusunda Türkiye’ye örnek teşkil edebilir.

3) Filipinler’in Afet Yönetim Mekanizmasını Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Hale Getirme Deneyimi

Filipinler, doğa kaynaklı afetlerin tetiklediği felaketlere son derece yatkın bir ülkedir. Bazı tahminlere göre ülkenin topraklarının %60’ı ve nüfusunun %74’ü sel, kasırga, kuraklık, deprem, tsunami ve toprak kaymaları gibi çeşitli tehlikelerle karşı karşıyadır. 1990’dan bu yana ülke 565 doğa kaynaklı afetle karşılaşmış, 70.000 kişi hayatını kaybetmiş ve 23 milyar dolarlık zarar meydana gelmiştir. Depremler ve volkanik patlamalar gibi Filipinler’in karşı karşıya olduğu bu doğa kaynaklı tehlikelerin çoğunun, iklim değişikliği ile daha da şiddetleneyeceği öngörülmektedir. Filipinler, Kuzeybatı Pasifik Havzası’ndaki konumu nedeniyle kasırgalara da özellikle eğilimlidir. Bu havza, dünyadaki en aktif tropikal kasırga havzası olup, ülke her yıl ortalama 20 kasırga yaşamakta ve bunlardan yaklaşık sekizi karaya çıkmaktadır. Son yıllarda ülkede kaydedilen en güçlü tayfun, 2013’teki Haiyan Tayfunu olmuştur. Tayfun sebebi ile 6.000 kişi ölmüş, ülkenin dokuz bölgesinde ağır hasar oluşmuş; 1,1 milyon ev hasar görmüş, tarım ve altyapıdaki zarar 802 milyon dolara ulaşmıştır. Ayrıca Filipinler, önemli bir tektonik faaliyet bölgesinde yer almakta olup, 22 aktif yanardağa sahiptir. Volkanik aktivitelerin tehdidine bir örnek, 2018’in başlarında Mayon Yanardağı’nın patlamasıdır ve bu olay 90.000 kişiye kadar tahliyelere yol açmıştır (Climate Change Knowledge Portal). Filipinler, toplumsal cinsiyetle ilgili hususları afet yönetim çerçevesine entegre etme konusunda önemli ilerlemeler kaydetmiştir. Afetlerin kadınlar ve marjinal gruplar üzerinde orantısız bir etkisi olduğunu kabul eden ülke, afet risk azaltma ve yönetimi (DRRM) süreçlerinde toplumsal cinsiyet duyarlılığını sağlamak için proaktif bir yaklaşım benimsemiştir. Bu çabaların önemli bir aşaması, 2009 yılında kabul edilen Kadınların Magna Kartası’dır (Cumhuriyet Yasası No. 9710). Bu yasa, kadın haklarını ve güçlenmesini teşvik etmek için kapsamlı bir yasal çerçeve sunmaktadır. Yasa, hükümeti toplumsal cinsiyet önyargılarını ortadan kaldırmaya ve afet yönetimi ile ilgili karar alma süreçlerinde kadınların eşit temsili ve katılımını sağlamaya zorunlu kılmaktadır. Filipinler ayrıca benzersiz bir girişimde bulunarak, “Toplumsal Cinsiyet ve Kalkınma” (GAD, Gender and Development) bütçesini kurumsallaştırılmıştır. Bu düzenleme ile hükümet kurumlarının bütçelerinin en az %5’ini toplumsal cinsiyetle ilgili programlara

ayırma koşulu getirilmiştir. Bu, kadınların afetler sırasında toplumsal cinsiyet temelli şiddetten korunması ve temel hizmetlere erişim gibi özel ihtiyaçlarını ele alacak girişimlere kaynak sağlanmasını güvence altına almaktadır.

2020-2030 dönemini içeren Filipinler’in Ulusal Afet Risk Azaltma ve Yönetim Planı (NDRRMP), toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılmasını, diğer bütün eylemler için kesişen konu olarak vurgulamaktadır. Plan, afet durumlarında toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin ele alınması gerektiğini kabul ederken, kadın ve erkeklerin DRRM faaliyetleri kapsamında katılım ve karar verme konularında kadınların erkeklerle eşit katılımını teşvik etmektedir.

Filipinler’de Güncellenmiş Ulusal Afet Risk Azaltma ve Yönetim Planı (NDRRMP), süregiden toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin afet risk azaltma ve yönetiminde (DRRM) ele alınmasının, dayanıklılık inşası için temel olduğunu kabul etmektedir. Bu doğrultuda, kadınların ve kız çocuklarının liderliğini, güçlenmesini ve karar alma, tasarım, planlama, bütçeleme, uygulama ve cinsiyet duyarlı ve kapsayıcı NDRRMP’nin izlenmesi konularındaki katılımlarını teşvik etmenin önemini vurgulamaktadır. Bu çabaları desteklemek için, sektörler arası koordinasyonun önemi tartışılmazdır. Filipinler’in afet yönetiminden sorumlu kurumu, geniş çapta Ulusal Afet Risk Azaltma ve Yönetim Konseyi (NDRRMC) olarak bilinir ve toplamda kırk dört üyeden oluşmaktadır. Bu üyeler çoğunlukla ilgili bakanlıklar ve hükümet birimlerinden, ayrıca özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarından gelmektedir. Ülkede toplumsal cinsiyete duyarlı afet yönetimini desteklemek için, 44 üyeli Ulusal Afet Risk Azaltma ve Yönetim Konseyi (NDRRMC), çeşitli sektörler arasındaki çabaları koordine ederek önemli bir rol oynamaktadır. Ayrıca Filipinler’de Kadınlar Komisyonu (PCW Philippine Commission on Women) ve Sosyal Refah ve Geliştirme Bakanlığı (DSWD, Department of Social Welfare and Development), afet müdahalelerinde toplumsal cinsiyet eşitliği ve sosyal kapsayıcılığın entegrasyonunu sağlamakla görevli iki kuruluştur. Bu kurumların iş birliği, savunmasız grupların haklarının korunması ve ihtiyaçlarını karşılamak için etkili stratejilerin uygulanmasında hayati öneme sahiptir. Filipinler, afet hazırlığı ve yanıtında toplum katılımına da öncelik vermektedir. Eğitim programları ve farkındalık kampanyaları, toplulukları toplumsal cinsiyete duyarlı afet yönetimi uygulamaları konusunda eğitmekte ve kadınlar ile kız çocuklarını afet yanıtı çabalarında aktif roller üstlenmeleri için güçlendirmektedir. Filipinler’in afet yönetim mekanizmasını toplumsal cinsiyete duyarlı hale getirme deneyimi, dirençlilik inşa etme ve afetler sırasında kadınların karşılaştığı özgün zorlukları ele alma konusundaki kararlılığı göstermektedir. Filipinler’de Toplumsal Cinsiyet ve Kalkınma (GAD) bütçesinin gerektiği gibi kullanılmasını sağlamak üzere Sivil Savunma Ofisi (OCD, Office of Sivil Defense),

NDRRMC’nin yürütme kolu ve ulusal sekreterliği, 2018-2028 Ulusal Afet Risk Azaltma ve Yönetim Planı (NDRRMP) içinde toplumsal cinsiyetin içerilmesini ve anaakımlaştırılmasını sağlamıştır. Ayrıca, Toplumsal Cinsiyet Anaakımlaştırma İzleme Sistemi (GMMS, Gender Mainstreaming Monitoring System) aracılığıyla cinsiyet ve kalkınma planını raporlamaya da başlamıştır. Kurum, toplumsal cinsiyet anaakımlaştırma çalışmalarını denetlemek için ulusal ve bölgesel düzeyde toplumsal cinsiyet odak noktaları atamış ve operasyonel kılavuzlarına ve prosedürlerine toplumsal cinsiyet hususlarını dahil etmiştir. Ayrıca, yönetim organlarında kapasite geliştirme ve kadınlar, yaşlılar ve engelli bireyler) gibi belirli risk altındaki gruplara özel olarak tasarlanmış topluma dayalı afet risk azaltma eğitim programları yürütmüştür. Son zamanlarda, Sivil Savunma Ofisi, çeşitli farkındalık artırma, bilgi paylaşma ve kapasite geliştirme programları ile yıllık Toplumsal Cinsiyet ve Kalkınma bütçesi tarafından finanse edilen toplumsal cinsiyete duyarlı altyapı iyileştirme girişimlerini hayata geçirmiştir.

Filipinler, kadınların sesini yükseltmek ve afetler konusundaki toplumsal cinsiyet savunuculuğunu geliştirmek amacıyla, sahada çalışan 30 kadın örgütünden oluşan Acil Durumda Kadınlar Ağı’nı (WENet) kurmuştur. Avustralya Sivil Toplum İş birliği Programı’nın desteğiyle, bu örgütler, toplumsal cinsiyet ve afet risk azaltma konularında eğitimlere katılarak, hazırlık ve yanıt planlarını ve afet risk azaltma stratejilerini toplumsal cinsiyete duyarlı hale getirme konusunda bilgi ve becerilerini artırmıştır. Ayrıca ülkede acil durumlarda kadın hakları ve dirençliliği önceliklendirme ve finansmana ilişkin politika geliştirme konularında yapılması gerekenleri saptamıştır. Bu ağ, 2020 yılı boyunca uzak bölgelerdeki topluluklara SMS ve diğer çevrimiçi araçlar aracılığıyla halk sağlığı bilgilerini, Covid-19 ve tropik fırtınalarla ilgili güncellemeleri yaymakta önemli bir rol oynamıştır.

Filipinler, afet yönetimi alanına toplumsal cinsiyet yaklaşımını entegre etme konusunda destekleyici bir kurumsal çerçeve oluşturmak için en önemli adımı atmıştır. Önündeki görevler, yalnızca çerçeve ve mekanizmayı sürekli olarak geliştirmekle kalmayıp, aynı zamanda bunların uygulanabilir ve işler hale getirilmesini de sağlamayı içerecektir. Bu görev yerine getirildiğinde, ülkenin afet risk azaltmada toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılması konusunda bir adım daha ileriye gideceği açıktır. Bu sebeplerle, Filipinler afet yönetimine ilişkin politika, planlama ve toplum katılımı süreçlerine toplumsal cinsiyet hususlarını entegre ederek, ülkede toplumsal cinsiyet eşitliğini teşvik etme ve afete yanıt yeteneğini artırma konusunda Türkiye’ye örnek teşkil edebilir.

4) Kamboçya: Kamboçya'nın Yenilenebilir Enerji Yoluyla Kadınların Ekonomik Güçlendirilmesi ve Afet Direncinin Artırılması Eylemi

Kamboçya Güneydoğu Asya’da yer alan bir ülkedir ve nüfusu 17.423.880 kişidir (2023). Kamboçya da yüksek afet riskiyle karşı karşıya olan ülkelerden biridir. INFORM Risk Endeksi'nde 2024 yılında 191 ülke arasında en yüksek afet riskine sahip 58. ülke olarak sıralanmıştır. Kamboçya'nın topraklarının %80'inden fazlası Mekong Nehri ve Tonlé Sap havzalarıyla kaplıdır. Bu durum, ülkeyi mevsimsel sel riskine karşı oldukça hassas hale getirmektedir. Kamboçya, afet risk azaltma (DRR) ve toplumsal cinsiyet eşitliği konularında çeşitli stratejiler geliştirmektedir. Ülke, özellikle kadınların afetlere karşı duyarlılığını azaltmak ve afetlere yanıt süreçlerinde kadınların liderlik rolünü artırmak amacıyla önemli adımlar atmaktadır. Kamboçya, afet yönetimi politikalarında toplumsal cinsiyet perspektifini anaakımlaştırmayı amaçlayan bir yaklaşım benimsemiştir. Kadınların ve erkeklerin afet risklerine farklı şekilde maruz kaldığı gerçeğiyle hareket edilerek, kadınların ihtiyaçlarına yönelik özel çözümler geliştirilmiştir. Kamboçya, kadınları afet risk azaltma süreçlerine dahil etmek için yerel düzeyde farkındalık artırma faaliyetleri düzenlemekte, kadınların afet yönetimi planlamasında aktif rol almalarını teşvik etmektedir. Ayrıca, kadınların afetlere karşı daha dirençli hale gelmesi için eğitim ve kapasite artırma programları düzenlemektedir. Kamboçya, toplumsal cinsiyet eşitliğini afet risk azaltma süreçlerine entegre eden çeşitli yasalar ve düzenlemeler de yapmıştır. Bu düzenlemeler, kadınların afet öncesi, sırası ve sonrasındaki tüm aşamalarda karar alma süreçlerine dahil edilmelerini güvence altına almayı hedeflemektedir. Ülke ayrıca, afet yönetiminde yerel kadınların liderlik kapasitelerini artırmak amacıyla çeşitli projeler ve eğitimler yapmaktadır. Bu projeler, toplumsal cinsiyet eşitliğinin yanı sıra, afetlere karşı dayanıklılığı da artırmayı amaçlayan girişimlerdir. Kamboçya'nın yenilenebilir enerjiye dayalı kadın güçlendirme ve afet direnci artırma stratejileri, Türkiye'nin kırsal bölgelerinde kadınların ekonomik bağımsızlıklarını artırmak, afetlere karşı dayanıklılıklarını güçlendirmek ve toplumsal cinsiyet eşitliğini teşvik etmek için örnek teşkil edebilir. Bu tür projeler, yalnızca kadınların yaşam koşullarını iyileştirmekle kalmaz, aynı zamanda sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşılmasına da katkı sağlayabilir.

III. Türkiye Bağlamının Mevcut Durum Analizi: Normatif-Politik Yapı

Türkiye’de afetlerle ve toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile ayrı ayrı mücadele edilirken, afet yönetimi alanında toplumsal cinsiyetin önemli bir etken olduğunun belirlenmesi ve yürütülen çalışmaların ülke genelinde analizinin yapıldığı bu bölüm, öncelikle kısa bir afet yönetimi süreci bilgilendirilmesi ile başlamaktadır. Sonraki aşamada ise ilgili yerel mevzuat, uluslararası normlar ile uyumu açısından analiz edilmiştir. Ardından, kamu kurum ve kuruluşları, STK’lar ve diğer kamusal aktörlerin kapasiteleri, yürüttükleri projeler, faaliyetler, belge ve yayınlar temelinde incelenmiştir.

A. Yerel Mevzuatın Haritalandırılması: Mevzuatın İnsan Hakları Belgeleri ile Uyumunun Değerlendirilmesi (Yapısal İzleme)

Bu bölümde, Türkiye’nin afet yönetimine kaynak oluşturabilecek bütün yerel mevzuatın, kanun, tüzük, yönetmelik, genelge ve yönergeler ile uluslararası insan hakları belgelerine ne kadar uyumlu olduğuna ilişkin analiz yapılacaktır.

Türkiye’de afet yönetiminde geçmişte askeri yönetim ve kontrol yaklaşımına sahip olan afet yönetim süreci, günümüze kadar birçok değişim ve gelişim göstermiştir. Askeri yönetim ve kontrol yaklaşımına dayalı afet yönetim süreci, daha çok nükleer savaş tehditleri ve düşman taarruzları ile ilgilenmekteydi. Bu nedenle afet yönetimi tamamen sivil savunma yaklaşımını hedeflemekteydi. Sivil savunma yaklaşımı, afetler sonrası oluşacak kriz ortamına yönelik kontrol ve yönetim anlayışını içeren bir süreçtir (Dynes, 1998). Ancak 1960’lardan 1990’lara kadar değişen koşullar ve tehditler bu yaklaşımın, doğa kaynaklı afetlerle mücadeleyi ve müdahale aşamasını içeren bir anlayışa evrilmesine sebep olmuştur. Geleneksel afet yönetimi anlayışını temel alan bu süreç, afet anı ve afetler sonrası iyileştirme faaliyetlerini ele almaktaydı. Ancak, geleneksel afet yönetiminin afetlerin olumsuz etkilerini azaltmada etkili olmadığı zamanla görülmüştür (Özmen ve Özden, 2013). Özellikle ülkemizde bu anlayışın yetersiz ve eksik olduğunun belirleyicisi ya da miladı 1999 Marmara depremleri (17 Ağustos ve 12 Kasım) olmuştur. Bu depremler, afet yönetimi sürecinin değişmesi gereğini çok açık ortaya koymuştur. Ülkenin edindiği bu afet tecrübeleri, uluslararası afetler politikasında yaşanan dönüşüme ayak uydurulmasına ve yaklaşımların gözden geçirilmesine sebep olmuştur. Bu dönüşüm beraberinde bütünleşik ve modern afet yönetiminin temel ilkelerinin benimsenmesi ve uygulanmasını zaruri kılmıştır. Günümüz afet yönetimi süreci,

müdahale ve iyileştirme çalışmalarından daha çok planlama, dirençlilik, sürdürülebilir zarar azaltma ve halkın katılımına yönelik çalışmaları içermektedir. Bu anlayışta, bireylerin incinebilirliklerinin önemli bir faktör olduğu ve afet risklerini belirlemede incinebilirliklere etki eden tüm unsurların göz önünde bulundurulması gereği ortaya konulmaktadır. Bu faktörlerden biri de toplumların, toplumsal cinsiyet düzenleridir. Bu dinamik faktörü afet eğitimi ve yönetiminin tüm aşamalarına entegre etmek gerekmektedir.

Bu bölümde, Türkiye’nin afet yönetimine kaynak oluşturabilecek tüm yerel mevzuatın, kanun, tüzük, yönetmelik, genelge ve yönergeler ile uluslararası insan hakları belgelerine ne kadar uyumlu olduğuna ilişkin analiz yapılacaktır.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın başlangıç kısmında “Her Türk vatandaşının bu Anayasa’daki temel hak ve hürriyetlerden eşitlik ve sosyal adalet gereklerince yararlanarak milli kültür, medeniyet ve hukuk düzeni içinde onurlu bir hayat sürdürme ve maddi ve manevi varlığını bu yönde geliştirme hak ve yetkisine doğuştan sahip olduğu” ifadesi yer almaktadır ve burada eşitlik vurgusu yapılmaktadır. Kanunun 10. maddesinde ise “herkes dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir” ifadeleri yer almaktadır. Bu madde eşitlik ve ayrımcılık yasağı normunu ele almaktadır. Anayasanın, 41. maddesinde ise ailenin eşler arasındaki eşitliğe dayandığından söz edilmektedir. Ayrıca, insan onuruna saygı normuna bir gönderme yapılmıştır. Afetlerle ilgili ise 119. madde¹ kapsamında “olağanüstü hâl yönetimi” ele alınmaktadır. Bu madde kapsamında; “Cumhurbaşkanı; savaş, savaşı gerektirecek bir durumun baş göstermesi, seferberlik, ayaklanma, vatan veya Cumhuriyete karşı kuvvetli ve eylemli bir kalkışma, ülkenin ve milletin bölünmezliğini içten veya dıştan tehlikeye düşüren şiddet hareketlerinin yaygınlaşması, anayasal düzeni veya temel hak ve hürriyetleri ortadan kaldırmaya yönelik yaygın şiddet hareketlerinin ortaya çıkması, şiddet olayları nedeniyle kamu düzeninin ciddî şekilde bozulması, tabii afet veya tehlikeli salgın hastalık ya da ağır ekonomik bunalımın ortaya çıkması hallerinde yurdun tamamında veya bir bölgesinde, süresi altı ayı geçmemek üzere olağanüstü hal ilan edebilir” ifadesi bulunmaktadır.

Türk Medeni Kanunu, 1 Ocak 2002 yılında yürürlüğe girmiştir. Kanunda 1084 madde yer almaktadır. Kanun’un 8. maddesinde “Her insanın hak ehliyeti vardır. Buna göre bütün insanlar hukuk düzeninin sınırları içinde, haklara ve borçlara ehil olmada

¹ 21/1/2017 tarihli ve 6771 sayılı Kanunun 12nci maddesiyle, bu maddenin “A. Olağanüstü haller” ve “1. Tabii afet ve ağır ekonomik bunalım sebebiyle olağanüstü hal ilanı” olan kenar başlıkları metinden çıkarılmış, “III. Olağanüstü yönetim usulleri” şeklindeki madde kenar başlığı ise metne işlendiği şekilde değiştirilmiştir.

eşittirler” ifadesi yer almaktadır ve eşitlik normu vurgulanmıştır. Dernekler ve vakıflarda eşit üyelik hakları (Md. 68 ve 69), aileye özgülenen malların eşitliği, boşanma durumunda aile konutu ve evin kim tarafından kullanılacağı (Md. 250, 254), aile mallarına ilişkin haklarda eşitlik (Md. 376) ve miras hukukuna ilişkin eşitlik (Md. 495, 496, 497, 649, 688, 691), intifa ve irtifak haklarında eşitlik (Md. 834) yer almaktadır. Kanunun 754. maddesi kapsamında genel olarak kamu hukuku kısıtlamaları yer almakta olup, “Taşınmaz mülkiyeti hakkının kamu yararı için kısıtlanması, özellikle yapı, yangın, doğa kaynaklı afetler ve sağlıkla ilgili kolluk hizmetlerine; orman ve yollara, deniz ve göl kıyılarındaki ana ve tali yollara sınır işaretleri ve nirengi noktaları konulmasına; toprağın iyileştirilmesine veya bölünmesine, tarım topraklarının veya yapıya özgü arsaların birleştirilmesine; eski eserler, doğal güzellikler, manzaralar, seyirlik noktaları ve ender doğa anıtları ile içmeler, ılıcalar, maden ve kaynak sularının korunmasına ilişkin mülkiyet kısıtlamaları, özel kanun hükümlerine tâbidir” değerlendirmesi yer almaktadır. Başka bir afete ilişkin değerlendirme söz konusu değildir.

6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun 2012 yılında çıkarılmış ve hem şiddet ile mücadele hem de toplumsal cinsiyet eşitliği açısından önemli bir adımdır. Bu kanun kapsamında Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri (ŞÖNİM) kurulmuştur. Kanun, “şiddet mağdurlarına yönelik destek ve hizmetlerin sunumunda temel insan haklarına dayalı, kadın-erkek eşitliğine duyarlı, sosyal devlet ilkesine uygun, adil, etkili, süratli usul ve düzenlemeleri” içermektedir. 6284 Sayılı Kanun, İstanbul Sözleşmesi’ne atıfta bulunmuş ve ev içi şiddet, kadınlara yönelik şiddet, şiddet, şiddet mağduru ve şiddet uygulayana ilişkin tanımlara yer vermektedir.

Türk Ceza Kanunu (TCK), 2004 yılında yenilenmiştir. Kanunun, 3. Maddesinin 2. fıkrasında “Ceza Kanunu’nun uygulanmasında ırk, dil, dini mezhep, milliyet, renk, cinsiyet, siyasal veya diğer fikir yahut düşünceleri, felsefi inanç, milli veya sosyal köken, doğum, ekonomik ve diğer toplumsal konuları yönünden ayırım yapılmaz ve hiçbir kimseye ayrımcılık tanınamaz.” ifadesi vardır. Bu ifade ile hem eşitlik hem de ayrımcılık yasağı normları ele alınmıştır. Kanunun 142. Maddesinin c ve d fıkralarında nitelikli hırsızlık hükümleri yer almakta olup, “bir afet veya genel bir felaketin meydana getirebileceği zararları önlemek veya hafifletmek maksadıyla hazırlanan eşya hakkında” suçu yer almaktadır. Aynı madde kapsamında suçun niteliği ile ilgili de “Doğal bir afetin veya sosyal olayların meydana getirdiği korku veya kargaşadan yararlanarak” hükmü bulunur.

Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD), Türkiye’nin afet ve acil durumlara ilişkin yetkin ve yetkili teşkilatıdır. 15/07/2018 tarihinde yayımlanan 4 No.lu Bakanlıklarla Bağlı, İlgili, İlişkili Kurum ve Kuruluşlar İle Diğer Kurum ve Kuruluşların Teşkilatları Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile AFAD’ın görevleri: “afet ve acil durumlar ile sivil savunmaya ilişkin hizmetlerin ülke düzeyinde etkin bir şekilde gerçekleştirilmesi için gerekli önlemlerin alınması ve olayların meydana gelmesinden önce hazırlık ve risk azaltma, olay sırasında yapılacak müdahale ve olay sonrasında gerçekleştirilecek iyileştirme çalışmalarını yürüten kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyonun sağlanması, yurt içinde ve yurt dışında insani yardım operasyonlarının yapılması ve koordine edilmesi ile bu konularda politika önerilerinin geliştirilmesi ve uygulanması” şeklinde sıralanmaktadır.

AFAD’ın mevzuat ana sayfasında 18.09.-29.09.2023 tarihleri arasında yapılan inceleme sonucunda kanunlar kapsamında sekiz kanun bulunduğu görülmüştür (Tablo 9).

Tablo 9: AFAD ile ilişkili kanunlar

Kanun adı	Kabul tarihi
4623 sayılı Yer Sarsıntılarından Evvel ve Sonra Alınacak Tedbirler Hk. Kanun	1944
Türkiye Yer Sarsıntısı Bölgeleri Yapı Yönetmeliği	1945
6785 sayılı İmar Kanunu	1956
7116 sayılı İmar ve İskân Vekaleti Kuruluş ve Vazifeleri Hakkında Kanun	1958
7126 sayılı Sivil Savunma Kanunu	1958
6305 sayılı Afet Sigortaları Kanunu	1958
4123 sayılı Tabii Afet Nedeniyle Meydana Gelen Hasar ve Tahribata İlişkin Hizmetlerin Yürütülmesine Dair Kanun	1959
5902 sayılı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun	2009
Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı ile İlgili Bazı Düzenlemeler Hakkında Kanun	2009
7269 sayılı Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanun	2009
Türkiye Afet Risklerinin Azaltılması Platformunun Kuruluş, Görev ve Çalışma Esasları	2011
6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun	2012

AFAD’ın 2019-2023 yılları için misyonu; “Afet ve acil durumlara ilişkin süreçlerin etkin yönetimi için gerekli çalışmaları yürütmek, ilgili kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyonu sağlamak ve bu alanda politikalar üretmek” olarak yer almaktadır. Devamında ise risk yönetimi, sürdürülebilir kalkınmaya vurgu yaparak kurumlararası

koordinasyona vurgu yapmıştır. Vizyonunu ise “Afetlere dirençli toplum oluşturmak” şeklinde belirlemiştir.

AFAD stratejik planında 6 amaç, 30 hedef, 117 gösterge mevcuttur. Ulusal ve uluslararası konjonktürü dikkate alarak katılımcı bir anlayışla hazırlanan AFAD’ın stratejik planı, koordinasyon ve iletişim, risk azaltma, afet esnası ve sonrası, toplumsal farkındalık, uluslararası etkililik, kurumsal kapasite olarak altı tema ve bu temalara hizmet eden amaçları ele almaktadır. Planda personelin cinsiyete göre dağılımı da sunulmuştur. Söz konusu dağılıma bakıldığında taşra kadrosunda %83,17, merkez geçici kadrosunda %65,13, merkez kadrolu kadrosunda ise %67,33 oranında erkek personel çalışmaktadır. Kadın personel sayısı oldukça azdır ve taşrada bu sayı daha da düşüktür. Ayrıca, AFAD’ın belirttiği vizyon, misyon ve stratejik planlarında toplumsal cinsiyet vurgusu yer almamaktadır.

09.06.1958 tarih ve 7126 sayılı **“Sivil Savunma Kanunu”** afetleri yalnızca tabii afetler olarak ele almıştır. Bu kanun kapsamında afetlerde gerekli kurtarma çalışmalarının ve yönetilmesinin o döneme uygun şekilde askeri bakış açısı ile ele alındığı ve değerlendirildiği görülmektedir. Sivil korunmadan ziyade sivil savunmanın yer alması ise kanunun dezavantajları arasında yer almaktadır. Kanunun 13. maddesi “Askerlikle ilgili olmayan ve kendisine Milli Savunma ile alakalı diğer kanunlarla herhangi bir vazife ve mükellefiyet tahmil edilmemiş olan 15 yaşını bitirmiş ve 65 yaşını bitirmemiş kadın ve erkek bütün yurttaşlar sivil savunma hizmet teşkilatında kendilerine verilecek görevleri yapmakla mükelleftirler. Bu mükelleflerin miktarı mahallin ihtiyacına göre Sivil Savunma Genel Müdürlüğünce tesbit olunur” olarak yer almaktadır. 1958 yılında yürürlüğe girmiş bu kanun, sivil savunmaya ilişkin görevlerinin yürütülmesinde kadın erkek ayırmaksızın yükümlülük getirmiştir.

Afet mevzuatındaki en önemli kanunlardan biri olan ve çeşitli değişikliklerle günümüze kadar gelen **7269 sayılı “Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanun”** ise afet sonrası ortaya çıkan zararların azaltılmasını amaçlamaktadır. Kanun, afetleri, deprem (yer sarsıntısı), yangın, su baskını, yer kayması, kaya düşmesi, çığ, tasman ve benzeri afetler olarak ele almaktadır. Bu yasal düzenlemede de afet yönetiminde askeri bakış açısının hakimiyetinin devam ettiğini söylemek mümkündür. Yasa kapsamında afet bölgelerinde yürütülecek teknik işler ve afetler sonrası hak sahipliği konuları detaylandırılmıştır. İlgili kanunun 6. maddesi şu şekildedir: “Afetlerin meydana gelmesinden sonra vali ve kaymakamlar (Askerler ve hakim sınıfından bulunanlar hariç olmak üzere) 18 - 65 yaş arasındaki bütün erkeklerle görev vermeye, bedeli, ücreti veya kirası sonradan ödenmek üzere canlı, cansız, resmi ve özel her türlü taşıt araçlarına ve gerekli makina, alat ve edevatına el koymaya ve

hiçbir kayda ve merasime tabi olmaksızın tedavi, kurtarma, yedirme, giydirme ve barındırma gibi işlerle bu gibi işlerin gerektirdiği acil satın almaları ve kiralamayı yapmaya, Devlete, mahalli idarelere, evkafa, İktisadi Devlet Teşekkülleri ile bunlara bağlı kurumlara ilişkin her türlü taşınmaz malları; yetmemesi halinde de diğer tüzel kişiler ile gerçek kişilere ait bina ve müstemilatı ile bahçe ve arsa gibi araziye geçici olarak işgale yetkilidir.” Sivil Savunma Kanunu’ndan bir yıl sonra kabul edilen bu kanunda yalnızca erkeklere görev yüklenilmiştir. Kanun’un ilgili hak sahipliği bölümlerinde cinsiyete özgü bir vurgu yer almamaktadır.

Kanundaki bazı hükümlere ait alıntılar şunlardır:

“Yıkılan, yanan veya ağır hasara uğrayan veya uğraması muhtemel olan binalarla imar planları gereğince kamulaştırılmasında zorunluluk bulunan yerlerdeki binalarda oturan ailelere hak sahibi olmak şartıyla konut yaptırılır veya kredi verilir.”

“Aynı bina içinde hak sahibi ebeveyn ile oturan evli kişilerin durumu, Bayındırlık ve İskân Bakanlığıınca bu konuda hazırlanacak yönetmelik gereğince takdir ve tespit edilir.”

1992 Erzincan depremi ile 38.388 sayılı **“Erzincan, Gümüşhane ve Tunceli İllerinde Vuku Bulan Deprem Afeti ile Şırnak ve Çukurca’da Meydana Gelen Hasar ve Tahribata İlişkin Hizmetlerin Yürütülmesi Hakkında Kanun”** yürürlüğe girmiştir. Bu kanun sonrası afetlerden etkilenen diğer yöreleri de kapsama almak üzere 4123 sayılı **“Tabii Afet Nedeniyle Meydana Gelen Hasar ve Tahribata İlişkin Hizmetlerin Yürütülmesine Dair Kanun”** çıkarılmıştır (Aktel, 2015).

Bu kanun, tabii afete maruz kalan yörelerde normal hayatın devamını sağlayacak hizmetlerin yürütülmesi, hasar ve tahribatın giderilmesi ile 2.2.1981 tarihli ve 2380 sayılı Kanun’a göre kurulmuş fonlardan yapılacak yardıma ilişkin usul ve esaslarını düzenlemeyi amaçlamaktadır ve fona ilişkin hükümler içermektedir.

Türkiye afet yönetimi süreci ve afet mevzuatının değişiminde 1999 Marmara Depremi bir kırılma noktasıdır. Özellikle deprem olmak üzere afetleri, doğa kaynaklı afetler olarak ele alan ve neredeyse bütünüyle müdahale ile afet sonrası değerlendirmeyi veya süreci önemseyen Türk afet yönetim süreci ve afet mevzuatında afete hazırlık ile zarar azaltma sürecinin öneminin göz ardı edilmiş olması sebebiyle, 1999 Marmara Depremi büyük kayıplara ve büyük acıların yaşanmasına neden olmuştur. Bu deprem sonrası afet mevzuatının ve afet yönetim sürecinin afet öncesi çalışmalara ve buna yönelik bir yapılanmaya doğru değiştiğini söylemek mümkündür. Depremin hemen ardından 27.08.1999 tarih ve 4452 sayılı “Doğal Afetlere Karşı Alınacak Önlemler ve Doğal Afetler Nedeniyle Doğan Zararların Giderilmesi İçin Yapılacak Düzenlemeler Hakkında Yetki Kanunu” çıkartılmış ve çağdaş bir yapılaşma vurgusu yapılmıştır. Keza 17.06.2009

tarihinde **“5902 sayılı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun”** yürürlüğe girmiş ve bugünkü AFAD teşkilatı kurulmuştur. Ancak bu teşkilat yapılanmasında toplumsal cinsiyete özgü bir atıf söz konusu değildir.

Yönetmelik ve Yönergeler

AFAD’ın mevzuat ana sayfasında 18.09.-29.09.2023 tarihleri arasında yapılan inceleme sonucunda 32 yönetmelik yer aldığı görülmüştür. Ancak AFAD’a ilişkin yönetmeliklerin tamamına yakını teknik nitelikte olduğu için, burada yalnızca **Afet Sebebiyle Hak Sahibi Olanların Tespiti Hakkındaki Yönetmelik, İl Afet ve Acil Durum Müdürlükleri Hizmet İçi Eğitim Yönetmeliği, Geçici Koruma Yönetmeliği, “Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı Lojman Yönergesi, Geçici Barınma Merkezlerinin Kurulması, Yönetimi ve İşletilmesi Hakkında Yönerge** ele alınmıştır.

“Afet Sebebiyle Hak Sahibi Olanların Tespiti Hakkındaki Yönetmelik”, afet sebebiyle, kendilerine bina yapılacak veya inşaat kredisi verilecek malik ve hissedarlarla, ebeveyni ile oturan **evli** kişilerin hak sahipliğini ele almaktadır.

Bu yönetmeliğin çeşitli hükümleri şu şekildedir;

Madde 5. “Hak sahibi ebeveyni ile oturan **evli** kişilerin bulunması halinde, sadece ebeveyne ait olmak üzere bir konut verilir.”

Madde 6. “Ebeveynine ait başka bir konutta ebeveyninden ayrı olarak oturmakta olan **evli** kişilerden her biri, ayrı ayrı olmak üzere hak sahibi sayılırlar.”

Madde 9. “Afetten doğrudan doğruya veya dolaylı olarak zarar gördükleri tespit edilen veya zarar görmeleri muhtemel bulunan kimselerden, kendisine veya **eşine** ait o yerde müstakil başka konutu veya dairesi bulunanlar hak sahibi sayılmazlar ve bu gibilere yeniden konut yapılmaz ve konut kredisi verilmez.”

Madde 10. “Afet sebebiyle, dükkân ve fırın gibi işyerleri yıkılan, yanan veya kullanılmayacak derecede ağır hasar gören kimseler hak sahibi sayılabilir; bu kimselere yine aynı neviden işyeri yapmaları için inşaat kredisi verilebilir. İşyeri iştirak veya müşterek mülk halinde ise, hissedarlara yine aynı şekilde hisseli olmak üzere aynı neviden bir işyeri için inşaat kredisi verilebilir. O yerde kendisine veya **eşine** ait müstakil başka bir işyeri bulunanlar bu krediden faydalanamazlar.”

İl Afet ve Acil Durum Müdürlükleri Hizmet İçi Eğitim Yönetmeliği ise il afet ve acil durum müdürlüklerinde görevli personelin, görev ve sorumluluklarının gerektirdiği bilgi, beceri ve davranışlarına sahip olmalarını sağlamak ve uygulanacak eğitimlerin ilkelerini ve yönetimini düzenlemektedir. Bu yönetmelik kapsamında 6. maddenin e

fıkrasında “Hizmet içi eğitimden yararlanmada öncelikler esas alınarak, bütün personele fırsat eşitliği sağlanır” ibaresi yer almaktadır.

Geçici Koruma Yönetmeliği ise uluslararası koruma talebi bireysel olarak değerlendirmeye alınamayanlara sağlanabilecek geçici koruma işlemlerinin usul ve esaslarını içermektedir. Bu yönetmelik özel ihtiyaç sahibini; yabancılardan, refakatsiz çocuk, engelli, yaşlı, hamile, beraberinde çocuğu olan yalnız anne ya da baba veya işkence, cinsel saldırı ya da diğer ciddi psikolojik, bedensel ya da cinsel şiddete maruz kalmış kişi olarak tanımlamaktadır.

Çocuklarla ilgili hükümleri de ele alan bu yönetmelik kız veya oğlan çocuğunu ayırt etmeden genel bir ifade olarak hükümler içermektedir. Halbuki kız ve oğlan çocuklarının da ihtiyaçlarına yönelik belirlemelerde bulunulması ve değerlendirilmesi daha uygun bir ihtiyaç saptamanın yapılmasını sağlayacaktır.

Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı Lojman Yönergesi’nde madde 10 (1) kapsamında “Kendisine konut tahsis edilen biriyle evli bulunanlar bu konutta oturdukları süre boyunca kamu konutlarından yararlanamazlar” ifadesi yer almaktadır. 2015 yılı **Geçici Barınma Merkezlerinin Kurulması, Yönetimi ve İşletilmesi Hakkında Yönerge**” cinsiyete özgü atıflar barındırmakta ve toplumsal cinsiyete kısmen duyarlı bir anlayış sergilemektedir. Bu atıflar şu şekilde yer almaktadır;

*Geçici barınma merkezleri yönetimi çerçevesinde **gençlik, çocuk, kadın meclisleri** gibi meclisler ile mahalle temsilcilerinin oluşturulmasına imkân tanır.*

*Meclis temsilciliklerinde en az **bir kadın temsilci** bulundurulur.*

*Din hizmetleri bürosunda geçici barınma merkezinde barındırılanların ana dillerini bilen en az bir tane **kadın** personel görevlendirilir.*

*Geçici barınma merkezlerinde verilecek hizmetlerde; **cinsiyet**, ırk, renk, etnik veya sosyal köken, kalıtsal özellikler, dil, din, inanç, siyasi veya diğer düşünceler, servet, doğum, yaş veya benzeri unsurlara dayanılarak ayrımcılık yapılamaz.*

*Özel güvenlik hizmetini yürütecek personel içerisinde **yeterli sayıda kadın güvenlik görevlisi** olmasını gözetmek.*

*Geçici barınma merkezinde barındırılanlara psikososyal destek sağlamak, bireysel görüşmeler ile grup çalışması yapmak, gerekli rehberlik çalışmalarını yürütmek, hassas gruplar öncelikli olmak üzere **çocuklara, kadınlara, engellilere, yaşlılara, yetişkinlere** yönelik sosyal destek faaliyetleri yapmak*

*Kayıt işlemleri yapılan yabancıların geçici barınma merkezlerine yerleştirilmeleri yapılırken **engelliler, yaşlılar, yalnız yaşayan kadınlar, hamileler** gibi özel ihtiyaç sahiplerine öncelik tanınır.*

Eylem Planları

Ulusal Deprem Stratejisi ve Eylem Planı-2023 (UDSEP-2023), depremlerin neden olabilecekleri fiziksel, ekonomik, sosyal, çevresel ve politik zarar ve kayıpları önlemeyi veya etkilerini azaltmayı ve depreme dirençli, güvenli, hazırlıklı ve sürdürülebilir yeni yaşam çevreleri oluşturmayı amaçlamaktadır. Bir planda ilk kez **toplumsal cinsiyete** atıfta bulunulmuş ve önemli bir fonksiyon olduğu vurgusu yapılmıştır. Bu ifade aşağıda yer almaktadır;

*“Toplumun önemli çoğunluğunu oluşturan kadınlar, çocuklar, yaşlılar ve engelliler özelinde her bir grubun ayrı ayrı dikkate alınacağı çalışmaların yapılması ve bu çalışmaların sonuçlarının da afet yönetimi sisteminin içine dâhil edilmesi gerekmektedir. Afetlerle baş edebilme kapasitesinin artırılması ve zarar görebilirliğin azaltılması; kişilerin ve sosyal grupların sosyal bağları, güç ilişkileri, bilgi ve yetenekleri, **toplumsal cinsiyet rolleri**, sağlık ve ekonomik gelişmişlik düzeyleri ve yerleşimlerinin birer fonksiyonudur. Bu süreçlerde kadınların, çocukların, yaşlıların ve engellilerin zayıf konumları da zarar görebilirliklerini artırıcı birer etken olarak yer almaktadır.”*

Ulusal Radyasyon Acil Durum Planı (URAP) 2013, yurt içinde veya yurt dışında meydana gelebilecek bir radyasyon acil durumu için ulusal seviyede ve il seviyesinde yapılacak planlamanın, gerçekleştirilecek müdahalenin ve uluslararası ilişkilerin yürütülmesine ilişkin esasları ele almaktadır. Herhangi bir toplumsal cinsiyete özgü vurgu söz konusu değildir.

AFAD sayfasında yer alan eylem planları arasında bulunan **Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP) 2014**, Türkiye’de yaşanabilecek her tür ve ölçekteki afet ve acil durumlara müdahale için görev alacak, kamu, özel sektör kurumlarını, sivil toplum kuruluşlarını ve gerçek kişileri kapsamaktadır. Plana özgü organizasyon süreci, analiz süreci, kapasite geliştirme süreci ve entegrasyon süreci yer almaktadır. Müdahale organizasyonu sürecini ele almaktadır. Planda toplumsal cinsiyete özgü vurgu söz konusu değildir.

2022-2030 Türkiye Afet Risk Azaltma Planı (TARAP) 2022, afet olmadan önce gerekli faaliyetleri bir süreç dahilinde sorumluları ve sorumlulukları birlikte tanımlayan sürdürülebilir bir plandır. Türkiye’nin afet risk profili kapsamında kitlesel göç ele alınmış ve bu afet türü ile ilgili “Göç hareketleri ve göçmen sayıları her yıl artmaktadır. Bu

durumdan öncelikle **kadınlar, çocuklar ve yaşlılar** etkilenmektedir” vurgusu bulunmaktadır. Planın en önemli vurgusu ise ikinci stratejik amaç kapsamının “Afet Risk Azaltmanın Afet Sonrası İyileştirme ve Rehabilitasyon Süreçlerine Dahil Edilmesi” bölümünde bulunan birinci hedefinde “İyileştirme sürecinde yeniden inşa faaliyetlerinde risk azaltmaya yönelik teknolojik alt yapının geliştirilerek sürdürülebilirliğinin sağlanması” dahilinde “sosyal ve kültürel gereksinimlerin belirlenmesi” eylemi yer almaktadır. Bu eylemin çıktısı olarak ise “İyileştirme sürecinde teknolojik alt yapının kullanıcı ihtiyaçlarına, sosyal ve kültürel gereksinimlere, **toplumsal cinsiyet eşitliğine** uygun hale getirilmesinin sağlanması” yer almaktadır.

Tablo 10: Türkiye’de afet yönetimine ilişkin uygulamada olan eylem planları

Eylem Planı Adı	Yürürlüğe Giriş Tarihi
Ulusal Deprem Stratejisi ve Eylem Planı (UDSEP)	18 Ağustos 2011
Ulusal Radyasyon Acil Durum Planı (URAP)	18 Aralık 2013
Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP)	03 Ocak 2014
Türkiye Afet Risk Azaltma Planı (TARAP)	08 Temmuz 2022

B. İlgili Politikaların Haritalaması: Kurum ve Kuruluşların Politika Belgeleri, Stratejik Planları ve Eylem Planlarının İnsan Hakları Belgeleriyle Uyumunun Tespiti (Yapısal İzleme)

Bu bölümde, afet yönetimiyle ilgili merkezi kamu kurumları olan bakanlıklar, bakanlıklara bağlı kuruluşlar ve mahalli idareler tarafından üretilen politika belgeleri incelenmiştir. Kurumların misyon ve vizyonları, bakanlık bünyesinde yayınlanan stratejik plan, eylem planı ve varsa protokollerin, toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı olup olmadığı incelenmektedir.

Yerel mevzuatın haritalanması bölümünde de görüldüğü üzere temel mevzuat başta olmak üzere AFAD’ın sorumlu olduğu mevzuatın da ciddi anlamda afetlere yönelik toplumsal cinsiyet duyarlılığı mevcuttur. Yalnızca UDSEP kapsamında toplumsal cinsiyet ifadesine vurgu yapılmış ve önemli bir değişken olduğu ifade edilmiştir.

2011 yılında, **633 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname** ile **Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı**’nın kuruluş, görev, yetki ve sorumlulukları düzenlenmiştir. Bakanlığın misyonu, “Bireyin, ailenin ve toplumsal değerlerimizin korunması, güçlendirilmesi ve geliştirilmesine yönelik bütüncül ve adil sosyal hizmet modelleri geliştirmek ve uygulamak” olarak yer almakta olup, vizyonu ise “Toplumun her bir ferdine ulaşarak etkin sosyal hizmet sunumuyla ülkemizin sosyal kalkınmasında öncü kurum olmak” şeklinde ifade edilmektedir. Bakanlığın **2022-2026 Stratejik Planı’nda**, amaç 1’in altında yer alan hedef 1.4’te “Afet ve acil durumlarda bireylere ve ailelere yönelik psikososyal destek hizmetlerini eşgüdümlü ve etkili bir şekilde sunmak” yer almaktadır. Uygulanmakta olan stratejik planın değerlendirme bölümünde ise göç ve afet durumlarından olumsuz etkilenen kişilere yönelik olarak psikososyal destek hizmetleri verildiği belirtilmektedir. Tespitler ve ihtiyaçlar bölümünde de afet ve acil durumlarda kurumlararası koordinasyona, personele, eğitim ihtiyacına vurgu yapılmaktadır. Bu tespitlerden biri, “Doğal afetler sonrası zarar gören ailelerin çocukları, maden kazalarında zarar gören ailelerin çocukları, doğu illerimizde bulunduğu mahalleden göç eden vatandaşlarımızın çocukları, hain darbe girişimi sonrasında şehit ve gazilerimizin çocukları, anne ve/veya babası vefat eden çocuklar ile ekonomik yoksulluk sebebiyle çocuklarına bakmakta güçlük çeken ailelerimizin çocuklarının ekonomik ve sosyal olarak desteklenmesi gerekmektedir” şeklindedir. Ancak, aileyi öne çıkaran bir yaklaşımı benimseyen planda, çocuk, şehit ve gazilere vurgu yapılmasına rağmen kadınlara vurgu bulunmamaktadır.

İzleme, Koordinasyon ve İş birlikleri arasında yer alan hususlardan biri ise “18 Aralık 2013 tarihli ve 28855 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Afet ve Acil Durum Müdahale Hizmetleri Yönetmeliği ile hayata geçirilen **Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP)**

Hedefleri arasında Evlilik Öncesi Eğitim Programı ve Aile Eğitim Programı’nın yaygınlaştırılması, ayrıca afet sonrası psikososyal destek hizmet kapasitesi geliştirilerek sosyal risklere karşı aile kurumunun güçlendirilmesi yer almaktadır. Planda kadın vurgusu bulunmaktadır ancak genellikle “kadın ve aile” kavramı birlikte kullanılmıştır.

Roman Vatandaşlara Yönelik Strateji Belgesi (2016-2021) temel ilkeleri arasında, kadın erkek eşitliğine önem verilerek Roman kadınların hizmet ve programlardan eşit olarak yararlanmalarını sağlamak ilkesi de bulunmaktadır. Roman vatandaşların halk sağlığı konularında ise sağlık okuryazarlıklarının artırılmasının önem taşıdığı vurgulanmaktadır. Kadın ve kız çocuklarına yönelik her türlü şiddetin engellenmesi ve erken yaşta evlilikler konularında farkındalığın artırılacağından bahsedilmesine rağmen toplumsal cinsiyete özgü bir atıf yoktur.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı-KSGM, Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, 1993 yılında 514/42 maddesi ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı’na bağlı bir kurum olarak kurulmuştur. Genel Müdürlüğün adı daha sonra Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü olarak değiştirilmiştir. Genel Müdürlüğün amacı, “eğitim seviyesini yükseltmek, tarım, sanayi ve hizmetler kesiminde ekonomik hayata katılımını artırmak, sağlık, sosyal ve hukuki güvenliğini sağlamak ve böylece kadının statüsünü genel olarak geliştirmek üzere eşitlik içinde sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasi alanlarda hakkettiği statüyü kazandırmak” olarak belirtilmiştir. KSGM’nin Kuruluş Kanunu’nun 6. maddesinin (d) fıkrasında “kadınlara kanunlarla verilen hakların tam ve eşit kullanılmasına ilişkin olarak kamuoyunun oluşturulmasını sağlamak” yer verilerek eşitlik normuna vurgu yapılmıştır. Ancak, toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin bir değerlendirme mevcut değildir. Kanunun 5. maddesinde kadınların güçlenmesine katkıda bulunacak faaliyetler yer almaktadır. Genel müdürlük, 2011 yılında 6223 Sayılı Kanun ile kurulan Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’na bağlı olarak Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü olarak hizmet vermeye başlamıştır. **633 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile kurulan ASPB’nin Kuruluş Kanunu’nun madde 2** (1) b fıkrasında, “sosyal ve kültürel dokudaki aşınmalara karşı aile yapısının ve değerlerinin korunarak gelecek nesillere sağlıklı biçimde aktarılmasını sağlamak üzere, ulusal politika ve stratejilerin belirlenmesini koordine etmek, aile bütünlüğünün korunması ve aile refahının artırılmasına yönelik sosyal hizmet ve yardım faaliyetlerini yürütmek, bu alanda ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile gönüllü kuruluşlar arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlamak” şeklinde görevi yer almaktadır. Madde 2’nin (ç) fıkrasında kadınlar başta olmak üzere hizmet sunulacak kesimlere ilişkin görevler tanımlanmaktadır. Madde 2 (ç) fıkrası, kadınlar ve erkekler arasındaki eşitlik ve ayrımcılık yasağı normlarını içermektedir. KSGM’nin görevlerinin daha ayrıntılı olarak

ele alındığı 9. madde kapsamında yer alan (b ve ç) fıkralarında ayrımcılık yasağı, (e) fıkrasında ise şiddetsizlik normları ele alınmaktadır.

Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı 2024-2028, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (ASPB) koordinatörlüğünde ilgili tarafların katılımıyla kadınların güçlenmesine yönelik yapacakları çalışmaları içeren plan dokümandır. Eğitim, sağlık, ekonomi, liderlik karar alma mekanizmalarına katılım, , çevre ve iklim değişikliği başlıklarında mevcut durum, temel amaç, hedefler, stratejiler ve faaliyetler yer almaktadır. Bu Eylem Planı’nda, 2008 yılında Kahire’de düzenlenen İslam İşbirliği Teşkilatı Üyesi Ülkelerin Kalkınmasında Kadınların Rolü konulu 2. Bakanlar Konferansı sırasında Kadının İlerlemesi İçin Eylem Planı’nın kabul edildiği belirtilmekte ve bu planın 9 ana hedefi olduğu ifade edilmektedir. Bunlardan üçü kriz durumlarında kadın, afet durumlarında kadın ve silahlı çatışmalarda kadın başlığını taşır. Plan’ın devamında ise 2. Strateji kapsamında “Sağlık hizmeti sunumunda kadınlara yönelik yaşam boyu, farklılaşan ihtiyaçları karşılayan, kapsamlı ve bütüncül kadın sağlığı hizmetlerinin güçlendirilmesi” yer almakta olup, afet ve acil durumlarda sunulacak üreme sağlığı hizmet modelinin geliştirilmesi ve kurumlar arası koordinasyonun güçlendirilmesi amacıyla çalışmalar yapılacağı belirtilmektedir.

Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu (KEFEK), 2009 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) bünyesinde kurulmuştur. Misyonunu, “kadın haklarının korunması ve geliştirilmesini sağlamak, kadın erkek fırsat eşitliğinin sağlanmasına yönelik olarak ülkemizde ve uluslararası alandaki gelişmeleri izleyerek bu gelişmeler konusunda Türkiye Büyük Millet Meclisi’ni bilgilendirmek” şeklinde tanımlamaktadır. Vizyonunu ise “kadın erkek eşitliğinin sağlanmasına ilişkin sorunların gerek yasal düzeyde gerek uygulamada iyileştirilmesini sağlayarak etkili bir parlamenter denetim oluşturmak” şeklinde tanımlamıştır. Madde 1 ve madde (3) (c) fıkrası kapsamında kadın hakları ile kadın-erkek eşitliğinin sağlanmasına vurgu yapılmaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitliği ifadesi kullanılmamaktadır; yalnızca kadın-erkek eşitliği ifadesine yer verilmiştir. Komisyonun görevleri arasında “Kadın-erkek eşitliğine ilişkin uygulamaların incelenmesi, denetlenmesi, ulusal ve uluslararası gelişmelerin izlenmesinin yanı sıra hak ihlalleri ve kadınlara yönelik her türlü ayrımcılık, şiddet vb. konularda ilgili başvuruları incelemekte ve gerekli görüldüğü hallerde de ilgili mercileri uyarmak” yer almaktadır.

Tablo 11: KEFEK’in İlgili Politika Belgelerinin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Analizi

	Tarih	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Var	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Yok	Bulunmuyor
Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu (KEFEK)				
Vizyon	2009	✓		
Misyon	2009	✓		
Stratejik Planlar				✓
Eylem Planları				✓
Protokoller				✓
Raporlar				
23. Yasama Dönemi Dördüncü Yasama Yılı Faaliyet Raporu		✓		
26. Yasama Dönemi Birinci Yasama Yılı Faaliyet Raporu		✓		
Kırsal Alanda Kadının Güçlendirilmesi ve Kırsalda Kadın Girişimciliğinin Desteklenmesi Konulu Komisyon Raporu-2018		✓		
Türkiye’de Yaşayan Engelli Kadınlar ile Engellilere Bakmakta Olan Kişilerin Sorunları ve Çözüm Önerileri Konulu Komisyon Raporu-2020		✓		
Kadın İstihdamının Arttırılması, Kadın Girişimciliğinin, Kooperatifçiliğinin Güçlendirilmesi ve Desteklenmesi Kapsamında Mevcut Sorunların Tespiti ve Çözüm Önerilerinin Belirlenmesi Konulu Komisyon Raporu-2023		✓		

26. Yasama Dönemi Birinci Yasama Yılı Faaliyet Raporu’nda Kadının Statüsü Komisyonu’nun (KSK), “çatışmalardan, insan ticaretinden, terörizmden ve doğa kaynaklı afet gibi acil durumlardan orantısız şekilde etkilenenlerin kadınlar olduğu belirtilmiştir. Bu sebeple, acil durumlarda kadınların ve kız çocuklarının haklarının korunması, onların ihtiyaçlarına öncelik verilmesi hayati önem taşımaktadır.” ifadesi yer almaktadır.

KEFEK’in yer verdiği raporlar incelendiğinde ise **23. Yasama Dönemi Dördüncü Yasama Yılı Faaliyet Raporu’nda** şu ifadeler yer almaktadır: “Başkan Naela GABR, ayrıca BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği (UNHCR) ile artık daha yakın çalıştıklarını, evliliğin ekonomik sonuçları, yaşlı kadınlar, iklim değişikliği ve kadın, doğa kaynaklı afetler ve kadın, yerinden edilen ya da sığınmacı kadınlar gibi farklı konularda da çalışmalar yürüttüklerini ifade etmiştir. Komite olarak hiçbir ülkede fiili eşitliğin

sağlanamadığını tespit ettiklerini söyleyen GABR, kadınların çok yönlü ayrımcılığa uğradığını belirtmiştir”. Bu kapsamda raporda hem afetlere hem de toplumsal cinsiyete vurgu yapıldığı görülmektedir.

KEFEK’in bir diğer raporu olan **“Türkiye’de Yaşayan Engelli Kadınlar ile Engellilere Bakmakta Olan Kişilerin Sorunları ve Çözüm Önerileri Konulu Komisyon Raporu-2020’de** engellilik nedenleri arasında “doğa kaynaklı afetler, çatışmalar, kaza ve yaralanmalar (sonradan gelişen engelliliğin %14’ü, Avrupa Yaralanma Veri Tabanı-IDB)” yer almaktadır. Raporun devamında, engelli kadınların ilk eğitimde yaşadıkları sorunların hepsinin toplumsal cinsiyet eşitsizliğiyle bağlantılı olduğu ifade edilmektedir. Bu kapsamda raporda hem afetlere hem de toplumsal cinsiyete vurgu yapıldığı görülmektedir.

KEFEK’in bir diğer raporu olan **“Kırsal Alanda Kadının Güçlendirilmesi ve Kırsalda Kadın Girişimciliğinin Desteklenmesi Konulu Komisyon Raporu-2018’de** kadın kooperatifleri hareketinin 2000’li yıllarda, depremde sonra ilk Adapazarı, İzmit’te başladığı yer almaktadır. Kadın işgücünün ekonomiye kazandırılması, sosyal ve kültürel faaliyetlerinin geliştirilmesi ve desteklenmesi için kadın girişimciler tarafından kurulan bir hareket olduğu ifade edilmiştir. Bu kooperatiflerin ortaklarının %80-%100’ü kadındır. Rapor’da, Marmara Depremleri’nden sonra kadınların sosyal olarak bir araya gelerek üretim, pazarlama yaptıkları ve depremin etkisini azaltmak için bir araya geldikleri yer almaktadır. Bu kapsamda Rapor’da deprem özelinde kadın kooperatiflerine vurgu yapıldığı görülmektedir. Rapor’un devamında ise 2001 tarihli (26.07.2001 tarih ve 24474 sayılı Resmi Gazete) **“Tarımsal Amaçlı Kooperatiflere Kullandırılacak Kredilere İlişkin Yönetmelik”** yer almaktadır. Bu yönetmeliğin 21. maddesi şu şekildedir: “Deprem, toprak kayması, kuraklık, taşkın, dolu gibi tabii afet veya mücbir sebeplerle vade bitiminde borçlarını ödeyemeyen kooperatiflerin tahakkuk eden borçları (taksit ve faiz) ertelenebilir. Ertelenen borç nedeniyle sözleşmedeki taksit vadeleri birer yıl kaydırılır, o yıla tahakkuk eden faiz bir yıl sonraki vade borcuyla birlikte tahsil edilir. Bu erteleme sebebiyle borçlanma sözleşmesinde değişiklik yapılmaz. Mücbir sebeplerle ödeme zorluğuna düşen kooperatiflerin borç ertelemeleri İl Müdürlüklerinin gerekçeli raporları Genel Müdürlükçe değerlendirildikten sonra yapılır. Erteleme işlemleri her program için ayrı ayrı değerlendirmeye tabi tutulur, birden fazla ve muaccel hale gelen borçlara erteleme yapılamaz. Deprem, toprak kayması, kuraklık, taşkın, dolu v.b. gibi tabii afetler sebebiyle sıkıntıya düşen kooperatiflerin borçları (2090 sayılı Afet Yasası çerçevesinde il ve ilçelerde kurulan hasar tespit komisyonlarının kararları doğrultusunda) Bakanlar

Kurulu kararıyla ertelenebilir”. Bu madde kapsamında ise afetler bağlamında kadın kooperatifçilere yönelik özel bir uygulama yer almamaktadır.

KEFEK’in bir diğer raporu olan **“Kadın İstihdamının Arttırılması, Kadın Girişimciliğinin, Kooperatifçiliğinin Güçlendirilmesi ve Desteklenmesi Kapsamında Mevcut Sorunların Tespiti ve Çözüm Önerilerinin Belirlenmesi Konulu Komisyon Raporu-2023”**te ise ülkemizde kadın kooperatifçiliği hareketinin, 2000’li yılların başında şekillenmeye başladığı, Düzce’de 1990’ların sonunda meydana gelen sel ve deprem felaketleri sonucunda kadınların bir araya gelerek, kendi sorunları etrafında örgütlendikleri, her kadının eşit söz hakkına sahip olduğu, 0-6 yaş arası çocuklarının bakım ve eğitime katkıda bulunduğu ifade edilmiştir. Raporun sonunda deprem yaşanan illerde bulunan kooperatiflere yönelik önerilerin eksik olmasının, çözüm üretilmesi konusunda büyük bir eksiklik olduğunu gösterdiği vurgulanmıştır. Bu nedenle öneriler bölümünde 6 Şubat tarihinde meydana gelen depremlerin de göz önüne alınarak, deprem bölgelerinde kadın istihdamının özel olarak desteklenmesi, kadın kooperatiflerinin gördüğü zararın tespiti ve özel destek mekanizmalarının oluşturulması konusunda özel bir içerik bulunması gereği vurgulanmıştır. Bu kapsamda raporda hem afetlere hem de toplumsal cinsiyete vurgu yapıldığı görülmektedir.

Tablo 12: Strateji ve Bütçe Başkanlığı’nın İlgili Politika Belgelerinin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Analizi

	Tarih	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği		Bulunmuyor
		Var	Yok	
Strateji ve Bütçe Başkanlığı				
Misyon	2021		✓	
Vizyon			✓	
Stratejik Planlar	2019-2023		✓	
Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı 2009-2013 Stratejik Plan	2009		✓	
T.C. Kalkınma Bakanlığı Stratejik Planı 2014-2018	2014		✓	
Stratejik Planı (2019-2023)				
Eylem Planları				
Türkiye’de Yaşlıların Durumu ve Yaşlanma Durumu ve Yaşlanma Ulusal Eylem Planı		✓		
60. Hükümet Programı Eylem Planı		✓		
Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi 2014-2023			✓	
Kalkınma Planları			✓	
Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963-1967)			✓	
İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1968-1972)			✓	

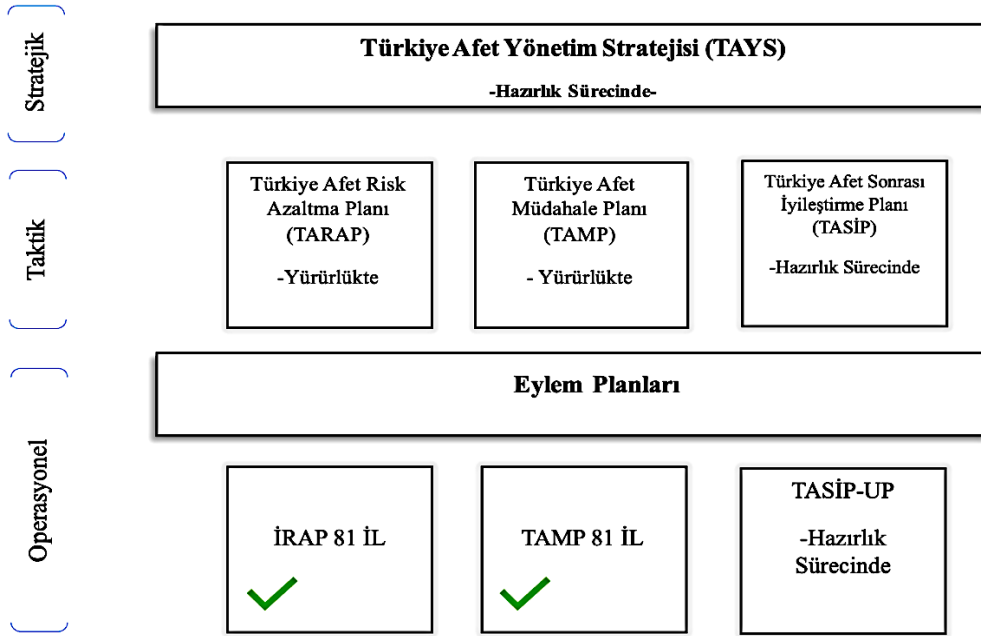
Tablo 13: Strateji ve Bütçe Başkanlığı’nın İlgili Politika Belgelerinin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Analizi (Devam)

	Tarih	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği		Bulunmuyor
		Var	Yok	
Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973-1977)			✓	
Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1979-1983)			✓	
Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989)			✓	
Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990-1994)		✓		
Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000)		✓		
Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2006)		✓		
Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı (2007-2013)		✓		
Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı (2014-2018)		✓		
On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023)		✓		
On İkinci Kalkınma Planı (2024-2028)			✓	
Protokoller				✓
Raporlar		✓		
Genel Faaliyet Raporu 2021		✓		

1960 yılında ekonomik, sosyal ve kültürel planlama hizmetleri ile ilişkili başbakanlığa danışmanlık hizmeti vermesi amacıyla Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) kurulmuştur. Bu teşkilat 1994 yılında Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı’na dönüştürülmüştür. DPT Müsteşarlığı, 2011 tarihinden sonra ise Kalkınma Bakanlığı olarak görev yapmıştır. 2018 Türkiye Genel Seçimleri sonrası Kalkınma Bakanlığı ile Maliye Bakanlığı’nın Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü birleştirilerek Cumhurbaşkanlığı bünyesinde Strateji ve Bütçe Başkanlığı oluşturuldu.

Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı’nın 2021 Faaliyet Raporu’nda misyonu “Ülkemizin ekonomik ve sosyal kalkınmasının hızlandırılması, dengeli ve sürdürülebilir kılınması için; i) kalkınma planı, Cumhurbaşkanlığı Programı, orta vadeli program, orta vadeli mali plan ve Cumhurbaşkanlığı yıllık programını hazırlamak, ii) sektörel ve tematik politika ve stratejiler geliştirmek; bu doğrultuda kamu kaynaklarını tahsis etmek, iii) merkezi yönetim bütçesini hazırlamak ve uygulamak, iv) plan, program, kaynak tahsisi, bütçe, politika ve stratejilerin uygulanmasını koordine etmek, izlemek, değerlendirmek ve raporlamak, v) kalkınma işbirliklerinin geliştirilmesi için gerekli çalışmaları yapmak” olarak belirlenmiştir. Vizyonu ise, “Ülkemizin ekonomik ve sosyal

kalkınma sürecinin başarıyla sürdürülmesinde öncü ve etkili, teknolojik altyapı ve insan kaynağı açısından güçlü ve yenilikçi, uluslararası iş birliği perspektifine sahip bir kurum olmaktadır”. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (2023) Kahramanmaraş ve Hatay Depremleri Raporu toplumun tüm paydaşlarının (vatandaş, yerel yönetimler, kamu kurumları, meslek odaları, akademik çevreler vs.) iş birliğine dayanan ve afet risklerine karşı dirençliliğin artırılması amacı taşıyan sistemsel değişiklikler önermektedir. Raporda ulusal ve uluslararası alanda kapsamlı bir afet risk azaltma sisteminin hayati bir öneme sahip olduğu vurgulanmaktadır. Bu kapsamda AFAD tarafından hazırlanmış ve hazırlanmakta olan afet risk yönetimi planlama sisteminde önemli yer tutan planların ilişkisel gösterimi Şekil 2’de sunulmuştur.



Şekil 2: Türkiye Afet ve Acil Durum Yönetim Sistemi

Kaynak: Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Kahramanmaraş ve Hatay Depremleri Raporu, 2023).

Afetlere etkin müdahaleyi sağlamak amacıyla 2014 yılında Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP) hazırlanmıştır. TAMP ile afet ve acil durumlara ilişkin müdahale çalışmalarında görev alacak çalışma ve koordinasyon birimlerinin rolleri ve sorumlulukları tanımlanmış; afet öncesi, sırası ve sonrasındaki müdahale planlamasının temel prensipleri belirlenmiştir. TAMP, ülkemizde yaşanabilecek her tür ve ölçekte afet ve acil durumlara müdahalede görev alacak bakanlık, kurum ve kuruluşlar, özel sektör, Sivil Toplum Kuruluşları (STK) ve gerçek kişileri kapsamaktadır. 2014-2022 yılları arasında yaşanan afetlerden edinilen tecrübeler ve ihtiyaçlar doğrultusunda TAMP

2022 yılında güncellenerek tekrar yayımlanmıştır. Afetlere müdahale süreci AFAD’ın koordinasyonunda TAMP yönergesi ile yürütülmektedir. AFAD koordinasyonunda hazırlanan Türkiye Afet Risk Azaltma Planı (TARAP, 2022-2030) ise her tür ve ölçekteki afet için risk azaltma çalışmalarını yapacak kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler, özel sektör, STK’lar, üniversitelerle ilgili hedef, amaç, eylemleri belirlemektedir. Sendai Çerçevesi’nde (2015-2030) yer alan ve uluslararası kabul gören stratejik öncelikler TARAP’ın da stratejik önceliklerini oluşturmaktadır. İl Afet Risk Azaltma Planları (İRAP); illerde güvenle yaşamak, afetlerden dolayı oluşabilecek can ve mal kayıplarını azaltmak/önlemek, afet risk azaltma bilincini oluşturmak, paydaşlar arasındaki iş birliğini artırmak, afet sonrasında müdahale ve afet sonrasında iyileştirme için yapılan harcamaları azaltmak, kaynakların etkili kullanımını sağlamak amacıyla hazırlanmıştır. 2021 yılında tüm iller için tamamlanmıştır. 81 il eylemleri önceliklendirilerek 2.321 eylem kırmızı (öncelikli) eylem olarak belirlenmiştir. İRAP’larda deprem etki alanı içerisinde yer alan illerin eylem detayları tablo 13’te yer almaktadır (Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (2023) Kahramanmaraş ve Hatay Depremleri Raporu, 23-24).

Tablo 14: İRAP’larda deprem etki alanı içerisinde yer alan illerin eylem sayısı

İl	Toplam Eylem Sayısı	Kırmızı Eylem Sayısı	Deprem Eylemi
Adana	231	8	21
Adıyaman	107	5	28
Diyarbakır	102	9	49
Elazığ	87	19	69
Gaziantep	98	9	45
Hatay	203	9	41
Malatya	191	65	89
Kahramanmaraş	215	11	85
Şanlıurfa	49	21	15
Kilis	91	8	35
Osmaniye	129	9	26
Bölge Toplamı	1503	173	503

İyileştirme, afetlere müdahalenin ardından gelen normal hayata dönüşü ve uzun vadeli yeniden yapılanmayı kapsayan, bir sonraki afetlere ilişkin risklerin azaltıldığı süreç olarak kabul edilmektedir. Türkiye Afet Sonrası İyileştirme Planı (TASİP) bu sürecin etkin şekilde yönetilmesini planlamak üzere hazırlanmaktadır. Henüz taslak aşamasında olan TASİP’le afet sonrası iyileştirme çalışmalarının planlı ve sistematik hale getirilmesi, uygulamaların etkin bir şekilde izlenmesi, değerlendirilmesi ve raporlanması

hedeflenmektedir. TASİP Uygulama Planı (TASİP-UP) ise planın afet meydana geldikten sonra hazırlanan bölümüdür. Söz konusu plan, üç ayrı form ile ülkemizde her büyüklükteki yerleşim biriminde yaşanan her tür ve ölçekteki afet sonrasında, iyileştirmeye ve yeniden yapılanmaya yönelik faaliyetlerin planlanması, uygulanması ve izlenip değerlendirmesine olanak tanımaktadır.

Devlet Planlama Teşkilatı bünyesinde 1963 yılından itibaren beşer yıllık aralıklar ile kalkınma planları yayınlamaktadır. Kurumun adı yıllar içinde değişse de bu planlar ile kalkınma ile ilişkili olan konularda mevcut durum tespiti, sorunları ve çözüm önerilerini ele alınmaktadır. Ancak incelenen kalkınma planlarında afetler ve toplumsal cinsiyete vurgu yoktur.

Kalkınma Planları DPT’nin Birinci Kalkınma Planı (1963-1967) kapsamında tabii afetlere, hava şartları ve dış piyasa gibi koşullara bağlı olarak planın göz önüne alınacağı belirtilmiştir. Fakat toplumsal cinsiyete vurgu söz konusu değildir.

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda (1968- 1972), afetlere i ve afet sonrası konutların durumuna ilişkin alıntılar mevcuttur.

Üçüncü Plan’da (1973-1977), ikinci plana benzer şekilde afetler zamanındaki konutlara ilişkin alıntılar mevcuttur. Toplumsal cinsiyet kavramına vurgu yapmadan, afetzedelere yapılacak yardımlar konusunda ilgili kuruluşların iş birliğini sağlayıcı mevzuatın etkili bir biçimde uygulanmadığı belirtilmiştir.

Dördüncü Plan (1979-1983), diğer planlardan farklı şekilde kadınların doğum öncesi ve doğum sonrasındaki beslenme sorunlarını ele almıştır. Ekonomik amaçlara yönelik araçlar başlığında şunlar yer almaktadır: “Sağlıklı toplumsal ilişkiler ve ruhsal ve bedensel gelişme olanaklarında adalet sağlamak üzere; kimsesiz çocuklar, engelli kişiler, yaşlılar, doğa kaynaklı afetlere uğrayanlar başta olmak üzere, yardıma muhtaç kimseler için ve yurttaşların toplumsal değişime uyabilmelerine veya çevre değişiminden doğan sorunlarını çözebilmelerine yardımcı olmak üzere, etkin ve yaygın bir toplumsal hizmet örgütlenmesine gidilecektir”.

Beşinci Kalkınma Planı’nda (1985-1989) ise kadın nüfusunun özellikleri doğurganlık hızı, işgücü istatistikleri şeklinde yer almaktadır. Ülkemizin tabii afetlere maruz kaldığına yalnızca atıfta bulunulmuştur.

Yedinci Kalkınma Planı’nda (1996-2000) kadınlarla ilgili uluslararası alandaki gelişmeler değerlendirilmiştir. Aile, kadın ve çocuk konularından, toplumsal cinsiyet kavramına değinilmeden ayrı ayrı bahsedilmiştir.

Sekizinci Kalkınma Planı (2001-2006), kadınların statüsünün yükseltilmesi amacıyla okuryazarlık, eğitim ve istihdam düzeyinin artırılması gereğini ele almıştır. Bu planda, 4320 Sayılı Kanun’un çıkarıldığı belirtilmiştir. Dokuzuncu bölümde “doğal afetler” başlığı yer almaktadır. Afet riskleri de dikkate alınarak halk sağlığı hizmetleri ile halkın sağlık eğitimine yönelik çalışmalara ağırlık verileceği belirtilmiştir.

Dokuzuncu Kalkınma Planı’nda (2007-2013), kadınlara karşı şiddetin ve istismarın önlenmesine yönelik eğitim ve bilgilendirme çalışmalarına devam edildiği ve bu açıdan toplumsal bilincin olması gerekliliği belirtilmiştir. Planda, afet yönetimi ile ilgili olmak üzere bazı sektörel ve tematik alanlarda kamu kurum ve kuruluşları arasında yetki ve görev karmaşasına rastlanıldığı belirtilmesine rağmen bu planda da toplumsal cinsiyet vurgusu yoktur.

Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda (2014-2018) kadınlar, “Aile ve Kadın” başlığı altında yer almıştır. Kadınlara yönelik şiddet ve toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik gerçekleştirilen faaliyetler ele alınmıştır. KEFEK’in kurulduğu belirtilmiştir. “Toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında, kadınların sosyal, kültürel ve ekonomik yaşamdaki rolünün güçlendirilmesi, aile kurumunun korunarak statüsünün geliştirilmesi ve toplumsal bütünleşmenin kuvvetlendirilmesi” gereği yer almaktadır. Plan’ın, “Yaşanabilir Mekânlar, Sürdürülebilir Çevre” başlığı altında “afet yönetimi” alt başlığı yer almaktadır. Afet risklerinin azaltılmasına yönelik gelişmeler ve hedefler sıralanmaktadır.

On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023), kadınların işgücü piyasasına katılımını artırmayı, cinsiyet eşitliğini teşvik etmeyi ve kadınlara yönelik eğitim olanaklarını genişletmeyi temel öncelikler arasında belirtmiştir. Kadınların ekonomik ve sosyal hayatta aktif roller almalarını destekleyecek politikalar içermekte; özellikle tarımsal becerilerin artırılması ve teknoloji kullanımı konusunda kadınlara yönelik eğitim programları planlanmaktadır. Ayrıca, çocuklar, gençler, kadınlar, engelliler ve yaşlılar için özel politikalar geliştirileceğini vurgulamaktadır.

2009-2013 Stratejik Planı ve 2014-2018 yıllarını kapsayan stratejik planlarda, toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik konulara yer verilmemiştir. **Strateji ve Bütçe Başkanlığı 2019-2023 Yılı Strateji Planı’nda** toplumsal cinsiyete dair herhangi bir vurgu söz

konusu değildir. Yalnızca personelin cinsiyet dağılımı sunulmuştur. Aynı şekilde afetlere ilişkin de herhangi bir değerlendirme söz konusu değildir.

Eylem planları arasında, 2007 yılında Türkiye’de Yaşlıların Durumu ve Yaşlanma Ulusal Eylem Planı mevcuttur. Bu eylem planında, yaşlı kadınlara yönelik istismar, ihmal ve şiddet konuları yer almaktadır. Bu konularda cinsiyet eşitliği vurgusu da yapılmıştır. 2008 yılında ise Türkiye Cumhuriyeti 60. Hükümet Programı Eylem Planı yayınlanmıştır. Bu Eylem Planı’nda, kadınların her alana katılımının desteklenmesi ve kadınlara yönelik şiddetin önlenmesine yönelik faaliyetlere yer verilmekte ve bu faaliyetlerin hangi kurumlarla yürütüleceği belirtilmektedir. 2014 yılında ise Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi 2014-2023 Eylem Planı yayınlanmıştır. Bu Plan’da, sadece kadınların eğitimleri ve istihdama katılımlarına ilişkin eylemler yer almaktadır.

Faaliyet raporları ise afetleri ve kadına yönelik yürütülen programları barındırmaktadır. Ancak afetlerde toplumsal cinsiyete yönelik herhangi bir vurgu ya da program mevcut değildir. 2021-2024 yılları **Genel Faaliyet Raporlarında** afetlere ilişkin programların ve harcamaların mevcut olduğu ve yanı sıra kadınlara yönelik programların da bulunduğu görülmektedir. Örneğin, kadının güçlenmesi programı adı ile kadınlara yönelik her türlü ayrımcılığı önlemek, kadınların toplumsal hayatın tüm alanlarında hak, fırsat ve imkanlardan eşit biçimde yararlanmalarını ve güçlenmelerini sağlamak amacını taşıdığı ifade edilmektedir. Ancak, afetlerle ilgili yürütülen programlar bulunmasına rağmen bu programlarda herhangi bir toplumsal cinsiyet vurgusu yer almamaktadır.

Tablo 15: Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı ve Sağlık Bakanlığı’nın İlgili Politika Belgelerinin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Analizi

	Tarih	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği		Bulunmuyor
		Var	Yok	
Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı				
Misyon	2022-2023		✓	
Vizyon			✓	
Stratejik Plan		✓		
Eylem Planı				
Türkiye'nin İklim Değişikliği Uyum Stratejisi ve Eylem Planı 2011-2023	2019	✓		
İnsan Hakları Eylem Planı Faaliyet (6.6.b)			✓	
Ulusal Akıllı Şehirler Stratejisi ve Eylem Planı 2020-2023		✓		
Sağlık Bakanlığı				
Misyon	2019-2023		✓	
Vizyon			✓	
Stratejik Plan		✓		
Planlar				
Hastane Afet Planı (HAP)		✓		
İLSAP		✓		
Protokoller				
Türkiye Kamu Hastaneleri Kurumu ile Acil Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü Arasında Ortak İş birliği Protokolü			✓	
Eylem Planı				
2023-2024 Kamu İç Kontrol Standartlarına Uyum Eylem Planı			✓	

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı misyonunu, “Doğal çevreyi korumak, sürdürülebilir şehirler ve yerleşmeler oluşturmak üzere; şehirlerimizin kimliğini canlandıran ve yatay mimariyi esas alan planlama, dönüşüm, güvenli yapılaşma, taşınmaz yönetimi ve konut sektörü ile çevreye yönelik tüm hizmetleri düzenleyici ve denetleyici bir anlayışla yapmak”, vizyonunu ise “sürdürülebilir çevre, medeniyetimizi yaşatan şehirler” olarak belirtmektedir.

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı 2022-2023 Stratejik Planı’nda Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları yer almaktadır. Bakanlık, stratejik planında ilgili ve

ilişkili olan amaç ve hedeflerine Tablo 14’te yer verilmiştir. SKA 11’de yer alan “Şehirleri ve insan yerleşimlerini kapsayıcı, güvenli, dayanıklı ve sürdürülebilir kılmak” amacının 7. hedefinde “2030’a kadar özellikle kadınlar, çocuklar, yaşlılar ve engellilerin güvenli, kapsayıcı ve erişilebilir yeşil alanlara ve kamu alanlarına evrensel erişimlerinin güvence altına alınması” yer almakta olup, bunların bakanlığın 4. amacı ve 4.1 ve 4.2 hedefiyle ilişkili olduğunu tespit etmiştir.

Ulusal Akıllı Şehirler Stratejisi ve Eylem Planı 2020-2023’te, “Aile, kadın, çocuk ve gençlere yönelik hizmetlerin niteliği ve niceliği Akıllı Şehir çözümleri ile artırılacaktır” ibaresi yer almaktadır. On Birinci Kalkınma Planı’nda yer verilmiş olan kadın ile ilişkili bütün hedefler bu planda da yer almaktadır.

Türkiye’nin İklim Değişikliği Uyum Stratejisi ve Eylem Planı 2011-2023’te, iklim değişikliğinin etkileri dikkate alınarak, geçimini tarımdan sağlayan kadın çiftçiler başta olmak üzere, yenilikçi politikaların geliştirilmesinin hedeflendiği belirtmiştir. İklim değişikliğinin etkilerini en fazla hissedecek gruplar arasında ise yerel insanlar, çiftçiler ve kadınların yer aldığı belirtmektedir. Kadın çiftçilere verilecek eğitimin önemi vurgulanmaktadır.

İnsan Hakları Eylem Planı (2021-2023) Faaliyet 6.6.b tamamen teknik bir faaliyet olup, inşaat alanları, afet riski altında bulunan binalar ile metruk binaların çevre güvenliği ve denetimine ilişkin düzenleyici çerçeveyi ele almaktadır.

Sağlık Bakanlığı misyonunu, “İnsan merkezli yaklaşımla birey ve toplumun sağlık hakkını ve sağlığını en üst düzeyde korumak, sağlık sorunlarına zamanında, uygun ve etkili çözümleri yüksek hizmet kalitesiyle sunmak” şeklinde tanımlamıştır. Vizyonunu ise, “Sağlıklı hayat tarzının benimsendiği, herkesin sağlık hakkına kolaylıkla ve yüksek hizmet kalitesiyle eriştiği bir Türkiye” şeklinde ifade etmektedir.

Sağlık Bakanlığı’nın kurumsal politikaları içerisinde yer verdiği ulusal politikalar için dayanağın Anayasanın 56. maddesi olduğu görülmektedir. Bu madde “Herkes sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek Devletin ve vatandaşların ödevidir. Devlet herkesin hayatını beden ve ruh sağlığı içinde sürdürmesini sağlama; insan ve madde gücünde tasarruf ve verimi artırarak, iş birliğini gerçekleştirmek amacıyla sağlık kuruluşlarını tek elden planlayıp hizmet vermesini düzenler. Devlet, bu görevini kamu ve özel kesimdeki sağlık ve sosyal kurumlardan yararlanarak, onları denetleyerek yerine getirir. Sağlık hizmetlerinin yaygın bir şekilde yerine getirilmesi için kanunla genel sağlık sigortası kurulabilir.” şeklinde ifade edilmektedir.

Sağlık Bakanlığı’nın Stratejik Plan (2019-2023)’nda 3. amacın altında yer alan 3.4 no’lu hedefte “Acil durum ve afetlerde sağlık hizmetlerini daha hızlı ve kaliteli verecek şekilde güçlendirmek” ifadesi yer almaktadır. 1 nolu stratejik amacında ise sağlığa yönelik risklerden birey ve toplumu korumak ve sağlıklı hayat tarzını teşvik etmek yer almaktadır. Bu kapsamdaki hedefinde ise sağlığa yönelik risklerden birey ve toplumun korunması için her türlü tedbirin alınması ve sağlıklı davranışların geliştirilmesi belirtilmektedir. Amacın kapsamı içerisinde de acil durum ve afetlerin etkilerinin azaltılması yer almaktadır. 2019 Yılı Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programı değerlendirilmesinde “sağlıklı hayat tarzı teşvik edilecek ve daha erişilebilir, uygun, etkili ve etkin bir sağlık hizmeti sunulacaktır” ifadesi yer almaktadır (Kalkınma Planı, yıl, 174), Bu kapsamda 25 no.lu tedbir dahilinde, “Acil sağlık hizmet sunumu kapsam ve kapasite olarak güçlendirilecek, acil servis tedavi hizmetleri geliştirilecek, doğal afetlerde ve olağanüstü durumlarda hızlı ve etkin sağlık hizmetine erişim sağlanacaktır” denilmektedir. 3 No.lu amacın gerçekleştirilmesini sağlayacak hedefler arasında ise 3.4 no.lu hedefte, “acil durum ve afetlerde sağlık hizmetlerini daha hızlı ve kaliteli verecek şekilde güçlendirmek” ifadesi yer almaktadır. Üst politika belgesi başlığında, kadın alt başlığı mevcuttur. Bu alt başlıkta;

603. Kadınlara sunulan sağlık hizmetleri iyileştirilip, farkındalık çalışmaları aracılığıyla sağlık bilincinin yükseltilmesi sağlanacaktır.

603.1. Ülke genelinde kanser tarama programına uygun hedef gruptaki kadınların programa katılımlarının artırılması için farkındalık çalışmaları yapılacaktır.

603.2. Kadınlarda sağlık okuryazarlığının geliştirilmesi amacıyla farkındalık çalışmaları gerçekleştirilecektir” maddeleri yer almaktadır.

Stratejileri kapsamında ise 1.8.3’te toplumun sağlık okuryazarlığının artırılmasına yönelik, özellikle kadınların farkındalığı ve yetkinliğinin arttırılacağı belirtilmektedir. Yapılan tespitler arasında ise toplumun, özellikle kadınların sağlık okuryazarlığının farkındalık ve yetkinliğinin istenen düzeyde olmadığı saptaması yer almaktadır. İhtiyaçlar kapsamında da “Sağlık okuryazarlığına yönelik özellikle kadınların farkındalıklarının ve yetkinliklerinin artırılması”na değinilmektedir,

Türkiye’deki kamu, özel veya üniversite hastaneleri için Hastane Afet ve Acil Durum Planı (HAP), yerelde İl Sağlık Müdürlükleri tarafından İl Sağlık Afet ve Acil Durum Planları (İL-SAP) oluşturulmuştur (Çoşkun ve Tekeli Yeşil, 2012; Sağlık Bakanlığı, 2016). 2017’den sonra ise İL-SAP ile **Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP)** bütünleştirilmiştir. SKA ile sağlıklı şehirler prensibi doğrultusunda Sağlık Bakanlığı sorumluluğunda Sağlık Afet ve Acil Durum Planları hazırlanmıştır. İl Afet Müdahale Planları kapsamında Sağlık Hizmet Grubu Planları kabul edilmiştir (AFAD, 2020; Okay vd., 2023).

HAP Hazırlama Kılavuzu’nda, **Sağlık Acil Durum ve Afet Risk Yönetimi Çerçevesi** (Sağlık ADARY), risk tabanlı (odaklı) yaklaşımı, kapsamlı (tüm aşamaları kapsayan) acil durum yönetimini, tüm tehlikeler yaklaşımı (tehlikelere bütüncül yaklaşım), kapsayıcı, insan ve toplum merkezli yaklaşımı, çok-sektörlü ve çok-disiplinli iş birliğini, tüm sağlık sistemi temelli sorumluluğu ve etik hususları ele alan ilke ve yaklaşımları benimsemektedir. Kapsayıcı, insan ve toplum merkezli yaklaşım kapsamında en büyük risk altında olanların ve acil durum/afetlerden orantısız olarak etkilenen insanların, özellikle *en yoksulların, yanı sıra kadın, çocuk, engelli, yaşlı insanlarla, göçmen, mülteci ve diğer yerinden edilmiş kişiler, kronik hastalıkları olanlar ve toplumun nispeten daha yüksek risk altındaki kesimlerinden insanların* ihtiyaçları ve kapasitelerine öncelik verildiği belirtilmektedir. Sağlık ADARY kapsamındaki tüm politika ve uygulamalar *toplumsal cinsiyet, yaş, engellilik ve kültürel bakış açıları ile bütünleşmesi gereği* ve bu süreçte kadınların, gençliğin ve diğer riskli grupların yönlendiriciliğinin desteklenmesi gereği vurgulanmaktadır. Ayrıca, planda sağlığı, güvenliği ve psikososyal iyiliğinin sağlanması için çalışanın bireysel özellikleri ve pandemi özellikli ihtiyaçlarının karşılanması ve cinsiyetine uygun gereksinimlerinin karşılanması gerektiği vurgulanmıştır.

İLSAP Hazırlama Kılavuzunda operasyon servisi dahilinde Çocuk, Ergen, Kadın ve Üreme Sağlığı Hizmetleri Birimi’nin kurulması planlanmaktadır. Bu birim, şiddet ve istismardan kadın ve çocukların korunması için gerekli önlemlerin alınmasını, istismar ve/veya tecavüz olgularında Cinsel Yolla Bulaşan Enfeksiyondan (CYBE) korunma dahil tüm koruyucu ve tedavi edici hizmetleri sunmayı ve özellikle kadınlar, genç kızlar ve çocukların korunmasını mortalite ve morbiditesini önlemek için gerekli sağlık hizmetlerinin (tıbbi, psikososyal) yapılandırılmasını sağlamayı amaçlamaktadır.

Türkiye Kamu Hastaneleri Kurumu ile Acil Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü Arasında Ortak İş birliği Protokolü’nde ofis hizmetleri kapsamında kadın ve erkeğe ayrı ayrı olmak üzere dinlenme ve soyunma odaları olması konusunda hükümler yer almaktadır.

Tablo 16: Tarım ve Orman Bakanlığı ve Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü’nün İlgili Politika Belgelerinin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Analizi

	Tarih	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği		Bulunmuyor
		Var	Yok	
Tarım ve Orman Bakanlığı				
Misyon			✓	
Vizyon			✓	
Stratejik Plan	2019-2023	✓		
Performans Programı	2023	✓		
Faaliyet Raporu		✓		
Protokoller				
Kadın Kooperatiflerinin Güçlendirilmesi İş Birliği Protokolü 2018		✓		
Eylem planları				
Havza Koruma Eylem Planı, Hassas Alan Projesi Havza Eylem Planları vb.			✓	
Cinsiyet Eşitliği Eylem Planı (CEEP) 2022 -2026		✓		
Devlet Su işleri Genel Müdürlüğü				
Vizyon			✓	
Stratejik Plan	2019-2023		✓	
Performans Programları				
DSİ 2022 Yılı performans programı			✓	
Eylem planı			✓	
Protokoller			✓	

Tarım ve Orman Bakanlığı’nın misyonu, Türkiye'deki ekolojik kaynakları kalkınma modeli perspektifiyle etkin ve sürdürülebilir biçimde değerlendirerek ekonomik güvenlik, gıda arz güvenliği ve insan sağlığını güvence altına almaktır. Vizyonu ise küresel ölçekte örnek bir ekolojik kaynak yönetimi sunmaktır. 2024-2028 Stratejik Planı, Bu vizyon; iklim değişikliği, nüfus artışı, göç hareketleri, jeopolitik riskler, doğa kaynaklı afetler, salgın hastalıklar, güvenilir gıda, toprak ve su kaynaklarının azalması ve kirlenmesi, küresel gıda arz güvenliği, gıda milliyetçiliği, gıda ticaretindeki korumacı eğilimler ve tarımsal girdi fiyatlarındaki istikrarsızlık gibi etkenler dikkate alınarak belirlenmiştir. ‘Yeni Normal’ olarak da adlandırdığımız iklim değişikliği ve su kaynaklarının azalması gibi küresel tarımı etkileyen ana faktörlere dikkat çekerken, Bakanlık faaliyetlerinin gelecekte su kaynaklarındaki azalma, gıda güvenliği ve iklim değişikliği gibi unsurlardan etkileneceğini öngörmektedir. Bakanlığın **üst politika**

belge analizinde “Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı (2018-2023)” dikkate alınmış olup stratejik hedeflerimiz oluşturulurken bu görevler esas alınmıştır” vurgusu yapılmıştır. Eğitim ve yayın kısmında ise “Kırsal Alanda Kadın, Gençve Aileleri ile Diğer Özel Politika Gerektiren Gruplara (Çocuk, mevsimlik tarım işçisi, sığınmacılar vb.) Yönelik Çalışmalar” yer almaktadır. Performans göstergeleri bölümünde de tarımsal ve ev ekonomisi konularında eğitilen kadın sayısı ve kadın çiftçilere yönelik gerçekleştirilen toplam proje sayısı belirtilmiştir. Aynı şekilde ihtiyaç analizi kısmında da kadın ve gençlere yönelik eğitimlere ağırlık verilmesi yer almaktadır. Performans göstergelerinde de kadın çiftçilere yönelik gerçekleştirilen proje sayısı ile tarımsal ve ev ekonomisi konularında eğitilen kadın sayısı ölçütleri yer almaktadır. Ancak afetlere özgü bir vurgu bulunmamaktadır.

Tablo 17: İlgili Bakanlık ve Kurumların Politika Belgelerinin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Analizi

	Tarih	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği		Bulunmuyor
		Var	Yok	
Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı				
Misyon	2019-2023		✓	
Vizyon			✓	
Stratejik Plan			✓	
Protokoller				
Deniz Hukuku			✓	
Alanında İş birliği				
Protokolü				
Eylem Planları			✓	
Ulusal Akıllı Ulaşım			✓	
Sistemleri Strateji Belgesi (2014-2023) ve Eki Eylem Planı (2014-2016), Ulusal Akıllı Ulaşım				
Sistemleri Strateji Belgesi ve 2020-2023 Eylem Planı vb.				
I. Erişilebilir Ulaşım		✓		
Stratejisi ve Eylem Planı 2021-2025				

Tablo 17: İlgili Bakanlık ve Kurumların Politika Belgelerinin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Analizi
(Devam)

	Tarih	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği		Bulunmuyor
		Var	Yok	
Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı				
Misyon	2019-2023		✓	
Vizyon			✓	
Stratejik Plan			✓	
Eylem planı			✓	
Ulusal Enerji Verimliliği Eylem Planı 2017-2023			✓	
Hazine ve Maliye Bakanlığı				
Misyon	2019-2023		✓	
Vizyon			✓	
Stratejik Plan			✓	
Türkiye Belediyeler Birliği				
Misyon	2020-2024		✓	
Vizyon			✓	
Stratejik Plan			✓	
Marmara Belediyeler Birliği				
Misyon	2020-2024		✓	
Vizyon			✓	
Stratejik Plan			✓	
Genelkurmay Başkanlığı				
Misyon			✓	
Vizyon			✓	
Stratejik Plan				
Stratejik Mayın Faaliyet Planı 2020-2025				
Jandarma Genel Komutanlığı				
Misyon	2019-2023		✓	
Vizyon			✓	
Stratejik Plan				
Projeler				
Kadına Yönelik Aile İç Şiddetin Önlenmesi Projesi		2013-2015	✓	
Kadın ve Çocuk Kısım Amirliklerini Kurumsal Kapasitesinin Artırılması Projesi	2018-2020	✓		
Toplumsal Olaylara Müdahalede Kurumsal Kapasitenin Güçlendirilmesi Projesi	2013		✓	

Tablo 17: İlgili Bakanlık ve Kurumların Politika Belgelerinin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Analizi (Devam)

	Tarih	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği		Bulunmuyor
		Var	Yok	
Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı				
Vizyon			✓	
Misyon			✓	
Stratejik Planlar	2022-2023	✓		
Eylem Planları				
Ulusal İstihdam Stratejisi (2014-2023)		✓	✓	
Ulusal Genç İstihdam Stratejisi ve Eylem Planı (2021-2023)				
Protokoller				
Sosyal Güvenlik Kurumu Kapsamındaki Kişilerin Türk Eczacıları Birliği Üyesi Eczanelerden İlaç Teminine İlişkin Protokol			✓	
2021 Yılı Kamu Toplu İş Sözleşmeleri Çerçeve Protokolü			✓	
Raporlar		✓		
Milli Eğitim Bakanlığı				
Vizyon			✓	
Misyon			✓	
Stratejik Planlar	2024-2028		✓	
Eylem Planları				
Kamu İç Kontrol Standartlarına Uyum Eylem Planı	2024-2025		✓	
Diyanet İşleri Başkanlığı				
Vizyon			✓	
Misyon			✓	
Stratejik Planlar	2024-2028		✓	

Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı vizyonunu, “Güvenli ulaşımı, hızlı erişimi sağlayan bir kurum olmak”; misyonunu ise “Ulaştırma, denizcilik, haberleşme, uzay ve bilgi teknolojileri alanlarında; dengeli, erişilebilir, ekonomik ve güvenli hizmet anlayışıyla,

toplumun yaşam kalitesinin yükseltilmesine ve ülke kalkınmasına katkı sağlamak” olarak belirtmektedir. 2019-2023 Stratejik Planı’nın amaçlar ve hedefleri arasında “Afet ve acil durumlar ile seferberlik ve savaş halinde ulaştırma ve haberleşme hizmetlerinin, hazırlanan planlara uygun olarak aksatılmadan yürütülmesini sağlamak” hedefi yer almaktadır. Üst belge analizi kısmında ise “Afet ve acil durumlarda ulaştırma ve haberleşme hizmetlerinin sürdürülmesinin sağlanması (On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023) 725.2 numaralı tedbir)”; projelendirme ve altyapı faaliyetleri başlığında da “Afet ve acil durumlarda karasal haberleşme sistemlerinde haberleşmenin devamlılığının sağlanması” yer almaktadır.

Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı Bakanlığın çok sayıda eylem planı bulunmaktadır. Bunlar; Ulusal Akıllı Ulaşım Sistemleri Strateji Belgesi (2014-2023) ve Eki Eylem Planı (2014-2016), Ulusal Akıllı Ulaşım Sistemleri Strateji Belgesi ve 2020-2023 Eylem Planı, Ulusal Genişbant Stratejisi ve Eylem Planı (2017-2020), Ulusal Siber Güvenlik Stratejisi ve 2013-2014 Eylem Planı, 2016-2019 Ulusal Siber Güvenlik Stratejisi, Ulusal Siber Güvenlik Stratejisi ve Eylem Planı (2020-2023)’dır.

Eylem planları arasında yer alan **I. Erişebilir Ulaşım Stratejisi ve Eylem Planı 2021-2025**’de SKA’nın sürdürülebilir şehir ve yaşam alanlarına yönelik hedefi şu şekilde ifade edilmektedir: “Özellikle kentsel alanlara yoğunlaşarak kentlerin güvenli sürdürülebilirliğini sağlamak adına güvenli ve erişilebilir konutlar oluşturmak, gecekondu alanlarını dönüştürmek, toplu taşımacılığa yatırım yapmak, kamusal yeşil alanlar yaratmak, kentsel planlama ve yönetimi hem katılımcı hem de kapsayıcı olacak şekilde iyileştirmeye odaklanmaktadır. Bununla birlikte 2030’a kadar, herkes için güvenli, uygun fiyatlı, erişilebilir ve sürdürülebilir ulaşım sistemlerine erişim sağlamak, özellikle toplu taşımayı genişleterek, savunmasız durumdakilerin, kadınların, çocukların, engellilerin ve yaşlıların ihtiyaçlarına özel dikkat göstererek yol güvenliğini artırmayı hedeflemektedir”. Bu kapsamda eylem planı dahilinde kadınlar savunmasız durumda olan gruplar arasında yer almıştır.

Deniz Hukuku Uygulama ve Araştırma Merkezi (DEHUKAM) ile T.C. Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı arasında 11 Nisan 2018 tarihinde “Deniz Hukuku Alanında İşbirliği Protokolü” imzalanmıştır. Protokol ile 2014/6798 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile kabul edilen “TUDAS Belgesi’nde yer alan deniz hukuku alanında araştırmacı insan gücü yetiştirme programlarının” uygulamasına yönelik iş birliğine gidilmesi hedeflenmektedir.

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı’nın misyonu, “Enerji kaynaklarını ve tabii kaynakları verimli ve çevreye duyarlı şekilde değerlendirerek ülke refahına en yüksek katkıyı sağlamak”; vizyonu ise, Enerjide ve tabii kaynaklarda güvenli bir gelecek”tir. Bakanlığın 2019-2023 stratejik planında, performans göstergeleri arasında yer alan P.G.E.3.5.3’te “afet, acil durum ve kriz yönetimleri için gerekli olan mevzuatın tamamlanarak Kriz Yönetim Merkezlerinin faaliyete geçirilmesi (tamamlanma oranı)" bulunmaktadır. Temel performans göstergelerinde de “Afet, acil durum ve kriz yönetimleri için gerekli olan mevzuatın tamamlanarak Kriz Yönetim Merkezlerinin faaliyete geçirilmesi” plan dönemi başlangıç değeri (%20), plan dönemi sonu hedeflenen değeri (%100) olarak belirtilmiştir. **Strateji Planı’nda** olduğu gibi **Ulusal Enerji Verimliliği Eylem Planı 2017-2023**’te de ne genel ne de afetlere ilişkin herhangi bir toplumsal cinsiyet vurgusu bulunmamaktadır.

Hazine ve Maliye Bakanlığı’nın misyonu, “Sürdürülebilir ekonomik büyümenin, istikrarın, adaletli gelir dağılımının ve toplumsal refahın artırılmasına yönelik politika oluşturmak, uygulamak ve sonuçlarını takip etmek”; vizyonu ise “Ülkemizin istikrarlı ekonomik gelişimini sürdürerek vatandaşımızın refahını en gelişmiş ülkeler seviyesine taşımak”tır.

Türkiye Belediyeler Birliği, misyonunu; “Değişime yön veren anlayışla, yerel yönetimlerde açığa çıkmamış ihtiyaçları karşılayacak uygulamaları hayata geçirmek”; vizyonunu ise “Faaliyetleri ve ürettiği stratejileri ulusal ve uluslararası alanda izlenilen ve takip edilen bir birlik olmak” olarak tanımlamıştır. 2020-2024 Strateji Planı’nda, hedef 2.5 kapsamında belirlenen stratejiler arasında “atık, su, ulaşım ve afet yönetimi, iklim değişikliği konularında ilgili ulusal veya uluslararası kurumlarla iş birliğini geliştirilecek ve ortak projeler hazırlanacaktır” denilmektedir. Hedef 2.7 kapsamında da doğal ve toplumsal olaylardan etkilenen belediyelere, AFAD, TİKA VE KIZILAY gibi kurumlara yardımdan bahsedilmektedir.

Marmara Belediyeler Birliği misyonunu, “Yerel yönetimler ve kentleşme konusunda araştırmak, bilinç oluşturmak, paylaşmak ve kapasite geliştirme çabalarını desteklemek”; vizyonunu ise “Yetkin yerel yönetimler ve yaşam kalitesi yüksek sürdürülebilir kentler oluşturmak için küresel ölçekte fayda üreten öncü bir kurum olmak” şeklinde belirlemiştir. **Marmara Belediyeler Birliği 2020-2024 Stratejik Planı’nda**, görev ve hizmetler alanları kapsamında, “Doğal afetlere karşı belediyelerce yürütülmesi gereken faaliyetlere ilişkin eğitim ve bilgilendirme çalışmaları yapar, belediyeler arasında iş birliğini geliştirecek çalışmaları yürütür” denilmektedir. Ayrıca, Afet Koordinasyon ve İş Birliği Merkezi’nde üye belediyelerin afet ve acil durumlarda

imkân ve kabiliyetlerinin etkinliğini artırmaya dönük çalışmalar yapılmakta olduğu ifade edilmiştir. Planda, personelin sadece cinsiyet düzeyi belirtilmiştir. Buna göre toplam 48 personel bulunmakta olup, bunların 19’u kadındır.

Genelkurmay Başkanlığı vizyonunu, “Bölgesinde lider, küresel etkilere sahip, güçlü Türkiye hedefi doğrultusunda; şanlı tarihimizden aldığımız ilham, millî ve manevi değerlerimizden aldığımız güç ile ülkemizin ve milletimizin güvenliğini ve savunmasını sağlamaktır”; misyonunu ise “Millî Güvenlik ve savunma siyaseti doğrultusunda; millî ve yerli silah sistemleri ile teçhiz edilmiş, küresel erişime sahip, kara, deniz, hava, siber ve uzay alanlarında harekât icra edebilen, caydırıcı bir Silahlı Kuvvetler tesis etmek, bu gücü çağdaş teknikler, stratejiler ile kullanacak nitelikli personeli temin etmek ve yetiştirmek, savunma ve güvenlik politikaları oluşturulmasına katkı sağlamak, Türkiye’nin bekasını hak, alaka ve menfaatlerini anavatan, mavi vatan ve semalarımızın ötesinde korumak, Türk Silahlı Kuvvetlerini mevcut ve muhtemel her türlü tehdit ve tehlikeye karşı etkin, caydırıcı ve saygın hale getirip ve gerektiğinde kullanmaktır” şeklinde belirtmiştir. Kurumun anasayfasında afet ve acil durumda TSK’nın görevi ayrı bir bilgilendirme olarak sunulmuştur. Bu bağlamda, “Türk Silahlı Kuvvetlerince deprem, sel, orman yangını vb. doğal afetlere yönelik faaliyetler, yürürlükte olan mevzuat hükümleri kapsamında, İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) sorumluluğunda ilgili bakanlık, kurum ve kuruluşların katılımıyla müşterek olarak icra edilmektedir.

Bu kapsamda;

- * Kara, deniz ve hava ulaştırma aracı,
- * Kolluk kuvvetlerine, itfaiye ekiplerine, çadır kurulumuna ve afetzedelerin beslenme hizmetlerinde iş gücü,
- * Özel olarak teşkil ve teçhiz edilmiş birliklerce, arama/kurtarma faaliyetleri ile KBRN keşif faaliyetleri,
- * Hasta ve yaralıların sıhhi tahliyesine yönelik hava aracı desteği sağlamaktır” şeklinde belirtmiştir. Marmara Bölgesinde 17 Ağustos 1999’da meydana gelen deprem felaketi sonrasında deprem, yangın, sel, çığ, toprak kaymaları, dağ kaybolmaları, Kimyasal Biyolojik Radyolojik ve Nükleer (KBRN) ve büyük kazalar gibi doğal olan veya olmayan her türlü afette yurt içinde ve yurt dışında arama ve kurtarma faaliyeti yapılması üzerine TSK Doğal Afet Arama Kurtarma Tabur Komutanlığı’nın kurulduğunu da bildirmiştir.

Kurumun **Stratejik Mayın Faaliyet Planı 2020-2025** bulunmaktadır. Bu plan dahilinde mayın mağdurlarına yardım konusunda en önemli husus olan mayın mağdurları bilgi bankasının oluşturulduğu ve mağdurlara ait veri analiz (olay, mekân, yaş, cinsiyet) çalışmalarının başladığı ifade edilmektedir. Ayrıca MAFAM, Mayın Risk Eğitimi (MRE) ile riskli bölgelerde yaşayan kadın, erkek ve çocukların, mayın ve patlamamış mühimmattan kaynaklanan risklerin farkında olmalarını sağlamanın, emniyetli davranış tarzı geliştirerek mayın ve patlamamış mühimmattan kaynaklanan ölüm ve yaralanma riskini azaltmanın amaçlandığı; böylece riski, insanların güvenle yaşayabilecekleri seviyeye çekmenin hedeflendiği ifade edilmiştir.

Jandarma Genel Komutanlığı, vizyonunu, “İnsan merkezli çağdaş yönetim ve görev anlayışı ile ulusal ve uluslararası alanda saygın, güvenilir ve kaliteli hizmet sunan örnek kolluk kuvveti olmak” olarak belirlemiş; misyonunu ise “Bireylerin temel hak ve özgürlüklerini gözeterek, emniyet ve asayiş ile kamu düzenini sağlamak ve korumak” olarak belirlemiştir.

Jandarma 2019-2023 Stratejik Planı’nın hedefleri arasında “H1.3. Aile içi şiddet ve çocuk suçlarıyla mücadele kapsamında kurumsal kapasite artırılabacaktır” şeklindeki hedef yer almaktadır. Kadına yönelik şiddet ifadesi yer almayıp, aile içi şiddet ibaresi kullanılmıştır.

Projeler kapsamında yer alan “**Kadın ve Çocuk Kısım Amirliklerinin Kurumsal Kapasitesinin Artırılması Projesi**” 2018-2020 yılları arasında yürütülmüş olup, aile içi şiddetin önlenmesi ve aile içi şiddet olaylarına etkin ve zamanında müdahale yeteneğinin artırılması amacını taşımaktadır. 1000’in üzerinde Jandarma personeline aile içi şiddetin önlenmesi, çocuk ve gençlerin korunması, yüz yüze iletişim konularında çeşitli eğitimler verilmiştir. Kadına yönelik şiddet yerine aile içi şiddet vurgulanmıştır.

“Toplumsal Olaylara Müdahalede Kurumsal Kapasitenin Güçlendirilmesi Projesi” ise 2013 yılı programlaması kapsamında finanse edilen, insan haklarına saygı kapsamında toplumsal olaylara müdahale altyapısını güçlendirmeyi amaçlayan, inşaat ve eşleştirme olmak üzere iki bileşeni bulunan bir Avrupa Birliği (AB) projesidir.

İçişleri Bakanlığı’na bağlı Jandarma Genel Komutanlığı bünyesinde, çocuklara ve kadınlara yönelik şiddet ile mücadele etmek amacıyla 2012 tarihinde Jandarma Komutanlığı’nda çocuk ve kadın kısım amirlikleri kurulmuştur. Bu amirliklerde şiddet biçimleri, hukuksal süreçler, şiddetin sonuçlarına ilişkin bilgilendirme çalışmaları yürütülmektedir.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, misyonunu “Çalışan sağlığı ve güvenliğini esas alarak, çalışma hayatındaki düzenin sürekliliğini sağlamak ve denetimler yapmak,

işgücü piyasasının yapısal sorunlarını çözmek suretiyle büyümenin istihdama katkısını, istihdam ve işgücüne katılım oranını artırmak sosyal diyalog, sosyal adalet ve çalışma barışını yaygınlaştırmak” olarak belirtmekte olup, vizyonunu ise; “Çalışma barışı içinde istihdamı artan; sağlıklı, güvenli ve güvenceli iş ortamlarında çalışan ve üreten müreffeh Türkiye” şeklinde belirlemiştir.

Bakanlığın 2022-2023 yılı Stratejik Planı’nın amaçları arasında yer alan “Amaç 1: İş Gücü Piyasasının Etkinleştirilmesi”nin üçüncü hedefinde “Hedef 1.3: Özel politika gerektiren gruplar arasında yer alan kadın ve gençlerin istihdamını ve işgücü piyasasına dâhil olma niteliğini artırmak” ifadesi yer almaktadır. Plan’da, dünya çapında yaşanan Covid-19 salgını nedeniyle; toplum sağlığı adına alınan önlemler kapsamında okulların kapanması ve sokağa çıkma yasakları dolayısıyla kadınların istihdamının istenen ve hedeflenen seviyenin altında seyrettiği vurgulanmıştır. Plan’ın tespitleri arasında kadınların çalışma hayatına ilişkin hakları konusunda bilinç düzeylerinin yetersiz olduğu saptaması yer almaktadır. Bu nedenle ihtiyaçlar arasında bilinç düzeylerinin artırılması gereğine işaret edilmektedir. Özellikle “Kadınlar başta olmak üzere çalışma hayatının tüm paydaşlarının çalışma hayatına ilişkin haklar, çalışma hayatında kadın-erkek fırsat eşitliği hususlarında bilinç düzeylerinin geliştirilmesi gerekmektedir” vurgusu yer almaktadır. Planda, buna benzer şekilde kadın istihdamı üzerinde de çokça durulduğu görülmektedir. Ayrıca Covid-19 pandemisi döneminde kadın istihdamı konusuna yer verilmesi planda afetlerin biyolojik afetler bağlamında ele alındığı şeklinde yorumlanabilir. Ayrıca, planda Bakanlığın merkez ve yurtdışı teşkilatında görevli 2.615 personelinin 902’sinin (%34,5) kadın, 1.713’ünün (%65,5) erkek olduğu belirtilmiştir.

Çalışma ve Sosyal Politikalar Bakanlığı faaliyet raporları kapsamında **2022 Yılı Faaliyet Raporu**’nda stratejik planına benzer şekilde, kadına özgü hedefler, beklentiler ve mevcut durumlar sunulmuştur. Afetler özelinde de maden sektörü çalışmaları kapsamında madencilik sektöründe geçmişte yürüttükleri çalışmalardan bahsedilerek sunumlar gerçekleştirildiği; AFAD tarafından düzenlenen TARAP çalıştayına katıldıkları ifade edilmiştir. Ayrıca personellerine sağlanan afet farkındalık eğitimine ilişkin eğitimci sayısı ve tarihleri yer almaktadır.

Ulusal Genç İstihdam Stratejisi ve Eylem Planı (2021-2023)’nında kadınlara yönelik istihdam oranlarına yer vermiştir. İşgücü piyasasındaki dezavantajlı durumların, genç kadınlar açısından daha fazla kırılganlık içerdiği belirtilmektedir. Kadın ve gençler olmak üzere özel politika gerektiren grupların istihdamının artırılmasına yönelik tedbirler alındığı belirtilmektedir. Eğitim düzeylerine göre istihdam dağılımları incelendiğinde, cinsiyetler arasında önemli farklılıklar söz konusu olduğu ifade edilmektedir. Afetlerle ilgili ise, gençlik merkezlerinde ve genç ofislerde

“Gönüllülük Kulübü Gençlerin İyilik Ağacı” faaliyetleri kapsamında geri dönüşüm, sıfır atık, pil toplama, ilk yardım uygulamaları, afet yönetimi ve insani yardım gibi alanlarda bilinçlendirme ve yönlendirmeye dönük uygulamalı etkinlikler gerçekleştirileceği ifade edilmektedir. Toplumsal cinsiyete özgü herhangi bir vurgu söz konusu değildir.

Ulusal İstihdam Stratejisi (2014-2023), işgücü piyasasına ilişkin göstergelerde kadınlara özgü istatistiki veriler bulunmaktadır. Planda, “Kadınların işgücüne katılım oranları karşılaştırıldığında, Türkiye’deki istihdam stratejilerinde kadınların ayrı bir eksen başlığı altında değerlendirilmesinin gerekçesi görülmektedir. 2014 yılında Türkiye’de kadınların işgücüne katılım oranı %29,3 iken gelişmiş ekonomilerde bu oran %56,73’tür” ifadeleri yer almaktadır. Ayrıca, tarım sektöründe kadın istihdam oranının yüksek orta gelir ve yüksek gelir ekonomilerine göre oldukça yüksek olduğu; sektörel bazda kadınlara yönelik özel istihdam stratejilerinin geliştirilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Kırdan kente göç eden kadınların işgücü piyasalarında yer edinebilmeleri için programların düzenleneceği belirtilmektedir: “İşgücü piyasasına daha zor erişen kadınlar, engelliler, yoksullar, gençler, kırsalda yaşayanlar gibi özel politika gerektiren kesimlere eğitimden başlayarak sağlanacak destekler ve ayrımcılığı önleyici uygulamalarda fırsat eşitliği ilkesi belirleyicidir.” Durum analizi bölümünde toplumsal cinsiyete vurgu yapılmış olup, “Özel politika gerektiren gruplar içerisinde kadınlar çok önemli bir yere sahiptir. Kadınların istihdam fırsatlarının artırılması **toplumsal cinsiyet** eşitliğinin sağlanması noktasında önemli imkânlar yaratacaktır. Kadınların eğitime ve ekonomik fırsatlara erkeklerle aynı düzeyde erişebilmelerine yönelik engellerin ortadan kaldırılması daha rekabetçi ve küresel dünya sisteminde birçok verimlilik kazanımlarının elde edilmesine kaynaklık edecektir. Toplumsal cinsiyet eşitliğini temin suretiyle kadınların statülerinin iyileştirilmesi, çocuklar da dâhil olmak üzere birçok kalkınma çıktısının bundan olumlu yönde etkilenmesini sağlayacaktır” ifadeleri bulunmaktadır.

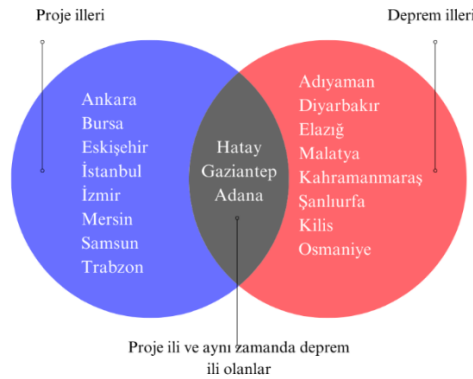
Milli Eğitim Bakanlığı vizyon olarak İstiklalden istikbale, “Türkiye Yüzyılı’nı inşa edecek nesiller yetiştirmek”; misyon olarak da “Nitelikli eğitim kadromuzla uluslararası standartlardaki programlar çerçevesinde, tüm farklılıkları dikkate alarak bireylerin zihinsel, bedensel, sosyal ve Türkçe dil gelişimini destekleyen, ülkemizin ihtiyaç duyduğu iş gücünü karşılayan, becerileri ölçen yeni bir eğitim sistemi ile millî, manevi ve kültürel değerlerine bağlı, sağlıklı nesiller yetiştirmek” biçiminde belirtmiştir. MEB 2024-2028 Stratejik Planı; Türkiye Yüzyılı hedeflerine ulaşılması için eğitimde erişim ve fırsat eşitliğinin güçlendirilmesi, öğretmenlerin mesleki ve kişisel gelişimlerine çok boyutlu destek sağlanması, beceri ve süreç odaklı ölçme ve değerlendirme

mekanizmasının geliştirilmesi, öğretim programlarının çağın ihtiyaçlarına cevap verecek ve geleneksel kültürü de ihtiva edecek şekilde sürekli güncellenmesi, uluslararası ve yurt dışı eğitim iş birliklerinin sağlanması ve mesleki eğitimin güçlendirilmesi konularına odaklanmaktadır.

Diyanet İşleri Başkanlığı, misyonunu, “İslam dininin inanç, ibadet ve ahlak esaslarıyla ilgili işleri yürütmek, sahih dini bilgi ile toplumu aydınlatmak ve ibadet yerlerini yönetmek”; vizyon olarak da, “İslam dini ile ilgili her konuda güvenilen ve referans alınan, insanlığın barış ve huzuruna katkı sağlayan bir kurum olmak” olarak belirtmiştir. 2024-2028 yılı için hazırlanan stratejik planda aileye ve toplumun kırılgan kesimlerine yönelik inanç ve değerler ekseninde çalışmaları arttırmak; çağın getirdiği bir takım küresel sorunlar karşısında İslam’ın temel ilkeleri çerçevesinde çözümler sunmak amaçlar arasında yer almıştır. Afetler ile ilgili “afet ve acil durum süreçlerinin olumsuz etkilerinin giderilmesinde etkin rol alınacaktır” şeklinde bir hedef belirtilmiştir.

Mahalli idareler

Bu bölümde CEİD projesi kapsamındaki illerle Kahramanmaraş depreminden etkilenen şehirler incelenmiştir. CEİD projesi kapsamında 11 il bulunmaktadır. Bu iller Adana, Ankara, Bursa, Eskişehir, Gaziantep, Hatay, İstanbul, İzmir, Mersin, Samsun ve Trabzon’dur. Kahramanmaraş Depreminden etkilenen iller de sırasıyla Kahramanmaraş, Gaziantep, Şanlıurfa, Diyarbakır, Adana, Adıyaman, Osmaniye, Hatay, Kilis, Malatya ve Elazığ’dır. Hem CEİD Projesi kapsamında olup hem de Kahramanmaraş Depreminden etkilenen iller arasında üç il bulunmaktadır. Bunlar Hatay, Gaziantep ve Adana’dır. Bu kapsamda 19 ilin büyükşehir belediyeleri ile valilikleri misyon, vizyon, stratejik plan, eylem planları, İl Afet Risk Azaltma Planı (İRAP) ve Yerel Eşitlik Eylem Planı açısından, incelenmiştir. İncelemeler depremde etkilenen illere öncelik verilerek yapılmıştır.



Şekil 3: İnceleme yapılan iller

Tablo 18: Adana Büyükşehir Belediyesi ve Adana Valiliği Politika Belgelerinin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Analizi

		Tarih	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği		Bulunmuyor
			Var	Yok	
Adana Büyükşehir Belediyesi	Büyükşehir				
Misyon				✓	
Vizyon				✓	
Stratejik Planlar					
2007-2011*				✓	
2010-2014*				✓	
2015-2019				✓	
2020-2024			✓		
Eylem Planları					
Yerel Eşitlik Eylem Planı			✓		
2023-2024					
2023-2024 Yılların Uyum Eylem Planı*				✓	
Adana Valiliği					
Misyon					✓
Vizyon					✓
Stratejik Planlar					✓
Eylem Planları					✓

*Adana Büyükşehir Belediyesi web sayfasında planların tarihleri ve isimleri bu şekilde verilmiştir.

Adana Büyükşehir Belediyesi misyonunu, “Büyükşehir Belediyesi sorumluluk alanında planlı, hızlı, etkin, şeffaf, adil ve vatandaş odaklı en iyi hizmeti sunmak”; vizyonunu ise, “Lider ve öncü konumunu sürdürerek Türkiye ve Dünya’da örnek belediye olmak” şeklinde tanımlamıştır. Temel ilkelerini ise; i) Hukuktan, yasalardan ve dürüstlükten ödün vermeden herkese adil hizmet sunmak, ii) Kamu kaynaklarını yerinde kullanmak, iii) Kamu haklarını korumada cesur ve kararlı olmak, iv) Karar alma, uygulama ve eylemlerde şeffaf ve açık olmak, v) Hizmette kalite, sürdürülebilirlik ve kalıcılığı hedeflemek, vi) Vatandaş-belediye işbirliği ile katılımcılık sağlamak, vii) Diğer kurum, kuruluş ve sivil toplum kuruluşları ile koordinasyon içinde çalışmak, viii) Faydası kent geneline yayılan projelere öncelik vermek ve iv) Vatandaşın sorunlarına en kısa sürede çözüm bulmak olarak belirlemiştir.

2020-2024 Stratejik Planında, cinsiyetlere göre istatistiki veriler sunulmuştur. Buna göre okuma yazma bilmeyen grubun özellikle kadınlar olduğu görülmektedir. Ayrıca, işyerleri ve mevcut istihdamda da kadınların mevcut durumları sunulmuştur. 11. Kalkınma Planı’nda yer alan “Kadının Kalkınmadaki Rolü” başlığının, geliştirilmesi gereken alanlar olarak ön plana çıktığı vurgulanmıştır. Kalkınma Planı ile Stratejik Planın Örtüştüğü Alanlar içerisinde, kadın başlığında birçok hedefin örtüşmesi söz konusudur. Hedefler arasında, “Kadınların ekonomik ve sosyal yaşamda güçlenmelerine yönelik projeler yürütülecek, eğitimler verilecektir” denilmektedir. Faaliyetler ve projeler başlığında, “Toplumsal cinsiyet eşitliği, insan hakları, çocuk ve iletişim, anne-baba rol modelleri vb. eğitimleri düzenlemek” ifadesi yer almaktadır. Adana Büyükşehir Belediyesi’nin Stratejik Planı’nın 8. stratejik amacında; “Doğal ve insan kaynaklı afetlere anında etkin müdahale etmek, halkı bilinçlendirerek can ve mal kaybını en az düzeyde tutmak” yer almaktadır. Bu amacın altında ise dört hedef yer almaktadır. Belediyenin Kalkınma Planı ile Stratejik Planının Örtüştüğü Alanlar arasında afet yönetimi ile ilişki durumu da saptanmıştır. Ancak, afetlere yönelik toplumsal cinsiyet vurgusu bulunmamaktadır.

Yerel Eşitlik Eylem Planı 2023-2024’ün ikinci temasında toplumsal cinsiyete dayalı/kadınlara yönelik şiddet ve ayrımcılık konuları yer almaktadır. Bu temada, kadınlara yönelik şiddet ve ayrımcılığı önlemek ve ortadan kaldırmak amacı bulunmaktadır. Dördüncü tema kapsamında da sağlık yer almaktadır. Bu eylemler arasında, “Afet koşullarında ücretsiz doğum kontrol hapı ve ertesi gün hapı, kondom dağıtılması” eylemleri sıralanmaktadır. Kentsel hizmetler teması altında ise, “Kriz/Afet döneminde kadına yönelik artan şiddet ile ilgili yapılması gerekenleri içeren acil eylem planı hazırlanması” eylemi yer almaktadır. Bu tema altında ayrıca “Krizde/Afette kadınlara haklar konusunda bilgilendirme için kamu spotu ve görsellerin kullanılması” eylemi yer almaktadır. Bu plan, afetler ve toplumsal cinsiyet bağlamında oldukça geniş kapsamlıdır.

Tablo 19: Ankara Büyükşehir Belediyesi ve Ankara Valiliği Politika Belgelerinin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Analizi

	Tarih	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği		Bulunmuyor
		Var	Yok	
Ankara Büyükşehir Belediyesi				
Misyon			✓	
Vizyon			✓	
Stratejik Planlar				
2015-2019 Stratejik Plan			✓	
2020-2024 Stratejik Plan				
Eylem Planları				✓
Ankara Valiliği				
Misyon				✓
Vizyon				✓
Stratejik Planlar				✓
Eylem Planları				✓

Ankara Büyükşehir Belediyesi misyonunu, “Cumhuriyetin başkenti olmanın bilinci ve sorumluluğuyla şehrin tarihi, kültürel ve doğal mirasına sahip çıkarak, halkın yaşam kalitesini yükseltecek şekilde adil, şeffaf ve tarafsız belediye hizmeti sunmak” olarak belirlemiştir. Vizyonunu ise; “Cumhuriyetin başkentini tarihi, kültürel ve çevresel değerlerine sahip çıkarak yaşanılabilir, sürdürülebilir marka bir kent haline getirirken, gelişen ve değişen dünyada öncü başkent olmak” şeklinde belirlemiştir.

Belediyenin 2020-2024 Strateji Planı’nın üst politika belgeleri analizi bölümünde “Sürdürülebilir kalkınma ve huzurlu bir toplum için çocuklar, gençler, kadınlar, engelliler ve yaşlıları kapsayıcı sosyal politikaların artırılması, dijital dönüşüm ve teknolojik gelişmelerin neden olduğu önemli değişimleri takip ederek toplumun tüm kesimlerine, insana yaraşır iş fırsatlarının sunulmasına yönelik politikalar uygulanması”; “Dezavantajlı kesimlerin gözetilmesi, sosyal yardım ve sosyal hizmetlerin yaygınlaştırılması, ortak akıl ve sosyal dayanışma ile kadınların, çocukların ve gençlerin karar alma süreçlerine katılması”; “Sürdürülebilir kırsal kalkınma anlayışıyla kırsal işgücünün istihdamını artırmak için yerli üreticinin desteklenmesi, kadınlara, genç çiftçilere vb. gruplara pozitif ayrımcılık uygulanması, eğitim, üretim ve pazarlama desteği sağlanması” ve “Sürdürülebilir kırsal kalkınma anlayışıyla kırsal işgücünün istihdamını artırmak için yerli üreticinin desteklenmesi, kadınlara, genç çiftçilere vb. gruplara pozitif ayrımcılık uygulanması eğitim, üretim ve pazarlama desteği sağlanması” gibi hedefler yer almaktadır. Orta vadeli programlar arasında, kadınların, gençlerin ve engellilerin işgücüne ve istihdama katılımını destekleyecek projeler

üretilmesi gereğine işaret edilmektedir. Aile, çocuklar ve gençlere yönelik faaliyet alanları içerisinde, kadına yönelik şiddetin önlenmesi eğitimi vardır. Bununla birlikte toplumsal cinsiyete özgü bir vurgu yoktur. Afetlere özgü ise mevcut durum değerlendirmeleri bulunmakta; doğa kaynaklı afet toplanma alanlarının yetersizliği, dere yataklarının doğa kaynaklı afet riski taşıması, afet planının ivedilikle güncellenmesi ve afet yönetimi ile ilgili bir merkez kurulması gerektiğine dair tespitler yapılmaktadır. Afet yönetimi konusunda da toplumsal cinsiyete dair herhangi bir vurgu yoktur.

Tablo 20: İstanbul Büyükşehir Belediyesi ve İstanbul Valiliği Politika Belgelerinin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Analizi

	Tarih	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği		Bulunmuyor
		Var	Yok	
İstanbul Büyükşehir Belediyesi				
Misyon			✓	
Vizyon			✓	
Stratejik Planlar				
2015-2019 Stratejik Plan			✓	
2020-2024 Stratejik Plan		✓		
Eylem Planları				
2021-2024 Yerel Eşitlik Eylem Planı		✓		
İstanbul Valiliği				
Misyon				✓
Vizyon				✓
Stratejik Planlar				✓
Eylem Planları				✓

İstanbul Büyükşehir Belediyesi misyonunu, “Yeni nesil belediyecilik anlayışıyla şehrin tüm değerlerine sahip çıkarak üreten, kültürel ve sosyal yaşamı ile 24 saat yaşayan bir İstanbul için erişilebilir hizmetler sunmak”; vizyonunu ise; “Adil, yeşil ve yaratıcı şehir, mutlu İstanbullu” olarak belirlemiştir. Temel değerler arasında ise adalet, şeffaflık ve hesap verebilirlik, etik, kapsayıcılık, yenilikçilik, çevreye duyarlılık, liyakat, katılımcılık, insan odaklılık ve çeviklik değerleri yer almaktadır. Sıralanan değerler arasında toplumsal cinsiyet eşitliği bulunmamaktadır.

2020-2024 Stratejik Planı’nın amaçları ile Birleşmiş Milletler SKA ilişkisinin değerlendirildiği bölümde; “Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve tüm kadınların ve kız çocuklarının güçlenmesi” ilkesi yer almaktadır. Üst politika belgeleri analizi bölümünde; “Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı (2018-2023)”

bulunmaktadır. Bu kısımda kadın istihdamı, kadınlara yönelik hedef kitle çalışmaları vb. gibi konulara genişçe yer verildiği görülmektedir. Öncelikli hizmet alanlarına yönelik tercihler bölümünde, kadınlar ayrı bir şekilde ele alınmış, deprem afet acil durum yönetimi, kent yoksulluğu, çevre yönetimi ve sosyal hizmetler başlıkları sunulmuştur. “Kadınlar ve doğa kaynaklı afetlere hazırlık” ve “göçmenler” İstanbul’un önemli sorunları arasında sayılmıştır. İstanbul Büyükşehir Belediyesi afetlere özgü biçimde kadınları ayrı bir grup olarak değerlendirmiştir.

İstanbul Büyükşehir belediyesinin **2021-2024 Yerel Eşitlik Eylem Planı**, kadınları eşit yurttaşlar olarak gören ve önceleyen bir kadın politikası olarak tanımlanmaktadır. Plan tamamen kadınlara yönelik bir plandır. İstanbul’un kadın profili sunularak paydaş analizi yapılmış; amaç, hedef, eylem ve göstergeler belirlenmiştir. Bu göstergelerden biri, toplumsal cinsiyete dayalı/kadına yönelik şiddet ve ayrımcılıktır ve toplam 15 başlık sunulmaktadır. Son başlık ise afet/krize yöneliktir. Afet/kriz başlığı altında afet ve krizlere hazırlık çalışmalarının katılımcı ve eşitlikçi bir şekilde yürütülmesi, afet anlarında ve sonrasında ayrımcılık üretilmesinin önüne geçilmesi, olağanüstü durumlarda özellikle dezavantajlı grupların hizmetlere erişiminin desteklenmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Ayrıca afetlerde kadın örgütlerinin de dâhil edileceği katılımcı komisyonların oluşturulmasının önemine de vurgu yapılmıştır. Dolayısıyla bahsedilen plan hem afetlere özgü hem de toplumsal cinsiyet eşitliğini ele alan, geniş kapsamlı bir niteliğe sahiptir.

Tablo 21: İzmir Büyükşehir Belediyesi ve İzmir Valiliği Politika Belgelerinin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Analizi

	Tarih	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği		Bulunmuyor
		Var	Yok	
İzmir Büyükşehir Belediyesi				
Misyon			✓	
Vizyon			✓	
Stratejik Planlar				
2006-2017 Stratejik Planı*				
2010-2017 Stratejik Planı*		✓		
2015-2019 Stratejik Planı		✓		
2020-2024 Stratejik Planı		✓		
Eylem Planları				

İzmir Yeşil Şehir Eylem Planı	2020
İzmir Sürdürülebilir Enerji Eylem Planı-2016	2016

* İzmir Büyükşehir Belediyesi web sayfasında yayınlanan stratejik planların tarihleri bu şekildedir.

İzmir Büyükşehir Belediyesi vizyonunu, “Gücünü, farklılıkların ahenk içinde bir arada yaşamasından alan, dünyadan öğrenen ve dünyaya ilham kaynağı olan, refahın, adaletin ve doğayla uyumun yaşamın her anıyla bütünleştiği bir şehir olmak”; misyonunu ise; “Halktan aldığı gücü, şehrin müşterek menfaatlerini ve sürdürülebilir gelişimini gözeterek şekilde kullanan, yenilikçi bir belediye hizmeti sunmak” olarak belirtmiştir. 2015-2019 Stratejik Planı’nda danışma merkezlerinin sayısının artırılması gereğine vurgu yapılmıştır ve sığınma evine ilişkin göstergeler mevcuttur. Planda cinsiyete özgü istatistiki veriler de sunulmuştur. 2020-2024 yılı Stratejik Planı’nda ise kadınlar birçok açıdan ele alınmakta; toplumsal cinsiyet eşitliğine ve kadın katılımının önemine vurgu yapılmaktadır. Hedefler arasında nitelikli insan ve güçlü toplum ekseninde kadın hedefi yer almaktadır. Kadınlara yönelik olarak yürütülen projelerle ilgili de bilgiler mevcuttur. Plan’ın temel değerleri arasında, toplumsal cinsiyet eşitliğini savunmak da yer almaktadır. Plan’da ayrıca afet yönetimine dair çok sayıda değerlendirme yapılmasına karşın toplumsal cinsiyete konusu ele alınmamıştır.

Tablo 22: Gaziantep Büyükşehir Belediyesi ve Gaziantep Valiliği Politika Belgelerinin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Analizi

Tarih	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği		Bulunmuyor
	Var	Yok	
Gaziantep Büyükşehir Belediyesi			
Misyon		✓	
Vizyon		✓	
Stratejik Planlar			
2020-2024	✓		
Stratejik Plan			
Eylem Planları			
Yerel Eşitlik Eylem Planı		✓	
Gaziantep Valiliği			

Misyon	✓
Vizyon	✓
Stratejik Planlar	✓
Eylem Planları	✓
İRAP 2021	✓

Gaziantep Büyükşehir Belediyesi misyonunu, “Birlikteliğimiz, Gazi şehrimizin tarihi ve kültürel mirasına sahip çıkarak, yaşanabilir dünya kenti olmak, ürün ve hizmetleri mükemmellik yaklaşımı ve çağdaş bir belediyecilik anlayışıyla, tüm paydaşlarımızın gereksinim ve memnuniyetini dengeli bir şekilde sağlamak içindir” şeklinde ifade etmiştir. Vizyonunu ise; “Gaziantep’i tarihi ve kültürel mirası ve çağdaş çalışmaları ile dünyada örnek olarak gösterilen sürdürülebilir gelişmişlik düzeyinde yaşam kalitesi yüksek bir şehir yapmak” olarak belirtmiştir. Belediyenin ilkeleri arasında; “katılımcı, adaletli, planlı, kaliteli, yenilikçi, ekip çalışması, profesyonellik, güvenilirlik, motivasyon, şeffaflık, sürdürülebilirlik” ilkeleri yer almaktadır. Ancak Gaziantep Belediyesi’nin çalışma ilkeleri arasında toplumsal cinsiyet eşitliği bulunmamaktadır.

2020-2024 Stratejik Planı’nın hedefleri arasında; “SH 3.1: Kadınlara, çocuklara ve ihtiyaç sahibi diğer toplumsal kesimlere yönelik hizmetlerin kapsamını ve niteliğini artırmak, ailenin korunmasına ve bireylerin kişisel, sosyal ve meslekî gelişiminin desteklenmesine yönelik programlar gerçekleştirmek (Kadın, Aile, Eğitim ve Sosyal Hizmetler Dairesi Başkanlığı)” yer almaktadır. Performans göstergeleri arasında ise; “PG 3.1.21: Toplumsal Cinsiyete Dayalı Bütçeleme (TCDB) kapsamında kadınların korunması, kişisel ve toplumsal gelişimlerinin sağlanması ve bu konularda toplumsal bilincin artırılmasına yönelik düzenlenen eğitim ve programların sayısı” gibi göstergeler vardır. Plan kapsamında, “Güçlü toplumun inşası kadınların güçlenmesiyle mümkün olacaktır. Bu bağlamda, kız çocuklarının ve kadınların eğitim ve öğrenime erişimi ile sosyal ve ekonomik hayata katılımının artırılması, kaynaklara erişimlerinin kolaylaştırılması, kadının toplum içindeki statüsünün geliştirilmesi için farkındalığın artırılmasına yönelik çalışmalar yapılacaktır” vurguları yer almaktadır. Plan, afetleri ve afet yönetimini de ele almaktadır. Bununla birlikte afetlere özgü veya genele ilişkin olarak toplumsal cinsiyet vurgusu bulunmamaktadır.

Tablo 23: Trabzon Büyükşehir Belediyesi ve Trabzon Valiliği Politika Belgelerinin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Analizi

	Tarih	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği		Bulunmuyor
		Var	Yok	
Trabzon Büyükşehir Belediyesi				
Misyon			✓	
Vizyon			✓	
Stratejik Planlar				
2020-2024 Stratejik Plan		✓		
Eylem Planları				✓
Trabzon Valiliği				
Misyon				✓
Vizyon			✓	
Stratejik Planlar				
2020-2024 Stratejik Planı		✓		
Eylem Planları				
Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele İl Eylem Planı	2022-2025	✓		

Trabzon Büyükşehir Belediyesi misyonunu, “İnsanı merkeze alan, istişareye açık, kapsayıcı ve ortak aklı önceleyen örnek gönül belediyeciliği anlayışımız ve sunacağımız kaliteli kamu hizmetleri ile güçlü ve müreffeh bir Trabzon inşa etmek”; vizyonunu, “Renklerini koruyarak şehri imar ederken gönülleri de fetheden belediye” şeklinde ifade etmiştir. Temel değerlerini ise; “adil, güler yüzlü ve kalite esaslı hizmet üretmek, şeffaf ve hesap verebilir olmak, kaynakları etkin ve verimli kullanmak, bilgi ve teknolojiye azami düzeyde faydalanmak, çevreye karşı sorumlu, sağlıklı, sürdürülebilir ve güvenli kentleşmeyi sağlamak, belediye hizmetlerinde vatandaş memnuniyetini sağlamak, katılımcı ve paylaşımcı yönetim anlayışını benimsemek, ihtiyaç sahiplerinin desteklenmesine önem vermek, kent ve kent halkının değerlerini ve haklarını korumak, kent hizmetlerinde gönüllü katılımı teşvik etmek, sivil toplum kuruluşları ile diğer kurum ve kuruluşlarla koordinasyonu güçlendirmek ve yenilikçi ve değişime açık bir anlayışı benimsemek” olarak sıralamıştır.

2020-2024 Strateji Planı’nın mevzuat analizi bölümünde; “Sağlık merkezleri, hastaneler, gezici sağlık üniteleri ile yetişkinler, yaşlılar, engelliler, kadınlar, gençler ve çocuklara yönelik her türlü sosyal ve kültürel hizmetleri yürütmek, geliştirmek ve bu amaçla sosyal tesisler kurmak, meslek ve beceri kazandırma kursları açmak, işletmek veya işlettirmek, bu hizmetleri yürütürken üniversiteler, yüksekokullar, meslek liseleri, kamu kuruluşları ve sivil toplum örgütleri ile iş birliği yapmak” ifadeleri yer almaktadır. Kültür, Turizm ve Spor Hizmetleri faaliyet alanında; “Cinsiyete Duyarlı Katılımcı Kent

Planlaması Yapılması ve Kentsel Hizmetlerde Kadınların Aktif Rol Alması” gibi çalışmalar yapılması bulunmaktadır. Ayrıca Plan’ın hedefleri arasında yaşlılara, kadınlara ve çocuklara yönelik faaliyetleri artırmak olduğu görülmektedir. Bu hedefe yönelik, kadınların iş gücüne katılımlarına destek amacıyla kreş ve çocuk bakımevleri açmak; kadın yaşam merkezi yapmak gibi eylemler tanımlanmıştır.

Trabzon Valiliği’nin resmi web sitesinin ana sayfasında vizyonu yer almamaktadır. 2020-2024 Strateji Planı’nda ise genel vizyonu; “Trabzon’da refahı artırmak, hayat standartlarını yükseltmek, sürdürülebilir sosyo-ekonomik kalkınma için belirlenen stratejilerle planlama, program ve proje yönetimi faaliyetleri yapmak” olarak ifade edilmektedir. Plan’ın faaliyetleri arasında; “Meme kanseri taramalarında hedefimiz olan risk altındaki kadın nüfusuna erişmek için toplum sağlığı merkezleri ile işbirliği halinde mamografi taramalarını artırmak”, “Serviks kanseri taramalarında hedef grup olan risk altındaki kadınlara ulaşmak için toplum sağlığı merkezleri ile işbirliği yaparak tarama sayılarını artırmak”, “Toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadına yönelik şiddetle mücadele kapsamında sağlık hizmetlerinin iyileştirilmesi”, “Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Programı’nın il genelinde yürütülmesi”, “Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Programı kapsamında hastane acil servis çalışanları ve I. basamak sağlık kurumlarımızda çalışan personele hizmet içi eğitimler verilmesi”, “Toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadına yönelik aile içi şiddetle mücadele konularında eğitimler verilmesi” gibi faaliyetler yer almaktadır. Kadın girişimciliğini geliştirmek de Trabzon Büyükşehir Belediyesi’nin bir hedefi olarak belirtilmiştir.

Valiliğin **“Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele İl Eylem Planı (2022-2025)”** bulunmaktadır. “Şiddete Sıfır Tolerans İlkesi” ile Kadına Yönelik Her Türlü Şiddeti Önlemek” amacını taşıyan Plan, 5 temel hedefe ilişkin stratejiler ile her bir strateji kapsamında da belirlenen faaliyetlerden oluşmaktadır. Plan’ın içinde herhangi bir toplumsal cinsiyet ifadesi yer almamaktadır. Afetlere ilişkin herhangi bir değerlendirme de bulunmamaktadır.

Tablo 24: Hatay Büyükşehir Belediyesi ve Hatay Valiliği Politika Belgelerinin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Analizi

	Tarih	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği		Bulunmuyor
		Var	Yok	
Hatay Büyükşehir Belediyesi				
Misyon			✓	
Vizyon			✓	
Stratejik Planlar				
2020-2024 Stratejik Plan		✓		
Eylem Planları				✓
Hatay Valiliği				
Misyon				✓
Vizyon				✓
Stratejik Planlar				✓
Eylem Planları				
Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele		✓		
Hatay İl Eylem Planı (2018-2021)				
İRAP 2021			✓	

Hatay Büyükşehir Belediyesi misyonunu; “Hatay’ın tarihi ve kültürel mirasına sahip çıkarak; kentin ortak ihtiyaçlarının karşılanmasında etkinlik, verimlilik, hesap verilebilirlik ve şeffaflık ilkeleri doğrultusunda vatandaş memnuniyetini sağlamak”; vizyonunu ise; “Doğasını, tarihini ve kültürel zenginliğini yaşatarak turizm potansiyelini iyi değerlendiren, çağdaş değerleri benimseyen, refah seviyesini ve eğitim düzeyini destekleyici projelerde yer alan, halkının kendini her bakımdan güvende ve mutlu hissettiği kent olmak” şeklinde ifade etmektedir.

2020-2024 Stratejik Planı’nın amaçları arasında 6. amaç olarak; “kültürel ve sosyal hizmetlerin etkin sunumu ile dezavantajlı (kadın, çocuk, yaşlı, engelli vb.) kesimlerin güçlendirilerek sosyal hayata katılımlarının artırılması” amacı belirtilmiştir. Bu amacın dördüncü hedefi; “Dezavantajlı (kadın, çocuk, yaşlı, engelli vb.) kesimlerin güçlendirilerek sosyal hayata katılımlarının artırılması” şeklindedir. Yedinci amaç olarak ise “afet ve acil durumlara hazır olma kapasitesinin artırılarak olumsuz etkilerini en aza indirmek” amacı benimsenmiştir. Bu amaca yönelik, “afet ve acil durumlara hızlı, etkin ve kapsamlı müdahale edilmesi ve afet ve kazalara karşı bilinçlendirme çalışmaları yapmak” hedefi yer almaktadır. Plan’da toplumsal cinsiyete özgü bir vurgu yoktur.

Hatay Valiliği “Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Hatay İl Eylem Planı (2018-2021)” kapsamında Hatay’da kadına yönelik şiddette mevcut durum, yapılan

çalışmalar, yürütülmesi gereken faaliyetler, sorumlu kurum ve kuruluş temsilcileri ile yapılan toplantılarda ele alınarak değerlendirmeler sonucunda oluşturulmuştur. Sıklıkla kadın erkek eşitliği ve toplumsal cinsiyet vurgularının bulunduğu Plan’da, “Hatay Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi Müdürlüğü” tarafından İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğünde görev yapan 10 personele 03.11.2016 tarihinde “Kadın Erkek Eşitliği” konulu eğitim verilmiştir” bilgisi yer almaktadır.

Hatay İRAP 2021 kapsamında cinsiyete özgü nüfus yapısı bilgisi belirtilmiştir. Ayrıca, yapısal olmayan önlemler kısmında, yalnızca “sosyal kırılganlık çalışmaları ilgili gruplara yönelik tedbirler (Kadın, çocuk, yaşlı, engelli, yabancı/turist göçmenler)” ifadesi yer almaktadır ancak ifadelerin içeriğine ilişkin herhangi bir bilgi bulunmamaktadır.

Tablo 25: Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi ve Kahramanmaraş Valiliği Politika Belgelerinin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Analizi

	Tarih	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği		Bulunmuyor
		Var	Yok	
Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi				
Misyon			✓	
Vizyon			✓	
Stratejik Planlar				
2020-2024 Stratejik Plan		✓		
Eylem Planları				✓
Kahramanmaraş Valiliği				
Misyon				✓
Vizyon				✓
Stratejik Planlar				✓
Eylem Planları				✓
İRAP 2020			✓	

Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi misyonunu, “Şehrimizin kadim kültürü ve değerlerine sahip çıkarak katılımcı bir yaklaşımla şehrin değerini artıran, hayatını kolaylaştıran, sürdürülebilir, katma değeri yüksek, çevre ve insan odaklı hizmetler sunmak”; vizyonunu ise; “Şehrin tarihi dokusu ve kültürel kimliğine uygun çok yönlü bir dönüşüm sağlayarak sürekli gelişen, yaşam kalitesi ve rekabet gücü yüksek bir şehir oluşturmak” şeklinde belirtmiştir. Temel değerleri arasında ise adalet, dürüstlük, samimiyet ve güven, şeffaflık ve hesap verilebilirlik, yeniliğe ve değişime açıklık, topluma ve çevreye duyarlılık, çözüm odaklılık, katılımcı yaklaşım, güncellik ve sürdürülebilirlik” değerleri yer almaktadır.

Belediyenin 2020-2024 dönemine ilişkin Stratejik Plan’ının ihtiyaçlar bölümünde, kadınların ekonomik ve sosyal açıdan güçlendirilmesi, kadına yönelik şiddetin önlenmesi gereğine vurgu yapılmaktadır. Üst politika belgeleri analizi bölümünde ise Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı (2018-2023) yer almaktadır. Bu belgeye atıfta bulunarak kadınların okuryazarlık oranlarının yanında nitelikli okuryazarlığını artırarak sosyal ve ekonomik hayata katılımının kolaylaştırılması gerektiği belirtilmiştir. Ancak Plan’da toplumsal cinsiyete dair bir vurgu yoktur. Planın amaçları arasında itfai olaylar ile afet ve acil durumlarda halkımızın can ve mal güvenliğini sağlamak amacı bulunmaktaysa da afetler genel olarak teknik boyutu ile ele alınmıştır. Teknik konular dışında belirtilen tek husus sadece “halkımızın yangın, deprem vb. afetler için bilinçlendirilmesi” ihtiyacıdır.

Kahramanmaraş İRAP 2020 kapsamında, cinsiyete özgü nüfus yapısı bilgisi belirtilmiştir. Ayrıca, yapısal olmayan önlemler kısmında, yalnızca “sosyal kırılganlık çalışmaları ilgili gruplara yönelik tedbirler (Kadın, çocuk, yaşlı, engelli, yabancı/turist göçmenler)” ifadesi yer almaktadır ancak bu ifadenin içeriği yoktur.

Tablo 26: Malatya Büyükşehir Belediyesi ve Trabzon Valiliği Politika Belgelerinin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Analizi

	Tarih	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği		Bulunmuyor
		Var	Yok	
Malatya Büyükşehir Belediyesi				
Misyon			✓	
Vizyon			✓	
Stratejik Planlar			✓	
2020-2024 Stratejik Plan			✓	
Eylem Planları				
Malatya İklim Değişikliği Eylem Plan	2023-2030		✓	
Malatya Valiliği				
Misyon				✓
Vizyon				✓
Stratejik Planlar				✓
Eylem Planları				✓
İRAP 2021			✓	

Malatya Büyükşehir Belediyesi resmî web sitesinin anasayfasında vizyon ve misyonu bulunmamaktadır. Vizyon ve misyon bilgisi 2020-2024 Stratejik Planı’nda yer almıştır.

Malatya İRAP 2021 kapsamında nüfus yapısı bilgisi cinsiyete dayalı olarak belirtilmiştir. Fakat toplumsal cinsiyete dair herhangi bir vurgu bulunmamaktadır.

Tablo 27: Adıyaman Büyükşehir Belediyesi ve Adıyaman Valiliği Politika Belgelerinin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Analizi

	Tarih	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği		Bulunmuyor
		Var	Yok	
Adıyaman Belediyesi				
Misyon			✓	
Vizyon			✓	
Stratejik Planlar				
2020-2024 Stratejik Plan		✓		
Eylem Planları				✓
Adıyaman Valiliği				
Misyon				✓
Vizyon				✓
Stratejik Planlar				✓
Eylem Planları				✓
İRAP 2021			✓	

Adıyaman Belediyesi misyonunu, “Şehri insan için inşa ettiğimiz bilinciyle, değerlerimizi koruyarak, kanunların verdiği yetkilerle yaşanabilir bir Adıyaman için çalışmak”; vizyonunu ise, “Yeni Türkiye yolunda yeni bir heyecanla yeni bir anlayışla Adıyamanımızı yeni ufuklara taşımak” şeklinde tanımlamıştır. İlkeleri arasında ise “Hâkim değil hizmetkar olduğumuzu bilerek çalışmak, Adil, şeffaf ve hesap verebilir olmak, Geleceğimiz için ortak akılla hareket etmek, Çevremize, tarihi ve kültürel değerlerimize karşı duyarlı olmak, Herkese hiçbir ayırım gözetmeksizin hizmet etmek” ilkelerine yer vermiştir. Ancak Belediye’nin ilkeleri arasında toplumsal cinsiyet eşitliği sayılmamıştır.

Belediyenin 2020-2024 Stratejik Plan’ının girişinde; “Çocuk gelişim, gençlik, engelli rehabilitasyon, kadın danışma ve yaşlı bakım merkezleri, çocuk parkları, yeşil alanlar, pazarlar, meydanlar, tarihi ve turistik hizmet alanları, sağlık tesisleri, açık-kapalı spor tesisleri ve kaliteli kent yaşamı ile daha düzenli bir Adıyaman için birlikte çalışacağız” şeklinde bir sunuş yer almaktadır. İkinci stratejik amacın üçüncü hedefinde; “Kadınları Sosyoekonomik Yönden Desteklemek” yer almaktadır. Plan’ın devamında; “Belediyemiz çalışanlarının %95’i erkek, %5’i ise kadın personeldir. Anayasa başta olmak üzere gerek ulusal mevzuatımız gerekse Türkiye’nin imzaladığı uluslararası

sözleşmeler kapsamında; “Personel Temininde Eşitlik İlkesine Uygun Hareket Edilmesi” temel amacımızdır. Personel işe alımlarında hizmet gerekleri dışında cinsiyet tercih belirtilmemektedir. Kurumumuzda erkek personelin istihdam oranı yüksek olmakla birlikte, kadının ekonomik yaşamda söz sahibi olmasını gözeterek şekilde kadın personel istihdamına öncelik verilmesi hedeflerimiz arasında olacaktır” vurgusu yer almaktadır. Afetlere ise üçüncü stratejik amacın altında, afetlere karşı toplumu bilinçlendirmek şeklinde üçüncü hedef olarak yer verilmiştir. **Adıyaman İRAP 2021** kapsamında cinsiyete özgü nüfus yapısı bilgisi belirtilmiştir. Ancak, afet yönetiminde toplumsal cinsiyete dair bir vurgu bulunmamaktadır.

Tablo 28: Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi ve Diyarbakır Valiliği Politika Belgelerinin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Analizi

	Tarih	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği		Bulunmuyor
		Var	Yok	
Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi				
Misyon			✓	
Vizyon			✓	
Stratejik Planlar				
2020-2024 Stratejik Plan	2020		✓	
Eylem Planları				✓
Diyarbakır Valiliği				
Misyon				✓
Vizyon				✓
Stratejik Planlar				✓
Eylem Planları				✓
İRAP 2021	2021		✓	

Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi, kadınların ve ailelerin sağlık, ekonomik ve sosyal alanlarda eğitim alarak güçlenmesini sağlamayı stratejik bir amaç olarak benimsemektedir. Misyon olarak, adil, erişilebilir ve şeffaf belediyecilik hizmetleri sunmayı, vizyon olarak ise sunulan hizmetler aracılığıyla kentteki yaşam koşullarını iyileştirmeyi ve kaliteli bir yaşam standardı sağlamayı benimsemiştir.

Tablo 29: Elazığ Belediyesi ve Elazığ Valiliği Politika Belgelerinin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Analizi

	Tarih	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği		Bulunmuyor
		Var	Yok	
Elazığ Belediyesi				
Misyon	2024		✓	
Vizyon			✓	
Stratejik Planlar				
2025-2029 Stratejik Plan			✓	
Eylem Planları			✓	
Elazığ Valiliği				
Misyon	2021			✓
Vizyon				✓
Stratejik Planlar				✓
Eylem Planları				✓
İRAP 2021			✓	

Elazığ Belediyesi, vatandaşların yaşam kalitesini artırmayı hedefleyen bir belediyecilik anlayışını benimsemektedir. Şehrin kültürel, tarihi, turistik ve ticari bir merkez haline getirilmesi amacı doğrultusunda, yerel yönetimlere örnek teşkil edecek projeler geliştirilmesi vizyonu ile hareket etmektedir. Belediyenin temel değerleri arasında, kadın, çocuk ve engelli haklarının korunması yer almaktadır. Bununla birlikte, istihdam ve kadınlara yönelik sosyal belediyecilik faaliyetlerinin yetersiz kaldığı belirlenmiş olup, bu alanlardaki çalışmaların güçlendirilmesi gerekliliği ortaya konmuştur. Bu bağlamda, belediye tarafından her ayın 23’ünde düzenlenen gezi programları ile şehrin tarihi ve doğal güzellikleri kadınlarla buluşturulmaktadır. Ayrıca, belediye bünyesinde, mimari açıdan özgün yeni yaşam merkezleri ve mahalle kreşleri açılarak, kadınların ve çocukların sosyal ve kültürel etkinliklerine destek sağlanmaktadır. Yürütülmekte olan “Gözyayın Projesi” çerçevesinde ise yeni doğan bebeklerin ihtiyaçlarını karşılayan hediye paketleri ailelere ulaştırılmaya devam edilecektir. İRAP 2021 raporunda kadınlarla ilgili olarak nüfus bilgileri yer almaktadır. Ancak afet yönetimi ve toplumsal cinsiyet kesişimselliğine dair bir vurgu bulunmamaktadır.

Tablo 30: Kilis Belediyesi ve Kilis Valiliği Politika Belgelerinin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Analizi

	Tarih	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği		Bulunmuyor
		Var	Yok	
Kilis Büyükşehir Belediyesi				
Misyon			✓	
Vizyon			✓	
Stratejik Planlar				✓
Eylem Planları			✓	
Kilis Valiliği				
Misyon				✓
Vizyon				✓
Stratejik Planlar				✓
Eylem Planları				✓
İRAP 2021			✓	

Kilis Belediyesi'nin toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik belirgin bir vurgusu bulunmamaktadır. 2023 yılı faaliyet raporunda, kadınlara yönelik hizmetler, özellikle Sosyal Hizmetler Müdürlüğü'nün gerçekleştirdiği “Kadın ve Aileye Yönelik Sosyal Destek Hizmetleri” başlığı altında yer almaktadır. Bu kapsamda, kadınların ve ailelerin sosyal ve ekonomik ihtiyaçlarına yönelik desteklerin sağlanmasına yönelik çalışmalar yapılmaktadır; ancak toplumsal cinsiyet eşitliği ile ilgili daha geniş bir stratejik yaklaşım ya da planlama belgesi bulunmamaktadır. Plan ve Proje Müdürlüğü, kadınlara yönelik çeşitli projeler ve sosyal destek çalışmaları yürütmektedir. Bu kapsamda, özellikle **İpekyolu Kalkınma Ajansı** tarafından desteklenen Sosyal Girişimcilik, Güçlendirme ve Uyum Projesi önemli bir yer tutmaktadır. Bu proje kapsamında, kadın girişimcilere yönelik çeşitli hibe destekleri sağlanmakta olup, girişimcilik eğitimleri verilmesi ve iş geliştirme süreçlerinde kadınlara danışmanlık hizmeti sunulmaktadır. Ayrıca, belediye bünyesindeki kadın meslek edindirme kursları aracılığıyla üretilen ürünlerin markalaştırılması ve internet satışları ile kadınların ekonomik olarak güçlenmesine katkı sağlanması hedeflenmektedir.

Tablo 31: Osmaniye Belediyesi ve Osmaniye Valiliği Politika Belgelerinin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Analizi

	Tarih	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği		Bulunmuyor
		Var	Yok	
Osmaniye Büyükşehir Belediyesi				
Misyon			✓	
Vizyon			✓	
Stratejik Planlar				
2020-2024 Stratejik Planı	2020		✓	
Faaliyet Planları				
2014 Yılı Faaliyet Planı	2014		✓	
Osmaniye Valiliği				
Misyon				✓
Vizyon				✓
Stratejik Planlar				✓
Eylem Planları			✓	
İRAP 2021	2021		✓	

Osmaniye Belediyesi'nin üst politika belgeleri çerçevesinde, 11. Kalkınma Planı incelenmiş ve bu planın hedeflerine katkı sağlayacak stratejilere öncelik verilmiştir. Bu bağlamda, kadınların siyasete aktif katılımını artırmak amacıyla teşvik edici çalışmalar yürütülmesi planlanmaktadır. Ayrıca, kadınların kamu yönetimi ve karar alma organlarında daha fazla yer almasını sağlamak üzere farkındalık oluşturulacak, yönlendirici ve teşvik edici yöntemler geliştirilecektir. Bunun yanı sıra, özellikle açık ve yeşil alanlar olmak üzere, şehirlerdeki kamusal alanların korunması ve erişim güvenliğinin artırılması hedeflenmektedir. Bu süreçte, kamusal alanların kadınlara, çocuklara, yaşlılara ve engellilere duyarlı bir yaklaşımla, insan ve doğa ilişkisini gözetten bir şekilde yeniden tasarlanması sağlanacaktır. Bu politikalar, toplumsal cinsiyet eşitliği ve kapsayıcı kentleşme hedeflerine yönelik somut adımlar atılmasını amaçlamaktadır.

Tablo 32: Bursa Büyükşehir Belediyesi ve Bursa Valiliği Politika Belgelerinin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Analizi

	Tarih	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği		Bulunmuyor
		Var	Yok	
Bursa Büyükşehir Belediyesi				
Misyon			✓	
Vizyon			✓	
Stratejik Planlar				
Stratejik Plan (2023)			✓	
Eylem Planları				
2023 Yılı Faaliyet Planı			✓	
Yerel Eşitlik Eylem Planı	2013-2015	✓		
Bursa Valiliği				
Misyon				✓
Vizyon				✓
Stratejik Planlar				✓
Eylem Planları			✓	
İRAP 2021			✓	

Bursa Büyükşehir Belediyesi, şehrin tarihî ve kültürel mirasını koruyarak, toplumsal birlik ve sürdürülebilir gelişim odaklı bir şehir olma vizyonunu benimsemektedir. Bu doğrultuda, çevreci ve akıllı şehircilik uygulamalarıyla ulaşım, sanayi, tarım ve turizm gibi alanlarda sürdürülebilir hizmetler sunmayı misyon edinmiştir. Belediyenin temel amacı, Bursa'yı çağdaş bir kent olarak geliştirirken, tarihî dokusunu ve kültürel kimliğini korumaktır. Belediye yönetiminde benimsenen ilkeler, tarafsızlık, katılımcılık, çevreye duyarlılık, kent tarihine ve kültürüne saygı, çözüm odaklılık, şeffaflık, sürdürülebilirlik ve verimlilik gibi temel prensiplerden oluşmaktadır. İçişleri Bakanlığı, Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA), Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) ve İsveç Büyükelçiliği'nin mali katkılarıyla yürütülen “Kadın Dostu Kentler-2 Projesi” kapsamında 30 Kasım - 2 Aralık 2011 tarihleri arasında Bursa’da bir çalıştay düzenlenmiştir. Çalıştaya, Bursa Büyükşehir Belediyesi Eşitlik Birimi ve Büyükşehir Belediye Meclisi Kadın-Erkek Eşitlik Komisyonu temsilcileri katılım sağlamıştır. Çalıştayda, toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifi çerçevesinde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Yerel Yönetimler ve Kadın, Cinsiyet Etki Değerlendirmesi, Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Ana Politikalara Dahil Edilmesi, Yerel Eşitlik Eylem Planı ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Dayalı Bütçelendirme başlıkları ele alınmıştır.

Tablo 33: Eskişehir Büyükşehir Belediyesi ve Eskişehir Valiliği Politika Belgelerinin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Analizi

	Tarih	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği		Bulunmuyor
		Var	Yok	
Eskişehir Büyükşehir Belediyesi				
Misyon			✓	
Vizyon			✓	
Stratejik Planlar				
Stratejik Plan (2025-2029)			✓	
Eylem Planları				
				✓
Eskişehir Valiliği				
Misyon				✓
Vizyon				✓
Stratejik Planlar				✓
Eylem Planları			✓	
İRAP 2021			✓	

Eskişehir Büyükşehir Belediyesi, şehrin geleceğe umutla bakan nesiller yetiştirmesini ve hemşehrilerinin yaşam kalitesini artırmayı misyon edinmiştir. Bu doğrultuda, sürdürülebilir bir şehircilik anlayışı benimseyerek, tarımsal kalkınmayı destekleyen, iklim değişikliğine duyarlı, olağanüstü durumlara dayanıklı, herkes için eşit, erişilebilir, huzurlu ve mutlu bir şehir olma hedefini sürdürmektedir. Belediye, faaliyetlerinde tarafsızlık, şeffaflık, hesap verebilirlik, erişilebilirlik, katılımcılık, üretkenlik, verimlilik, yenilikçilik, sürdürülebilirlik ve canlıya ve çevreye duyarlılık gibi temel değerlere dayanmaktadır. Belediyenin resmî sitesinde amaçlar ve hedefler kısmında; “afetlere ve acil durumlara yönelik faaliyetlerin sürdürüleceği” bilgisi yer almaktadır. Ancak bu amaç ve hedefler arasında toplumsal cinsiyet eşitliği vurgusu bulunmamaktadır. Eskişehir Büyükşehir Belediyesi 2025-2029 Dönemi Stratejik Planı’nda Afetlere Karşı Dirençli ve Planlı Bir Şehir Yapısı Kurmak amacı yer almaktadır. Performans göstergelerinde acil durum ve afetlere yönelik eğitimlere katılacak kadın sayısı yer almaktadır. 2025 yılında hedef 300 kadın olarak belirlenmiştir.

Tablo 34: Mersin Büyükşehir Belediyesi ve Mersin Valiliği Politika Belgelerinin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Analizi

	Tarih	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği		Bulunmuyor
		Var	Yok	
Mersin Büyükşehir Belediyesi				
Misyon			✓	
Vizyon			✓	
Stratejik Planlar				
Stratejik Plan (2025-2029)			✓	
Eylem Planları				✓
Mersin Valiliği				
Misyon				✓
Vizyon				✓
Stratejik Planlar				✓
Eylem Planları			✓	
İRAP 2021			✓	

Mersin Büyükşehir Belediyesi, misyonunu sosyal adalet, sürdürülebilirlik ve verimlilik ilkeleri doğrultusunda hizmet sunarak, kentsel ve kırsal yerleşimlerin yaşam kalitesini artırmak ve ekonomik ile sosyal kalkınmayı desteklemek olarak; vizyonunu ise kentsel ve kırsal yerleşim alanları ile sosyo-ekonomik refah seviyesi yüksek, yaşanabilirliği ve çağdaş dünya standartlarına ulaşmak olarak belirlemiştir.

Tablo 35: Samsun Büyükşehir Belediyesi ve Samsun Valiliği Politika Belgelerinin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Analizi

	Tarih	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği		Bulunmuyor
		Var	Yok	
Samsun Büyükşehir Belediyesi				
Misyon			✓	
Vizyon			✓	
Stratejik Planlar				
Stratejik Plan (2020-2024)	2021		✓	
Eylem Planları				
Yerel Eşitlik Eylem Planı	2013-2015		✓	✓
Samsun Valiliği				
Misyon				✓
Vizyon				✓
Stratejik Planlar				✓
Eylem Planları				✓
İRAP 2021			✓	

Samsun Büyükşehir Belediyesi’nin misyonu sınırları içerisindeki kent halkına, ilgili kanunlar ve yönetmelikler çerçevesinde alt yapı, planlı kentleşme, çevre, sosyal, kültürel ve diğer görev alanlarındaki hizmetleri, çağdaş, şeffaf, eşit ve katılımcı bir anlayışla sunmaktır. Vizyonu ise İl Kadın Hakları Koordinasyon Kurulu Bileşenleri tarafından “Ayrımcılığın ortadan kalktığı; şiddetin yaşanmadığı, kadınların ve kız çocuklarının daha rahat daha huzurlu daha eşit oranda: eğitim, sağlık, istihdam hakkını kullanabildiği; kadınların kültürel ve ekonomik alanlarda güçlendiği, karar alma mekanizmalarında eşit bir şekilde yer aldığı; dayanışmanın daim olduğu bir Samsun” olarak Yerel Eşitlik Eylem Planı içerisinde yer almaktadır. Belediye hazırladığı stratejik planda 7. amacını “Türk aile yapısını ve değerlerini korumak, güçlendirmek ve geliştirmek amacını gerçekleştirebilmek” olarak belirlemiştir. “Kadınların eğitimi ve bilinçlendirilmesine amacıyla merkezler kurarak kadınların sosyal hayata katılımı ve bireysel gelişimine yönelik faaliyetler düzenlemek” de belediyenin hedefleri arasında yer almaktadır. Afet risklerinden bahsedilmiş ancak toplumsal cinsiyete dair bir planlama yapılmamıştır.

Sonuç olarak belediyelerin afetlere yönelik hedeflerin, performans göstergelerinin, proje ve çalışmaların genellikle afet anı ve sonrasına yoğunlaştığı görülmektedir. Afet öncesine yönelik risk azaltmaya yönelik faaliyetler, planlarda yok denecek kadar azdır.

Büyükşehir belediyeleri stratejik planlarında afetlere yönelik farkındalık yüksek olmakla beraber, afet olgusunun stratejik bir yönetim anlayışı olarak ele alınmasında eksiklikler bulunmaktadır. 06 Şubat 2023 Kahramanmaraş merkezli depremler sonrası afet ve acil durum toplanma alanları ile geçici barınma alanlarının ne denli önemli olduğu tekrar ortaya çıkmıştır. Özellikle büyük ölçekli afetlerde, altyapıların afet sonrası yeniden inşa edilmesi uzun zaman alabilir. Belediyeler afet gerçekleşmeden önce toplanma alanı ve geçici barınma alanı olarak belirlemiş oldukları alanların alt yapı çalışmalarını tamamlamalıdır (Özdemir, 2023).

C. Sivil Toplum Örgütlerinin ve Diğer Kamusal Aktörlerin Kapasitelerinin Haritalaması (Yapısal İzleme)

Türkiye’de Sivil Toplumun Kapasitesi

Afet yönetimi alanındaki toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile mücadelede uluslararası sözleşmeler, devletlerin yanı sıra sivil toplum kuruluşlarına (STK) da çeşitli sorumluluklar atfetmektedir. Türkiye’de afet yönetimi alanında hak temelli faaliyet gösteren STK’lar, Türkiye’nin afet yönetiminin dönüm noktası olan 1999 Marmara depremi sonrası kurulmaya başlamıştır. Bu deprem sonrası hak temelli örgütlenmelerin yanı sıra kadın örgütlerinin sayıları da artmıştır. 2000’li yıllarda ise LGBTİQ+ örgütler oluşmaya başlamıştır. Türkiye’nin Hyogo ve Sendai gibi uluslararası sözleşmelere olan uyumu neticesinde afet yönetimi alanında toplumsal cinsiyetin önemli bir dinamik olduğunun kavranması bu gelişmelerin yaşanmasına sebep olmuştur. Özellikle 1999 Marmara Depremi sonrasında, özel sektörün de afet yönetimindeki önemi kavranmıştır. Bu nedenle özel sektör de toplumsal cinsiyet alanı başta olmak üzere toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik katkılarda bulunmaya başlamıştır. TÜSİAD, TÜRKONFED ve BM Kadın Birimi (2022) tarafından hazırlanan “Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Kriz Yönetimi Özel Sektör İçin Kadının Güçlenmesi Prensipleri’ni Uygulayarak Krizleri Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Şekilde Yönetme Rehberi” özel sektörün kriz dönemlerindeki önemine vurgu yapmaktadır.

Afet yönetimi ve toplumsal cinsiyet eşitliği alanında hak temelli izleme konusuna odaklanan bu haritalama çalışmasında, STK’ların konuyla ilgili duyarlılığı farklı düzeylerde ele alınmıştır. Raporda afet yönetimi alanında çalışan kuruluşların ve kadın örgütlerinin izleme-değerlendirme çalışmalarına, LGBTİQ+ örgütlerinin afet ve toplumsal cinsiyet alanındaki raporlarının kadın haklarına duyarlılıklarına, hak temelli izleme yapan STK’ların kadın haklarına duyarlılıklarına ve diğer önemli kamusal aktörlerin toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlılıklarına odaklanılmıştır. Çalışmanın sınırlılıkları dolayısıyla afet bölgesinde aktif olarak çalışan ancak bu alanda raporuna ulaşamayan Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği, Sosyal Gelişim ve Dayanışma Derneği (Association for Social Development and Aid Mobilization, SGDD ASAM), Adli Tıp Uzmanları Derneği, Türk Psikologlar derneği gibi dernekler çalışma kapsamına alınmamıştır.

Afet Alanında İzleme Yapan Sivil Toplum Kuruluşları ve Diğer Kamusal Aktörlerin İzleme-Değerlendirme Raporlarının İçeriği

Afet alanında çalışan örgütler

Raporun bu bölümünde, Türkiye genelinde afet alanında faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarından (STK) Türk Kızılayı, AKUT Vakfı, Akut Arama Kurtarma Derneği, Mahalle Afet Gönüllüleri (MAG), Nirengi Derneği, GEA Arama Kurtarma, Hatay Depremzede Derneği, Afete Hazırlık ve Deprem Eğitimi Derneği’nin (AHDER) birlikte ve ayrı ayrı yaptığı izleme ve değerlendirme çalışmalarına yer verilmektedir (Tablo 36).

Türk Kızılayı, misyonunu, “İyiliğin gücüyle birey ve toplumun dirençliliğini arttırmak, insan onurunu korumak ve ızdırabını dindirmek için çalışmak” olarak başlayıp ve “Ülkemizde ve dünyada başta kırılgan birey ve topluluklar olmak üzere bireysel ve toplumsal dirençliliği arttırmak, istisnasız her insanın onurlu yaşam hakkına riayetle ihtiyaç duyulan her yerde insan ızdırabını dindirmek için harekete geçmek, insanıyetperverlik temelinde çözüm odaklı etkileşim ve iletişim faaliyetleri gerçekleştirmek” şeklinde devam etmiştir. Vizyonunu ise **“Herkes için esenlik ve güvenli yaşam” ve “Gerek afet ve acil durumlarda gerekse olağan zamanlarda dirençlilik kazandırıcı faaliyetler ve insani yardımlarda bulunmak suretiyle bütün insanların insanca yaşamasını temin etmek”** olarak belirlemiştir. Kurumun faaliyet raporları şubeler düzeyinde olup il bazında sunulmakta ve haritalandırılmıştır. 2022 yılı İstanbul İl faaliyet raporunu incelediğimizde, ilçe bazlı kadın sayısı 30’dur. Kurumsal Politikalar arasında afet politikası yer almaktadır. Bu metinde, “Türkiye Kızılay Derneği; TAMP çerçevesinde tüm paydaşları ile afet yönetimi sürecinde insan onurunu korumak ve insan ızdırabını dindirmek üzere çalışmaktadır. Uygulanan afet yönetim sisteminin güçlendirilmiş toplumsal sistemler doğrultusunda daha iyi hazırlık, daha güçlü müdahale ve daha etkin iyileştirme kapasitesi ile her geçen gün geliştirilmesi ve güçlendirilmesi amaçlanmaktadır. Amacı, afet yönetiminde toplumun tüm katmanlarını içeren anlayışla afetlere hazır ve dirençli toplum kültürünü geliştirmek, farkındalık oluşturmak, afet ve acil durumlar anı ve sonrasında insan onurunu koruyarak afetzedelerin ihtiyaçlarını karşılamak ve afet öncesi yaşam kalitesine dönmeleri için insani yardımları yürütmektir” yer almaktadır.

Kurumun Tüzüğü’nün görevleri arasında (5) gönüllü ve üye yönetim sistemini, kadın, gençlik ve benzeri gönüllü teşkilatlarını kurar, geliştirir ve yaygınlaştırır”, üyelik kısmında ise “(2) toplumsal katılımın sağlanması hususunda kadın ve gençlerin üyeliği teşvik edilir” ifadesi yer almaktadır. Çalışma yöntemleri arasında da “(5) Kızılay Genel Merkez Yönetim Kurulu, en az üç yıllık asıl üyeliği bulunan şube yönetim kurulu üyesi,

denetim kurulu üyesi ve şube denetçisi olarak görev yapmış asgari beş üye olmak üzere, Başkan dâhil on bir üyeden oluşur. Üyelerden en az üçünün kadın, birinin ise 18 / 36 on sekiz ila otuz bir yaş aralığında genç üye olması zorunludur. Kadın ve genç üye kotası kriterlerini birlikte karşılayan üye her iki kotadan da sayılır.” ibaresi bulunmaktadır. İl merkezi ve ilçe şube yönetim kurulları başlığında, (3) yönetim kurullarında en az bir kadın üye ve en az on sekiz ila otuz bir yaş arası bir genç üye bulunur. Ayrıca kadın ve genç üye kotası kriterlerini birlikte karşılayan üyenin her iki kotada dasayılması kuralı getirilmiştir. Gönüllü teşkilatları başlığında, “MADDE 64- (1) Gençlik, kadın, üniversite ve benzeri gönüllü teşkilatları; Kızılay temel ilkelerine, amacına ve işlevlerine uygun olarak toplumun çeşitli kesimlerinin program, proje ve faaliyetlerde rol almalarını sağlamak, fikri, insani ve sosyal gelişimlerine katkıda bulunmak, Kızılaycılık ilkelerini yaygınlaştırmak ve faaliyetlere kaynak sağlamak amacıyla kurulur” bulunur.

Kurumun 2021-2030 Stratejik Plan’ında, kurumsal değerler başlığında adalet ilkesi altında “Her kesime, sınıfa, kişiye karşı din, dil, ırk, milliyet ve cinsiyet ayrımı yapmadan aynı tutum ve davranışı sergileme” denilmektedir. Kurum içi analiz başlığında kurumun fonksiyonel yapısı analizi çalışmasında kurumun güncel organizasyon şeması, organizasyon şemasında ve görev alanında yapılması gündemde olan değişiklikler, çalışan sayısı, çalışan cinsiyet dağılımı, çalışan öğrenim durumu, çalışan unvan dağılımı, iş gücü devir oranı ve yürütülen faaliyetlere yönelik veriler değerlendirilmiştir.

Kurumun temel ilkeleri kapsamında, “İnsanlık” başlığı altında “savaş alanında yaralılara ayırım gözetmeksizin yardım etme isteğinden doğan Kızılay, her nerede olursa olsun insan ıstırabını ulusal ve uluslararası kapasitesi dâhilinde önlemek ve dindirmek için çabalar. Amacı insan hayatının, sağlığının korunması ve insan onuruna saygı duyulmasının sağlanmasıdır. Bütün insanlar arasında karşılıklı anlayışı, dostluğu, iş birliğini ve kalıcı barışı destekler.” ifadesi yer almaktadır. Ancak bu ilke kapsamında toplumsal cinsiyete dair bir vurgu yoktur. “Ayrım gözetmemek” ilkesinde ise “Kızılay, milliyet, ırk, dini inanç, sınıf veya siyasi düşünce farkı gözetmez. İnsan ıstırabını, en ivedi ve zaruri ihtiyaçlara öncelik vererek dindirmeye çalışır” şeklindedir ve yine toplumsal cinsiyet vurgusu bulunmamaktadır.

Türk Kızılayı 2022 yılı Faaliyet Raporunda kurumsal değerler başlığında cinsiyet ayrımı yapılmayacağına yer vermiştir. Yönetim kurulu başlığında ise üyelerden en az üçünün kadın olacağı vurgusu yer almaktadır. Projeler başlığında Hakkâri ve Şırnak’ta yaşayan dar gelirli kadınların üretime katılmalarını sağlamak ve maddi destekte bulunmak amacıyla en az beş kişiden oluşan kadın gruplarının istihdam ve üretime katkı sağlayacağı projelerden bahsedilmektedir. Kadın girişimcilere girişimcilik eğitimi

verildiği ve ürünlerin pazarlanması için çevrim içi satış platformlarında pazarlama alanı açıldığı ifade edilmiştir.

Gönüllü Yönetimi Direktörlüğü 2019-2020 Raporu’nda Kızılay kadın gönüllü oluşumlarından bahsedilmektedir. Çalışmalarında şubelerin kadın gönüllü potansiyeline göre hareket edildiği; kadın gönüllü sayısı yeterli olmayan şubelerde ise gönüllü sayısını artırmaya yönelik çeşitli çalışmalar yürütüldüğünden bahsedilmektedir. Teşkilatlanan kadın gönüllülerinin çalışmalarının yaygınlaştırılması ve görünürlüğünün artırılması hedeflendiğinden bahsedilmiştir. Raporda,

“Toplumsal temel yapı taşı olan aileyi odak alanına alan kadın gönüllülerimiz toplumu güçlendirmek adına yeni doğan bebeklerin ve annelerinin öncelikli hijyen, giyim eşyası vb. temel ihtiyaçlarının karşılanması hususunda, hayırseverlerin bağışları ile sevgi bohçalarının ihtiyaç sahiplerine ulaştırılmasını sağlamıştır. Kızılay kadın gönüllüleri, genel çerçevede sosyoekonomik ve manevi güçlendirme çalışmaları ile bir yılı geride bırakmıştır” ifadesi yer almaktadır.

Kadınların el emeklerinin istihdama dönüştürülmesi adına Diyarbakır ve Kayseri illeri başta olmak üzere çeşitli atölyeler gerçekleştirildiği ifade edilmiştir. Raporun devamında, Kızılay Kadınları Eğitimde Fırsat Eşitliğini Destekliyor başlığı altında, Kızılay kadınlarının farklı illerde yaptıkları kahvaltı ve yemek organizasyonlarından ele edilen gelirleri, ihtiyaç sahibi kız çocuklarının eğitim masrafları için değerlendirildiği ifade edilmiştir.

AKUT Vakfı, 08.03.2011 tarihinde kurulmuştur ve Türkiye’nin arama-kurtarma alanındaki öncü bir sivil toplum kuruluşudur. Vakıf, önceliğini; “sosyal sorumluluk çalışmalarına önem veren, güvenli yaşam kültürünü içselleştirmiş, çevresine duyarlı, bilinçli, tüm canlıların yaşam hakkına saygılı, toplumsal sorunların çözümünde aktif rol alacak sorumlu yurttaşları çoğaltmak ve önlenabilir nedenlerle meydana gelen kaza, yaralanma ve can kayıplarını en aza indirmek” olarak tanımlamıştır. Vakfın projeleri arasında çocuklara yönelik faaliyetler göze çarpmaktadır. “Çocuk ve Haklarını Koruma Platformu” kurulması, “Haklarımı Biliyorum”, “Bilerek Yürüyorum, Sevgiyle Renklendiriyoruz” bu projelerden bir kaçıdır. İş birliği çağrılarında da çocuk ve yetişkinlere yönelik çağrılar yer almakta olup, bu kapsamda kadınlara yönelik herhangi bir çalışmaya rastlanılmamaktadır. Kurumun web sitesinin ana sayfasında herhangi bir rapor yer almamaktadır.

AKUT Arama Kurtarma Derneği’nin projeleri arasında yer alan EDUCEN projesi, engellilere yönelik bir proje örneği iken, Derneğin kadına yönelik bir proje örneği

yoktur. Kurumun ana sayfasında mali raporlar dışında da herhangi bir rapor yer almadığı gibi, AKUT-E Bülten-25. yıl ve AKUT-E-Bülten-Şubat 2023 bültenlerinde de kadınlara yönelik herhangi bir bilgi veya izlem notu bulunmamaktadır.

MAG Derneği, 1999 Marmara depremleri sonrası 2004 yılında İsviçre Kalkınma ve İşbirliği Ajansı tarafından geliştirilmiş ve Türkiye’de uygulanmaya başlanan Mahalle Afet Gönüllülüğü modelini esas alan bir dernektir. Dernek daha sonra vakıf olarak çalışmalarına devam etmiştir. MAG Vakfı kendini daha sonra lağvederek elindeki mahallelerin kullanımına verdiği konteynerleri İstanbul Büyükşehir Belediyesi’ne zimmetlemiştir. Hiçbir destek alamayan Mahalle Afet Gönüllüleri ise bu süreçte sürdürülebilirliği sağlamak ve sönümlenmelerin önüne geçebilmek için 2017 yılında dernekleşmiştir. Kurumun web sitesinin ana sayfasında herhangi bir rapor yer almamaktadır.

Nirengi Derneği, Kasım 2015’te kurulmuştur. Ancak temeli 1999 Marmara Depremleri’ne dayanmaktadır. Dernek, sonraki süreçte birçok proje yürütmüş ve çeşitli STK’lar ile iş birliği yaparak travma sonrası rehabilitasyon çalışmaları yapmıştır. Dernek hedefini; “bireylerin ve toplumun, insan onuruna uygun şekilde yaşamlarını sürdürmelerine, iyi olma hallerinin ve yaşam kalitelerinin yükselmesine uluslararası standartlar çerçevesinde katkıda bulunmak” olarak belirlemiştir. Derneğin çalışma alanları risk altındaki gruplara yönelik doğrudan destekleme ve savunuculuk ve ağ oluşturmak olarak belirlenmiştir.

Nirengi Derneği ve AKUT’un birlikte düzenlediği afet risklerinin azaltılması alanında çalışan sivil toplum kuruluşlarına yönelik yuvarlak masa toplantısı 2019’da yapılmıştır. Toplantıya afet risklerinin azaltılması alanında çalışan, özellikle de arama ve kurtarma ve psikososyal destek odaklı STK’ların yanı sıra afet risklerinin azaltılması alanı ile kesişen tematik alanlarda (kadın güçlenmesi, çocuk koruma, özel ihtiyaç sahibi bireyler, vb.) çalışan STK’lar da toplantı kapsamına dahil edilmiştir.

Nirengi Derneği’nin **Çok Sektörlü Hızlı İhtiyaç Değerlendirmesi raporu, 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş depremi sonrası etkilenen nüfusun ihtiyaçlarının belirlenmesi amacıyla yürütülen çalışmayı ele almaktadır. Raporda kadınlara ve erkeklere özel olmak üzere ayrı tuvalet ihtiyacına vurgu yapılmıştır. Genç kızların ve özellikle evle ilgili sorumlulukları olan orta yaş kadınların yüksek düzeyde stres altında oldukları tespitine yer verilmiştir. Kadınların çocuk bakımı gibi sorumluluklarına da vurgu yapılmaktadır. Kadın grupları arasında en fazla etkilenenlerin ev sorumluluğuna sahip bekarlar ile eşini kaybetmiş kadınlar olduğu çalışma sonucunda belirtilmiştir. Çalışma sonucunda bir dizi öneri**

geliştirilmiştir. Bu öneriler arasında kadınlar için girişimcilik, kredi ve toplumsal liderlik gibi bireysel aktiviteler ve güvenli ortamların oluşturulması yer almaktadır.

GEA Arama Kurtarma Derneği, 1994 senesinde tamamı gönüllülerden oluşan bir arama kurtarma, ekoloji ve insani yardım grubudur. 1999 senesinden beri INSARAG (Birleşmiş Milletler Uluslararası Arama Kurtarma Ekipleri Tavsiye Grubu) üyesidir. Aralık 2021’de AFAD tarafından Orta Seviye Arama Kurtarma Ekibi olarak akredite edilmiştir. Ağustos 2022’de BM INSARAG tarafından ise Hafif ve Hızlı Arama Kurtarma Ekibi olarak akredite edilmiştir. Derneğin İzmir Seferihisar depremi arama kurtarma ve insani yardım operasyon raporunda yalnızca arama kurtarmaya özgü bilgiler yer almaktadır.

Afete Hazırlık ve Deprem Eğitimi Derneği (AHDER), 2003 yılında kurulan bir dernektir. Çalışmaları, 1999 Marmara depreminde hasar gören bölgelere, çeşitli müdahaleler ve yardım organizasyonları ile başlamıştır. UNDP Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı tarafından uygulamaya konulan ve SDC İsviçre Kalkınma Teşkilatı tarafından desteklenen “Afetlere Hazırlık ve Afetlerin Önlenmesi için Yerel Kapasitenin Geliştirilmesi” projeleri ile birleşerek daha etkin ve yaygın olarak devam etmiştir. Kurumun web sitesinin ana sayfasında herhangi bir rapor yer almamaktadır.

Hayata Destek Derneği, 2005 yılında kurulmuştur. Hayata Destek Derneği, bağışlar ve gönüllü desteklerle faaliyetlerini sürdüren bağımsız bir kuruluştur ve Türkiye’de insani yardım alanında önemli bir rol oynamaktadır.

Dernek, afetlerden etkilenen toplulukların temel hak ve ihtiyaçlarına erişimlerini sağlamayı amaçlayan bir insani yardım kuruluşu olduğunu ifade etmektedir. Derneğin başkan dahil olmak üzere dördü kadın olan beş kişilik yönetim kurulu vardır. Dernek, temel ilkelerini, insanlık, ayırım gözetmemek, tarafsızlık, bağımsızlık, hesap verebilirlik olarak belirlemiştir. Derneğin acil yardım, mülteci destek, çocuk koruma ve sivil toplumu güçlendirme ve koordinasyon çalışmaları temel faaliyet alanlarıdır. Dernek, Kahramanmaraş depremi sonrasında en sonuncusu 05.02.2024 tarihinde olmak üzere 29 durum tespit raporu yayınlamıştır. Bu raporlarda afet yönetimi ve toplumsal cinsiyet eşitliği açısından önemli bilgiler ve saptamalar bulunmaktadır. Bu sebeple Hayata Destek Derneği’nin bu raporları incelenmiş ve özetlenmiştir.

Bu raporların ilki 07.02.2023 tarihinde depremden hemen bir gün sonra diğeri ise 09.02.2023 tarihinde yayınlanmış olup derneğin deprem öncesinde yerel birimlerinin olduğu bölgelerden gelen bilgilere yer verilmiştir. Bu iki raporda temel olarak depremin verdiği hasara ve yerel duruma dair kısıtlı bilgi bulunmaktadır. Kadınlar, kız

çocukları ve LGBTİQ+’larla ilgili herhangi bir tespit içermeyen ilk rapordan sonra ikinci raporda, kadınlara dair iki saptama olduğu görülmüştür. Bunlar; kadınlar için hijyen ürünleri ve kadın mültecilere ilişkindir. Raporda, ayrıca, “Adana’da Büyükşehir Belediyesi Kadın ve Aile Hizmetleri Müdürlüğü, depremin 3. gününde PSS (Psikososyal destek) aktivitelerine başlamıştır” bilgisine yer verilmiştir. Raporlarda toplumsal cinsiyet eşitliğine, afet yönetiminde yol gösterici nitelikteki normlara değinilmemiş, LGBTİQ+’lara ilişkin bir bilgi de verilmemiştir. İki raporda da dikkat çekilen konular, bölgedeki kamu binaları dahil binaların depremde yıkılması, afete hazırlıksızlık, koordinasyon eksikliği ve yardımların depremzedelere ulaştırılmasındaki sorunlardır. Derneğin 3. durum tespit raporundan itibaren kadınlara dair saptamaların arttığı görülmektedir. Derneğin 3. raporunda, deprem bölgesinden 405 muhtarla telefon görüşmesi yapıldığı ancak görüşülen muhtarların çoğunun erkek olması nedeniyle, kadınların ve genç kızların acil ihtiyaçlarının belirlenmesinin sınırlı ölçüde yapılabildiği belirtilmiştir. Bu sebeple, cinsiyete özgü ihtiyaçları doğrudan gözlemlemek ve belirlemek için kadın değerlendirme ekiplerinin sahada bulunmasının öneminin altı çizilmiştir. 3. raporda geçici barınma ve konaklama alanlarının büyük çoğunluğunda çocuklar, kadınlar ve LGBTİQ+’lar için güvenlik risklerinin bulunduğu; hasarlı binaların yakınında kalan ailelerin barınma koşullarının, çocuk güvenliği ve engeli olanlar açısından özellikle riskli olduğu belirtilmiştir. İhtiyaç tespitinde ise esas olarak kadın iç çamaşırı ve hijyenik ped gereksinimine, hamile ve emziren kadınlar için sağlık hizmetine duyulan ihtiyacın altı çizilmiştir. Ayrıca toplanma alanlarında toplumsal cinsiyete dayalı şiddete maruz kalmış kadınlara rastlandığı ifade edilmiştir.

Derneğin 4. ve 5. raporlarında depremden etkilenenlerin hak ve hizmetlere erişimine dair çalışmalar yapıldığı ifade edilmiştir. Kadınlar, kız çocukları, LGBTİQ+’lar ve çocuklar için güvenliğin sağlanması; refakatsiz çocukların koruma altına alınması, toplumsal cinsiyete dayalı şiddet vakalarının önlenmesi gerektiği ifade edilmiştir. Temel insani ihtiyaçlar kapsamında kadınların hijyenik ped ve iç çamaşırı ihtiyaçlarının olduğu; kadınlar ve kız çocuklarının bu ürünlere erişimde zorluk yaşadıkları raporlanmıştır. Özellikle bu ihtiyaçların deprem bölgesinde kolayca dillendirilemediği, kamuoyunda da yeterince gündeme getirilmediği belirtilmiştir. Dernek, kadınlara yönelik olarak için, içinde hijyenik ped, tırnak makası, saç fırçası, roll-on, dudak nemlendiricisi, el kremi, kadın iç çamaşırı ve diğer temel ihtiyaçlar bulunan özel kitlerin dağıtımını planladığını yazmıştır. Barınma alanlarında LGBTİQ+’lar ve kadınlar için güvenlik risklerinin sürdüğü ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddet vakalarının yaşandığı tekrardan rapor edilmiştir.

Derneğin 6-10 arası durum tespit raporunda, Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu’na (UNFPA) göre, afetten etkilenen bölgede 226.000 hamile kadın olduğu ve bir sonraki ayda (Mart ayı) 25.000 hamile kadının doğum yapmasının beklendiği bilgisi verilmiştir. Bazı deprem illerinde bilhassa kadınlar ve çocuklara yönelik PSS (psikososyal destek) hizmeti sunulmaya başlandığı; ayrıca kadın giysilerine ihtiyaç duyulduğu belirtilmiştir. Mülteci kadınların güvenlik riskleri de belirtilen konulardan biridir. Bahsedilen bir diğer önemli husus ise kadınların ve kız çocuklarının uzak mesafelerden su taşımaması için ailelerin su ihtiyacını karşılamaya yönelik çalışmalar yapıldığıdır.

Derneğin 11. raporunda farklı bazı konulara değinildiği görülmüştür. Raporda UNICEF’in raporuna atıfla, deprem nedeniyle 350 bini mülteci ve göçmen olmak üzere yaklaşık 4 milyon çocuğun eğitime erişemediği ve ihtiyaç sahibi 2,5 milyon çocuk bulunduğu belirtilmiştir. Yine raporda, Sağlık Bakanlığı tarafından yapılan ilk değerlendirmeye göre, afetten etkilenen 11 ilde hastanelerin dörtte birinin ağır veya orta derecede hasarlı olduğu; birinci basamak sağlık tesislerinin yüzde 15’inin (toplam 236 tesis) çalışamayacak durumda bulunduğu, DSÖ’nün ilk değerlendirmelerine göre, dört ilin en çok etkilenen ilçelerinde, ilçe sağlık müdürlüklerinin %40’tan fazlasının, aile sağlığı merkezlerinin %70’inden fazlası ile göçmen sağlık merkezlerinin %50’sinin zarar gördüğü belirtilmiştir. Ayrıca, kadın doğum servislerinin yaklaşık %60’ının hizmet veremeyecek durumda olduğu; doktor ve hemşirelerin ancak %30’unun çalışabilecek halde olduğu bilgisi verilmiştir. Raporda, tuvalet başına düşen insan oranının, kriz ortamlarında asgari insani yardım standartlarını belirleyen SPHERE standartlarının çok altında olduğu belirtilmiş; barınma alanlarının %36’sında duş olmadığı; var olan alanların %55’inde engeli olan insanların ihtiyaçlarına uygun bir kurulum bulunmadığı yazılmıştır. Özellikle kadınlar, çocuklar ve engeli olan kişilerin tuvalet ve duşlara erişiminin sorunlu olduğu ifade edilmiştir. Hijyen ve kadınlar için bakım kitlerinin büyük bir ihtiyaç olmasına rağmen geçici barınma alanlarının %41’ine bu ihtiyaçların ulaşmamış olduğunun görüldüğü belirtilmiştir. Ayrıca deprem bölgesinde hala içme suyu sıkıntısı bulunduğu ve yerleşim yerlerinin %25’inde içme suyunun yetersiz olduğu kaydedilmiştir. Dernek, hazırlıklarını tamamladığı ve kadınların ihtiyaçları gözetilerek tasarlanmış bakım kitlerinden 1469 adedini dağıttığını not etmiştir. İlave olarak bu raporda deprem müdahalesinde faaliyet gösteren ve destekleyen yerel ve ulusal STK’ların, Yerel İnsani Forum (TİF) adı altında örgütlendiği; bunun, 2016 yılında Hayata Destek öncülüğünde kurulan Yerelleştirme Savunuculuk Grubu’nun (YSG) bir girişimi olduğu belirtilmiştir. TİF, ulusal kuruluşların OCHA sektör koordinasyon sistemine dahil edilmesini ve sektörel koordinasyonda aktif rol almalarını sağlamayı amaçlamaktadır. Derneğin 12. durum tespit raporunda kadınlar, çocuklar, yaşlılar ve bulaşıcı olmayan hastalıklarla yaşayanlar için temel sağlık hizmetlerine erişimin sağlanmasının gereği

vurgulanmaktadır. UNFPA’in, afet bölgesinde toplumsal cinsiyete dayalı şiddet risklerinin arttığına dikkat çektiği bilgisi paylaşılmıştır. Bu raporda derneğin yapmış olduğu **Çoklu Sektör Hızlı İhtiyaç Analizi (Multi-Sector Initial Rapid Assessment - MIRA)**, çalışma sonuçlarına yer verilmiştir. Bu analiz, insani krizlerin ilk aşamalarında ihtiyaçları hızlı ve kapsamlı bir şekilde değerlendirmek için kullanılan standartlaştırılmış bir yöntemdir ve krizden etkilenen nüfusun acil ihtiyaçları ile önceliklerini anlamak, yardım müdahalesini planlamak ve kaynakları etkili bir şekilde tahsis etmek için kullanılır. Çoklu Sektör Hızlı İhtiyaç Analizi Değerlendirmesi (MIRA) sonuçlarına göre afet bölgesindeki toplumsal cinsiyet eşitsizliği temelli riskler şu şekilde sıralanmıştır:

- Dağınık durumdaki barınma alanlarında duş olmaması, afetten etkilenen kişilerin sağlığı üzerinde ciddi etkilere sahip olduğu not edilmiştir.
 - Emziren kadınlar, mahremiyetin olmaması ve hijyen koşullarının kötü olması nedeniyle bebeklerini emzirmekte güçlük çekmektedir.
 - Geçici sağlık birimlerinin kapasitesi yeterli değildir. Afetten etkilenen kişilerin hijyen konuları, aile planlaması, anne sağlığı, cinsel yolla bulaşan hastalıklar, ergen sağlığı, emzirme, çocuk bakımı gibi konularda bilgi edinmeye ihtiyacı vardır. Ayrıca kadın ve kız çocukları için bakım kitleri ihtiyacı devam etmektedir.
 - Afet bölgesinde korunmaya duyulan ihtiyaç artmaktadır. MIRA tespitlerine göre, kadınlar ve kız çocukları, tuvaletlerin çadır alanından uzakta olması ve aydınlatmalarının bulunmaması nedeni ile geceleri tuvaletleri kullanamamaktadır.
 - Çadır alanlarında bakım verme sorumluluğu kadın ve kız çocuklarının iyilik hali üzerinden baskı oluşturmaktadır.
 - Psikolojik şiddet riski artmaktadır. Ancak kadınlar ve kız çocukları birincil ihtiyaçları karşılanmadığı için destek talep edememekte ve psikososyal destek seanslarına zaman ayıramamaktadır.
 - Afet bölgesinde çalışan hizmet sağlayıcıların çoğunlukla erkek olduğu gözlemlenmiştir. Bu da afetten etkilenen kadınların ihtiyaçlarını ilgililere aktarmalarını güçleştirmektedir.
 - Hizmet sunucuların toplumsal cinsiyet temelli şiddetle mücadele konusunda gerekli eğitimleri almış ve yönlendirmeleri yapabilecek durumda olmaları önemlidir.
 - Kadınların ve kız çocuklarının insani yardıma ve temel hizmetlere erişimde karşılaştığı ciddi zorluklar göz önüne alındığında, bu gibi belli gruplara yönelik özel hizmetlerin sağlanması, müdahale çalışmasının en kritik alanlarından biridir.
- Derneğin saha ekipleri geçici barınma alanlarında, toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dair sorunları da tespit etmektedir. Çadır alanlarında kadınlar genelde çadırın ve

çocuklarından bakımından sorumlu tutulmakta; bir araya gelebilecekleri güvenli alanlar bulunmamaktadır. Kahramanmaraş’ta bazı barınma alanlarında hamile kadınlar için güvenlik riski saptandığı; kadınlar için bakım kitlerinin dağıtımının sürdüğü, duş konteynerlerinin kurulduğu; MHPSS (Ruhsağlığı ve psikososal destek) hizmetlerinin sunulduğu belirtilmiştir. Hayata Destek ekiplerinin ihtiyaç analizi çalışmalarında gözlemlediği üzere, talepleri iletenler aile adına erkekler olmakta; bu da kadınların kişisel ihtiyaçlarının dile getirilmemesine neden olmaktadır. Hayata Destek ekipleri, çadır alanlarında kadın komitesi kurabilmek için ön hazırlıklar yapmakta; kadınlar için güvenli alanlar oluşturmayı planlamaktadır.

Derneğin 13. raporunda (30.03.2023) Kahramanmaraş depremlerinin üzerinden neredeyse iki ay geçmesine rağmen barınma, gıda güvenliği, su, sanitasyon, hijyen, sağlık hizmeti ve temel yardım malzemelerine olan ihtiyaçların halen devam ettiği belirtilmiştir. Kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddet vakalarında, istenmeyen gebeliklerde ve cinsel yolla bulaşan enfeksiyon hastalığı riskinde de önemli bir artış olduğu notu düşülmüştür. Ayrıca çocuk yaşta ve zorla evlilikler de dâhil olmak üzere afetin sonuçları ile ilgili olarak zararlı başa çıkma mekanizmalarının kullanıldığından söz edilmiştir. Bu raporda çadır alanlarında toplumsal cinsiyete dayalı şiddet riski altındaki kadınların korunması ile ilgili sorunlara dikkat çekilmiştir. Hem dağınık hem de toplu çadır alanlarında hijyenin büyük bir sorun olmaya devam ettiği; özellikle çocuklarda bit ve uyuz vakaları görüldüğü; kadınlar, çocuklar ve engeli olan insanların tuvalet ve duşa erişimlerinde ciddi sıkıntılar olduğu; duş ve tuvalet kurulumu yapılan yerlerin barınma alanlarına uzaklığı, aydınlatma sisteminin yokluğu ya da yetersizliği ile mahremiyet sağlanmasında yaşanan sorunların bu tesislerin kullanımını zorlaştırdığı yazılmıştır. Dernek, Adıyaman’da bir çadır alanında yaşayanlar arasından bir komite oluşturmuş ve komite içindeki kadınlarla farkındalık çalışması planlanmıştır.

Derneğin 14. raporunda UNFPA’nın bazı saptamalarına yer verilmiştir. Buna göre Nisan 2023 tarihi itibarı ile afet bölgesinde 130 bin kadının hamile olduğu ve 14 bin 400 doğum beklendiği belirtilmiştir. Kadınlar ve çocuklar için güvenli alanlar, doğum kontrolü, sağlık hizmetlerine erişim ve içme suyu gibi ihtiyaçlar giderek daha önemli hale gelmektedir. Rapor, özellikle BM kuruluşları ve ortaklarının, mevcut acil durum planlamasının ergenler, yaşlılar, bekâr kadınlar, hane reisi kadın olan aileler ve engelli kadınlar da dâhil olmak üzere kadın ve kız çocuklarının özel ihtiyaçlarını karşılamakta yetersiz kaldığına dair endişelerini dile getirdiğini not etmiştir. Kaygı ve korku, özellikle mahalle aralarındaki dağınık çadır yerleşimlerinde güvenlik endişeleriyle daha da artmaktadır. Çadırlar kilitlenemediğinden, kadınlar ve çocukların toplumsal cinsiyete dayalı şiddet de dahil olmak üzere önemli güvenlik riskleriyle karşı karşıya kaldığı

belirtilmiştir. Tuvalet ve duş yerlerinin uzak, yol üzerinde olmasının ya da aydınlatmalarının bulunmamasının, kadın ve çocukların erişiminde sorun yarattığı yazılmıştır. Rapor göre deprem bölgesinde ruh sağlığı riskleri vardır. Görüşülen birçok kadının depresyon belirtilerinin olduğu; kadınların kaygı ve korkularının eşlerince anlaşılmadığı, aralarında tartışmalar yaşandığını dile getirilmiştir. Ayrıca rapora göre, çadırlarda geniş aileyle barınma zorunluluğu, kadınlar için büyük bir mahremiyet sorununa neden olmakta, bu da iyi olma halini olumsuz etkilemektedir. Çocuklarda ise alt ıslatma, tırnak yeme, korku, anneye bağımlı olma hali gibi şikâyetler gözlemlenmiştir. Bununla birlikte raporda, çocukların ebeveynlere göre günlük rutinelere daha çok uyum sağladıkları; alanda bulunan PSS çadırında etkinliklere katılıp sosyalleştikleri gözlemi yer almaktadır.

Derneğin 16. raporunda özellikle kadın ve çocukların erişimini kolaylaştırabilmek için kurulan duş ve tuvalet ünitelerinin paravan ile ayrılmasının sağlandığı belirtilmiştir. Oluşturulan komitelere toplumsal cinsiyet, kadın sağlığı ve hijyen konularında farkındalık eğitimlerinin düzenlendiği aktarılmıştır.

17. raporda acil barınma yerlerinin ve gayri resmi yerleşim alanlarının çoğunda hala akan su bulunmadığı; hijyen kitlerine ile su tedarikinin artırılmasına acilen ihtiyaç duyulduğu ve özellikle kadınlarda, hijyen eksikliği nedeniyle cilt hastalıkları görüldüğü belirtilmektedir. Depremden etkilenen tüm illerde enkazdan çıkan asbestin sağlık üzerindeki etkilerine dair endişe duyulmaktadır. Özellikle sağlık tesislerinin bulunmadığı yerlerde ve kırsal alanlarda yaşayan kişiler için, sağlık hizmetlerine erişime dair bilgilendirme eksikliği bulunduğu not edilmiştir. Depremden üzerinden üç ay geçmiş olmasına rağmen, kadınların ve kız çocuklarının karşılanmayan ihtiyaçları olduğu belirtilmiştir. Özellikle kırsal alanlarda barınan kadın ve kız çocuklarının gerekli yardımı alamadığının gözlemlendiği; kadınlara ve çocuklara özel alanlar; bakım emeği ile bağlantılı faaliyetler için erken toparlanma desteği; toplumsal cinsiyete dayalı şiddetle mücadeleyle yönelik destekler, kadınların ve kız çocuklarının su, sanitasyon ve hijyen, barınma ve eğitim hizmetleri ve tesislerine güvenli ve geniş çapta erişimi; cinsel ve üreme sağlığı hizmetleri; yerleşim yerlerinde toplumsal cinsiyete duyarlı tasarım; menstrüel ürünler, şampuan, epilasyon malzemesi ve farklı bedenlerde iç çamaşırına erişim ihtiyacı olduğu belirtilmiştir. Yanı sıra, özellikle çadır kentler ve gayri resmi yerleşim alanlarındaki gebe kadınlar, doğum yapmış olanlar ve emziren anneler için sağlık tesislerine ve anne sağlığı hizmetlerine acilen ihtiyaç olduğu not edilmiştir. Ayrıca, kadınların, kız ve oğlan çocuklarının, dinlenme/eğlence amaçlı faaliyetlerden ziyade yapılandırılmış ve yaşa uygun ruh sağlığı ve psikososyal destek hizmetlerine (MHPSS) acilen erişmesi gerektiği yazılmıştır.

Derneğin 18. raporu 10.05.2023 tarihlidir. Bu raporda deprem bölgesindeki kadın kooperatiflerinin ham madde, faaliyet alanı ve makine ihtiyacı olduğu not edilmiştir. Deprem sonrasında derneğin yayınladığı 19. rapor 17 Mayıs 2023 tarihlidir. Raporda, çadır alanlarında içme suyuna, hijyen malzemelerine ve kadınlara yönelik bakım malzemelerine erişim sorununun devam ettiği; bitlenme, uyuz, yılan ve akrep sokması vakalarının görülmeye başladığı; barınma alanlarının yaza yönelik önlemlerle donatılması ve salgın hastalıkların önlenmesi için ilaçlama yapılması gerektiği yazılmıştır.

Hayata Destek Derneği’nin 20 numaralı durum tespit raporunda, 25 Mayıs 2023’te yayınlanan Geçici Barınma Destek Raporu’nun bazı bulgularına yer verilmiştir. Bu rapora göre, kendi yemeklerini en fazla pişiren kent Kahramanmaraş’ken, en ez pişiren kent Adıyaman’dır. Adıyaman’da geçici barınma alanlarında yemek pişirme olanakları, Mayıs ayında dahi azdır ve marketlerin sadece %25’i açılmış olup, geçim kaynaklarına erişimin de en az bu şehirde olduğu not edilmiştir. Raporda, hazır/pişirilmiş yemeklere olan bağımlılığı azaltmak için insanların pişirme malzemelerine, pişirme cihazlarına ve yakıta, pişirme ve bulaşık yıkama için suya, yangın güvenliği bilgilerine ihtiyaçları olduğu ve kadınlar ve kız çocuklarının, hasarlı ve terk edilmiş binalar veya çadırlar gibi güvenli olmayan yerlerde yemek pişirerek önemli risklerle karşı karşıya kaldığı yazılmıştır. Kadınlar, kız çocukları ve engelliler için güvenli tuvalet ve duş erişiminin hala zor olduğu; kalabalık, aydınlatma ve tuvaletlerin kapılarının kilitlenmesi ile ilgili sorunlara, duş ve tuvaletlerin cinsiyete göre ayrılmamış ve yetersiz sayıda olmasının hem sanitasyon alanlarında hem de barınma alanlarında mahremiyet eksikliğine neden olduğuna ve cinsel şiddet riskini artırdığına dikkat çekilmiştir.

Hayata Destek Derneği’nin 17 - 31 Mayıs 2023 tarihli 20. raporunda, söz konusu tarihler arasında kadınlar ve çocuklara yönelik insani yardım çalışmalarında önemli adımlar atıldığı belirtilmektedir. Rapora göre, afetten etkilenen kadınların temel ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla bakım ve hijyen malzemelerinin dağıtımı yapılmıştır. Bu kapsamda Hatay’da 2.350, Adıyaman’da 2.524 ve Kahramanmaraş’ta 1.935 adet bakım paketi ihtiyaç sahibi kadınlara ulaştırılmıştır. Ayrıca, barınma alanlarında güvenli tuvalet ve duş erişimi sağlanarak kadınların mahremiyetinin korunmasına ve güvenliğine katkı sağlanmıştır. Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet vakalarının tespit edilmesi ve ilgili kurumlara yönlendirilmesi çalışmaları da bu süreçte devam etmiştir.

Kadınların yanı sıra çocukların da afet sonrası ihtiyaçlarının karşılanması için çeşitli çalışmaların yapıldığı belirtilmektedir. Buna göre Hatay’da 271, Adıyaman’da ise 286 çocuğa yönelik beden becerileri geliştirme, masal anlatımı ve oyun atölyeleri gibi

psikososyal destek etkinlikleri düzenlenmiştir. Bu etkinliklerle çocukların yaşadıkları travmalarla başa çıkmalarına yardımcı olunması hedeflenmiştir. Ayrıca, akran zorbalığı ve öz bakım eksiklikleri gibi çocuklarda sıklıkla karşılaşılan sorunların giderilmesine yönelik yapılandırılmış destek programları tasarlanmıştır. Raporda, kadınlar ve çocuklar için sağlanan desteklerin yanı sıra genel hijyen ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla hijyen kitleri, bebek bezi ve hijyenik ped dağıtıldığı belirtilmektedir. Kadınlar ve kız çocukları için geliştirilen bu paketler, temizlik ve kişisel bakım ihtiyaçlarının karşılanmasına katkıda bulunduğu; psikolojik destek hizmetleri kapsamında ise bireysel görüşmeler gerçekleştirildiği, psiko-eğitim ve psikososyal farkındalık etkinlikleri düzenlendiği ifade edilmektedir.

31 Mayıs - 21 Haziran 2023 tarihli 21. raporda ise kadınlar, kız ve oğlan çocuklarına yönelik yürütülen insani yardım çalışmalarına, depremde etkilenen bölgelerde ihtiyaçların karşılanmasına ve iyileşme süreçlerinin hızlandırılmasına odaklanıldığı belirtilmektedir.

12 Temmuz 2023 tarihli 22. raporda, kadınlar ve çocuklar için sağlanan hizmetlerin sürdürülebilirliğinin ve erişilebilirliğinin iyileştirilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Bu raporda özellikle mahremiyetin artırılması, temel ihtiyaçlara erişimin kolaylaştırılması ve psikolojik destek hizmetlerinin yaygınlaştırılması, afet sonrası iyileşme sürecinin kritik unsurları olarak öne çıkmıştır.

2 Ağustos 2023 tarihli 23. raporda, kadın ve çocukların ihtiyaçlarının karşılanmasının yanı sıra, afetten etkilenen bireylerin temel haklara ve hizmetlere erişimlerinin artırılması gerektiğine de dikkat çekmektedir. Hijyen, gıda, barınma ve psikososyal destek hizmetlerinin sürdürülebilirliği, iyileşme sürecinin kilit unsurları olarak öne çıkmaktadır.

16 Ağustos 2023 tarihli 24. raporda, barınma alanlarındaki hijyen koşullarının iyileştirilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Su, sanitasyon ve hijyen hizmetleri eksiklikleri devam etmekte olup, tuvalet ve duşların erişilebilirliği önemli bir sorun teşkil etmektedir. Kadınlar ve çocuklar için hijyenik malzemelerin temini, güvenli alanların oluşturulması ve psikososyal destek hizmetlerinin yaygınlaştırılması temel ihtiyaçlar arasında yer almaktadır. Bu hizmetlerin sürdürülebilirliği, afet sonrası iyileşme sürecinin kritik bir parçası olarak değerlendirilmektedir.

15 Eylül 2023 tarihinde yayımlanan 25. raporda, Derneğin kadınlar, kız ve oğlan çocukları ile LGBTİQ+’larla ilgili konulara değinilmiştir. Örneğin Dernek, kadınlar için

hijyen ve bakım paketleri dağıtmış, toplumsal cinsiyete dayalı şiddet vakalarını tespit ederek yönlendirme sağlamıştır. Çocuklar için psikososyal destek oturumları düzenlenmiş, akademik destek programları başlatılmıştır. LGBTIQ+’ların hizmetlere erişimde karşılaştıkları zorluklara dikkat çekilmiş, ancak bu gruba yönelik somut müdahaleler raporda yer almamıştır.

13 Ekim 2023 tarihinde yayımlanan ve kadınlar için hijyen ve bakım paketleri dağıtılmaya devam edildiği belirtilen 26. rapor, barınma alanlarında mahremiyet sorunlarını tekrar vurgulamıştır. Çocuklara yönelik olarak kırtasiye destekleri sağlandığı ve çocuk işçiliği gibi risklerle mücadele edildiği aktarılmıştır.

17 Kasım 2023 tarihinde yayımlanan 27. rapora göre, bölgede kadınlara yönelik hukuki destek sağlanmış ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddetle mücadele bilgilendirme oturumları yapılmıştır. Çocuklar için okul malzemeleri ve hijyen kitleri dağıtılmış, aile içi şiddet ve çocuk işçiliği riskleri değerlendirilmiştir.

22 Aralık 2023 tarihinde yayımlanan 28. rapora göre, kadınların mahremiyet sorunlarının çözülmesine yönelik adımlar atılmış ve kadın bakım paketleri dağıtılmıştır. Çocuklar için eğitim ve akademik destek hizmetleri sunulmuş, okul dönüşlerini desteklemek amacıyla kırtasiye malzemeleri verilmiştir.

5 Şubat 2024 tarihinde yayımlanan 29. raporda ise kadınların barınma alanlarındaki güvenlik sorunları ele alınmış ve hijyen hizmetlerinin sağlandığı belirtilmiştir. Çocuklar için psikososyal destek ve eğitim yardımları ile travma sonrası destek hizmetlerinin sürdüğü vurgulanmıştır.

Hatay Depremzede Derneği’nin bilgilerine resmi bir internet siteleri ya da açıklamaları olmadığı için yer verilememiştir.

Tablo 36: Afet Alanında İzleme Yapan Örgütlerin Çoklu Ayrımcılık ve LGBTİQ+’ları İçerme Durumu

STK adı	Hak temelli izleme yapma durumu		İzleme Raporu	Yıl	İçerik	Çoklu ayrımcılık ve LGBTİQ+’ları içermesi	
	Var	Yok				Var	Yok
Türk Kızılayı	✓		Faaliyet Raporu 2022	2022	Afetlerde sağlanan insani yardım çalışmaları hakkında bilgi verilmiştir.	✓	
		✓	2022 yılı İstanbul İl faaliyet raporu	2022	İstanbul’da yapılan çalışmalar hakkında özet bilgi	✓	
		✓	Gönüllü Yönetimi Direktörlüğü 2019-2020 Raporu	2019-2020	Gönüllülerin yaptığı çalışmalar hakkında bilgi verilmiştir.	✓	
Akut Vakfı	-	-	-	-	-	-	-
Akut Arama Kurtarma Derneği	✓		AKUT E-Bülten- 25. Yıl	2020	İnsani yardım çalışmaları hakkında bilgi verilmiştir	✓	
	✓		AKUT E-Bülten- Şubat 2023	2023	Kahramanmaraş depreminde yapılan kurtarma çalışmaları hakkında bilgi verilmiştir	✓	
Mahalle Afet Gönüllüleri (MAG) Derneği	-	-	-	-	-	-	-

Tablo 36: Afet Alanında İzleme Yapan Örgütlerin Çoklu Ayrımcılık ve LGBTİQ+’ları İçerme Durumu (Devam)

STK adı	Hak temelli izleme yapma durumu		İzleme Raporu	Yıl	İçerik	Çoklu ayrımcılık ve LGBTİQ+’ları içermesi	
	Var	Yok				Var	Yok
Nirengi Derneği	✓		Afet risklerinin azaltılması alanında çalışan sivil toplum kuruluşlarına yönelik yuvarlak masa toplantısı raporu	2019	Afet alanında çalışan sivil toplum kuruluşlarının çalışmaları, işbirliği olanakları hakkındadır.	✓	
	✓		Çok Sektörlü Hızlı İhtiyaç Değerlendirmesi	2023	Kahramanmaraş depreminden etkilenenlerle görüşmeler sonucunda elde edilen bilgiler hakkındadır.	✓	
GEA Arama Kurtarma		✓	İzmir Seferihisar depremi arama kurtarma ve insani yardım operasyon raporu	2020	Deprem sonrası yapılan kurtarma çalışmaları hakkındadır.	✓	
Afete Hazırlık ve Deprem Eğitimi Derneği (AHDER)	-	-	-	-	-	-	-
Hatay Depremzede Derneği	✓		Hatay Depreminin 1. Yılı Raporu	Ocak 2024	Hatay depreminden etkilenenlerin durumu ve geçen bir yıl içinde yaşanan gelişmeleri ele alıyor.	✓	

Afet alanında izleme yapan kadın örgütleri

Bu bölümde Türkiye genelinde afet alanında faaliyet gösteren kadın örgütleri kısaca tanıtılmakta ve afet özelinde yaptıkları izleme ve değerlendirme çalışmalarına yer verilmektedir (Tablo 37).

Mavi Kalem Derneği, 1999 yılında Düzce’de deprem bölgesinde bir grup gönüllü ile çalışmalarına başlayan ekip tarafından 2000 yılında kurulmuştur. İlk yıllarda, afet koşullarında çifte dezavantajlı duruma gelen kadın ve çocukların güçlendirilmesi için çalışmalar gerçekleştirmişlerdir. Kadınlarla kadın sağlığı, sağlık hakları, şiddetin önlenmesi ve şehirde yaşama becerilerinin geliştirilmesi konularında çalışmalar yapmışlardır. Erkeklerin, kadınların güçlenmesinde nasıl bir rol oynayabileceklerinin konuşulduğu Kadının Güçlendirilmesi için Erkek Katılımı Atölye Serisini 2019 yılında geliştirmiş; İstanbul (Fatih, Zeytinburnu) ve Adana’da uygulamaya başlamışlardır. Aynı yıl, kadınların haklarıyla ilgili farkındalıklarını artırmak, birbirleriyle konuşup paylaşabilecekleri bir alan sağlamak, sorunlara beraber çözüm bulmak ve birlikte çeşitli etkinlikler yapmak amacıyla Esenyurt ilçesinde, Kadın Danışma ve Dayanışma Merkezi’ni açmışlardır.

Derneğin **Kız Çocukları Okur, Dünya Değişir Toplantı Raporu’nda**, 2017’den itibaren Suriyeli Kız Çocuklarının Eğitime Kazandırılması ve Savunuculuk Projesi kapsamında, bu alanda sorumluluk alan, çalışan, fikir üreten ve uygulayan başta Milli Eğitim Bakanlığı olmak üzere Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü ve sivil toplum kuruluşlarını bir araya getirerek konunun çeşitli boyutlarını inceleyip masaya yatırmak ve çözüme giden yol haritasını oluşturmayı amaçladığı ifade edilmektedir. Atölye çalışması sırasında önerilen konuların başında tüm başlıklarla ilgili ısrarlı bir şekilde savunuculuk yapılması gerekliliği vurgulanmıştır. Çocuk evliliğine yönelik dağınık bilgilerin toparlanması gerektiğini belirtilmiştir. Kız çocuklarının evde bakım yükümlülüklerini azaltmak için devlet tarafında sağlanacak kreş ve evde bakım hizmetlerinin gerektiğinin altı çizilmiştir.

Mavi Kalem Derneği’nin **Suriyeli Kız Çocuklarının Eğitime Toplumsal Cinsiyet Açısından Bakmak** isimli raporunda, Suriyeli kız çocuklarının atölyelerde ya da evde ücretsiz işgücü olarak çalıştırılmalarının -hem emeklerine el konulması hem de eğitim haklarının ellerinden alınması bağlamında- istedikleri biçimde yaşama haklarının “olmaması” anlamını taşıdığı ifade edilmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin yeniden üretilmediği bir eğitim anlayışıyla, kamusal alanda var olabilmek ve toplumsal yaşama katılım için eğitimin en temel hak olduğu ifade edilmiştir. Eşitlikçi politikalarla

ve hak temelli yaklaşımla cinsiyetçilikten ve ayrımcılıktan arındırılmış, nitelikli, herkes tarafından erişilebilir bir eğitim programına herkesin ihtiyacı olduğu belirtilmiştir.

Mavi Kalem Hatay Kız Çocukları Durum Raporu 15-18 yaş grubu kız çocukları ile yapılan görüşmelerin sonuçlarını içermektedir. Raporda kapsamında 07.04.2023 - 09.04.2023 tarihleri arasında Hatay ilinin Antakya ilçesinde bulunan Üç Gedik, Serinyol, Anayazı mahallelerinde ve Büyük Dalyan mahallesindeki Konteyner Kent (Katar-Türkiye Kardeşlik Konteyner Kenti) ile Eski Hayvan Pazarı’ndaki çadır kentte 25 kız çocuğu ile görüşüldüğü belirtilmiştir. Bu görüşmelerde kız çocuklarına eğitim ile ilgili kaygılarının neler olduğu, okula devam edebiliyorsa endişe duydukları konular ve eksiklikleri, üniversiteye gidiyorsa karşılaştıkları sorunlar yer almaktadır. Kız çocuklarının hijyen ile ilgili sorunlarının neler olduğu, hijyen malzemelerinin edinimi, banyo ve tuvalet ihtiyaçlarını nasıl giderdikleri, bu ihtiyaçların yarattığı sorunlar ve adet dönemi hijyenini nasıl sağladıkları sorulmuştur. Son olarak küçük bir çadırdaki hep beraber yaşamının kendilerini nasıl etkilediği ve uyumakta zorluk yaşayıp yaşamadıkları araştırılmıştır. Raporun sonucunda, mahalle aralarındaki çadırlarda kalan kız çocuklarının tuvalet, duş ve kıyafet yıkamak için nehirden su getirdikleri ve bu suyu kazanlarda kaynattıklarının tespit edildiği belirtilmektedir. Bu nedenle çamaşırları elleri ile yıkayanların kadınlar olduğu bu durumun kadınların ve kız çocuklarının iş yükünü artırdığı ifade edilmiştir. Bu gibi durumların toplumsal cinsiyet eşitsizliğini yeniden ürettiği gerçeğinin göz ardı edilmemesi gerektiği düşünülmektedir. Rapora göre özellikle evleri yıkılan, ağır hasarlı olan, evlerine giremeyecek olan ve bu nedenle çamaşırları elde yıkamak durumunda kalan kadınlar için çadır kent ve konteyner kentte olduğu gibi toplu çamaşırhaneler kurulmasının yararlı olacağı öngörülmüştür.

Mavi Kalem Hatay Deprem Bölgesi Çalışmaları ve Gözlemler Raporu, çocuklar ve kadınlara yönelik gözlemler ve tespitler yer almaktadır. Raporda eşleri olmayan/yalnız kadınlara yönelik ayrımcılık yapıldığı, kamp alanlarında yöneticiler ve koordinasyonu yapanların erkekler olduğu belirtilmiştir. Kadınların kolay iletişim kurabilmesi için koordinasyonda ve dağıtımlarda kadın çalışanların da eşit olarak yer alması gerektiği belirtilmiştir.

6 Şubat Kahramanmaraş Depreminin Mültecilere Etkileri Raporu’nda, depremden etkilenen toplam nüfusun 5.4 milyonunu çocukların oluşturduğu; çocuk nüfusunun 811.000’inin ise mülteci çocuklardan oluştuğu belirtilmektedir. **Rapor kısa bir bilgi notu şeklindedir. Yapılan danışmanlıklar da kısaca ele alınmıştır. Buna göre sunulan danışmanlıkların %48’inde danışanın kadın olduğu, bu kadınların sekizinin yalnız ebeveyn, altısının gebe, birinin kronik sağlık sorunu olduğu** tespit

edildiği bilgisi yer almaktadır. Kadınlarla görüşmeler yapılmış ve sağlık sorunları genel hatları ile tespit edilmiştir. Ancak raporda hak temelli bir yaklaşım yoktur.

Mavi Kalem Bilgi Notu (1)- Mavi Kalem deprem bölgesinde raporu, çocuk ve kadınların özgün ihtiyaçlarının karşılanmasını hedeflediğini belirtmiştir. Afet bölgesinde kurulan çadır kentlerdeki kadın ve çocukların ifade ettiği spesifik ihtiyaçlarının belirlenmesi/deprem sahasına nakledilmesi, bölgedeki resmî kurumlarla ilişkilerin geliştirilmesi yönündeki çalışmaları ele almışlardır.

Mavi Kalem Bilgi Notu - 2 Hatay Raporunda, ekibin depremden en çok etkilenen illerden biri olan Hatay’a giderek kamu kurumları, yerel yönetimler, yerel ve uluslararası STK temsilcileri ile görüştüğü; kamp alanlarında ve mahalle aralarında çadırlarda kalan kadınlarla, kadın ve çocukların ihtiyaçlarını belirlemeye yönelik derinlemesine görüşmeler yaptığı ifade edilmiştir. Yapılan görüşmelerde çadır ihtiyaçlarının olduğuna yönelik saptamalar yer almaktadır. Rapor kapsamında toplumsal cinsiyet rolleri başlığında kadınların bakım rollerin çok arttığı ifade edilmiştir. Yanıt stratejileri arasında da toplumsal cinsiyet perspektifi ile afet bölgesindeki kadınların ve çocukların hijyen, genel sağlık, cinsel sağlık ve üreme sağlığı, temiz suya erişim, sağlıklı beslenme, konusunda desteklenmeleri önceliklendirilmesi gereğine yer verilmiştir.

Sınır Tanımayan Kadınlar Göçmen Kadınlarla Dayanışma Grubu, Türkiye’de yaşayan göçmen kadınların hem kadın hem de göçmen olmalarından kaynaklı yaşadıkları sorunlar konusunda farkındalık ve gündem yaratmak ve bu alanda politika üretmek amacıyla kurulmuştur. Bu grubun kamuya açık bir web sayfası bulunmamaktadır.

Afetlere Karşı Feminist Dayanışma Grubu, bağımsız feministler, sivil toplum örgütleri ve kadın örgütlerinden feministlerin yer aldığı bir dayanışma grubudur. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin ve ayrımcılığın afet dönemlerinde daha da derinleştiğini vurgulayan grup, 11 ili yıkan iki büyük depremin haberinin ardından, yıllardır alanlarda dayanışma yoluyla elde ettikleri deneyim ile ilk günün akşamında Türkiye’nin farklı illerinden ve Türkiye dışında yaşayan feministler olarak bir araya gelerek Afet için Feminist Dayanışma’yı kurmuşlardır. Yürüttükleri Mor Tır kampanyası ile kadınlar, LGBTİQ+’lar ve çocukların ihtiyaçlarını karşılamayı amaçladıklarını ifade etmektedirler.

Adıyaman Deneyim ve Gözlemleri raporunda, 6 Şubat’ta meydana gelen depremlerin hemen ardından, depremden etkilenen bölgelerde yaşayan kadınlarla dayanışmak için bölgeye gidildiği belirtilmiştir. Raporda arama kurtarma çalışmaları, insani yardım, köylerin durumu, şehir merkezlerinin durumu, hijyen sorunu, güvenlik,

psikososyal destek ihtiyacı, kadınların maruz kaldıkları ayrımcılık ve erkek şiddetine karşı destek mekanizmaları, kadınların bakım yükü, ayrımcılık ve ırkçılık sorunları ele alınmıştır. Göçmen, mülteci ve LGBTIQ+’ların ayrımcılığa maruz kalmaması ve haklar ile hizmetlere erişimlerinin sağlanmasına yönelik kapsayıcı önlemlerin alınması ve bir arada yaşam kültürünün geliştirilmesine öncelik verilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Deprem bölgelerinde ihtiyaçların tespiti, ulaştırılması ve yönlendirilmesi süreçlerinde toplumsal cinsiyet eşitliği yaklaşımıyla hareket edilmesinin yanı sıra “aile” odaklı değil, kadınları özne olarak ele alan ve önceliklendiren yaklaşımlar geliştirilmesi gerektiği de vurgulanmıştır.

Mor Çatı, 1990’lı yılların başından itibaren kadınlara yönelik şiddet konusunda kadın danışma merkezi ve sığınak açarak hizmet veren ve ilgili konularda araştırmalar yürüten bir dernektir. **Depremden Etkilenen Bölgelerde Kadınların Şiddetten Uzaklaşma Deneyimleri ve Destek Mekanizmaları Raporu**, 6 Şubat 2023’te meydana gelen depremler sonrasında hazırlanmıştır. Bu rapor, depremden etkilenen illerde kadına yönelik şiddetle mücadele mekanizmalarının ve şiddete maruz kalan ya da kalma riski altında olan kadınlar ile çocukların durumunu izlemeye yönelik olarak 20-24 Şubat 2023 tarihlerinde Malatya, Adıyaman, Kahramanmaraş, Gaziantep, Hatay ve Adana’da yapılan gözlemleri ele almaktadır. Raporda, deprem döneminde de kadına yönelik erkek şiddetinin devam ettiği ifade edilmektedir. Bölgede ŞÖNİM’lerin koruma ve gizlilik kararı olan kadınların durumunu istisnai örnekler dışında takip edemediği; kadına yönelik şiddetle mücadele alanında çalışan kamu personelinin ve iş birliği yapılan kurum çalışanlarının afet durumlarında şiddete maruz kalan kadın ve çocuklara sunulacak hizmetlere ilişkin bilgisinin bulunmadığı tespit edilmiştir. Raporun sonucunda da şiddetle mücadele ve sosyal destek mekanizmalarının niteliğinin artırılması ve toplumsal cinsiyet bakış açısı ile yürütülmesi ile afet dönemlerinde karşılaşılan sorunların en aza indirilebileceği belirtilmektedir. **Depremden Etkilenen Bölgede Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Mekanizmaları Raporu**, şiddete maruz kalan kadınlara hizmet sağlamakla yükümlü kamu kurumlarının mevcut durumları, kadınların ihtiyaçları, çocukların ihtiyaçları ile acil alınması gereken tedbirler başlıklarından oluşmaktadır. Raporda bölgede yaşayanların insani yardım ile sağlık ve güvenlikle ilgili ihtiyaçlarının, kişilerin toplumsal cinsiyet, cinsel yönelim, cinsiyet kimliği, yaş, engellilik durumu, vatandaşlık statüsü ve bunlarla ilgili maruz kaldıkları her türlü ayrımcılık gözetilerek çok acil bir şekilde sağlanması gerekliliği vurgulanmaktadır.

Eşitlik İçin Kadın Platformu (EŞİK), eşit, özgür yaşama hakkına ve kazanımlara yönelik tehditlere karşı mücadeleye zemin sağlayan, çocukların cinsel istismarı, İstanbul Sözleşmesi, kadına yönelik şiddet gibi pek çok konuda yerel, ulusal ve uluslararası çok

sayıda çalışma gerçekleştiren bir yapıdır. Platformun **6 Şubat 2023 Depremleri Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Bakış Açısından Geleceğe Notlar** raporu, güvenilir ve ayrıştırılmış veri tutulmadığını, cinsiyeti temel alan veri bulunmadığını, refakatsiz çocukların devlet dışı kurumlara verildiğini belirtmiştir. Rapor, LGBTİQ+’lar açısından da güvenlik ve acil ihtiyaçlara erişememe sorunu bulunduğunu; hazırlanan eylem planlarının toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarsız olduğunu belirtilmiştir. Raporda, cinsel sağlık hizmetlerine erişiminin zorlaşması, cinsel sağlığın önemli koşulu olan hijyen şartlarının ortadan kalkması sonucunda meydana gelecek genital enfeksiyonlar ve diğer hastalıklar, gebelik takibinin yapılamaması, doğum kontrol araçlarına erişememek, travmaya bağlı düşük ve erken doğum, adet düzensizliği, kürtaj hakkına erişimin daha da zorlaşması gibi bekleyen riskler olduğu söylenmiştir.

Kadın Emeği ve İstihdamı Girişimi (KEİG), 2 Nisan 2006 tarihinde kadın emeği ve istihdamı alanında çalışan bir grup kadın aktivist ve akademisyen tarafından kurulmuştur. 16 ilde emek, kadına yönelik erkek şiddeti, kadınların politik katılımı gibi cinsiyet eşitliğinin farklı alanlarında faaliyet gösteren 32 kadın örgütünün bir araya geldiği bir platformdur. Temel olarak, kadın emeği ve istihdamı alanında bilgi üretmekte ve çalışmalar yapmaktadır. Hedefi, kadınların çalışma yaşamında güvenceli ve sürekli bir yer edinmesi; iyi çalışma koşulları ve yeterli gelir sağlayan işlere sahip olması için bu alandaki politikaları etkilemek ve yeni politikalar oluşturmaktır. **Kriz, Kadınlar ve Kadın Emeği Forumu Raporu** farklı sektörlerden, sendikalardan, kadın örgütlerinden ve bağımsız feminist kadınların katılımları ve katkılarıyla gerçekleşen forumun değerlendirmelerini ele almaktadır. Kadınların ücretsiz ev içi emeğinin ne kadar temel ve merkezi bir mesele olduğundan; bunu değerlendirmeden yapılan kriz analizlerinin körlüğünden bahsetmektedir. LGBTİQ+ bireyler ve mahpuslar için yaşlılıkta bakım ihtiyacının karşılanmasının çok özgün bir sorun olduğu vurgulanmaktadır.

Türkiye Kadın Girişimciler Derneği (KAGİDER), girişimcilik yoluyla kadının güçlenmesini hedefleyen bir sivil toplum kuruluşudur. Kadının ekonomik, politik ve sosyal olarak da güçlenmesini hedeflemektedir. Dernek, kadınların eşitsiz ve dışlanan toplumsal konumlarının değişmesi ve bu sayede ekonomik güçlenme ile kadın güçlenmesini ve ayrıca toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamayı hedeflemektedir. **Deprem Bölgesindeki Kadın Girişimciler İhtiyaç Analizi**, Türkiye Kadın Girişimciler Derneği ve Birleşmiş Milletler Kadın Birimi iş birliğinde 6-7 Şubat 2023 tarihinde art arda yaşanan iki büyük deprem sonrası bu bölgelerde faaliyet gösteren kadın girişimcilerin ihtiyaçlarını tespit etmek için yapılmıştır. Rapora göre, deprem sonrasında girişimci kadınların %70’inin bakım yükümlülüklerinin arttığı belirtilmiştir. Raporda

deprem sonrası girişimci kadınların pratik yüklerinin arttığına vurgu yapılmakla birlikte genel itibarı ile hak temelli yaklaşım bulunmamaktadır.

Kadınlarla Dayanışma Vakfı (KADAV), 17 Ağustos 1999 Depreminin hemen ardından bölgeye ulaşan gönüllü kadınların kurdukları bir vakıftır. Şiddet ve ayrımcılığa uğrayan kadınları ekonomik açıdan güçlendirme amacı taşımaktadır. Bunun yanı sıra göçmenlik, mahpusluk gibi sebeplerle ayrımcılığa uğrayan, dolayısıyla da şiddetle karşı karşıya kalanların da destek ve dayanışma mekanizmalarına ulaşmalarına rehberlik etmektedir. Dernek, 2021 yılında iki aylık periyodlarla altı kez kadına yönelik şiddet raporu hazırlamıştır. Toplumsal cinsiyete dayalı şiddete maruz bırakılan göçmen, mülteci, sığınmacı ve Türkiyeli kadınların deneyimlerini ve gözlemlerini ele alan bu raporlar, kadına yönelik şiddete karşı nitelikli önleyici ve koruyucu mekanizmalar geliştirilmesi ve etkin şekilde uygulanması mücadelesine katkı sunmayı hedeflemektedir.

Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği 2014 yılında kurulmuştur. Dernek, feminist, LGBTİQ+, ekoloji ve hayvan özgürlüğü hareketleri ile çocuk ve göçmen hakları örgütlenmelerinde ve bu alanlardaki platformlarda aktif olarak yer almaktadır. Kadınlarla Dayanışma Vakfı ile hazırladıkları **6 Şubat Depremi Saha Gözlem Raporu**, kadın ve LGBTİQ+ depremzedelerin afet ve sonrası süreçte yaşadıklarını, kesşimsel bir perspektifle sunmayı amaçlamıştır.

Kadının İnsan Hakları (Yeni Çözümler) Derneği (KİH), 1993 yılında, Türkiye’de ve dünyada kadının insan haklarını geliştirmek amacı ile kurulmuş bağımsız bir kadın sivil toplum örgütüdür. Derneğin **Deprem Bölgesi Psikososyal Destek Çalışması Raporu: Adıyaman, Diyarbakır, Malatya** başlıklı raporu, kadınlar ve LGBTİQ+’ların dahil edildiği feminist sosyal hizmet yaklaşımıyla yürütölen destek programının sonuçlarını içermektedir. Yaptıkları çalışmanın temel amacını, destek alanların kendi güçlerini ve kaynaklarını fark etmelerini sağlamak olarak ifade edilmiştir. Bu sayede depremzede kadın ve LGBTİ+’ların, kendi kendilerini iyileştirme kapasitesine ulaşabilecek ve dayanışmayı güçlenmek için bir araç olarak kullanabileceklerdir denilmiştir.

Tablo 37: Afet alanında izleme yapan ve çeşitli kadın örgütlerinin izleme-değerlendirme raporlarının içeriği

STK adı	Hak temelli izleme yapma durumu		İzleme Raporu	Yıl	İçerik	Çoklu ayrımcılık ve LGBTİQ+’ları içermesi	
	Var	Yok				Var	Yok
Mavi Kalem Derneği	✓		Kız Çocukları Okur, Dünya Değişir Toplantı Raporu	2017	Suriyeli kız çocuklarının eğitime kazandırılması ve savunuculuk projesi çıktıları ve Mavi Kalem’in kız çocuklarıyla ilgili yaptığı çalışmaları içermektedir.	✓	
			Suriyeli Kız Çocuklarının Eğitimine Toplumsal Cinsiyet Açısından Bakmak	2019	Suriyeli kız çocuklarının eğitim hakkı, kız çocuklarının okula gitmesi önündeki engeller ve buna yönelik çözüm önerilerini içermektedir.	✓	
			Mavi Kalem Hatay Kız Çocukları Durum Raporu- 15-18 Yaş Grubu Kız Çocukları ile Yapılan Görüşmeler	2023	Hatay deprem bölgesinde, farklı mahallelerde yaşayan 15-18 yaş grubundaki kız çocuklarının cinsiyete duyarlı ihtiyaçlarını tespit etmektedir.	✓	
			Mavi Kalem Hatay Deprem Bölgesi Çalışmaları ve Gözlemler	2023	Afetzedelerin durum ve ihtiyaçlarını içeriyor.	✓	
			6 Şubat Kahramanmaraş Depreminin Mültecilere Etkileri Raporu	2023	Mavi Kalem’e ulaşan afetzedelerin durum ve ihtiyaçlarını içeriyor..	✓	

Tablo 37: Afet alanında izleme yapan ve çeşitli kadın örgütlerinin izleme-değerlendirme raporlarının içeriği (Devam)

STK adı	Hak temelli izleme yapma durumu		İzleme Raporu	Yıl	İçerik	Çoklu ayrımcılık ve LGBTİQ+’ları içermesi	
	Var	Yok				Var	Yok
Mavi Kalem Derneği			Mavi Kalem Bilgi Notu (1)- Mavi Kalem deprem bölgesinde	2023	Afet bölgesinde kurulan çadır kentlerdeki kadın ve çocukların ifade ettiği spesifik ihtiyaçlarının belirlenmesi/deprem sahasına nakledilmesi, bölgedeki resmî kurumlarla ilişkilerin geliştirilmesi yönündeki çalışmaları içeriyor.	✓	
			Mavi Kalem Bilgi Notu 2 -Hatay Raporu	2023	Kahramanmaraş-Hatay depremlerinden etkilenen bölgeye yönelik çalışmaları hakkında bilgi vermektedir.		✓
Sınır Tanımayan Kadınlar- Göçmen Kadınlarla Dayanışma Ağı	-	✓	-	-	-	-	-
Afetlere Karşı Feminist Dayanışma Grubu	✓		Adıyaman Deneyim ve Gözlemleri	2023	Deprem bölgesinde yer alan Adıyaman ilinde gerçekleştirilen yardım faaliyetlerini içeriyor.	✓	
Mor Çatı Kadın Sığınma Vakfı	✓		Depremden Etkilenen Bölgelerde Kadınların Şiddetten Uzaklaşma Deneyimleri ve Destek Mekanizması	2023	Depremden etkilenen bölgelerde kadınların şiddetten etkilenme deneyimleri hakkında bilgi vermektedir.		✓

Tablo 37: Afet alanında izleme yapan çeşitli kadın örgütlerinin izleme-değerlendirme raporlarının içeriği (Devam)

STK adı	Hak temelli izleme yapma durumu		İzleme Raporu	Yıl	İçerik	Çoklu ayrımcılık ve LGBTİQ+’ları içermesi	
	Var	Yok				Var	Yok
Eşitlik İçin Kadın Platformu (EŞİK)	✓		6 Şubat 2023 Depremleri Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Bakış Açısından Geleceğe Notlar			✓	
Kadın Emeği ve İstihdamı Girişimi (KEİG)	✓		Kriz, Kadınlar ve Kadın Emeği Forumu Raporu	2019		✓	
Türkiye Kadın Girişimciler Derneği (KAGİDER)	✓		Deprem Bölgesindeki Kadın Girişimciler İhtiyaç Analizi-2023				✓
Kadın Dayanışma Vakfı	✓		6 Şubat Depremleri Sonrasında Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Mekanizmalarında Son Durum	2023	-	✓	-
Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği ve Kadınlarla Dayanışma Vakfı (KADAV)	✓		6 Şubat Depremi Saha Gözlem Raporu	2023		✓	
Kadının İnsan Hakları ve Yeni Çözümler Derneği	✓		Deprem Bölgesi Psikososyal Destek Çalışması Raporu: Adıyaman, Diyarbakır, Malatya	2024		✓	
Kadına Özgürlük ve Eşitlik Derneği (KÖVED) ve Kadın Koalisyonu	✓		6 Şubat Depremi Sonrasında Afet Bölgesinde Kadınlar Kadın Koalisyonu Raporu	2023		✓	

LGBTİQ+ Örgütleri

Raporun bu bölümünde Türkiye genelinde LGBTİQ+’lara yönelik insan hak ve ihlallerini izleme alanında faaliyet gösteren STK’lardan **Kaos-GL, 17 Mayıs Derneği, Sosyal Politika, Cinsiyet Kimliği ve Cinsel Yönelim Çalışmaları Derneği (SPoD), Lubunya Deprem Dayanışması ve HEBUN LGBT (Diyarbakır)** örgütlenmeleri yer almaktadır. **KAOS-GL**, 2006 yılından bu yana düzenli olarak LGBTİQ+’ların insan hakları ihlallerini izleme ve raporlama faaliyetleri yürütmektedir. 17 Mayıs Derneği ile yayınladıkları **Bu Konu Her Zaman Kriz” 6 Şubat Depremlerinin LGBTİQ+’lara Etkisi** başlıklı raporları, LGBTİQ+’ların kriz dönemlerinde de hak ihlallerine uğradığını ortaya koymaktadır. Rapor, 6 Şubat depremlerinin ardından insan hakları standartları açısından da yeterli bulunmayan hizmetlerin, LGBTİQ+’ları kapsamadığını belirtmektedir. Raporda ayrıca depremde etkilenen LGBTİQ+’ların kargaşa ve kaos ortamında insan haklarına erişimde önemli sıkıntılar yaşadıkları; deprem sonrası, barınma ve eğitim hakkı ile sağlık hizmetlerine ve adalete erişim gibi sorunlarla karşı karşıya kaldıkları belirtilmiştir.

17 Mayıs Derneği, LGBTİQ+ toplumunu ve aktivizmini güçlendirmeyi hedeflemektedir. 2 Eylül 2019’da Ankara’da kurulan dernek, cinsel yönelim, cinsiyet kimliği ya da cinsiyet ifadesi temelli bireysel ya da toplumsal düzeyde yaşanan her türlü ayrımcılıkla mücadele için bilimsel, kültürel, sosyal ve sanatsal, eğitsel faaliyetler yaparak aynı zamanda sosyal hizmet, savunuculuk, farkındalık ve insan hakları izleme, belgeleme ve raporlama faaliyetleri yürüterek, eşit ve özgür bir toplumun inşasına katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. **Türkiye'deki LGBTİQ+’ların Ruh Sağlığına Erişimi, Ayrımcılıktan Yoksulluğa: Türkiye’de LGBTİQ+’lar, Yaşlanıyoruz Lubunya** olmak üzere çeşitli raporları bulunmaktadır.

Sosyal Politika, Cinsiyet Kimliği ve Cinsel Yönelim Çalışmaları Derneği (SPoD), 2011 yılında kurulmuştur. Dernek misyonunu Türkiye’de yaşayan LGBTİQ+’ların cinsiyet kimliği ve cinsel yönelimi nedeniyle kendilerini baskı altında hissetmeyecekleri bir yaşam için gerekli sosyal politikaların üretilmesine katkı sunmak olarak belirtmektedir. Çalışmalarında insan haklarını ilgilendiren her konuda ve özellikle de ayrımcılığın önlenmesi konusunda insan hakları örgütleri, kadınların insan hakları alanında çalışan örgütler ve LGBTİQ+ örgütlerinin birlikte çalışmaları ve iş birliğine önem verdiklerini ifade etmektedirler. 2023 Kahramanmaraş depremlerine yönelik herhangi bir raporlarına rastlanılmamıştır. Pandemi raporunda ise, Covid-19 pandemisinin üç ayına (11 Mart 2020 - 11 Haziran 2020) ilişkin veriler toplanarak ilk aşamada SPoD’un Psikososyal Destek (Sosyal Hizmet, Psikolojik Destek, Pazar Sohbetleri, Danışma Hattı), Hukuk ve Adalete Erişim ile Akademi alanlarının LGBTİQ+’lar özelindeki çalışma deneyimlerine yer verilmiştir. Türkiye’deki

LGBTİQ+’ların, Covid-19 sürecinde daha da kırılgan bir topluluk haline geldiği, yaşam hakkı başta olmak üzere eğitim, sağlık ve çalışma (istihdam sürecindeki eşitsizlikler, gelir kaybı ve işsizlik vb.) gibi diğer haklara erişimde ciddi sorunlar yaşadığı belirtilmiştir.

Bahsedilenler dışında bu alanda faaliyet gösteren STK’lar arasında **Lubunya Deprem Dayanışması ve HEBUN LGBT (Diyarbakır)** örgütlenmeleri de yer almaktadır. Kahramanmaraş merkezli depremlerden etkilenen LGBTİQ+’larla dayanışmak için yola çıkan **Lubunya Deprem Dayanışması**, farklı kentlerden bağımsız aktivistler, örgüt ve inisiyatiflerden oluşmaktadır. Mart 2011 tarihinde kurulmuş bir LGBT Derneği Hebun ise LGBT olarak daha yaşanılır ve güvenli bir toplumsal hayatın inşasına katkıda bulunmak, nefret söylemleri ve nefret cinayetleriyle mücadele etmek, çocukların cinsel yönelimleri ve cinsiyet kimlikleri nedeniyle aileleri tarafından öldürülmesini engellemek, yerel yönetimlerin LGBT bireylerinin de toplumun asal bileşeni olduklarını kabul etmesini ve LGBT bireylere her türlü desteğin yapılmasını sağlamak, zorunlu seks işçiliğine çözüm üretmek nedeniyle kurulmuş bir dernektir.

Tablo 38: LGBTİQ+ Örgütlerinin Raporlarının Çoklu Ayrımcılık ve Kadın Duyarlılığı Analizi

STK adı	Hak temelli izleme yapma durumu		İzleme Raporu	Yıl	İçerik	Çoklu ayrımcılık ve LGBTİQ+’ları içermesi	
	Var	Yok				Var	Yok
KAOS-GL	✓		“Bu konu her zaman kriz” 6 Şubat Depremlerinin LGBTİQ+’lara etkisi	2023		✓	
17 Mayıs Derneği	✓		“Bu konu her zaman kriz” 6 Şubat Depremlerinin LGBTİQ+’lara etkisi	2023		✓	
Lubunya Deprem Dayanışması	-	-	-	-	-	-	-
HEBUN LGBT (Diyarbakır)	-	-	-	-	-	-	-
SPoD	✓		Pandemi raporu	2020		✓	

Yerel Kadın Örgütleri

Raporun bu bölümünde afet alanında görev yapan yerel kadın örgütlerinin raporlarına, çoklu ayrımcılık ve kadın duyarlılığı analizlerine yer verilmiştir. Van Saray Kadın Derneği, Selis Kadın Derneği, Antakya Kadın Emeği Derneği, Samandağ Kadın Emeği Derneği, Samandağ Kadın Kooperatifi, Düzce Kaynaşlı Acil Destek Vakfının internet siteleri mevcut olmadığı için, bu örgütlerin hak temelli izlemelerine ilişkin bilgiye ulaşılamamıştır.

Adana Kadına Özgürlük ve Eşitlik Derneği 2015 yılında Adana’da kurulmuştur. Üyelerinin çoğunluğu avukatlar, akademisyenler ve öğretmenlerden oluşmaktadır. Dernek, ulusal ve uluslararası belgeler ışığında kadın-erkek eşitliği sağlanıncaya kadar, cinsiyete ve cinsel yönelime dayalı ayrımcılığın giderilmesi, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması için çalışmalar yapmayı amaç edinmektedir. KÖVED 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş Depremi sonrası kurulan Kadın Koalisyonu’nun bir üyesidir. Kadın Koalisyonu kadın dernekleri ve LGBTİQ+ derneklerinin bir araya gelmesi ile kurulmuştur. KÖVED Kadın Koalisyonu çerçevesinde **6 Şubat Depremi Sonrasında Afet Bölgesinde Kadınlar Kadın Koalisyonu Raporu**’nu hazırlamıştır. Rapor, Adana, Hatay ve Mersin’de yürütülmüş olan çalışmada kadınların yaşadığı zorluklara ve ihtiyaçlarına yer verilmiştir. Rapor, toplumsal cinsiyete duyarlı afet yönetimi yaklaşımı ile yapılan ve ihtiyaç belirleme ve kadın yaşam merkezi kurulması konusunda kadınların ve kuruluşların görüşlerini belirlemeye yönelik araştırmanın sonuçlarını içermektedir. Rapora göre deprem sonrasında kadınlar için barınma, sağlık, güvenlik ve psikososyal destek gibi temel ihtiyaçların karşılanmasında ciddi sorunlar ortaya çıkmıştır. Kadınlar, özellikle hijyen malzemeleri, gıda ve sağlık hizmetlerine erişimde zorluk yaşamaktadır. Ayrıca, ruhsal destek ve güvenli alanlar talep etmektedirler. Rapor, kadınların ihtiyaçlarının karşılanması ve insan haklarının korunması için politikaların geliştirilmesi ve kadınların karar alma süreçlerine dahil edilmesi gerektiği vurgulanmaktadır.

Van Kadın Derneği, 2004 yılında bağımsız ve feminist bir örgüt olarak yedi kadın tarafından kurulmuştur. Amaçları arasında ekonomik, sosyal, bireysel, toplumsal, kültürel, yasal, politik konularda çalışmalar yapmak; bu anlamda kadınların güçlenmelerine katkıda bulunmak yer almaktadır. Projeleri arasında ise **toplumsal cinsiyete duyarlı çocuk bakıcılığı eğitimi projesi ve kadın sığınağı yer almaktadır. İzleme raporları bulunmamaktadır.**

Hatay Kadın Girişimciler Derneği, 2006’da kurulmuştur. Amaçları arasında girişimci kadınlar arasında iş birliği ve dayanışmanın geliştirilmesine yönelik faaliyetlerde

bulunmak: bu çerçevede istihdam yaratacak girişimci kadınlara destek olmak yer almaktadır. Derneğin herhangi bir raporuna rastlanılmamıştır.

Samandağ Kadın Dayanışma Derneği, kadın **hakları** ile ilgili farklı alanlarda çalışma yürüten bir grup kadın tarafından 2015 yılında kurulmuştur. Dernek, **Avrupa Kadın Lobisi** ile **Kadın Koalisyonu** üyesidir. Samandağlı kadınların sosyal ekonomik ve kültürel faaliyetlerini geliştirmeyi ve bu konularda kadınları bir araya getirmeyi, güçlendirmeyi, yardımlaşma ve dayanışmalarına ortam sağlamayı; ilçenin sosyal ve ekonomik koşulları başta olmak üzere ilçe kadınlarının yaşamlarını olumsuz etkileyen bütün sorunların çözümüne katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Herhangi bir izleme raporları bulunmamaktadır. Depremle ilgili olarak sosyal medyaya yansıyan çalışmaları mevcuttur.

Van Star Kadın Derneği, 06.01.2020 tarihinde kurulmuştur. Kuruluş amacı; kadına yönelik toplumsal, siyasal, sosyal, kültürel, ekonomik cinsel, psikolojik her türlü ayrımcılığın ortadan kaldırılmasını sağlayacak çalışmalar yürütmek; toplumsal cinsiyet eşitliğini yaygınlaştırmak için projeler geliştirmek, uygulamak, sivil toplum ve kadın örgütleri ile dayanışmak ve doğayı, doğal yaşamı korumak, ekolojik bir yaşam inşasını, demokrasi ve barış kültürünü yaymaktır. Herhangi bir izleme raporları bulunmamaktadır.

Ankara Deprem Dayanışma Platformu, Ankara'da depremle ilgili dayanışma faaliyetleri yürüten kişi ve kurumların çabasını tek çatı altında toplamayı ve büyütmeyi hedefleyen halk platformudur.

Tablo 39: Yerel Kadın Örgütleri’nin Raporları, Çoklu Ayrımcılık ve Kadın Duyarlılığı Analizi

STK adı	Hak temelli izleme yapma durumu		İzleme Raporu	Yıl	İçerik	Çoklu ayrımcılık ve LGBTİQ+’ları içermesi	
	Var	Yok				Var	Yok
Van Kadın Derneği		✓					
Hatay Kadın Girişimciler Derneği		✓					
Samandağ Kadın Dayanışma Derneği							
Van Saray Kadın Derneği		✓					
Van Star Kadın Derneği		✓					
Selis Kadın Derneği - Diyarbakır	-	-	-	-	-	-	-
Antakya Kadın Emeği Derneği	-	-	-	-	-	-	-
Samandağ Kadın Emeği Derneği	-	-	-	-	-	-	-
Samandağ Kadın Kooperatifi	-	-	-	-	-	-	-
Düzce Kaynaşlı Acil Destek Vakfı	-	-	-	-	-	-	-
Ankara Deprem Dayanışma Platformu	-	-	-	-	-	-	-

Birleşmiş Milletler Kuruluşları ve Türkiye Birimleri

Raporun bu bölümünde afet alanında görev yapan Birleşmiş Milletler kuruluşları ve Türkiye birimlerinin raporlarına, çoklu ayrımcılık ve kadın duyarlılığı analizlerine yer verilmiştir (Tablo 40).

UNFPA - Türkiye - Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu ,, her gebeliğin istenilen gebelik olduğu, her doğumun güvenli gerçekleştiği ve her gencin potansiyelinin tamamını kullanabildiği bir dünyaya ulaşmak amacıyla programlar yürüten bir Birleşmiş Milletler birimidir. UNFPA, kadınların ve gençlerin sağlıklı ve verimli yaşamlar sürdürebilmeleri için imkanları artırmak konusunda çalışmaktadır. Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu çalışmalarına 1969 yılında başlamış ve 1971 yılından itibaren de Türk hükümetiyle birlikte çalışmalarını sürdürmektedir. Çalışmalarına proje bazlı olarak başlayan Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu, ilk çok yıllık Ülke Programını, 1988-1992 yılları arasında gerçekleştirmiştir. Şu anda ise, 7. Ülke Programı (2021-2025) yürütülmektedir.

UNDP - Türkiye Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, yaklaşık 170 ülke ve bölgede çalışarak yoksulluğu ortadan kaldırmaya, eşitsizlikleri ve dışlanmayı azaltmaya ve ülkelerin ilerlemeyi sürdürebilmeleri için direnç oluşturmaya yardımcı olmaktadır. BM'nin kalkınma ajansı olarak UNDP, ülkelerin Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine ulaşmasına yardımcı olmada kritik bir rol oynamaktadır.

UN Women - Türkiye Birleşmiş Milletler Kadın Birimi, Türkiye’de toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadınların güçlenmesinin hayatın her alanında ilerletilmesi için hükümet, sivil toplum kuruluşları, özel sektör, medya, BM ve uluslararası ortaklarla yakın iş birliği içinde çalışmaktadır. UN Women, şu üç hedef doğrultusunda çalışmalarına devam etmektedir: Kadınların liderliğinin ve karar alma süreçlerine katılımının güçlenmesi; toplumsal cinsiyete duyarlı planlama, bütçeleme ve hizmetlerin geliştirilmesi; kadınlara ve kız çocuklarına yönelik her türlü şiddetin sonlandırılması ve mülteci kadınların hak ve fırsatlara erişimlerinin artırılması. BM Kadın Birimi, bu hedeflere ulaşmak üzere 2020 yılı boyunca Covio-19 salgını sırasında kadınların ve kız çocuklarının artan ve değişen ihtiyaçlarını gözeten çok çeşitli proje ve programlar hayata geçirmiştir.

UNICEF - Türkiye, ülke programı, [Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme](#) doğrultusunda, Türkiye’de en zor durumdaki çocukların eğitim, koruma, sağlık, sosyal politika, ergenlik ve gençlik alanlarındaki ihtiyaçlarına odaklanır.

Tablo 40: Birleşmiş Milletler Kuruluşlarının ve Türkiye Birimlerinin Afet Yönetimi ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Duyarlılığı Analizi

BM kuruluşu adı	Hak temelli izleme yapma durumu	İzleme Raporu	Yıl	İçerik	Çoklu ayrımcılık ve LGBTİQ+’ları içermesi	
	Var	Yok			Var	Yok
UNFPA-Türkiye	✓	United Nations Population Fund Country programme document for Turkey	2020 (2021-2025) dönemi	Cinsel sağlık ve üreme sağlığı, toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadınların güçlenmesi, nüfus dinamikleri		✓
UNFPA-EECA	✓	Türkiye Earthquake Situation Report # 1 Türkiye Earthquake Situation Report # 2 Türkiye Earthquake Situation Report # 3 Türkiye Earthquake Situation Report # 4 Türkiye Earthquake Situation Report # 5 Türkiye Earthquake Situation Report # 6 Türkiye Earthquake Situation Report # 7		Tüm raporlar 6 Şubat 2023 depreminden etkilenen illerin genel durumu ile ilgili bilgiler içermektedir		
UNDP-Türkiye	✓	UNDP Annual Report 2021 Results from 2020	2021	SKA		✓

Tablo 40: Birleşmiş Milletler Kuruluşlarının ve Türkiye Birimlerinin Afet Yönetimi ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Duyarlılığı Analizi (Devam)

BM kuruluşu adı	Hak temelli izleme yapma durumu	İzleme Raporu	Yıl	İçerik	Çoklu ayrımcılık ve LGBTIQ+’ları içermesi	
					Var	Yok
UN-Women-Türkiye	✓	A year aftermath: UN Women’s response empowers and supports women and girls in earthquake-affected regions	2024	Afetten etkilenen kadın ve kız çocuklarına, acil ihtiyaçları ve iyileşmeleri için çok sektörlü hizmet ve destek sağlanması ve insani müdahalede kadın kuruluşlarının fırsatlara erişimini sağlamak		✓
		Depremi Ardından Kadınlar ve Kız Çocukları Türkiye’deki Depremlerin Etkisi: Deprem Sonrası Adalete Erişimin Önündeki Engeller – Kadınların Hukuki Önceliklerine Dair Saha Araştırması Tespitleri	Aralık 2023	Kahramanmaraş Depremi sonrasında kadınların öncelikli ihtiyaçları ve başta adalete erişim engelleri olmak üzere barınma, sağlık, güvenlik ve mülkiyet hakları gibi temel ihtiyaçlarına erişimde zorluklar ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddet riskindeki artış vurgulanıyor.		
UN-Women	✓	Un Women Brief on Earthquakes in Türkiye: Impacts and Priorities for Women and Girls	20 Mart 2023	Kahramanmaraş Depreminin kadınlar ve kız çocukları üzerindeki etkilerini değerlendiriyor ve toparlanma sürecinde bu grupların ihtiyaçlarını vurguluyor. Kadınların deprem sonrası güvenlik, sağlık, barınma ve geçim kaynaklarına erişimde yaşadığı zorluklar öne çıkarılıyor. Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet riski, hijyen ürünleri, üreme sağlığı hizmetleri ve psikososyal destek gibi ihtiyaçlara dikkat çekiliyor.		

Tablo 40: Birleşmiş Milletler Kuruluşlarının ve Türkiye Birimlerinin Afet Yönetimi ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Duyarlılığı Analizi (Devam)

BM kuruluşu adı	Hak temelli izleme yapma durumu		İzleme Raporu	Yıl	İçerik	Çoklu ayrımcılık ve LGBTİQ+’ları içermesi	
	Var	Yok				Var	Yok
WHO-Türkiye	✓		Türkiye depremi: 1 numaralı dış durum raporu 13-19 Şubat 2023	23 Şubat 2023	Kahramanmaraş Depremi sonrasında 13-19 Şubat 2023 dönemindeki durumun sağlık boyutu ve Dünya Sağlık Örgütü’nün çalışmaları	✓	
		✓	Türkiye depremi: 2 numaralı dış durum raporu 20-26 Şubat 2023	03 Mart 2023	Kahramanmaraş Depremi sonrasında 13-19 Şubat 2023 dönemindeki durumun sağlık boyutu ve Dünya Sağlık Örgütü’nün çalışmaları		
		✓	Türkiye depremi: 3 numaralı dış durum raporu 26 Şubat-5 Mart 2023	09 Mart 2023	Kahramanmaraş Depremi sonrasında 26 Şubat 5 Mart 2023 dönemindeki durumun sağlık boyutu ve Dünya Sağlık Örgütü’nün çalışmaları	✓	

Tablo 40: Birleşmiş Milletler Kuruluşlarının ve Türkiye Birimlerinin Afet Yönetimi ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Duyarlılığı Analizi (Devam)

BM kuruluşu adı	Hak temelli izleme yapma durumu		İzleme Raporu	Yıl	İçerik	Çoklu ayrımcılık ve LGBTİQ+’ları içermesi	
	Var	Yok				Var	Yok
WHO-Türkiye	✓		Türkiye depremi: 4 numaralı dış durum raporu 06-12 Mart 2023	17 Mart 2023	Kahramanmaraş Depremi sonrasında 6-12 Mart 2023 dönemindeki durumun sağlık boyutu ve Dünya Sağlık Örgütü’nün çalışmaları	✓	
		✓	Türkiye depremi: 5 numaralı dış durum raporu 13-19 Mart 2023	24 Mart 2023	Kahramanmaraş Depremi sonrasında 13-19 Mart 2023 dönemindeki durumun sağlık boyutu ve Dünya Sağlık Örgütü’nün çalışmaları	✓	
	✓		Türkiye depremi: 6 numaralı dış durum raporu 20 Mart 2 Nisan 2023	11 Nisan 2023	Kahramanmaraş Depremi sonrasında 26 Şubat 5 Mart 2023 dönemindeki durumun sağlık boyutu ve Dünya Sağlık Örgütü’nün çalışmaları	✓	
	✓		Türkiye depremi: 7 numaralı dış durum raporu 3-16 Nisan 2023	21 Nisan 2023	Kahramanmaraş Depremi sonrasında 26 Şubat 5 Mart 2023 dönemindeki durumun sağlık boyutu ve Dünya Sağlık Örgütü’nün çalışmaları	✓	
	✓		Türkiye depremi: 8 numaralı dış durum raporu 17-30 Nisan 2023	10 Mayıs 2023	Kahramanmaraş Depremi sonrasında 26 Şubat 5 Mart 2023 dönemindeki durumun sağlık boyutu ve Dünya Sağlık Örgütü’nün çalışmaları	✓	

Uluslararası Kuruluşlar

Raporun bu bölümünde afet alanında görev yapan uluslararası kuruluşların raporları ile çoklu ayrımcılık ve kadın duyarlılığı analizlerine yer verilmiştir (Tablo 41).

International Federation of Red Cross and Crescent (IFRC) - Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Federasyonu, 191 üyesi olan ulusal dernek aracılığıyla her yıl 160 milyon insana ulaşan dünya çapında bir insani yardım kuruluşudur. Savunmasız insanların ihtiyaçlarını karşılamak ve yaşamlarını iyileştirmek için afet ve sağlık acil durumlarından önce, sırasında ve sonrasında hareket eder.

OXFAM-Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı (KEDV), yoksulluk ve eşitsizliklerin var olmadığı güçlü bir toplum oluşturmaya katkıda bulunmak amacıyla, kadınların yaşamlarını iyileştirme çabalarına destek olmak ve yerel kalkınmadaki liderliklerini güçlendirmek için 1986 yılından bu yana çalışmaktadır. Bu doğrultuda bireysel ve kolektif kapasite geliştirme, kooperatifleşme, ekonomik güçlenme ve afet/göç alanlarında programlar yürütmektedir. Kâr amacı gütmeyen bir sivil toplum kuruluşu olan KEDV, dar gelirli kadınların yoksullukla mücadeledeki tecrübelerine, ailelerini ve toplumu geliştirme, dönüştürme güçlerine inancıyla, onlarla ilkeli bir ortaklık anlayışıyla çalışmakta; tüm projelerini onların ve çevrelerinin sinerjisiyle geliştirmekte, yerel yönetimler ve toplumdaki diğer aktörlerle işbirliği yapmaktadır.

Save the Children-Türkiye, kurulduğu 2013 yılından bu yana, Suriye krizinden etkilenen çocuklara yardım etmek için çocuk koruma, psikososyal destek, erken çocukluk eğitimi konularında İstanbul ve Hatay'da çalışmalar yürütmektedir. 2023 depremlerinin ardından, Kahramanmaraş, Adıyaman ve Gaziantep de dahil olmak üzere krizden en çok etkilenen illerdeki acil ihtiyaçları karşılamak için çalışmaları devam etmektedir. Kurmuş oldukları çocuk dostu alanlar, çocukların zorluklarla baş etme becerilerini geliştirmelerine, oynamalarına ve öğrenmelerine yardımcı olmaktadır. Hedefleri arasında 190.000'i çocuk olmak üzere 500.000 kişiye ulaşmak da bulunmaktadır.

CARE-Türkiye, özellikle kadınların ve kız çocuklarının güçlendirilmesine odaklanarak dünyadaki yoksulluk ve sosyal adaletsizlikle mücadele etmek için çalışan 78 yıllık küresel bir konfederasyondur. CARE, şeffaflık ve hesap verebilirliği sağlamak ve çalışmaların kalitesini artırmak için projelerde kullanılan sonuçları ve metodolojileri göstermeyi amaçlamaktadır.

Tablo 41: Çeşitli Uluslararası Kuruluşların Afet Yönetimi ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Duyarlılığı Analizi

Uluslararası Kuruluş adı	Hak temelli izleme yapma durumu		İzleme Raporu	Yıl	İçerik	Çoklu ayrımcılık ve LGBTQ+’ları içermesi	
	Var	Yok				Var	Yok
International Federation of Red Cross and Crescent (IFRC)	✓		Rapid insights on Earthquake in Türkiye and Syria	1 Mart 2023	Daha önceki depremlerden öğrenilen derslerin ışığında IFRC’nin Kahramanmaraş Depremine bağlı oluşan acil duruma uygun yanıt vermek için yaptığı hızlı değerlendirmenin sonuçlarını içerir.	✓	
OXFAM-Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı (KEDV)	✓		Depremden Sonra Yürüttüğümüz İnsani Yardım Çalışmalarıyla İlgili İlk 6 Ayı Kapsayan Raporumuzu Yayımladık!	04 Ekim 2023	Depremlerin ilk gününden bugüne kadar gerçekleştirilen faaliyetler ve destekler ile ilgili bilgi vermektedir.		✓
	✓		Deprem programı çerçevesinde 1 yıldır yürüttüğümüz çalışmalar ile 192.170 kişiye ulaştık!	20 Şubat 2024	Depremlerin ilk gününden bugüne kadar gerçekleştirilen faaliyetler ve destekler ile ilgili bilgi vermektedir.	✓	
Save the Children-Türkiye	✓		Türkiye and Syria earthquake crisis 100 days	2023	Depremlerin ardından Türkiye ve Suriye’de ilk 100 gün yapılan çalışmaları içeriyor.		
CARE-Türkiye	✓		Rapid Gender Analysis Policy Brief: Türkiye & Northwest Syria Earthquake Response		Türkiye’de ve Suriye’de depremden etkilenen afetzedelerin veriler ışığında kırılganlık durumları incelenmektedir.		
JICA-Türkiye	-	✓					

Meslek Örgütleri

Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Duyarlılığı Analizi yapılan meslek örgütleri arasında Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği (TMMOB), Türk Tabipleri Birliği (TTB), Türkiye Barolar Birliği, Halk Sağlığı Uzmanları Derneği (HASUDER), Türkiye Psikiyatri Derneği (TPD), Türkiye Deprem Mühendisliği Derneği, Toplumsal Dayanışma için Psikologlar Derneği (TODAP), Jeofizik Mühendisleri Odası yer almaktadır.

Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği (TMMOB), 1954 yılında kurulmuştur. TMMOB amaçlarını şu şekilde sıralamaktadır: Mesleki, ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda ülkemizdeki mühendisleri ve mimarları temsil etmek, onların hak ve çıkarlarını halkımızın çıkarları temelinde korumak ve geliştirmek, mesleki, sosyal ve kültürel gelişmelerini sağlamak ve mesleki birikimlerini toplum yararına kullanmalarının zeminini yaratmak. Çalışma raporları dönemsel bazda sunulmuştur. Özel olarak izleme çalışmaları yapmamaktadır. TMMOB Yönetim Kurulu tarafından “Kadına cinsiyetinden kaynaklı olarak uygulanan her türlü olumsuz davranış ve politikalara karşı mücadele yöntemlerini tanımlama ve görüş oluşturma amacıyla Kadın Üyeler Çalışma Grubu kurulmuştur. Grup, 41. dönemden itibaren çalışmalarına devam etmektedir. TMMOB, sekiz kadın kurultayı ve dört kadın sempozyumu düzenlenmiştir. 47. Dönem Kadın Çalışma Grubu programında yer alan hususlardan biri “odaların kadın üyelerine yönelik olarak cinsel taciz ve/veya mobbinge maruz kalınması durumunda takip edilecek yasal yolları ve CATS (Cinsiyet Ayrımcılığı Takip Sekreteryası)’na başvuru bilgilerini içeren bir broşür hazırlanarak elektronik ortamda kadın üyelere iletilmesi” şeklindedir.

Türk Tabipleri Birliği (TTB), 1953 yılında İstanbul’da kurulmuştur. 1983 yılında ise Ankara’ya taşınmıştır. Özel olarak izleme çalışmaları yapmamaktadır. 1998 yılından itibaren düzenli olarak çalışma raporları yayınlamaktadırlar. 2023 yılına kadar olan döneme kadar 25 adet çalışma raporu bulunmaktadır. Bu raporlarda renk, dil, ırk, din vb. yanı sıra cinsiyet ayrımı da gözetilmeksizin kişinin sağlık hakkını korumaya yönelik çalışmaların yapılmasını vurgulamaktadırlar.

Türkiye Barolar Birliği, 1969 yılında Ankara’da kurulmuştur. Özel olarak izleme çalışmaları bulunmamaktadır.

Halk Sağlığı Uzmanları Derneği (HASUDER), halk sağlığı alanında tıpta uzmanlık veya doktora yapmış hekimlerin üye olabildiği bir tıpta uzmanlık derneğidir. Başlıca amacı Türkiye’de halk sağlığı uzmanlarının özlük haklarının korunması, çalışma koşullarının iyileştirilmesi, geliştirilmesi ve istihdamı; üyeler arasında iş birliğinin, ortak çalışmaların geliştirilmesi, koordinasyonu; sürekli eğitim faaliyetlerinin sürdürülmesi,

eğitim, araştırma ve iletişim amaçlı dergi, bülten vb yayınların çıkartılması ve halk sağlığı biliminin kuramsal ve uygulamalı alanlarının geliştirilmesi olarak belirtilmektedir. Çalışma grupları arasında afetler ve acil durumlar çalışma grubu, toplumsal cinsiyet, kadın ve üreme sağlığı çalışma grubu mevcuttur. 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş depremleri için oluşturmuş olduğu **deprem özel bölümü yer almaktadır**. Bu bölümde **deprem bölgesinden halk sağlığı izlenimleri** ve saha raporları yer almaktadır. Depreme yönelik kadın sağlığına ilişkin basın açıklamaları ve bilgi notları yer almaktadır ancak izleme raporları yer almamaktadır.

Türkiye Psikiyatri Derneği (TPD), 17 Haziran 1995 yılında kurulmuştur. TPD Cinsel Şiddeti Önleme ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliğini Destekleme Birimi mevcuttur. 2013 yılına ait *kadına yönelik şiddet görev grubu raporları* belirtilmiş olmakla birlikte raporlara ulaşılmamaktadır. Ayrıca, özel olarak izleme çalışmaları bulunmamaktadır.

Türkiye Deprem Mühendisliği Derneği, 2009 tarihinde kurulmuş olup deprem zararlarının azaltılması amacıyla faaliyette bulunan meslek insanlarını bir araya getiren bir sivil toplum kuruluşudur. İzlem raporları mevcut değildir.

Toplumsal Dayanışma için Psikologlar Derneği (TODAP), amacını, psikologların ve psikoloji öğrencilerinin eşitlikçi, özgürlükçü ve kardeşlikten yana bir toplumsal dayanışma ekseninde mesleki örgütlenmesini sağlayarak, psikoloji teori ve pratiğinin eleştirisi ve yeniden üretimi yönünde çalışmalar yapmak olarak belirlemiştir. TODAP, emekten yana ve toplumcu bir eksende bir araya gelen, çalışan, işsiz ve öğrenci psikologları çatısı altında toplamayı hedeflemektedir. Her türlü ayrımcılığa, baskı ve sömürüye karşı ezilenlerden yana ve insan hakları temelinde faaliyet gösterdiğini ifade etmektedir.

Jeofizik Mühendisleri Odası (JFMO), Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği'nin bir üyesidir ve 1986 yılında kurulmuştur. Odanın teknik ve bilimsel geçmişi 1961 yılında kurulmuş olan Türkiye Jeofizikçiler Derneği'ne (TJFD) dayanmaktadır.

Tablo 42: Bazı Meslek Örgütlerinin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Duyarlılığı Analizi

Meslek Örgütü adı	Hak temelli izleme yapma durumu		İzleme Raporu	Yıl	İçerik	Çoklu ayrımcılık ve LGBTİQ+’ları içermesi	
	Var	Yok				Var	Yok
Türkiye Mimarlar Mühendisler Odası Birliği (TMMOB)		✓	-	-	-	-	-
Türk Tabipleri Birliği (TTB)		✓	-	-	-	-	-
Türkiye Barolar Birliği		✓	-	-	-	-	-
Halk Sağlığı Uzmanları Derneği (HASUDER)		✓	-	-	-	-	-
Türkiye Psikiyatri Derneği		✓	-	-	-	-	-
Türkiye Deprem Mühendisliği Derneği		✓	-	-	-	-	-
Toplumsal Dayanışma için Psikologlar Derneği	✓		Deprem Sonrası Değerlendirme Raporu	2023	Yaşanan deprem sonrası toplumsal bir travma gerçekleştiğini ve bu konuda herhangi bir önlem alınmadığını vurgulamaktadır.	✓	
Jeofizik Mühendisleri Odası	✓		JFMO: 17 Ağustos 1999 Gölcük Depreminden Sonra 25 Yıl	17 Ağustos 2024	Geçen 25 yıl içinde Kahramanmaraş depremleriyle birlikte, ülkenin hâlâ yeterli ilerleme kaydedemediğini vurgulanmıştır.	✓	

Hak Temelli Örgütler

Hak temelli örgütler arasında insan hakları alanında izleme yapan sınırlı sayıdaki dernekten İnsan Hakları Derneği, Türkiye İnsan Hakları Vakfı, İnsan Hakları Gündemi Derneği, Uluslararası Af Örgütü, İnsan Hakları ve Mazlumlar İçin Dayanışma Derneği, Eşit Haklar İzleme Derneği, İnsan Hakları Ortak Platformu, Toplumsal Haklar ve Araştırmalar ve Gözaltında Cinsel Taciz ve Tecavüze Karşı Hukuki Yardım Bürosu’nun çalışmaları afet yönetimi ve toplumsal cinsiyet eşitliği duyarlılığı açısından değerlendirilmiştir.

İnsan Hakları Derneği (İHD), 17 Temmuz 1986 tarihinde, aralarında tutuklu-hükümlü yakınları, yazar-gazeteci, hekim, hukukçu, mimar- mühendis ve akademisyenlerin yer aldığı çeşitli meslek gruplarına mensup 98 insan hakları savunucusu tarafından kurulmuştur. Hak ihlallerinin meydana geldiği mahallerde hak ihlaline uğrayan kişi ve kurumların başvuru ve şikayetlerini ilgili mercilerin ve kamuoyunun bilgisine sunmuştur. Bireylere insan hakları bilinci aşılamaya yönelik açık oturumlar, konferanslar, seminerler, paneller ve sempozyumlar gerçekleştirmiştir. Kuruluşundan günümüze dek çeşitli dönemlerde, genel af, ölüm cezası, savaş karşıtlığı, düşünce özgürlüğü, gözaltında kaybetmeler, faili meçhul öldürmeler, işkence ve kötü muamele, cezaevleri, çalışma yaşamı gibi alanlarda ülke çapında kampanyalar düzenlemektedir.

Türkiye İnsan Hakları Vakfı (TİHV), İnsan Hakları Derneği (İHD) ve 32 insan hakları savunucusu tarafından 1990 yılında kurulmuştur. TİHV’in kuruluşu, insan hakları savunucularının 12 Eylül 1980 Askeri Darbesi sonrasında hem İHD’de hem de Türk Tabipler Birliği’nde (TTB) işkencenin önlenmesi ve işkenceye maruz kalmış kişilerin tedavi ve rehabilitasyonuna yönelik neler yapılabileceğine dair girdikleri çaba ve arayışlarının sonucudur. Uzun yıllardır işkence izlerinin belgelenmesi ve işkence görenlerin tedavisi konusunda biriktirdiği bilgi ve deneyim sonucu, alanda adeta bir okul haline gelen TİHV uluslararası tanınırlığı olan bir sivil toplum kuruluşudur.

İnsan Hakları Gündemi Derneği (İHGD), ulusal ve uluslararası alanda faaliyet göstermek üzere, Türkiye’nin değişik bölgelerinden gelen insan hakları savunucularının katılımı ile 2003 yılında [İzmir](#)’de kurulmuştur. Her türlü şiddeti kategorik olarak reddeden İHGD, hak ihlallerinin temel failinin devletler olduğunun bilincinde olmakla birlikte, silahlı muhalif gruplar tarafından gerçekleştirilen insan hakları ihlallerine de eşit derecede karşı durmaktadır. Failini ya da mağdurunu dikkate almaksızın tüm hak ihlallerini hedef alan İHGD, bağımsız ve tarafsız duruşuyla kamu vicdanını hak ihlallerine duyarlı kılacak, toplumun örnek alabileceği bir model oluşturmayı amaçlamaktadır.

Uluslararası Af Örgütü (UAÖ), 150'den fazla ülkede, 10 milyondan fazla insandan oluşan ve insan hakları ihlallerinin sona erdirilmesi için çalışan küresel bir harekettir. 1977 yılında çalışmaları nedeniyle Nobel Barış Ödülü'ne layık görülmüştür. UAÖ, İnsan hakları ihlallerini araştırır, belgeler ve bu ihlalleri durdurmak için kampanyalar yürütür. İnsan hakları eğitimi ve savunuculuk faaliyetleri aracılığıyla tüm dünyada herkesin insan haklarından faydalanabilmesini sağlamak için çalışır.

İnsan Hakları ve Mazlumlar İçin Dayanışma Derneği (MAZLUMDER), 28 Ocak 1991 tarihinde 54 kişi tarafından kurulmuştur. Daha çok MAZLUMDER adıyla tanınmaktadır. Devletten ve siyasal parti ve gruplardan bağımsız çalışan bir insan hakları örgütü olan MAZLUMDER, insan haklarını hiçbir ayırım gözetmeksizin tüm insanlar için çifte standartsız bir temelde savunmaya kararlı bir grup insanın ortak girişimi olarak doğmuştur. Türkiye içinde ve dışında insan hak ve özgürlüklerinin korunması ve geliştirilmesi; her türlü insan hakları ihlallerinin son bulması için çalışmaktadır.

Eşit Haklar İzleme Derneği (ESHİD), insan hak ve özgürlüklerinin herkes için tanınması ve eşit fırsatlarla sağlanmasına yönelik izleme, savunuculuk ve destek odaklı faaliyetlerine 2010 yılında başlamıştır. Çalışmalarında; seçim izleme, adalet erişim, barışçıl toplantı ve gösteri hakkı, ırk, etnik köken, inanç veya dine dayalı ayrımcılık, insan hakları savunucularının güçlendirilmesi, adalet erişim ve eşitliğin güçlendirilmesi konularına odaklanmaktadır.

İnsan Hakları Ortak Platformu (İHOP), hükümet dışı insan hakları örgütlerinin insan hakları alanında tek başlarına etkili çözüm üretemedikleri alanlarda birlikte hareket etmelerine olanak sağlayacak bir ortam yaratmak üzere 25 Haziran 2005'te kurulmuştur. Kurucuları Helsinki Yurttaşlar Derneği (HYD), İnsan Hakları Derneği (İHD), İnsan Hakları ve Mazlumlarla Dayanışma Derneği (MAZLUMDER), Türkiye İnsan Hakları Vakfı (TİHV) ve Uluslararası Af Örgütü Türkiye Şubesi'dir. İHOP'un kuruluş fikri, Türkiye'nin AB'ye aday ülke olarak kabul edilmesiyle birlikte başlayan reform sürecinde ortaya çıkmıştır.

Gözetiminde Cinsel Taciz ve Tecavüze Karşı Hukuki Yardım Bürosu, Avukat Eren Keskin ile Alman feminist Avukat Jutta Hermans tarafından 1997 yılında kurmuştur. Daha sonraki yıllarda **Cinsel Şiddete Karşı Hukuki Yardım Derneği**'ne dönüşmüştür ve kadına yönelik şiddet politiktir şiarıyla çalışmalarına devam etmektedir.

Tablo 43: İnsan Hakları Alanında Faaliyet Gösteren Sivil Toplum Kuruluşlarının Afete İlişkin Çalışmalarının Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Duyarlılığı Analizi

İnsan Hakları alanında çalışan STK adı	Hak temelli izleme yapma durumu		İzleme Raporu	Yıl	İçerik	Çoklu ayrımcılık ve LGBTİQ+’ları içermesi	
	Var	Yok				Var	Yok
İnsan Hakları Derneği	✓		<u>Maraş Depremleri Depremi Değil Tedbirsizliğin Ölüm ve Yıkım Getirdiğini Bir Kez Daha Göstermiştir!</u>	8 Şubat 2023	Depremi sonuçlarına dair ilk durum tespiti içermektedir. Yaşam hakkının korunmasının altı çizilmiş, çocuk, kadın, LGBTİQ+ grupların özel ihtiyaçlarının dikkate alınması gerektiği vurgulanmıştır.	✓	
		✓	<u>Hatay Deprem Bölgesi Gözlem/Tespit/Değerlendirme Raporu</u>		Deprem sonrası acil ihtiyaçlarla ilgili durum tespiti yapılmış, sorunlara değinilmiş kadınların bu açıdan ifade ettikleri sıkıntılar not edilmiştir.		✓
		✓	<u>İHD-FIDH-OMCT tarafından ortak açıklama: Depreme Müdahale Sırasında İnsan Haklarını Koruyun</u>		Deprem bölgesinde OHAL ilan edilmesi ile ilişkili riskler, haberleşme hakkı ile sorunlar vurgulanmaktadır.		✓

Tablo 43: İnsan Hakları Alanında Faaliyet Gösteren Sivil Toplum Kuruluşlarının Afete İlişkin Çalışmalarının Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Duyarlılığı Analizi (Devam)

İnsan Hakları alanında çalışan STK adı	Hak temelli izleme yapma durumu	İzleme Raporu	Yıl	İçerik	Çoklu ayrımcılık ve LGBTİQ+’lar ı içermesi
	Var Yok				Var Yok
İnsan Hakları Derneği	✓	<u>Front Line Defenders: Deprem Bölgesinde İnsan Hakları Savunucularına Taciz Sona Ermeli</u>	9 Mart 2023	Deprem bölgesinde yardım faaliyeti yürüten kadın örgütlerinin, insan hakkı savunucularının karşılaştıkları zorluklar, güvenlik güçlerinden kaynaklı sorunların altı çizilmektedir. Gazetecilerin haber yapma konusunda yaşadıkları sorunlar ve haberleşme hakkı ile ilgili sıkıntılar, yerel halkın protesto girişimlerinin engellenmesi not edilmiştir.	✓

Tablo 43: İnsan Hakları Alanında Faaliyet Gösteren Sivil Toplum Kuruluşlarının Afete İlişkin Çalışmalarının Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Duyarlılığı Analizi (Devam)

STK adı	Hak temelli izleme yapma durumu		İzleme Raporu	Yıl	İçerik	Çoklu ayrımcılık ve LGBTİQ+’lar ı içermesi	
	Var	Yok				Var	Yok
İnsan Hakları Derneği	✓	-	<u>Deprem Bölgesindeki Hapishanelerde Yaşanan Hak İhlallerini İzleme Raporu</u>	2023	Kahramanmaraş merkezli meydana gelen depremlerin hemen ardından İHD Hatay Şubesi bir heyet oluşturarak alanda aktif çalışmalarda bulunmuş ve gözlemler yapmıştır. Hatay’da bulunan bazı siyasi partiler, sendikalar, sivil toplum kuruluşları ve halkla sürekli diyalog içinde bulunulmuş ve bu yolla ulaşılamayan alanlar konusunda bilgiler alınmıştır.	-	✓
	✓	-	<u>Hatay İli Deprem Raporu</u>	2023	Depremin yaşandığı ilk günden bugüne kadar devam eden hak ihlallerini raporlamaktadır.	-	✓
	✓	-	<u>Maraş Merkezli 6 Şubat 2023 Depremleri ile İlgili Ön Gözlem, Tespit ve Öneri Raporu</u>	2023	Depremin yaşandığı ilk günden bugüne kadar devam eden hak ihlallerini raporlamaktadır. Raporda gözlem, tespit ve öneriler yer almaktadır.	-	✓

Tablo 43: İnsan Hakları Alanında Faaliyet Gösteren Sivil Toplum Kuruluşlarının Afete İlişkin Çalışmalarının Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Duyarlılığı Analizi (Devam)

STK adı	Hak temelli izleme yapma durumu		İzleme Raporu	Yıl	İçerik	Çoklu ayrımcılık ve LGBTİQ+’lar ı içermesi	
	Var	Yok				Var	Yok
	✓	-	<u>6 Şubat Depreminin Birinci Yılında Hak İhlalleri Artarak ve Çeşitlenerek Devam Ediyor</u>	2024	Depremin birinci yılı dolmak üzereyken depremden etkilenen kentlerde barınma, beslenme, altyapı, eğitim, sağlık, çevre, mülkiyet, ayrımcılık vb. sorunlarının artarak devam ettiğini vurgulamaktadır.	-	✓
Türkiye İnsan Hakları Vakfı	✓	-	Antep, Maraş, Hatay ve Malatya Merkezli Depremler Sonrasında 6 - 27 Şubat 2023 Tarihleri Arasında Yaşanan İnsan Hakları İhlalleri Raporu	Mart 2023	Deprem sonrası 6-27 Şubat 2023 tarihleri arasında meydana gelen insan hakları ihlallerini incelemektedir.	-	✓
İnsan Hakları Gündemi Derneği	✓	-			Deprem sonrası, temel ihtiyaçlara erişim, sağlık hizmetleri, barınma koşulları gibi konularda ayrıntılı gözlemler sunarken, özellikle kadınlar, çocuklar, mülteciler, LGBTİQ+’lar ile diğer marjinal grupların karşılaştığı zorluklara dikkat çekmiştir.	✓	-

Tablo 43: İnsan Hakları Alanında Faaliyet Gösteren Sivil Toplum Kuruluşlarının Afete İlişkin Çalışmalarının Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Duyarlılığı Analizi (Devam)

STK adı	Hak temelli izleme yapma durumu		İzleme Raporu	Yıl	İçerik	Çoklu ayrımcılık ve LGBTQ+’lar ı içermesi	
	Var	Yok				Var	Yok
Uluslararası Af Örgütü	✓	-	"Haysiyet Hepimize Lazım" Türkiye’nin Deprem Müdahalesinde Dışlanan Engelliler	2023	Depremler nedeniyle yerinden edilen engelli çocukların ve yetişkinlerin durumunu incelenmiştir.	-	✓
			Türkiye/Suriye: Şubat Depremleri Hakkında İnsan Hakları Odaklı Bir Değerlendirme		Deprem sonrası Türkiye ve Suriye’de insan haklarının durumu ile ilgili çalışma yapılmıştır	✓	-
İnsan Hakları ve Mazlumlar İçin Dayanışma Derneği			6 Şubat 2023 Depremleri Gözlem, Tespit, Değerlendirmeler ve Zarara Uğramış Kişilerin Hak Arama Süreçleri Raporu	2023	MAZLUMDER ekibinin deprem sonrası gözlem, tespit ve değerlendirmeleri ve zarara uğramış kişilerin hak arama süreçlerine ilişkin bilgilendirmeleri içermektedir.	-	✓
Eşit Haklar İzleme Derneği	✓		6 Şubat 2023 Kahramanmaraş - Pazarcık ve Elbistan Depremleri Ön Gözlem Raporu	2023	6 Şubat 2023 tarihinde gerçekleşen Pazarcık ve Elbistan depremlerin yönetiminin insan hakları perspektifinden değerlendirilmesi amacıyla taşıyan bu rapor birkaç farklı kaynaktan teyit edilmiş bulgulara dayanmaktadır.	-	✓
Gözetiminde Cinsel Taciz ve Tecavüze Karşı Hukuki Yardım Bürosu			-		-	-	-

Farklı Alanlarda Faaliyet Gösteren Örgütler ve Özel Sektör Kuruluşları

Farklı alanda faaliyet gösteren örgütler ve özel sektör kuruluşların afete ilişkin çalışmalarının toplumsal cinsiyet eşitliği duyarlılığı analizi Tablo 44’te yer almaktadır.

Türkiye Belediyeler Birliği, Türk İş Dünyası Konfederasyonu (TÜRKONFED), Türk Sanayici İş Adamları Derneği (TÜSİAD), Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı, Etik Research ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi analize dahil edilmiştir.

Türkiye Belediyeler Birliği (TBB), 1945 yılında belediyeçilik alanında faaliyet göstermek üzere kamu yararına bir dernek olarak kurulmuştur. 5355 sayılı Mahalli İdare Birlikleri Kanunu’nun 26.05.2005 yürürlüğe girmesi ile ulusal ve uluslararası düzeyde belediyeleri temsil etme yetkisine sahip ve bütün belediyelerin doğal üyesi olduğu tek mahalli idare birliği özelliğine kavuşmuştur.

Türk İş Dünyası Konfederasyonu (TÜRKONFED), bölgesel ve sektörel iş dünyası temsil örgütlerinin çatı kuruluşu olan Türk İş Dünyası Konfederasyonu (TÜRKONFED), gönüllülük esasına göre kurulmuş bağımsız bir sivil toplum kuruluşudur. TÜRKONFED, Türkiye’nin her bölgesine yayılmış etkin üye yapısı ve sayısı ile Türkiye’nin en büyük iş dünyası örgütleri içinde yer almaktadır.

Türk Sanayici İş Adamları Derneği (TÜSİAD), 1971 yılında kurulan TÜSİAD, Türkiye’nin önde gelen girişimcilerinin ve iş dünyası yöneticilerinin oluşturduğu gönüllü bir iş dünyası kuruluşudur.

Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı (TESEV), 1994 yılından bu yana çözüm bekleyen sorun alanlarına ilişkin kanıta dayalı politika önerileri geliştirmeyi hedefleyen bağımsız bir düşünce kuruluşudur. Vakıf, Sürdürülebilir Kentler için Afet Direncinin Geliştirilmesi projesinde sürdürülebilir kalkınma amaçları çerçevesinde afet riskinin azaltılması ve dayanıklılık konularında aşağıdaki şekilde yer verilen politika önerilerini geliştirmiştir (Tablo 44).

Tablo 44: Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı Afet Riskinin Azaltılması için Veriye Dayalı Stratejik Planlama

Konu/eylem
Veri
Afet verisi merkezden yayınlanacak bilgiler ile standartlaşmalı.
• Veri akışı sürerken standartlar yerel bilgilere göre revize edilmeli. • Veriler toplanırken ileride kiminle paylaşılacağı öngörüsü olmalı. • Yerelin deneyimi veriye dönüştürülmeli. • Sektörel mekânsal veriler toplanmalı. • Her bölge için acil durum toplanma alanları bilgisine ek güvenli kamu yapısı verisi toplanmalı. • Acil durum toplanma alanları verisi detaylandırılmalı. • Yaşayan haritalar hazırlanmalı. • Mevcut dijital kamu hizmeti altyapıları afet durumu için birbiri ile entegre edilmeli.
Bütçe
• Merkezi ve yerel bütçe içinde risk altındaki nüfusa ayrıca pay ayrılmalı. • Yaşayan bütçe yaratılmalı, bütçe değişen önceliklere göre revize edilmeli. • Dijital ve analog, iletişim ve ulaşım araçları için ayrı bir bütçe ayrılmalı. • Bütçede kaynak dağılımı daha adil olmalı, alternatif kaynaklar araştırılmalı. • Pro bono uzmanlık desteği sunabilecek kurumlar ile görüşülmeli. • Özel sektörden de destek alınmalı. • Afet sonrasında artan ve yönlendirilmesi zorlaşan bağış isteğini afet öncesi mobilize etme yöntemleri belirlenmeli. • Afet bütçesi şeffaf olmalı.
İş birliği
• Kurumlararası veri akışı iş birliğini kolaylaştıracak şekilde düzenlenmeli. • Her sektörün teknoloji kullanım kapasitesi iş birlikleri yardımı ile artırılmalı. • Afet konusunda çalışan farklı sektörlerden paydaşların iş birliklerini güçlendirecek platformlar kurulmalı. • Afet konusundaki iş birliklerine siyasi partiler de dahil edilmeli, etkileri ve kaynakları mutlaka afet için işe koşulmalı. • Yerele özgü afet özellikleri, yerel topluluklar ile iş birlikleri kurularak tanımlanmalı ve yaygınlaştırılmalı. • Mahalle Afet Gönüllüleri (MAG) ekiplerinin sayısı belirlenmeli ve yayınlanmalı. • Beklenen Marmara depremine hazırlıkta önemli rol oynayan imar planları şeffaf hale gelmeli ve iş birliği ile hazırlanmalı.

Tablo 45: Farklı Alanda Faaliyet Gösteren Örgütlerle Özel Sektör Kuruluşlarının Afete İlişkin Çalışmalarının Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Duyarlılığı Analizi

Örgüt adı	Hak temelli izleme yapma durumu		İzleme Raporu	Yıl	İçerik	Çoklu ayrımcılık ve LGBTQ+’ları içermesi	
	Var	Yok				Var	Yok
Türkiye Belediyeler Birliği			6 Şubat Afet Bölgesi Mevcut Durum Değerlendirmesi ve Gelişim Önerileri Raporu	2024	Deprem bölgesi genel durum, mevcut durum değerlendirmesi, Türkiye ve dünyada afet yönetimi hakkında bilgiler içeriyor	✓	
Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı (TESEV)	✓		Afetlere Dayanıklılık için Sağlam Bir Temel Atmak: Veri Bizi Afetler Karşısında Nasıl Dayanıklı Kılabilir?	2024	Bu rapor afet yönetiminde sağlam temeller için veri odaklı yaklaşımların önemini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Raporda öncelikle afet risk azaltımı için hangi verilere ihtiyaç duyulabileceğine ve afet yönetiminde bunların nasıl kullanılabileceğine yönelik bilgilere, iyi uygulama, hizmet ve ürün örneklerine yer verilmektedir.	✓	
		✓	İstanbul Depremi Senaryosu İş Dünyası Hazırlık Raporu	2021	Beklenen İstanbul depremi için olası 7,5 büyüklüğündeki bir depreme yönelik senaryolara göre özel sektör temelinde bir yol haritası oluşturularak ulaştırma ve lojistik, enerji, bilgi ve iletişim teknolojileri, tarım ve gıda ile sigorta ve finans olarak belirlenen beş kritik sektör için durum tespiti yapılmakta ve yol gösterici önerilerde bulunmaktadır		✓

Tablo 46: Farklı Alanda Faaliyet Gösteren Örgütlerle Özel Sektör Kuruluşlarının Afete İlişkin Çalışmalarının Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Duyarlılığı Analizi

Örgüt adı	Hak temelli izleme yapma durumu		İzleme Raporu	Yıl	İçerik	Çoklu ayrımcılık ve LGBTİQ+’ları içermesi	
	Var	Yok				Var	Yok
TÜRKONFED		✓	2023 Kahramanmaraş Depremi Afet Ön Değerlendirme Durum Raporu	10.02.2023	Kahramanmaraş depreminin etkilerini ve bölgedeki acil durum koşullarını inceliyor. Raporda, deprem nedeniyle meydana gelen can kayıpları, yıkılan ve hasar gören binalar ile altyapı sorunlarına dikkat çekiliyor		✓
Etik Research ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi	✓		İstanbul İli Genelinde Afetlere Karşısında Sosyal Hasar Görebilirlik Araştırması	2018	Afet yönetimi için kritik verilerin yanında sosyal hasar görebilirlik düzeylerini azaltma önerileri geliştirmektedir. Özellikle engelliler, yaşlılar, kadınlar ve çocuklar gibi kırılgan gruplara yönelik koruyucu önlemler geliştirilmesi öngörülmektedir.		✓

Afet yönetimi alanında hizmet sunan kuruluşların yönetim yapılarında görevlilerin cinsiyet dağılımı

Afet yönetiminde karar alma süreçlerinde toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması önemli bir konudur. Sendai Çerçevesi kadınların politika, plan ve standartların tasarımı ve uygulanmasında liderlik, düzenleyici ve koordinasyon rolünü tanımaktadır. Özellikle son yıllarda yapılan araştırmalar kadınların afetlerden daha fazla etkilendiğini göstermesi sebebiyle halihazırda uygulanan afet yönetimi yaklaşımlarında sorunlar olduğunu ve afet risklerinin azaltmasına yönelik kamusal kararlarda, afetlerin kadınlar üzerindeki etkilerinin yeterince ele alınmadığını göstermektedir. Bu sebeple kadınların sosyo-ekonomik kalkınma için tüm karar alma seviyelerinde yer alması, bu etkinin bertaraf edilmesinde önemli bir müdahale alanı olarak öne çıkmaktadır. Türkiye’de afet yönetimi alanında görev alan devlet kuruluşlarının yöneticileri arasında kadın ve erkek yönetici sayılarının incelenmesi bu açıdan yol gösterici olabilecektir. Bu kuruluşların en önemlisi İçişleri Bakanlığı’na bağlı olarak hizmet veren AFAD’dır. AFAD’ın yönetiminde kadın yönetici olmaması önemli bir sorun olarak tespit edilmiştir. Ayrıca diğer ilgili kamu kuruluşlarının üst düzey yöneticileri arasında da kadın bulunmamaktadır. Türkiye’de afet konusunda hizmet sunan en kapsamlı sivil toplum kuruluşu olan Kızılay’da da kadın yönetici yoktur. Proje illeri ve deprem illerinin belediye başkanları arasında sadece iki belediyenin başkanının kadın olduğu belirlenmiştir. Ancak bu belediyelerin üst düzey yönetimlerinde de kadın yönetici olmadığı görülmüştür.

Tablo 47: Afet Yönetimi Alanında Hizmet Sunan Bazı Kamu Kurumlarıyla Sivil Toplum Kuruluşlarının Yönetim Yapılarının Kadın ve Erkek Sayılarının Dağılımı

Kurum	Başkan		Yönetim Kurulu	
	Kadın	Erkek	Kadın (n)	Erkek (n)
Kamu kurumları*				
İçişleri Bakanlığı	-	✓	-	4
AFAD	-	✓	-	6
Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı	-	✓	1	3
Hazine ve Maliye Bakanlığı	-	✓	-	-
Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı	-	✓	-	4
Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı	-	✓	-	4
Sivil Toplum Kuruluşları**				
Kızılay		✓		
Akut Derneği		✓		
Mavi Kalem Derneği	-	-	5	-
Kadınlarla Dayanışma Vakfı (KADAV)	-	-	-	-
Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı	-	-	-	-
Eşitlik için Kadın Platformu (EŞİK)	-	-	-	-
Kadın Girişimciler Derneği (KAGİDER)	✓	-	9	-
KAOS-GL	-	-	-	-

Tablo 47: Afet Yönetimi Alanında Hizmet Sunan Bazı Kamu Kurumlarıyla Sivil Toplum Kuruluşlarının Yönetim Yapılarının Kadın ve Erkek Sayılarının Dağılımı (Devam)

Kurum	Başkan		Yönetim Kurulu	
	Kadın	Erkek	Kadın (n)	Erkek (n)
Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı (KEDV)	1	-	5	-
İnsan Hakları Derneği	1	-	-	-
Proje Kapsamındaki İller				
Ankara Büyükşehir Belediyesi	-	✓	-	-
Bursa Büyükşehir Belediyesi	-	✓	-	-
Eskişehir Büyükşehir Belediyesi	✓	-	-	-
İstanbul Büyükşehir Belediyesi	-	✓	-	-
İzmir Büyükşehir Belediyesi	-	✓	-	-
Mersin Büyükşehir Belediyesi	-	✓	-	-
Samsun Büyükşehir Belediyesi	-	✓	-	-
Trabzon Büyükşehir Belediyesi	-	✓	-	-
Kahramanmaraş Depremi’nden Etkilenen İllerdeki Yerel Yönetimler				
Adana Büyükşehir Belediyesi	-	✓	-	-
Adıyaman Belediyesi	-	✓	-	-
Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi	-	✓	-	-
Elazığ Belediyesi	-	✓	-	-
Gaziantep Büyükşehir Belediyesi	✓	-	-	-
Hatay Büyükşehir Belediyesi	-	✓	-	-
Malatya Büyükşehir Belediyesi	-	✓	-	-
Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi	-	✓	-	-
Kilis Belediyesi	-	✓	-	-
Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi	-	✓	-	-
Osmaniye Belediyesi	-	✓	-	-

*Kamu kurumlarının yönetim kurulu bulunmamaktadır. Bu nedenle bakan yardımcılarının cinsiyet dağılımı verilmiştir.

**Yönetim kurulu bilgisine ulaşılamayan sivil toplum kuruluşları - ile belirtilmiştir.

IV. Gösterge ve Veri Kaynakları

Gösterge, bir konuda kaydedilen değişiklikleri veya ilerlemeleri göstermek için kullanılabilen belirli, gözlemlenebilir ve ölçülebilir objektif bir özellik olarak tanımlanabilir. Göstergeler, afet yönetimi alanında da durum tespiti, izleme ve değerlendirme yapılmasına ve sonuçta karar verilmesine olanak sağlar. Göstergeler bu özellikleri ile hem toplum hem de politika yapıcı ve karar vericiler açısından aydınlatıcı ve yol göstericidir. Diğer bütün alanlarda olduğu gibi afet yönetimi alanındaki göstergeler de zamansal, bölgesel ya da ülkeler arası karşılaştırmalar için kullanılabilirler. Afet yönetimi alanında yapılan/yapılacak izleme ve değerlendirme çalışmalarında belirlenen/beklenen her sonuç için en az bir gösterge olması gerekmektedir. Her konuda olduğu gibi afet yönetimi konusunda da iyi bir gösterge objektif, açık ve spesifik olmalı; gösterge tarafından ölçülen değişim, ilgili konuda amaçlanan/umut edilen ilerlemeyi temsil etmelidir. Bu nedenle belirlenen her bir gösterge, ölçülen şeyin ne olduğunu kesin ve açık terimlerle tanımlamalıdır. Ayrıca bir gösterge, ölçüldüğü nüfus hakkında nispeten iyi bir fikir vermelidir. Göstergeler, belirli bir başarı düzeyini belirtmeyi amaçlamadığı için “gelişmiş”, “artmış” veya “azalmış” kelimelerini içermemelidir.

İyi bir gösterge Gage ve Dunn’a (2009) göre şu özellikleri taşımalıdır:

- **Geçerli:** Konuya ilişkin beklenen çıktı, davranış, uygulama ya da görevin doğru ölçülmüş olması gerekir.
- **Güvenilir:** Farklı gözlemciler tarafından aynı şekilde ve zaman içinde tutarlı bir şekilde ölçülebilmelidir.
- **Kesin:** Operasyonel olarak açık terimlerle tanımlanmış olmalıdır.
- **Ölçülebilir:** Mevcut araçlar ve yöntemler kullanılarak niceliksel olarak belirlenebilir
- **Zamanlama:** Konu ya da program hedefleri ve faaliyetleri açısından ilgili olmalı ve uygun zaman aralıklarında ölçüm sağlamalıdır.
- **Program açısından önemli:** Konu ile ya da ilgili programla veya program hedefleriyle doğrudan bağlantılı olmalıdır.

Afet yönetimi gibi hem Türkiye hem de dünya için önemli bir alanda uluslararası kabul görmüş göstergelerin kullanılması şarttır. Ancak her zaman var olan göstergeler ihtiyacı karşılamayabilir ve yeni göstergelere gereksinim duyulabilir. Bu sebeple geliştirilecek/önerilecek göstergelerin yukarıda sayılan özellikleri taşımasının gereği

yanında gösterge değerinin hesaplanabilmesi için veri kaynaklarına, göstergeyi hesaplayacak uzman insan gücüne, ekonomik kaynağa ve politik iradeye ihtiyaç vardır. Gerek dünyada gerekse Türkiye’de artan toplumsal cinsiyet eşitliği talepleri özellikle sosyal/toplumsal nitelikteki göstergelerin aynı zamanda toplumsal cinsiyete duyarlı olması ihtiyacını da beraberinde getirmiştir. Bu sebeple küresel ölçekte toplumsal cinsiyet eşitliğine giden yoldaki gelişmeleri izlemek amacıyla konular/alanlar özelindeki göstergelerin toplumsal cinsiyetlendirildiği ya da toplumsal cinsiyete duyarlı yeni göstergeler geliştirdiği görülmektedir.

Uluslararası alanda afet yönetimi ve toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamsallığının ele alınışı nispeten yeni olduğu için bu alana özel geliştirilmiş gösterge ya da gösterge seti henüz yoktur. Ancak afet yönetimi alanı için uluslararası kabul gören çok sayıda gösterge bulunmaktadır. Bu göstergelerin bir kısmı teknik bir kısmı ise toplumsal niteliktedir.

Göstergelerin üretilmesi kadar hesaplanmasına olanak sağlayan verilerin varlığı da önemlidir. Diğer birçok ilgili konuda olduğu gibi afet yönetimi ve toplumsal cinsiyet eşitliği alanında da Birleşmiş Milletler ve ilgili birimlerinin doğrudan yaptıkları çok sayıda çalışma olduğu görülmektedir. Ayrıca Birleşmiş Milletler, başka kuruluşlarla da iş birliği yaparak afet yönetimi alanında veri üretilmesine destek olmaktadır. Dünya Bankası da afet yönetimi konusunda kendisi tematik veri üretmenin yanı sıra veri üretimine de finansal destek sağlamaktadır. Üniversiteler, bölgesel ajanslar ve bölgesel merkezlerle, İsviçre, Almanya, Kanada gibi ülkelerin kurdukları merkezler de afet yönetimi alanına özel veri üretmektedirler. Bu kuruluşların ayrıca afet konusunda yıllık olarak düzenli raporlar yayınladıkları görülmektedir.

Afet yönetimi yakın tarihlere kadar ağırlıklı olarak teknik bir konu şeklinde ele alınmış afetlerin toplumsal boyutu geri planda kalmıştır. Afetlerin insan hakları ve halk sağlığı gibi alanlarla bağlantısının anlaşılması ve afet yönetiminin ana konularından biri haline gelmesi de yakın tarihlidir. Afet yönetiminde toplumsal cinsiyet eşitliği yaklaşımının içerilmesi ise çok daha sonra olmuştur. Bir diğer önemli husus ise afetlerin coğrafi dağılımıdır. Japonya gibi ülkeler hariç, doğa kaynaklı afetler sıklıkla az ve orta gelişmişlik düzeyine sahip ülkelerde meydana gelmekte olup kıta Avrupası ülkeleri gibi ülkeler için birincil öncelikli bir mesele değildir. Bu sebepler, depremler gibi olayların daha çok teknik bir konu olarak ele alınmasında ve toplumsal boyutunun geri kalmasında rol oynamış olabilir. Diğer yandan afet yönetimi ve afetlere yol açan olayların ele alındığı bilim alanlarında ve yönetsel düzeylerde erkeklerin çoğunlukta olması, kadınların bakış açısının ve kadınların bilgisinin göz ardı edilmesinde önemli rol

oynamıştır. Ancak son yıllarda bu durum değişmektedir. Bu değişimin önemli tetikleyicilerinden birisi iklim değişikliği ve küresel ısınma ile son yıllarda yaşanan Hint Okyanusu Depremi ve Tsunamisi ile Haiti depremleri, Katrina Kasırgası gibi afetlerden gelişmiş olanlar da dahil çok sayıda ülkenin etkilenmesidir. Ayrıca kadın hareketinin, kadın örgütlerinin çabaları ve kadın akademisyenlerin çalışmaları ile afetler ve afet yönetimi alanına kadınların bilgi ve deneyimlerin giderek artan oranda aktarıldığı ve afet yönetimi anlayışında önemli değişimler olduğu görülmektedir.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 1991'deki [46/182 sayılı kararıyla](#) oluşturulan Inter-Agency Standing Committee (Kurumlararası Daimî Komite, IASC), Birleşmiş Milletler'in en üst düzey insani koordinasyon forumudur. IASC, İnsani krizlere yanıt olarak politika oluşturmak, stratejik öncelikleri belirlemek ve kaynakları harekete geçirmek için 19 kuruluş ve konsorsiyumun yürütme başkanlarını bir araya getirir. IASC Acil Durum Yardım Koordinatörü ([Emergency Relief Coordinator \(ERC\)](#)) tarafından yönetilmekte olup Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'nin liderlik rolünü kolaylaştırmak üzere görev yapmaktadır. IASC, insani kriz durumları ve afetlere hazırlıklı olmayı ve hızlı ve koordine bir insani müdahaleyi sağlamak için düzenli olarak toplanmaktadır. IASC [Acil Durum Yardım Koordinatörü](#) aracılığı ile kritik konuları Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri ve Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin dikkatine sunar. Ayrıca, IASC insani krizler ve afet alanında sunulacak hizmetler konusunda rehberlik etmek üzere çeşitli belgeler üretmektedir. Afet yönetimi ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması çabalarını güçlendirmek üzere ilki 2006 yılında olmak üzere İnsani Yardım için Toplumsal Cinsiyet El Kitabını (The Gender Handbook for Humanitarian Action) hazırlamıştır. Güncellenmiş hali 2018 yılında basılan el kitabı insani yardım süreçlerine cinsiyet eşitliğini entegre etmeyi amaçlayan kapsamlı bir kaynaktır. Bu el kitabı, kriz ve acil durumlarda yardım çalışmalarına katılan tüm tarafların, kadınlar, erkekler, kız ve oğlan çocukları da dahil olmak üzere her cinsiyetin ihtiyaçlarını anlamalarına ve adil bir şekilde müdahale etmelerine yardımcı olmayı hedeflemekte ve toplumsal cinsiyet eşitliği ile toplumsal cinsiyet normlarının, insani yardım müdahalelerinin tasarımı ve uygulanmasındaki önemini ortaya koymaktadır. Kitaba göre her ne kadar insani yardımların çoğu temel ihtiyaçları hedeflese de kriz durumlarında toplumsal cinsiyetin etkisi, yardımın etkinliğini doğrudan etkileyebilir. Bu yüzden toplumsal cinsiyet eşitliği gözetilerek yapılan yardımların daha etkili ve sürdürülebilir olduğu vurgulanır. El kitabına göre kriz durumlarında, genellikle kadınlar ve kız çocukları en savunmasız gruptur ve toplumsal cinsiyet eşitsizliği, bu kişilerin krizlerde daha fazla zarar görmesine yol açabilir. Bu nedenle, toplumsal cinsiyet eşitliğine dayalı bir yaklaşım benimsemek, insani yardımların daha adil ve etkili olmasını sağlar. Toplumsal cinsiyet eşitliği yalnızca kadınlar için değil, aynı zamanda erkekler ve LGBTİQ+'lar için de önemlidir. Toplumsal

cinsiyet eşitliğinin sağlanması, bütün cinsiyetler arasındaki toplumsal rollerin daha eşit bir şekilde yeniden yapılandırılmasına katkı sağlar. Toplumsal cinsiyet normları, kriz anlarında kadınların ve erkeklerin krizlere nasıl yanıt verdiğini ve yardım kaynaklarına nasıl eriştiklerini belirleyebilir. Kriz, toplumsal cinsiyet normlarının yeniden şekillenmesine ve bazen cinsiyet temelli şiddet gibi olumsuz sonuçlara da yol açabilir. Toplumsal cinsiyete duyarlı insani yardım, yardım çalışmalarının her aşamasında cinsiyetin etkilerini göz önünde bulundurmaya ifade eder. Bu, kriz ortamlarında kadınların, erkeklerin ve diğer cinsiyet kimliklerinin farklı ihtiyaçlarına hitap etmek için yardım tasarımı ve dağıtımında toplumsal cinsiyet analizlerinin yapılmasını içerir. El kitabında, toplumsal cinsiyete duyarlı yardımın nasıl uygulanabileceği konusunda somut öneriler sunulmaktadır. Kitap yardımların bütün cinsiyetlere eşit şekilde ulaştırılması ve toplumsal cinsiyet temelli şiddetle mücadele edilmesi gerektiğini vurgular. Kitaba göre toplumsal cinsiyet temelli şiddet (GBV), özellikle kriz dönemlerinde artar ve genellikle kadınlar, kız çocukları ve LGBTİQ+’ları hedef alır. Bu şiddet türü, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden kaynaklanır ve bu eşitsizlik kriz durumlarında daha da kötüleşir. Kitap, toplumsal cinsiyet temelli şiddetle mücadele etmenin önemini ve bu tür şiddeti önlemek için alınması gereken önlemleri ayrıntılı bir şekilde tartışır. İnsani yardımlar, bu tür şiddeti önlemek için, farkındalık yaratma, eğitim, acil yardım hizmetleri ve hukuki destek gibi çeşitli stratejiler kullanabileceği not edilir. Ayrıca, şiddet mağdurlarına yönelik hizmetlerin kadınların ihtiyaçlarına göre şekillendirilmesi gerektiği belirtilir. Kadınların ve kız çocuklarının güçlendirilmesi, insani yardım çalışmalarının bir parçası olmalıdır. Krizler, kadınların toplumsal yaşamda daha görünür olmalarına ve güçlenmelerine fırsat sunabilir. Bu nedenle, insani yardımların bir parçası olarak, kadınların ekonomik bağımsızlıklarını artırmaya yönelik programlar, eğitim ve liderlik fırsatları sağlanmalıdır. Kitap, kadınların ekonomik, eğitimsel ve sosyal alandaki güçlendirilmesine yönelik de somut öneriler sunar. Kriz ortamlarında kadınların karar alma süreçlerine dahil edilmesi gerektiği ve bu süreçlerin güçlendirici bir etki yaratacağı vurgulanır. Toplumsal cinsiyet eşitliği yalnızca kadınlar ve kız çocuklarıyla ilgili değildir. Erkekler ve oğlan çocukları da toplumsal cinsiyet normlarına göre şekillenen davranışlar ve rollerle karşı karşıyadır. Kitap, erkeklerin ve oğlan çocuklarının cinsiyet eşitliği sürecindeki rolünü ele alır ve erkeklerin toplumsal cinsiyet eşitliğine katkı sağlamak için nasıl güçlendirilebileceğini tartışır. Erkeklerin, şiddet ve ayrımcılığa karşı daha duyarlı hale getirilmesi ve toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda eğitilmesi gerektiği vurgulanır. Kriz ortamlarında erkeklerin rolü, toplumsal cinsiyet normlarını değiştirmek ve kadınların haklarını savunmak için de kritik olabilir. Kitap, insani yardım operasyonlarında toplumsal cinsiyet eşitliğini hayata geçirebilmek için çeşitli stratejiler sunar. Bu stratejiler, sadece teorik olarak değil, sahada uygulamaya konulabilecek pratik adımlar olarak ele alınır. İyi uygulama örnekleri, toplumsal cinsiyet

eşitliği çalışmalarının nasıl başarılı bir şekilde hayata geçirilebileceğini gösterir. Toplumsal cinsiyet analizlerinin nasıl yapılacağı, cinsiyete duyarlı veri toplama yöntemleri, kriz bölgelerinde cinsiyet odaklı programların nasıl oluşturulacağı gibi pratik bilgiler sunulur. Kriz dönemlerinde, toplumsal cinsiyet faktörleri insanların yardımlara erişim şekillerini etkileyebilir. Bu sebeple, kadınlar, kız çocukları, erkekler ve oğlan çocuklarının yardım sürecinde eşit temsili sağlanmalı; onların ihtiyaçları göz önünde bulundurulmalıdır. Erişim, katılım ve temsil, yardım organizasyonlarının her aşamasında toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak için temel faktörlerdir. Özellikle kadınların karar alma süreçlerinde daha fazla yer almasını ve yardımların dağıtımında toplumsal cinsiyetin dikkate alınmasını sağlayacak adımlar üzerinde durulur. Kitap, insani yardım süreçlerinde toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasının yalnızca adaletli değil, aynı zamanda daha sürdürülebilir ve etkili sonuçlar doğuracağını belirtir. Yardım organizasyonlarının, toplumsal cinsiyete duyarlı politikaları ve stratejileri benimsemesi gerektiği vurgusu önemlidir. İnsani yardımlar, yalnızca temel ihtiyaçları karşılamakla kalmamalı, aynı zamanda toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini azaltmaya yönelik adımlar atmalıdır. Cinsiyet eşitliği, insani yardımların temel bir bileşeni olmalı ve her adımda dikkate alınmalıdır. Sonuç olarak, kitap insani yardım organizasyonlarının toplumsal cinsiyet eşitliği ilkesini nasıl etkili bir şekilde uygulayabileceklerine dair kapsamlı bir rehber sunmakta olup afet yönetimi alanı için rehber niteliğindedir. Kitap, pratik öneriler, stratejiler ve vaka analizleriyle, yardım çalışmalarında cinsiyet eşitliğini sağlamanın önemini ve bu hedefe nasıl ulaşılabileceğini gösterir. Bu çalışma, insani yardım çalışanlarının cinsiyet duyarlı müdahaleler yapabilmelerini sağlamak için kritik bir kaynaktır. Bu sebeple, kitabın Türkçeleştirilmesi kritik önem taşımaktadır.

Afet yönetimine ilişkin veri kaynakları nitel ya da nicel özellikte olabilir. Ancak politika yapıcılar ve karar vericiler hala ağırlıklı olarak nicel verileri referans almaktadır. Nicel verilerin uluslararası karşılaştırmalara olanak vermesi sebebiyle de ön planda olduğu görülmektedir. Ancak niteliksel araştırmalardan gelen bilginin de niceliksel araştırmaların doğası gereği kör olduğu konuları su yüzüne çıkarması sebebi ile bu alanda mutlaka daha fazla yapılması gerekmektedir.

Afetler ve afet yönetimi alanında niceliksel veriler, rutin olarak toplanan idari kayıtlar ya da araştırmalardan elde edilir. Ülkelerin resmî kurumları aracılığı ile düzenli olarak topladıkları veriler bu sebeple çok kıymetlidir. Bu veriler ülke vatandaşı olan her bireyi içeriyor ve hiçbir yurttaşın verisi dışarıda kalmıyorsa geneli temsil edecek niteliğe haizdir. Bu sebeple idari kayıtların tam ve doğru olması yapılacak saptamaların ve hesaplanacak göstergelerin doğru olabilmesi ve sonuçta doğru kararlar verilebilmesi için şarttır. Ülkelerin rutinde hangi verileri toplayacağına karar verilmesine etki eden

faktörler de önemlidir. Mutlaka toplanması gereken ölüm, doğum, evlenme, boşanma verileri gibi hayati verilerin yanı sıra başka verilerin de rutin olarak toplanmasına karar verilebilmektedir. Ayrıca ülke düzeyinde yapılacak temsili araştırmaların konularının ya da desteklenecek araştırmaların seçiminde, araştırmaların kavramsal çerçevesinin oluşturulmasında karar vericiler kritik rol oynamaktadır. Bu sebeple karar vericilerin kimler olduğu hangi saiklerle kararların oluşturulduğu, afet yönetimi açısından önemlidir. Karar vericilerin cinsiyeti kadar toplumsal cinsiyet eşitliği konusundaki yaklaşımı da bu açıdan önem taşımaktadır. Bu sebeplerle dünyada olduğu kadar Türkiye’de de afetlere ve afet yönetimine ilişkin olarak verilerde, geliştirilen göstergelerde toplumsal cinsiyet eşitliği yaklaşımının sınırlılığı yanında seçilen ve yapılan araştırmalara da kadınların deneyimlerinin yansıması yetersiz kalmıştır. Ayrıca bu alanda LGBTİQ+’ları özne olarak ele alan çalışmaların da az olması sebebiyle yeterli bilgi üretildiği de söylenemez.

Bu bölümde afet yönetimi alanındaki toplumsal nitelikteki veri kaynakları ve göstergelerden bahsedilmektedir. Gösterge kaynaklarının haritalaması başlığı altında 21. yüzyılda toplumsal cinsiyet eşitliği açısından bölgesel ve küresel düzeyde geliştirilen endekslere yer verilmiştir. Afet yönetimi ve toplumsal cinsiyet eşitliği açısından bakıldığı zaman bu alandaki verilerin ulusal ve uluslararası kuruluşların veri tabanlarından sağlandığı görülmektedir.

A. Gösterge Kaynaklarının Haritalaması

Afet risklerinin etkin şekilde analiz edilebilmesi için mevcut tehlikeler ve kırılganlık durumları hakkında doğru bilgi edinilmesi şarttır. Bu bilgilerin düzenli olarak kayıt altına alınması değerlendirme sürecinin ilk ve temel bileşenidir. Bu açıdan afetlere dair veri toplanması afet yönetimi sürecinin önemli bir bileşenidir. Veri tabanları ele alınan konu hakkında ilişkili ve düzenli olmak üzere bilgi sağlayan önemli araçlardır. Genelde olduğu gibi afetler özelinde de değerlendirmelerin etkin bir şekilde yapılabilmesi için veri toplama ve veri tabanları oluşturma süreçleri titizlikle ve uzmanlıkla yönetilmelidir (Wirtz vd., 2014). Afetler özelinde faaliyet gösteren çok sayıda uluslararası merkez bulunmaktadır. Bu merkezlere ait ya da bunların dışında faaliyet gösteren ve küresel düzeyde afetlere ilişkin veri içeren çeşitli veri tabanları bulunmaktadır. Ancak afetlerden etkilenenlere dair bilgiler yaşı ya da cinsiyet özelliğini içerecek şekilde kaydedilmediği için bu veri tabanlarının hiçbirisinden bu özelliklere dair bilgi edinilememektedir.

Bu merkezlerin en bilinenlerden biri **Afet Epidemiyolojisi Araştırma Merkezi’dir (The Center for Research on the Epidemiology of Disasters, CRED)**. Bu merkez 50 yılı aşkın süredir uluslararası afet, çatışma ve sağlık alanında çalışmalarını yürütmektedir. Merkez, özellikle halk sağlığı ve epidemiyoloji konularında aktif olarak çalışmaktadır. Merkezin çalışmaları kapsamında insani krizler ve acil durumlarda kadın ve çocuklar ile kırılgan grupların özel ihtiyaçları ile toplumsal cinsiyet, sosyo-ekonomik ve çevresel konular yer almaktadır. CRED aynı zamanda afet alanına özel kapsamlı veri tabanlarına sahiptir. Bu veri tabanları **EM-DAT ve CE-DAT** olarak ikiye ayrılmıştır. **EM-DAT** (The International Disaster Database), afete hazırlık ve kırılganlık değerlendirmesini temel alan ve 1988 yılında geliştirilmiş bir veri tabanıdır. **CE-DAT** ([Complex Emergency Database](#)) ise, kompleks acil durumlarda etkilenen nüfusun sağlık durumunu değerlendirmek için 2003 yılında oluşturulmuştur.

EMDAT, 1900'den günümüze kadar doğal ve teknolojik tehlikelerle ilgili 26.000'den fazla afetin oluşumu ve etkileri hakkında, BM kuruluşları, ulusal hükümetler, STK'lar, araştırma enstitüleri ve medyadan gelen bilgiler de dahil olmak üzere çeşitli kaynaklardan derlenen bilgiler içermektedir. **EM-DAT**'ta bir afet, “yerel kapasiteyi aşan, ulusal veya uluslararası düzeyde dış yardım talebini gerektiren bir durum veya olay; büyük hasara, yıkıma ve insan acısına neden olan öngörülemeyen ve genellikle ani bir olay” olarak tanımlanır.

EM-DAT'a dahil edilebilmesi için bir afetin,

- 10 veya daha fazla kişinin ölmesi,
- 100 veya daha fazla kişinin etkilenmesi,
- Olağanüstü hâl ilanının söz konusu olması,
- Uluslararası yardım çağrısı yapılması söz konusu ise bu kriterlerden en az birini karşılaması gerekmektedir.

EM-DAT veri tabanında esas olarak afete bağlı ölüm, yaralanma, evsiz kalma ve etkilenen nüfus verileri bulunmaktadır. EM-DAT veri tabanında toplam ölüm sayısı, doğrudan afete atfedilen doğrulanmış ölümleri ve afetten bu yana nerede oldukları bilinmeyen ve bu nedenle resmi rakamlara göre ölü oldukları varsayılan kayıp kişileri içerir. Yaralı sayısı ise ilgili kaynakta “yaralı” terimi yazıldığında girilmektedir. “Hastaneye yatırılan” gibi bir ifade varsa bunlar da yaralı olarak kabul edilmektedir. “Yüzlerce yaralı” gibi kesin bir sayı verilmezse, 200 yaralı olduğu kabul edilmektedir. Etkilenen kişi sayısı farklı kaynaklarca bir afetin kapsamını, etkisini veya ciddiyetini mekânsal olmayan terimlerle ifade etmek için yaygın olarak kullanılmaktadır. Yalnızca etkilenen aile sayısı veya hasar gören ev sayısı bildirilirse, rakam etkilenen alan için ortalama aile büyüklüğüyle çarpılmaktadır. **EM-DAT** düzenli olarak yıllık izleme raporu yayınlamaktadır. Bu raporlar, biyolojik ve dünya dışı tehlikeler hariç olmak üzere yalnızca doğal tehlikelerden kaynaklanan afetlere dair bilgi içermektedir.

CATNAT (Observatoire Permanent Des Catastrophes Naturelles), Doğal Afetler (NATDIS) Veri Tabanı dünyadaki doğa kaynaklı afetlerle ilgili en eksiksiz açık kaynak veri tabanıdır. Bu veri tabanı 1 Ocak 2001’den itibaren dünyada meydana gelen 20.170’den fazla doğal afeti tam olarak tanımlamakta ve her yıl güncellemektedir. Yalnız 10’dan fazla mağdur bulunan veya belirli miktarda ekonomik kayba yol açan olayları değil, zarar verici her doğa olayını, önemli insani ve/veya maddi sonuçlara yol açtığı anda veri tabanına kaydetmektedir.

Desinventar Veri Tabanı ise belirli bir coğrafi birimde meydana gelen kayıpların veya olumsuz etkilerin toplamını sunmaktadır. Verileri arasında ölüm sayıları, olay türü, olay nedeni, ölü sayısı, zarar gören evlerin sayısı, maddi kayıplar gibi bilgiler bulunur. Sonuçlar tablo ve grafik şeklinde sunulmaktadır. Veri tabanının sponsorları arasında Birleşmiş Milletler Afet Risk Azaltma Ofisi de (UNISDR) yer almaktadır. Bu yazılım, SKA’nın 1, 11 ve 13’teki göstergelerine ve Sendai Afet Riskinin Azaltılması Çerçevesinin A’dan D’ye kadar olan hedeflerine karşılık gelen ve izlenmesine katkı sağlayan bir yazılımdır.

NatCatService Veri Tabanı, doğa kaynaklı afetlerin sebep olduğu kayıpların değerlendirilmesinde ve analizinde kullanılan en kapsamlı veri tabanlarından biridir. 1980 yılında Alman Munich Re firması tarafından geliştirilmiştir. Veri tabanı Vezüv Yanardağı Patlaması (MS 79) ile başlamakta olup esas olarak doğa kaynaklı afetlerin sigortacılıkla ilgili kısımları ele alınmaktadır.

Sigma Explorer Veri Tabanı, 1970’lerden bu yana Swiss Re firması tarafından geliştirilmiş bir yazılımdır. Dünya sigorta primleri, doğa kaynaklı ve insan kaynaklı afetler ve makroekonomik dirençlilik göstergelerine ilişkin verileri sunmaktadır. Grafikler ve görselleştirmeler oluşturarak, yıllara ve ülkelere göre verilerin derinlemesine inceleme yapılmasına olanak tanıyan bir veri tabanıdır.

Canadian Disaster Database-Kanada Afet Veritabanı (CDD) veri tabanı, 1900’den bu yana meydana gelen ve Kanadalıları doğrudan etkileyen 1 000’den fazla doğa kaynaklı, teknolojik ve çatışma olayı (savaş hariç) hakkında ayrıntılı afet bilgileri içermektedir. Veri tabanına dahil edilme kriterleri arasında, 10 ya da daha fazla insan ölümü, 100 veya daha fazla etkilenen ya da yaralanan veya tahliye edilmiş veya evsiz kalmış kişi olması, normal süreçlerin ciddi şekilde etkilenmesi gibi kriterler yer almaktadır. Veri tabanı, afetin nerede ve ne zaman meydana geldiğini, yaralanma, tahliye ve ölüm sayısı ve maliyetlerine dair de tahmin sunmaktadır.

Caribbean Disaster Emergency Management Agency-Karayipler Acil Afet Durum Yönetimi Ajansı (CDEMA), Karayipler Topluluğunda (CARICOM) afet yönetimi için bölgesel bir hükümetler arası kuruluştur. Veri tabanı 1991 yılında kurulmuştur ve katılımcı devletlere yönelik acil müdahale ve yardım çalışmalarının koordinasyonundan sorumludur.

Data Informasi Bencana Indonesia - Endonezya Afet Veritabanı-DIBI, 2008 yılında geliştirilmiştir. Veriler içerisinde olayların, ölen kişilerin, yaralıların sayısı ile zarar gören evler, sağlık yapıları, eğitim yapıları ve maddi kayıp yer almaktadır.

GLIDENumber (Global unique disaster IDentifier number), bir afete ilişkin temel özelliklerin kaydedildiği ve her bir afete özel kimlik kodu verilen veri tabanıdır. Asya Afet Azaltma Merkezi’nin (ADRC) önerisi ile hayata geçirilmiştir. 2004’ün başından itibaren, “Otomatik GLIDE Üreticisi” tüm yeni afet olayları için bir GLIDE üretmeye başlamıştır. Bir GLIDE numarasının bileşenleri, afet türünü (örneğin, EQ-deprem) tanımlayan iki harften; afetin yılından, altı basamaklı, ardışık bir afet numarasından ve meydana geldiği ülke için üç harfli ISO kodundan oluşur.

GFDRR (Global Facility for Disaster Reduction and Recovery), Dünya Bankası’na bağlı olarak 2006 yılında kurulan Küresel Afet Azaltma ve Kurtarma Fonu (GFDRR), düşük ve orta gelirli ülkelerin doğa kaynaklı afetler ve iklim değişikliğinden kaynaklanan risklerini anlamalarını, yönetmelerini ve azaltmalarını destekleyen birden fazla bağışçı tarafından desteklenen bir ortaklıktır. GFDRR, özellikle teknik yardım ve uzmanlık için finansal destek sağlar ve afet risk yönetimi ve iklim değişikliğine uyum operasyonlarını ve politikalarını iyileştirmeye yardımcı olmak için en iyi mevcut küresel bilgiyi üretmek ve paylaşmak için yeni analizlere, yenilikçi çözümlere ve araçlara yatırım yapar.

Tablo 48: Afetlere yönelik olarak geliştirilmiş uluslararası veri tabanlarının toplumsal cinsiyet eşitliği/duyarlılığı analizi

Uluslararası veri tabanları	Cinsiyete Dayalı İzleme Durumu	
	Evet	Hayır
Afet Epidemiyolojisi Araştırma Merkezi (CRED)		✓
Uluslararası Afet Veri Tabanı (EM-DAT)		✓
Kopmleks Acil Durumlar Veri Tabanı (CE-DAT)		
CATNAT (Observatoire permanent des catastrophes naturelles),		✓
NatCatService		✓
DesInventar		✓
Sigma Explorer		✓
Canadian Disaster Database-Kanada Afet Veritabanı (CDD)		✓
Caribbean Disaster Emergency Management Agency -Karayipler Acil Afet Durum Yönetimi Ajansı (CDEMA)		✓
Data Informasi Bencana Indonesia -Endonezya Afet Veritabanı (DIBI)		✓
Küresel Afet Azaltma ve Kurtarma Fonu (GFDRR)		✓
GLIDEnumber	Uygun değil	Uygun değil

Daha önce de değinildiği gibi afet yönetimi ya da afet risk yönetimi alanında üretilmiş toplumsal cinsiyete duyarlı gösterge/gösterge seti bulunmamaktadır. Ancak küresel boyutta kabul görmüş ve yaygın olarak kullanılan afet yönetimi alanına özel ve toplumsal cinsiyete duyarlı hale getirilebilme niteliği olan bir dizi gösterge bulunmaktadır. Bu göstergelerin geliştirildiği ve önerildiği ve 2000 sonrası yapılmış konferanslar ve bu konferanslarda kabul edilmiş eylem planları ile 2018 tarihli CEDAW

37 Sayılı Genel Tavsiyesi en yaygın kabul görmüş uluslararası düzenlemelerdir (Tablo 48).

Tablo 49: Afet alanına ilişkin uluslararası göstergelerin veri kaynakları

Belge adı	Yıl	Kaynak
Hyogo Çerçeve Eylem Planı	2005	BM
Sendai Afet Risk Azaltma Çerçeve Belgesi	2015	BM
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları	2015	BM
CEDAW 37 Sayılı Genel Tavsiye	2018	BM

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu ve Birleşmiş Milletler tarafından afet, iklim risk yönetimi ve sürdürülebilir kalkınma bağlamında üç kez dünya afet konferansı düzenlenmiştir. Bu konferansların tamamında Japonya ev sahipliği yapmış olup ilki 1994’te Yokohama’da, ikincisi 2005’te Kobe’de, üçüncüsü ise 2015’te Sendai’de yapılmıştır. Bu konferanslar afet konusunun ele alınışına önemli değişiklikler getirdiği gibi ortaya konan prensipler, alınan kararlar ve oluşturulan eylem planları ile küresel ölçekte önemli etkiler yapmıştır. Bu konferanslardan ilki olan Yokohama Konferansı sonrasında kabul edilen Yokohama Stratejisi ve Daha Güvenli Bir Dünya için Eylem Planı ve Doğal Afet Önleme, Hazırlık ve Azaltma Rehberi’nin temel bakış açısı sürdürülebilir ekonomik gelişme ve sürdürülebilir kalkınmadır. Planda bu yaklaşımla 10 ilke belirlenmiştir. Bu ilkeler temel olarak doğa kaynaklı afetlerin önlenmesi, doğa kaynaklı afetlere hazırlıklı olma ve doğa kaynaklı afetlerin etkilerini azaltma yaklaşımını içermektedir. Ayrıca kurtarma ve iyileştirmeden ziyade önleme ve hazırlık ve zarar azaltmaya yönelik çaba gösterilmesinin hedeflere ulaşılması açısından daha iyi olduğunun altı çizilmektedir. Ancak bir eylem planından beklendiği üzere belirlenen ilkeler için hedefler ve planın başarıya ulaşmasını objektif olarak izleyecek göstergeleri içermemektedir. Planda kadınlara, kız çocuklarına özel bir atıf olmadığı gibi toplumsal cinsiyet bakış açısı da bulunmamaktadır. Planın birinci ilkesi sadece son yıllarda doğa kaynaklı afetlerin insan ve ekonomik kayıplar anlamında etkilerinin arttığının ve insan toplumunun genel anlamda doğa kaynaklı afetlere daha duyarlı hale geldiğinin, gelişmekte olan ülkelerde yaşayan yoksulların ve sosyal olarak dezavantajlı grupların afetlerle baş etme konusunda daha yetersiz donanım sahibi olduklarının altı çizilmektedir.

Birleşmiş Milletler tarafından düzenlenen ve [Birleşmiş Milletler Afet Riskini Azaltma Ofisi](#)’nin (UNDRR) koordinatörlüğünü yaptığı ikinci Dünya Afet Riskini Azaltma Konferansı 18-22 Ocak 2005’te Kobe’de ve Japonya’da Büyük Hanshin Depreminden yaklaşık 10 yıl, 26 Aralık 2004 Hint Okyanusu Tsunamisinden ise neredeyse bir ay sonra

yapılmıştır. Konferans, tsunaminin yol açtığı çok ağır sonuçlar nedeniyle -ki iki yüz binden fazla insan ölmüş ve yarım milyondan fazlası da yaralanmıştır- ilk olarak 2003 yılında Almanya’nın Bonn kentinde düzenlenen 2. Uluslararası Erken Uyarı Konferansı’nda önerilen Erken Uyarı Programı’nı ([International Early Warning Programme](#) (IEWP)) uygulamaya koyma planını kabul etmiştir. Bu konferansın temel amacı hazırlık yoluyla afetlerin insan toplumunda yol açtığı yıkımı azaltma yollarını bulmak ve nihayetinde insanların ölmelerine ya da yaralanmalarına engel olmaktır. Ayrıca konferansta, afet hasarlarını azaltma, afetler sonrası sunulan sağlık hizmetlerini geliştirme, erken uyarı sistemleri kurma, güvenli alt ve üst yapı standartları oluşturma, maliyet etkili önleyici önlemler alma, küresel düzeyde yardım ve yeniden yapılandırma konusunda veri tabanı geliştirme ve suyun yol açtığı tehlikeler konusunda çalışacak bir merkez kurma gibi konular öne çıkmıştır. Bu konferansın en önemli çıktısı ise Hyogo Eylem Çerçevesi (2005-2015) olmuştur. Hyogo Eylem Çerçevesi: Ulusların ve Toplumların Afetlere Dirençliliğinin İnşası (HFA) afetlere bağlı kayıpları azaltmak için çok sektörlü, çok paydaşlı katılımı önceleyen ve tarafların sorumluluklarını tanımlayan bir yaklaşıma sahipti. Ayrıca bu konferans ile toplumsal cinsiyet perspektifinin risk değerlendirmesi, erken uyarı, bilgi yönetimi, eğitim ve öğretimle ilgili olanlar da dahil olmak üzere tüm afet risk yönetimi politikalarına, planlarına ve karar alma süreçlerine entegre edilmesi hususu, 2005-2015 döneminin eylemlerinin öncelikleri kısmının genel hususlar bölümünün d bendinde açık bir şekilde ifade edilmiştir. Bu yaklaşımın kabul edilmesi konusunda Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nun “Kadınlar 2000: Yirmi Birinci Yüzyılda Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Kalkınma ve Barış” konulu yirmi üçüncü özel oturumunda yeniden teyit edilmesi ise bu karara dayanak olarak gösterilmiştir. HFA’nın beş özel önceliği bulunmaktaydı. Bunlar afet risklerinin azaltılmasının öncelik haline getirilmesi, risk bilgisinin tanımlanması, değerlendirilmesi, izlenmesi ve erken uyarının iyileştirilmesi, güvenlik ve dirençlilik kültürünün oluşturulması, temel sektörlerdeki risklerin azaltılması ve müdahaleye hazırlığın güçlendirilmesiydi. HFA afet riskinin azaltılmasına yönelik yaklaşımlarında, devletler, bölgesel ve uluslararası kuruluşlar ve ilgili diğer tarafların, bu beş önceliğin her biri altında listelenen temel faaliyetleri dikkate alması ve bunları kendi koşullarına ve kapasitelerine uygun şekilde uygulaması gerektiğini bilhassa belirtmektedir. HFA’nın ikinci öncelikli eylem alanı olan risk bilgisinin tanımlanması, değerlendirilmesi, izlenmesi ve erken uyarının iyileştirilmesinin ulusal ve yerel risk değerlendirmesi, erken uyarı, kapasite, bölgesel ve ortaya çıkan riskler olarak dört anahtar eylemler grubu bulunmaktaydı. Bu anahtar eylemlerden erken uyarı grubunda ilk eylem şu şekilde belirlenmiştir:

*“Özellikle uyarılar üzerine nasıl hareket edileceğine dair rehberliği de içerecek şekilde risk altında olanlar için zamanında ve anlaşılır uyarılar veren, hedef kitlelerin demografik, **toplumsal cinsiyet**, kültürel ve geçim özelliklerini dikkate*

alan ve afet yöneticileri ve diğer karar vericilerin etkili operasyonlarını destekleyen, insan merkezli erken uyarı sistemleri geliştirin.

HFA’nın üçüncü öncelikli eylem alanı olan güvenlik ve dirençlilik kültürünün oluşturulması başlığı altında yer alan anahtar eylemler, bilgi yönetimi ve bilgi alışverişi, eğitim ve öğretim, araştırma ve toplumun farkındalığı şeklinde dört başlıkta ele alınmıştır. Bu başlıklardan eğitim ve öğretim kısmında kadınlar ve savunmasız gruplar için uygun eğitim ve öğretim fırsatlarına eşit erişimi sağlama, toplumsal cinsiyet duyarlılığı ve kültürel duyarlılık eğitimlerinin afet riskinin azaltılması için yapılan eğitim ve öğretim müdahalelerinin ayrılmaz bileşenleri haline getirilmesi anahtar eylem olarak bulunmaktadır. HFA bu eylemlerin uygulanması için birincil sorumlu olarak devletleri işaret etmekte ve devletlerden hazırlanacak bir başlangıç raporu ile durum tespiti yapması, HFA’nın uygulanması ve izlenmesinin yapılması ve Uluslararası Afet Azaltma Stratejisi sekreteryası ile iletişim kurulması için ulusal düzeyde bir koordinasyon mekanizmasının oluşturulması, periyodik güncellemeler ile gelişmelerin özetlenmesi gibi görevleri üstlenmesi beklenmektedir. Ancak daha sonra UNISRR’ın o dönemdeki direktörü olan Margareta Wahlström üçüncü konferansın açılış konuşmasında -her ne kadar diğer bazı raporlar iyileşmeler olduğunu ifade etse de- HFA’nın iddialı hedeflerine ulaşamadığını ve geçilen on yılda dünya tarihinin en büyük afetlerinden bazılarının yaşandığına işaret etmiştir (UNISDR).

Üçüncü Birleşmiş Milletler Afet Riskini Azaltma Konferansı 14-18 Mart 2015 tarihleri arasında yine Japonya’da ancak bu kez Sendai kentinde düzenlenmiştir. İkinci ve üçüncü konferanslar arasında yukarıda da değinildiği gibi büyük doğa kaynaklı afetler meydana gelmiştir. Bunlardan birincisi Katrina Kasırgası’dır. Kasırga 23 Ağustos 2005 tarihinde başladı ve ABD’nin güneydoğu ve kuzey doğu kısımlarında, Bahama Adalarında, Küba’da, Kanada’nın doğu kısımlarında etkili oldu. Katrina Kasırgası kentler ve çevresinde büyük hasara yol açtı ve bölgenin en büyük ekonomik kayba yol açan fırtınasında 1.392 kişinin öldüğü belirtilmiştir (Knapp vd., 2023).

12 Ocak 2011 tarihinde ise Haiti depremi meydana gelmiştir. Depremden üç milyon kişi etkilendiği ve elli ila yüzbin arasında insanın ise öldüğü tahmin edilmektedir. Sonrasında ise 11 Mart 2011’de Japonya’da o güne dek kaydedilen en güçlü deprem meydana gelmiştir. Bu deprem Büyük Doğu Japonya Depremi olarak isimlendirilmektedir. Deprem büyük bir tsunamiyi tetiklemiş ve dalgalar Japonya’nın 10 km kadar içlerine kadar ilerlemiştir. Deprem sonrası Sendai bölgesinde yaşayan halkın erken uyarı istemi ile tsunamiden kaçabilmesi için 8-10 dakikalık bir zamanı olmuştur. Ancak tsunami nedeniyle çok sayıda tahliye alanının sular altında kalması, dondurucu soğuklar ve kar yağışı kurtarma çalışmalarını olumsuz etkilemiştir. Sonuçta

resmi rakamlara göre 19.759 kişi ölmüş, 6.242 yaralanmış ve 2.553 kişinin de kayıp olduğu iki yüz binden fazla kişinin de ya evlerini terk ettiği ya da başka yerlere göç etmek zorunda kaldığı belirtilmiştir. Bu depremin bir diğer kritik sonucu Fukushima Radyoaktif Santralinde oluşan hasar neticesinde bölgede yaşayanların karşı karşıya kaldıkları olumsuz sonuçlardır. Bu afet, Japonya tarihinin de en ağır ekonomik sonuçları olan afeti olarak ifade edilmiştir. Ayrıca Sendai Konferansı sırasında bir ada ülkesi olan Vanautu’yu tarihinin en büyük doğa kaynaklı afeti olarak kaydedilen PAM kasırgası vurdu. 6-15 Mart 2015 tarihleri arasında etkili olan kasırgadan Solomon Adaları, Tuvalu ve Yeni Zelanda da etkilenmiştir.

Konferansta Sendai Afet Riskini Azaltma Çerçevesi 2015-2030 kabul edilmiştir. Sendai Çerçevesinin öncüllerinden farklı olarak kılavuz ilkelerinde afetler ve insan hakları bağlamını benimsediği görülmektedir. Kılavuz İlkelerin (c) bendinde bu yaklaşım şu şekilde ifade edilmektedir:

Afet risklerinin yönetimi, insanları ve onların mal, sağlık, geçim kaynakları ve üretim varlıklarını, kültür ve çevre varlıklarını korumayı ve aynı zamanda, kalkınma hakkı da dahil olmak üzere, tüm insan haklarının tanınması ve korunmasını hedeflemektedir.

Sendai Çerçevesi ayrıca toplumsal cinsiyet konusuna ve kadınlara yoğun bir şekilde yer vermektedir ve Çerçevenin Kılavuz İlkeleri’nden başlayarak her aşamada toplumsal cinsiyet ve kadınların güçlenmesinin desteklenmesi ve kadın katılımı konularına vurgu yapılmaktadır.

Kılavuz İlkelerinin (d) bendinde Çerçevenin konuyu ele alış biçimi şu şekilde somutlaştırılmaktadır

*Afet risklerinin azaltılması, tüm toplumun yükümlülüğü paylaşmasını ve bir ortaklığı gerektirmektedir. Ayrıca, afetlerden orantısız şekilde etkilenen insanların -özellikle en yoksul kesimlerin- güçlendirilmesi ve kapsayıcı, erişilebilir, eşitlikçi bir katılımın sağlanması gerekmektedir. Tüm politika ve uygulamalara **toplumsal cinsiyet**, yaş, engellilik ve kültürel **perspektif** dahil edilmeli ve **kadın** ve genç **liderliği** teşvik edilmelidir. Bu bağlamda, gönüllülük temelli ve organize çalışmalara özel önem verilmelidir.*

Sendai Çerçevesi kapsamında yedi hedef ve dört öncelikli eylem alanı bulunmaktadır.

Sendai Çerçevesinde bulunan yedi hedef şu şekilde sıralanmıştır:

- 2030 yılına kadar afet kaynaklı küresel **ölümleri** ciddi oranda azaltmak, bu kapsamda ortalama 2005- 2015 dönemine kıyasla, 2020-2030 yılları arasında **100.000’de 1’e düşürmek**,
- 2030 yılına kadar afetlerden **küresel çapta etkilenen insanların** sayısını ciddi oranda azaltmak, bu kapsamda, 2005-2015 dönemine kıyasla, 2020-2030 yılları arasında ortalama küresel sayıyı **100.000’de 1’e düşürmek**,
- 2030 yılına kadar, küresel gayri safi yurt içi hâsılaya ilişkin afet kaynaklı ekonomik kayıpları azaltmak,
- Başta sağlık ve eğitim kurumları olmak üzere, kritik altyapıya yönelik olan ve temel hizmetleri aksatan **afet hasarını önemli ölçüde azaltmak**, 2030 yılına kadar **bu yapıların dirençliliğini artırmak**,
- 2020 yılına kadar **ulusal ve yerel afet riski azaltma stratejilerine sahip ülke sayısını önemli ölçüde artırmak**,
- **Gelişmekte olan ülkeler için** bu çerçevenin 2030 yılına kadar uygulanmasına yönelik **ulusal eylemlerini tamamlamaları** için yeterli ve sürdürülebilir destek aracılığıyla **uluslararası iş birliğini** önemli ölçüde **geliştirmek**,
- 2030 yılına kadar, **çoklu tehlike erken uyarı sistemlerine ve afet risk bilgi ve değerlendirmelerine erişimi** önemli ölçüde **kolaylaştırmak**.

Esas olarak devletleri referans alan; yerel, ulusal, bölgesel ve küresel seviyede gerekli iş birliklerinin yapılması yoluyla hayata geçirilmesi öngörülen Sendai Çerçevesi’nin eylem öncelikleri şu şekilde belirlenmiştir:

1. Afet riskinin anlaşılması.
2. Afet riskini yönetmek için afet riskinin devletler tarafından idaresinin güçlendirilmesi,
3. Dirençliliği artırmak için afet risk azaltmaya yatırım yapılması,
4. Afetlere etkin cevap için afete hazırlığı güçlendirmek ve kurtarma, iyileştirme ve yeniden inşa süreçlerinde “Öncekinden Daha İyisini İnşa Etmek” yaklaşımının benimsenmesi.

Sendai Çerçevesinin eylem önceliklerinden dördüncüsünde doğa kaynaklı afet riskinin sürekli artış gösterdiği: bu sebeple afetlere hazırlık ve iyileştirme aşamalarının her seviyede güçlendirilmesi ve kapasitenin artırılması gereğine vurgu yapılmaktadır. Bu sebeple **toplumsal cinsiyet hakkaniyetine dayalı** ve evrensel olarak erişilebilir, afet yanıtı, iyileştirme, rehabilitasyon ve yeniden inşa süreçlerini kamusal olarak yönlendirmeleri ve teşvik edebilmeleri için **kadınların** ve yeti kaybı olan bireylerin **güçlenmesinin desteklenmesinin** anahtar öneme sahip olduğu ifade edilir.

Ayrıca bu eylem önceliklerinin ulusal ve yerel düzeyde hayata geçirilmesi için önemli bazı konulara değinilmektedir.

Bunlardan birincisi, insan merkezli çoklu tehlike, çok sektörlü tahmin ve erken uyarı sistemlerine, afet riski ve acil durum iletişim mekanizmalarına, sosyal teknolojilere ve tehlike izleme telekomünikasyon sistemlerine yatırım yapmak, bunları geliştirmek, sürdürmek ve güçlendirmek; bu tür sistemleri katılımcı bir süreçle geliştirmek; bunları özellikle **toplumsal cinsiyet**, sosyal ve kültürel gereksinimler dahil olmak üzere kullanıcıların ihtiyaçlarına **göre uyarlamak** olarak ifade edilen eylemlerin uygulamaya konulması istenmektedir.

Sendai Çerçevesi’nin Paydaşların Rolü başlıklı bölümünde de **toplumsal cinsiyete** değinilmektedir. **Kadınlar ve katılımları**, afet riskini etkili bir şekilde yönetmek ve **toplumsal cinsiyete duyarlı afet riski azaltma politikaları, planları ve programlarını tasarlamak, kaynak sağlamak ve uygulamak** için kritik öneme sahiptir ve **kadınların** afetlere hazırlık için **güçlenmesinin desteklenmesi** ve afet sonrası durumlarda alternatif geçim kaynakları sağlama kapasitelerinin artırılması için yeterli kapasite geliştirme önlemlerinin alınması gerekir denilmektedir.

Sendai Çerçevesi’nde ayrıca doğrudan kadınları hedefleyen kısımlar da bulunur. Bunlardan ilki, Hyogo Eylem için Çerçeve sürecinde alınan dersler, saptanan açıklar ve geleceğe yönelik mücadele alanları kısmında yer almaktadır. Afetlerden küresel düzeyde etkilenen 1,5 milyardan fazla insan içinde kadın ve çocukların sayısının orantısız düzeyde fazla olduğunun altı çizilmektedir. Ayrıca artık afetlere yönelik daha geniş kapsamlı ve toplum merkezli önleyici bakışın olması gerektiği, hükümetlerin afet yönetiminin her aşamasında kadınlarla iş birliği yapması, kadın liderliğinin teşvik edilmesi ve kadınların güçlenmesinin desteklenmesi ile afetlerin her aşamasında erişilebilirliğin artmasının sağlanması; kadınların afet yönetimi süreçlerinin paydaşlarından biri olarak görülmesi ve süreçlere dahil edilmesinin sağlanması konularına vurgu yapılmaktadır.

Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (2015-2030)

Afet yönetimi ve toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında gösterge kaynağı olarak kabul edilebilecek bir diğer önemli belge ise BM ve UNDP öncülüğünde geliştirilen ve uygulamaya konulan Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları’dır (SKA). SKA’nın 17 ana amacı bulunmaktadır. Bu amaçlardan beşincisi doğrudan toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına yöneliktir. Ancak bu amaç başlığı altında yer alan alt amaçların hiç

birisinde afet, toplumsal cinsiyet ve kadın ve kız çocukları bağlamsallığı bulunmamaktadır. SKA’nın paylaşılan ilkelerimiz ve taahhütlerimiz bölümünün 11. paragrafında ise;

*Sürdürülebilir kalkınma için sağlam bir temel oluşturan ve yeni Gündem’i şekillendirmeye yardımcı olan tüm esas Birleşmiş Milletler konferanslarının ve zirvelerinin sonuçlarını yeniden teyit ediyoruz. Bunlar arasında Rio Çevre ve Kalkınma Bildirgesi, Sürdürülebilir Kalkınma Dünya Zirvesi, Sosyal Kalkınma Dünya Zirvesi, Nüfus ve Kalkınma Uluslararası Konferansı Eylem Programı, **Pekin Eylem Platformu** ve Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı yer almaktadır. Ayrıca, En Az Gelişmiş Ülkeler Dördüncü Birleşmiş Milletler Konferansı, Küçük Ada Gelişmekte Olan Devletler Üçüncü Uluslararası Konferansı, İkinci Birleşmiş Milletler Karayla Çevrili Gelişmekte Olan Ülkeler Konferansı ve Üçüncü Birleşmiş Milletler Afet Riskini Azaltma Dünya Konferansı’nın sonuçları da dahil olmak üzere bu konferansların takibini de yeniden teyit ediyoruz.*

denilmektedir.

Bu sebeple SKA’nın kendisinin afetlere yönelik amaçlarının ve bunların toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadınlarla bağlantısının sınırlı olmasının, konunun özel ve uzmanlık gerektirmesi sebebiyle SFA’nın kendisine bırakıldığı görülmektedir. 1, 2, 11 ve 13. SKA’nda afetlere ilişkin hedefler bulunduğu ve bu hedeflere ilişkin ilerlemelerin çeşitli göstergelerle izlendiği görülmektedir. Ancak her hedef için afetler özelinde belirlenmiş gösterge bulunmamaktadır. Sonuç olarak SKA kapsamında afetlere ilişkin 11 gösterge bulunmaktadır. Ancak bazı hedefler ise “Evet/Hayır” gibi iki sonuç verecek şekilde gösterge olarak değerlendirilecek niteliktedir.

Tablo 50: Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları’nda bulunan afetlere ilişkin hedef ve göstergeler

Amaçlar/Hedefler/Göstergeler	
Amaç 1	Yoksulluğun tüm biçimlerini her yerde sona erdirmek
Hedef 1.5:	2030 yılına kadar, yoksul ve kırılgan durumda olanlara dirençlilik kazandırmak ve iklimle ilgili aşırı olaylara ve diğer ekonomik, sosyal ve çevresel şoklara ve afetlere maruziyet ve kırılganlıklarını azaltmak
Göstergeler	Gösterge 1.5.1: 100.000 kişi başına afetlerden doğrudan etkilenen, kaybolan ve ölen kişi sayısı Gösterge 1.5.2: Afetlerin yol açtığı doğrudan ekonomik kayıpların küresel gayrisafi yurt içi hasılaya (GSYH) oranı Gösterge 1.5.3: Sendai Afet Riski Azaltma Çerçevesi, 2015-2030 ile uyumlu olarak ulusal afet riski azaltma stratejilerini kabul eden ve uygulayan ülkelerin sayısı Gösterge 1.5.4: Ulusal afet riski azaltma stratejileri ile uyumlu yerel afet riski azaltma stratejilerini kabul eden ve uygulayan yerel yönetimlerin oranı
Amaç 2	Açlığı bitirmek, gıda güvenliğine ve iyi beslenmeye ulaşmak ve sürdürülebilir tarımı desteklemek
Hedef 2.4:	2030 yılına kadar, sürdürülebilir gıda üretim sistemlerini teminat altına almak il verimliliği ve üretimi artıran, ekosistemlerin korunmasına yardımcı olan, iklim değişikliği, aşırı hava koşulları, kuraklık, sel ve diğer afetlere uyum kapasitesini güçlendiren ve arazi ve toprak kalitesini aşamalı biçimde iyileştiren dayanıklı tarım uygulamalarını gerçekleştirmek
Amaç 11	Şehirleri ve insan yerleşimlerini kapsayıcı, güvenli, dayanıklı ve sürdürülebilir kılmak
Hedef 11.5:	2030 yılına kadar, yoksulları ve kırılgan durumdaki insanları korumaya odaklanarak, su kaynaklı afetler de dâhil olmak üzere afetlerden kaynaklanan ölümleri ve etkilenen insan sayısını kayda değer miktarda azaltmak ve ekonomik kayıpların küresel GSYH içerisindeki göreceli payını büyük oranda düşürmek

Tablo 50: Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarında bulunan afetlere ilişkin hedef ve göstergeler (Devam)

Amaçlar/Hedefler/Göstergeler	
Hedef 11.b:	2020 yılına kadar, kapsayıcılığı, kaynak verimliliğini, iklim değişikliğine uyumu, iklim değişikliğinin azaltılmasını ve afetlere karşı dayanıklılığı dikkate alan bütüncül politika ve planları benimseyen ve uygulayan kent ve yerleşim yeri sayısını önemli ölçüde artırmak ve Sendai Afet Risk Azaltımı Çerçeve Belges 2015-2030 ile uyumlu bütüncül afet riski yönetimini her düzeyde geliştirmek ve uygulamak
Göstergeler	Gösterge 11.5.1: 100.000 kişi başına afetlerden doğrudan etkilenen, kaybolan ve ölen kişi sayısı Gösterge 11.5.2: Afetlerden dolayı aksayan temel hizmetlerin sayısı ve altyapıya zarar veren ekonomik kayıpların gayrisafi yurt içi hasılaya (GSYH) oranı Gösterge 11.b.1: Sendai Afet Riski Azaltma Çerçevesi, 2015-2030 ile uyumlu olarak ulusal afet riski azaltma stratejilerini kabul eden ve uygulayan ülkelerin sayısı Gösterge 11.b.2: Ulusal afet riski azaltma stratejileri ile uyumlu yerel afet riski azaltma stratejilerini kabul eden ve uygulayan yerel yönetimlerin oranı
Amaç 13	İklim değişikliği ve etkileri ile mücadele için acilen eyleme geçmek
Hedef 13.1:	Tüm ülkelerde iklim değişikliğiyle ilgili tehlikeler ile doğa kaynaklı afetlere karşı dirençlilik ve uyum kapasitesini güçlendirmek
Göstergeler	Gösterge 13.1.1: 100.000 kişi başına afetlerden doğrudan etkilenen, kaybolan ve ölen kişi sayısı Gösterge 13.1.2: Sendai Afet Riski Azaltma Çerçevesi, 2015-2030 ile uyumlu olarak ulusal afet riski azaltma stratejilerini kabul eden ve uygulayan ülkelerin sayısı Gösterge 13.1.3: Ulusal afet riski azaltma stratejileri ile uyumlu yerel afet riski azaltma stratejilerini kabul eden ve uygulayan yerel yönetimlerin oranı

CEDAW 37 Numaralı Tavsiye Kararı

Tam adı **Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Tasfiye Edilmesi Komitesi İklim Değişikliği Bağlamında Afet Riskinin Azaltılmasının Toplumsal Cinsiyet Boyutları Hakkında 37 Sayılı Genel Tavsiye Kararı** olan belge 13 Mart 2018 tarihinde açıklanmış olup bu kez doğrudan toplumsal cinsiyet eşitliği, kadın ile ilişkili iklim değişikliği bağlamında afet riskinin azaltılması ele alınmıştır. Bu tavsiye kararı bu alandaki en son yayınlanan temel belgedir. Belge, doğa kaynaklı afetlerin iklim değişikliği ile ilişkili olanları ile sınırlı olmakla birlikte genelde küresel düzeyde afet yönetimi ve toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamsallığının ele alınması açısından son derece önemlidir. Belgenin giriş kısmında SFA’nın da altını çizdiği gibi afetlerin politik ve ekonomik istikrarsızlık, eşitsizliklerin artışı, gıda ve su güvenliğinin azalması sağlığı ve geçim kaynaklarını tehdit etmesi gibi insan hakları sorunlarına yol açtığı saptaması

yapılmaktadır. Ancak iklim değişikliğinden bütün insanların aynı şekilde etkilenmediği yoksulların, gençlerin ve gelecek nesillerin iklim değişikliğine daha duyarlı olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca kadınlar, kız çocukları ile erkekler ve oğlan çocuklarının iklim değişikliği ve afetlerden farklı şekillerde etkilendikleri; kadınların ve kız çocuklarının daha büyük riskler, yükler ve etkilerle karşı karşıya kaldıkları not edilmiştir. Kriz durumlarının var olan toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini artırdığı ve yoksul, yerli halklardan, farklı etnik, ırk ya da dinlere ve cinsel azınlıklara mensup, engelli, mülteci ya da sığınmacı, ülke içinde yerinden edilmiş, ülkesiz ve göçmen, kırsal kesimde yaşayan, bekar, ergen ya da yaşlı kadınların diğer kadınlar ya da erkeklere göre afetlerden orantısız şekilde daha fazla etkilendiği ifade edilmiştir. Belgede sistematik ve kapsamlı bir yaklaşım bulunmakta olup hükümetlerin iklimle ilişkili afet yönetimine yönelik toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak üzere yapması gerekenler sıralanmıştır.

Belgenin genel ilkelerinin temel kabulüne göre sözleşmeye taraf devletler, afet riskinin azaltılması ve iklim değişikliği ile ilgili bütün politikalarının, mevzuatının, planlarının, programlarının, bütçe planlamalarının ve diğer faaliyetlerinin toplumsal cinsiyete duyarlı olmasını ve insan hakları ilkelerine dayanmasını sağlamalıdır. Ayrıca başlıklar halinde belirtilen temel hususlar şunlardır:

- a) Yerli, ırksal, etnik ve cinsel azınlık grupları, engelli kadın ve kız çocukları, ergen, yaşlı ve bekar kadınlar, kırsal ve de kentte yoksulluk içinde yaşayan reisleri kadın olan aileler, dullar, fuhuşa sürüklenmiş kadınlar ve ülke içinde yerinden edilmiş, vatansız, mülteci, sığınmacı veya göçmen durumdaki kadınlar gibi toplumun en marjinalleştirilmiş kadın ve kız çocuğu gruplarını öncelik sıralamasında üstlere alarak eşitlik sağlanması ve onlara karşı ayrımcılık yapılmaması;
- b) Etkili süreçlerin benimsenmesi ve farklı kadın gruplarının yerel, ulusal, bölgesel veya uluslararası düzeyde olmak üzere, hükümetlerin ilgili süreçlerle ilgili politika geliştirme, uygulama ve süreç takibinin her aşamasına aktif katılım fırsatlarına sahip olmasını sağlayacak gerekli kaynakların tahsis edilmesi yoluyla sağlanacak aktif katılım ve güçlendirme çabaları,
- c) Afet ve iklim değişikliği dolayısıyla hakları doğrudan veya dolaylı olarak etkilenen tüm kadın ve kız çocuklarına yeterli ve zamanında çözümler sunulmasını sağlamak amacını taşıyan uygun ve doğru bilgi mekanizmaları sağlanmasını barındıran hesap verebilirlik ve adalete erişim mekanizmasının oluşturulması.

Nihayetinde **eşitlik ve ayrımcılık yapmama, süreçlere aktif katılım ve güçlendirme, hesap verebilirlik ve adalete erişim** temel ilkeler olarak ifade edilmiştir.

Ancak belgede bulunan 74 eylemin uygulanmasının takibini sağlamaya yönelik göstergeler yoktur. Bununla birlikte eylemlerin hükümetler ya da yerel yönetimler

tarafından yerine getirilip getirilmediği Evet/Hayır ya da Var/Yok şeklindeki değerlendirmelere tabi tutulabilir.

Ulusal Düzeyde Veri Sağlayan Kaynaklar

TABB (Türkiye Afet Bilgi Bankası), Planlama ve Zarar Azaltma Dairesi Başkanlığı'nca AFAD-Ulusal Deprem Araştırma Programı'nda (UDAP- G-12-01) araştırma projesi kapsamında TABB Sistemi açılmıştır. Bu veri tabanı, afetlere karşı hazırlıklı olma ve olası zararların azaltılması için tüm belge ve kaynakların bir arada bulunması ile geçmiş verilerin analiz edilebilmesi, doğa kaynaklı ve teknolojik afetler konusunda mevcut çalışmaların daha da geliştirilmesini amaçlamaktadır. “Doküman” ve “Analiz” olmak üzere iki modül olarak tasarlanmıştır. Veri tabanına erişim mümkün değildir. Ancak cinsiyete dair bir değerlendirme olmadığı tespit edilmiştir. Şahan ve Kaya (2021) tarafından TABB ile EM-DAT veri tabanlarının karşılaştırıldığı çalışmada, öneriler arasında TABB veri tabanı tarafından tehlike, cinsiyet, yaş, engellilik, gelir ve coğrafya gibi farklı kategorilerde de veri kaydı yapılmasının savunmasız grupların tanımlanması açısından büyük önem arz ettiği vurgulanmıştır.

Akom Afet Bilgi Sistemi (AKOMAS), ülkemizde ve dünyada meydana gelen doğa kaynaklı, teknolojik ve insan kaynaklı her türlü afetlere ilişkin hem istatistiksel hem de görsel veri sunar. 2005 yılından itibaren dünyada ve Türkiye’de meydana gelen afetler haftalık bültenler halinde listelenip, 2008 yılından itibaren de interaktif haritalarla görsel olarak yayınlanmaktadır. AKOMAS’ta yayınlanan haberler; Anadolu Ajansı, İBB İtfaiye, hükümet kuruluşları, medya kuruluşları, Doğal Afet Sigortalar Kurumu, doğal afet arşiv siteleri, Türkiye Ulusal Afet Arşivi (TUAA), BU Kandilli Rasathanesi, Uluslararası Afetler Ebidemiyoloji Merkezi (EM-DAT), Asya Afet Zararlarını Azaltma Merkezi (GLIDE), Amerikan Jeolojik Araştırma Merkezi (USGS) ile Avrupa Akdeniz Sismoloji Merkezi’nden (EMSC) toplanmaktadır. Verileri arasında afet kodu, can kaybı, yaralı ve etkilenen kişilere ilişkin sayılar ile etkilenen alan ve açıklama yer almaktadır. Cinsiyete dair bir veri yoktur.

Tablo 51: Afetlere yönelik olarak geliştirilmiş ulusal veri tabanlarının toplumsal cinsiyet eşitliği/duyarlılığı analizi

Ulusal veri tabanları	Cinsiyete Dayalı İzleme Durumu	
	Var	Yok
TABB (Türkiye Afet Bilgi Bankası)		✓
Akom Afet Bilgi Sistemi (AKOMAS)		✓

B. Göstergeler

Afet yönetimi ve toplumsal cinsiyet eşitliği kesişiminde küresel ya da bölgesel anlamda geliştirilmiş ve üzerinde uzlaşa sağlanmış bir gösterge/ölçüt listesi henüz hazırlanmamıştır. Bu amaçla UNDRR tarafından 19 Ocak 2024 tarihinde bu konuda çalışma yapmak üzere ilk kez ilan verilmiştir. Bu sebeple bu raporda afet yönetimi ve risk azaltma konusunda hazırlanmış küresel ve ulusal belgeler taranmış bu belgelerdeki gösterge/ölçütler listelenmiştir. Altıncı bölümde ise bu göstergelerden uygun olanları değiştirilerek uyarlanmıştır. Sendai Çerçevesi’nde 7 hedef altında 38 gösterge bulunmaktadır. Ayrıca SKA’da afetlerle doğrudan ilişkili olan ve göstergesi bulunan 4 amaç ve bu amaçlar altında doğrudan afetlerle ilgili 14 gösterge bulunmaktadır. Bu göstergeler, afet öncesi ve afet sonrası biçiminde gruplandırılarak, konu başlıkları ile Tablo 52’de verilmiştir.

Tablo 52: Afet öncesi, sırası ve sonrası dönemler açısından küresel göstergeler (Sendai Çerçevesi, SKA kapsamında)

Konu	Hedef	Gösterge	Veri Kaynağı
AFET ÖNCESİ			
Dirençliliği artırılması, kırılganlığın azaltılması ve afet riskinin düşürülmesi	E. 2020 yılına kadar ulusal ve yerel afet risk azaltma stratejilerine sahip ülke sayısını önemli ölçüde artırmak	Gösterge E-1. Sendai Afet Riskini Azaltma Çerçevesi 2015-2030 doğrultusunda ulusal afet riskini azaltma stratejilerini benimseyen ve uygulayan ülke sayısı Gösterge E-2. Ulusal stratejilerle uyumlu yerel afet risk azaltma stratejilerini benimseyen ve uygulayan yerel yönetimlerin yüzdesi. Afet risk azaltma sorumluluğu olan ulusal düzeyin altındaki uygun yönetim düzeyleri hakkında bilgi sağlanmalıdır.	Sendai Çerçevesi (Küresel Hedef E)
	F. 2030 yılına kadar bu çerçevenin uygulanmasına yönelik ulusal eylemlerini tamamlamak üzere gelişmekte olan ülkelere yeterli ve sürdürülebilir destek yoluyla uluslararası iş birliğini önemli ölçüde artırmak	Gösterge F-1. Ulusal afet risk azaltma eylemleri için toplam resmi uluslararası destek (resmi kalkınma yardımı (ODA) artı diğer resmi akışlar) Gösterge F-2. Çok taraflı kuruluşlar tarafından sağlanan ulusal afet risk azaltma eylemlerine yönelik toplam resmi uluslararası destek (ODA artı diğer resmi akışlar). Gösterge F-3. İki taraflı olarak sağlanan ulusal afet risk azaltma eylemlerine yönelik toplam resmi uluslararası destek (ODA artı diğer resmi akışlar). Gösterge F-4. Afet riskinin azaltılmasıyla ilgili teknolojinin transferi ve değişimi için toplam resmi uluslararası destek (ODA artı diğer resmi akışlar). Gösterge F-5. Gelişmekte olan ülkeler için afet riskinin azaltılmasında bilim, teknoloji ve inovasyonun transferi ve değişimine yönelik uluslararası, bölgesel ve ikili program ve girişimlerin sayısı	Sendai Çerçevesi (Küresel Hedef F)

		Gösterge F-6. Afet riskini azaltma kapasitesinin geliştirilmesi için toplam resmi uluslararası destek (ODA artı diğer resmi akışlar). Gösterge F-7. Gelişmekte olan ülkelerde afet riskinin azaltılmasıyla ilgili kapasite oluşturmaya yönelik uluslararası, bölgesel ve ikili program ve girişimlerin sayısı. Gösterge F-8. Afet riskinin azaltılmasına ilişkin istatistiksel kapasitelerini güçlendirmek için uluslararası, bölgesel ve ikili girişimlerle desteklenen gelişmekte olan ülke sayısı.	
--	--	---	--

Tablo 53: Afet öncesi, sırası ve sonrası dönemler açısından küresel göstergeler (Sendai Çerçevesi, SKA kapsamında)

Konu	Hedef	Gösterge	Veri Kaynağı
Dirençliliği n artırılması, kırılganlığı n azaltılması ve afet riskinin düşürülmesi	1.5. 2030 yılına kadar, yoksul ve kırılgan durumda olanlara dirençlilik kazandırmak ve iklimle ilgili aşırı olaylara ve diğer ekonomik, sosyal ve çevresel şoklara ve afetlere maruziyet ve kırılganlıklarını azaltmak	Gösterge 1.5.3. Sendai Afet Riski Azaltma Çerçevesi, 2015-2030 ile uyumlu olarak ulusal afet riski azaltma stratejilerini kabul eden ve uygulayan ülkelerin sayısı Gösterge 1.5.4. Ulusal afet riski azaltma stratejileri ile uyumlu yerel afet riski azaltma stratejilerini kabul eden ve uygulayan yerel yönetimlerin oranı	SKA (Amaç 1)
	11.b. 2020 yılına kadar, kapsayıcılığı, kaynak verimliliğini, iklim değişikliğine uyumu, iklim değişikliğinin azaltılmasını ve afetlere karşı dayanıklılığı dikkate alan bütüncül politika ve planları benimseyen ve uygulayan kent ve yerleşim yeri sayısını önemli ölçüde artırmak ve Sendai Afet Risk Azaltımı Çerçeve Belgesi 2015-2030 ile uyumlu bütüncül afet riski yönetimini her düzeyde geliştirmek ve uygulamak	Gösterge 11.b.1. Sendai Afet Riski Azaltma Çerçevesi, 2015-2030 ile uyumlu olarak ulusal afet riski azaltma stratejilerini kabul eden ve uygulayan ülkelerin sayısı Gösterge 11.b.2. Ulusal afet riski azaltma stratejileri ile uyumlu yerel afet riski azaltma stratejilerini kabul eden ve uygulayan yerel yönetimlerin oranı	SKA (Amaç 11)
	13.1. Tüm ülkelerde iklim değişikliğiyle ilgili tehlikeler ile doğal afetlere karşı dirençlilik ve uyum kapasitesini güçlendirmek	Gösterge 13.1.2. Sendai Afet Riski Azaltma Çerçevesi, 2015-2030 ile uyumlu olarak ulusal afet riski azaltma stratejilerini kabul eden ve uygulayan ülkelerin sayısı Gösterge 13.1.3. Ulusal afet riski azaltma stratejileri ile uyumlu yerel afet riski azaltma stratejilerini kabul eden ve uygulayan yerel yönetimlerin oranı	SKA (Amaç 13)

Tablo 53: Afet öncesi, sırası ve sonrası dönemler açısından küresel göstergeler (Sendai Çerçevesi, SKA kapsamında) - Devam

Konu	Hedef	Gösterge	Veri Kaynağı
AFET SIRASI			
Erken uyarı hizmetlerinin yaygınlaştırılması	G. 2030 yılına kadar halkın çoklu tehlike erken uyarı sistemlerine ve afet riski bilgilerine ve değerlendirmelerine erişimini önemli ölçüde artırmak.	Gösterge G-1. Çoklu tehlike erken uyarı sistemlerine sahip ülke sayısı Gösterge G-2. Çoklu tehlike izleme ve tahmin sistemlerine sahip ülke sayısı Gösterge G-3. Yerel yönetimler veya ulusal yayım mekanizmaları aracılığıyla erken uyarı bilgilerinin kapsadığı kişi sayısı, 100.000 kişi başına Gösterge G-4. Erken uyarılar üzerine harekete geçme planı olan yerel yönetimlerin yüzdesi Gösterge G-5. Ulusal ve yerel düzeylerde halkın erişebileceği, anlaşılabilir, kullanılabilir ve ilgili afet riski bilgisi ve değerlendirmesine sahip ülke sayısı Gösterge G-6. Erken uyarı sonrasında önleyici tahliye ile korunan afetlere maruz kalan veya afet riski altında olan nüfusun yüzdesi	Sendai Çerçevesi (Küresel hedef G)
AFET SONRASI			
Ölenlerin/kaybolanların sayısının azaltılması	A. 2030 yılına kadar küresel afet kaynaklı ölümleri önemli ölçüde azaltmak; 2005-2015 yılları ile kıyaslandığında 2020-2030 yılları arasında 100.000 bin kişideki küresel ölüm ortalamasını düşürmek	Gösterge A1. 100.000 kişiye düşen afet kaynaklı ölüm ve kayıp sayısı (Bileşik) Gösterge A2. 100.000 kişiye düşen afet kaynaklı ölüm sayısı Gösterge A3. 100.000 kişi başına afetlere atfedilen kayıp kişi sayısı	Sendai Çerçevesi (Küresel Hedef A)
	1.5. 2030 yılına kadar, yoksul ve kırılgan durumda olanlara dirençlilik kazandırmak ve iklimle ilgili aşırı olaylara ve diğer ekonomik, sosyal ve çevresel şoklara ve afetlere maruziyet ve kırılganlıklarını azaltmak	Gösterge 1.5.1. 100.000 kişi başına afetlerden doğrudan etkilenen, kaybolan ve ölen kişi sayısı	SKA (Amaç 1)
	11.5. 2030 yılına kadar, yoksulları ve kırılgan durumdaki insanları korumaya odaklanarak, su kaynaklı afetler de dâhil olmak üzere afetlerden kaynaklanan ölümleri ve etkilenen insan sayısını kayda değer miktarda azaltmak ve ekonomik kayıpların küresel GSYH içerisindeki göreceli payını büyük oranda düşürmek	Gösterge 11.5.1: 100.000 kişi başına afetlerden doğrudan etkilenen, kaybolan ve ölen kişi sayısı	SKA (Amaç 11)
	13.1. Tüm ülkelerde iklim değişikliğiyle ilgili tehlikeler ile doğal afetlere karşı Dirençlilik ve uyum kapasitesini güçlendirmek	Gösterge 13.1.1: 100.000 kişi başına afetlerden doğrudan etkilenen, kaybolan ve ölen kişi sayısı	SKA (Amaç 13)

Tablo 53: Afet öncesi, sırası ve sonrası dönemler açısından küresel göstergeler (Sendai Çerçevesi, SKA kapsamında) Devam

Konu	Hedef	Gösterge	Veri Kaynağı
Zarar gören kişi sayısının azaltılması	B. 2030 yılına kadar küresel çapta etkilenen kişi sayısını önemli ölçüde azaltmak, 2005-2015 yılları ile kıyaslandığında 2020-2030 yılları arasında 100.000 bin kişi başına düşen küresel ortalamayı düşürmek	Gösterge B-1. 100.000 kişi başına afetlerden doğrudan etkilenen kişi sayısı (Bileşik gösterge) Gösterge B-2. 100.000 kişi başına afetlerden kaynaklanan yaralı veya hasta sayısı Gösterge B-3. Afetler nedeniyle evleri zarar gören kişi sayısı Gösterge B-4. Afetler nedeniyle evleri yıkılan kişi sayısı Gösterge B-5. Afetler nedeniyle geçim kaynakları sekteye uğrayan ya da yok olan kişi sayısı	Sendai Çerçevesi (Küresel Hedef B)
	11.5. 2030 yılına kadar, yoksulları ve kırılgan durumdaki insanları korumaya odaklanarak, su kaynaklı afetler de dâhil olmak üzere afetlerden kaynaklanan ölümleri ve etkilenen insan sayısını kayda değer miktarda azaltmak ve ekonomik kayıpların küresel GSYH içerisindeki göreceli payını büyük oranda düşürmek	Gösterge 11.5.1: 100.000 kişi başına afetlerden doğrudan etkilenen , kaybolan ve ölen kişi sayısı	SKA (Amaç 11)
Ekonomik kaybın boyutu Alt ve üst yapıda oluşan hasar	C. 2030 yılına kadar küresel gayri safi yurt içi hasıla (GSYİH) ile ilişkili olarak doğrudan afet ekonomik kayıplarını azaltmak	Gösterge C-1. Küresel gayri safi yurt içi hasılaya oranla afetlere atfedilen doğrudan ekonomik kayıp (Bileşik gösterge) Gösterge C-2. Afetlere atfedilen doğrudan tarımsal kayıp Gösterge C-3. Afetlere atfedilen diğer tüm hasarlı veya tahrip olmuş üretken varlıklara ilişkin doğrudan ekonomik kayıp Gösterge C-4. Konut sektöründe afetlere atfedilen doğrudan ekonomik kayıp Gösterge C-5. Afetlere atfedilen hasarlı veya tahrip olmuş kritik altyapıya ilişkin doğrudan ekonomik kayıp Gösterge C-6. Afetlerden dolayı zarar gören veya yok olan kültürel mirasa ilişkin doğrudan ekonomik kayıplar	Sendai Çerçevesi (Küresel Hedef C)

Tablo 53: Afet öncesi, sırası ve sonrası dönemler açısından küresel göstergeler (Sendai Çerçevesi, SKA kapsamında) Devam

Konu	Hedef	Gösterge	V e r i K a y n a ğ ı
Ekonomik kaybın boyutu Alt ve üst yapıda oluşan hasar	D. 2030 yılına kadar dirençliliklerini geliştirmek de dahil olmak üzere, kritik altyapılara ve sağlık ve eğitim tesisleri gibi temel hizmetlerde oluşan afet hasarını önemli ölçüde azaltmak	Gösterge D-1. Afetlere bağlı kritik altyapı hasarları (Bileşik gösterge) Gösterge D-2. Afet nedeniyle yıkılan veya hasar gören sağlık tesisi sayısı Gösterge D-3. Afetlerden dolayı yıkılan veya hasar gören eğitim tesislerinin sayısı Gösterge D-4. Afetlere atfedilen diğer tahrip edilmiş veya hasar görmüş kritik altyapı birimleri ve tesislerinin sayısı Gösterge D-5. Afetlere bağlı olarak temel hizmetlerde meydana gelen kesintilerin sayısı (Bileşik gösterge) Gösterge D-6. Afetlere bağlı olarak eğitim hizmetlerinde yaşanan aksaklıkların sayısı Gösterge D-7. Afetlere bağlı olarak sağlık hizmetlerinde yaşanan aksaklıkların sayısı Gösterge D-8. Afetlere atfedilen diğer temel hizmetlerdeki kesintilerin sayısı	S e n d a i Ç e r ç e v e s i (K ü r e s e l H e d e f D)
	1.5. 2030 yılına kadar, yoksul ve kırılgan durumda olanlara dirençlilik kazandırmak ve iklimle ilgili aşırı olaylara ve diğer ekonomik, sosyal ve	Gösterge 1.5.2: Afetlerin yol açtığı doğrudan ekonomik kayıpların küresel gayrisafi yurt içi hasılaya (GSYH) oranı	S K A (A

	çevresel şoklar ileafetlere maruziyet ve kırılganlıklarını azaltmak		m a ç 1)
	11.b. 2030 yılına kadar, kapsayıcılığı, kaynak verimliliğini, iklim değişikliğine uyumu, iklim değişikliğinin azaltılmasını ve afetlere karşı dirençliliği dikkate alan bütüncül politika ve planları benimseyen ve uygulayan kent ve yerleşim yeri sayısını önemli ölçüde artırmak ve Sendai Afet Risk Azaltımı Çerçeve Belgesi 2015-2030 ile uyumlu bütüncül afet riski yönetimini her düzeyde geliştirmek ve uygulamak	Gösterge 11.5.2. Küresel yurtiçi hasıla (GSYİH) ile ilgili olarak afetlere atfedilen doğrudan ekonomik kayıp Gösterge 11.5.3.a. Kritik altyapıya verilen hasar Gösterge 11.5.3.b. Afetlere atfedilen temel hizmetlerde kesintilerin sayısı	S K A (A m a ç 1 1)

C. Niteliksel Veri ve Veri Kaynakları

Niteliksel araştırma, sayısal olmayan türdeki verileri içeren araştırmalardır. Afetler ve afet yönetimi alanında niteliksel araştırmalar ve niteliksel özellikteki veriler uzun yıllardır kullanılmaktadır. Bu açıdan Samuel Prince’in Kanada Halifax’ta meydana gelen ve Halifax halkının %22’sinin (1963 kişi) ölmesine yol açan büyük patlamaya karşı toplumsal tepkileri araştırmak için gözlem, belge ve görüşmelere dayalı çalışması ilk çalışma olarak değerlendirilmektedir (Philips, 2014).

Niteliksel araştırma yöntemlerinin her birisi, yine afet yönetim döngüsünün her aşamasında uygulanabilir. Ancak özellikle afet sonrası erken dönemde araştırma yapmak oldukça zordur. Çünkü bu araştırmalar için kapsamlı hazırlığın kısa sürede yapılması gerekir. Deneyimli araştırmacılar, uygun araştırma protokolü, etik kurul onayları, resmi makamlardan alınmış izinler, kayıt cihazları, afet bölgesinde, bölgeye artı yük getirmeden bulunma hazırlıkları yapılmalı ve elbette ki gerekli finansman bulunmalıdır.

Feminist akademisyenler niteliksel araştırmalara bilhassa önem vermektedir. Afet yönetimi ve toplumsal cinsiyet bağlamsallığında da niteliksel araştırma metodolojisi ile yapılmış çok sayıda araştırma bulunmaktadır (Kümbetoğlu, vd. 2007; Kasapoğlu ve Ecevit, 2001).

Afet ve toplumsal cinsiyet bağlamsallığını ortaya koymaya yönelik bir eğitim ve savunuculuk girişimi olarak 1997 yılında kurulan Toplumsal Cinsiyet ve Afet Ağı’nın (Gender and Disaster Network) bu açıdan özel bir önemi vardır. Çünkü bu ağı kuranlar afet ortamlarındaki toplumsal cinsiyet ilişkileriyle ilgilenen kadın ve erkeklerdir.² Bu ağa ait web sayfasında çok sayıda rehber, rapor ve araştırma raporu bulunmaktadır. Toplumsal Cinsiyet ve Afet Ağı’nın üyeleri niteliksel araştırmalar da dahil çok sayıda araştırma yapmaktadır.

Google-akademik arama motoru³ üzerinden “afet” “toplumsal cinsiyet” “niteliksel araştırma” anahtar sözcükleri ile yapılan bir taramanın ilk 30 sayfasında, Türkiye’de, 2000 yılından bu yana 100 kadar niteliksel araştırma yapılarak yayına dönüştürüldüğü görülmüştür. Bu araştırmaların sıklıkla Suriye kökenli sığınmacıları, Covid 19 pandemisi sürecini yaşayanları ya da pandemi sürecinde yaşananları, afetlere ilişkin belgeleri, afetlerle ilişkili meslek grubu üyelerini, afetlere değinen ders kitaplarını, yerel yönetimleri ve son dönemde ise Kahramanmaraş depremini ele aldıkları ve farklı niteliksel araştırma desenlerini kullandıkları görülmüştür. Konulardaki bu farklılaşma afetlerin dönemselliği kadar afet yönetiminin aşamaları ile de ilgilidir. Afet yönetimi ve

² www.gdnonline.org

³ scholar.google.com

toplumsal cinsiyet eşitliği alanında yapılacak niteliksel araştırmaların ülkede yaşayanları özne olarak ele alması ve ülkenin konularını merkeze yerleştirmesi oldukça önemlidir. Bunun yanı sıra Sendai Çerçevesi ve 37 Sayılı CEDAW GTK kapsamındaki ilke, amaç ve hedefleri kavramsal çerçeveye dahil etmek kritik önem taşımaktadır. Bu açıdan eşitlik ve ayrımcılık yapmama, süreçlere aktif katılım ve güçlendirme, hesap verebilirlik ve adalete erişim normları doğrultusunda yapılabilecek niteliksel araştırma önerileri Tablo 54’de sunulmuştur.

Tablo 54: Afet yönetimi ve toplumsal cinsiyet eşitliği alanında yapılması önerilen nitel çalışmalar

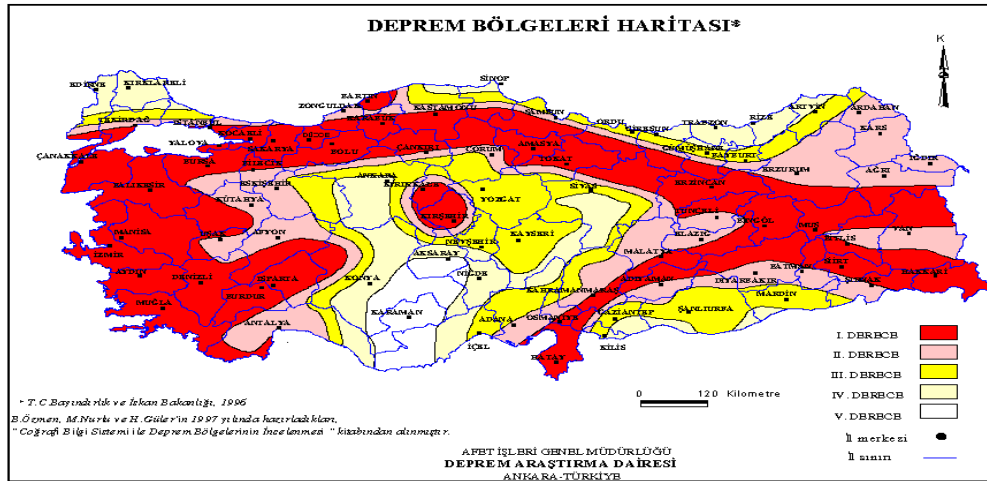
Konu	Nitel araştırma verisi	Veri kaynağı	Veri üretme yöntemi
Eşitlik ve ayrımcılık yapmama	Kadınların afet yönetimi bağlamında karşılaştıkları eşitsizlikler ve ayrımcılıkla ilgili sorunların ortaya konarak bilgi üretilmesi	Farklı etnik ve cinsel azınlık grupları, engelli kadın ve kız çocukları, ergen, yaşlı ve bekar kadınlar, kırsal ve de kentte yoksulluk içinde yaşayan, reisleri kadın olan aileler, dullar, fuhuşa sürüklenmiş kadınlar ve ülke içinde yerinden edilmiş, vatansız, mülteci, sığınmacı veya göçmen durumdaki kadınlar, LGBTQ+’lar	Derinlemesine görüşmeler Odak grup görüşmeleri
Süreçlere aktif katılım ve güçlendirme	Kadınların yerel, ulusal, bölgesel düzeyde olmak üzere, hükümetlerin ve yerel yönetimlerin afet yönetimi ile ilgili süreçlerle ilgili politika geliştirme, uygulama ve süreç takibinin her aşamasına aktif katılım fırsatlarına sahip olma durumları; engeller, fırsatlar, çözümler	Farklı kadın grupları, Afet yönetimi, toplumsal cinsiyet b bağlamında çalışan kadın STK’lar Afet yönetimi ve insan hakları çalışan LGBTQ+ STK’lar Afet yaşamış kadınlar Afet yaşamış LGBTQ+’lar	Derinlemesine görüşmeler Odak grup görüşmeleri
Hesap verebilirlik ve adalet erişim	Mevzuatın afet riski ve iklim değişikliği açısından kadınlar üzerindeki etkilerini değerlendirmek	Mevzuat	Toplumsal cinsiyet etki analizi

V. Türkiye’de Afet Yönetiminin Haritalanması

A. Mevcut Durum

Türkiye sık afet meydana gelen bir ülkedir. Bunun çeşitli sebepleri vardır. Ancak, en önemli sebep Türkiye’nin dünyadaki üç büyük deprem kuşağından biri olan Alp-Himalaya deprem kuşağı üzerinde bulunmasıdır. Soygür’ün yaptığı hesaplama göre ülkede her yıl en az bir yıkıcı deprem olmaktadır. Soygür, 1996 yılında TUBİTAK Deprem Sorunları Sempozyumu’nda yaptığı konuşmada cumhuriyet tarihi boyunca meydana gelen depremler sonucunda her yıl 1000 kişinin öldüğü, 2000’den fazla insanın yaralandığı, ortalama 7000 de binanın yıkıldığı saptamasını yapmıştır. Sempozyumdan üç yıl sonra 17 Ağustos 1999’da Marmara Depremleriyle 6 Şubat 2023 tarihli Kahramanmaraş depremleri bu tablonun daha da ağırlaşmasına yol açmıştır.

Yer kabuğu içindeki kırılmalar nedeniyle ani olarak ortaya çıkan titreşimlerin, dalgalar halinde yayılarak geçtikleri ortamları ve yer yüzeyini sarsmasına deprem denilmektedir (AFAD, 2023). Depremler esas olarak faylar üzerinde meydana gelir. Fay, yerkabuğunu oluşturan levhaların hareketleri sonucu oluşan gerilme ve sıkışmalar nedeniyle enerji biriken hareketli yerler olup zaman zaman biriktirdikleri enerjiyi boşaltırlar. Herhangi bir zaman diliminde deprem oluşturan faylara ise diri/aktif fay adı verilir. Dünyada her yıl deprem olarak tanımlanan bu doğa olayından yüzbinlercesi meydana gelmektedir. Ancak bu depremlerin sadece binde biri insanlara zarar verecek büyüklüğe ulaşmakta; ölümlere ve maddi kayba sebep olmaktadır. Maden Tetkik Arama Genel Müdürlüğü (MTA) tarafından hazırlanan Türkiye Diri Fay Haritasına göre Türkiye’de 5,5 ve üzeri büyüklükte deprem üretebilecek 485 diri fay bulunmaktadır (Resim 2).



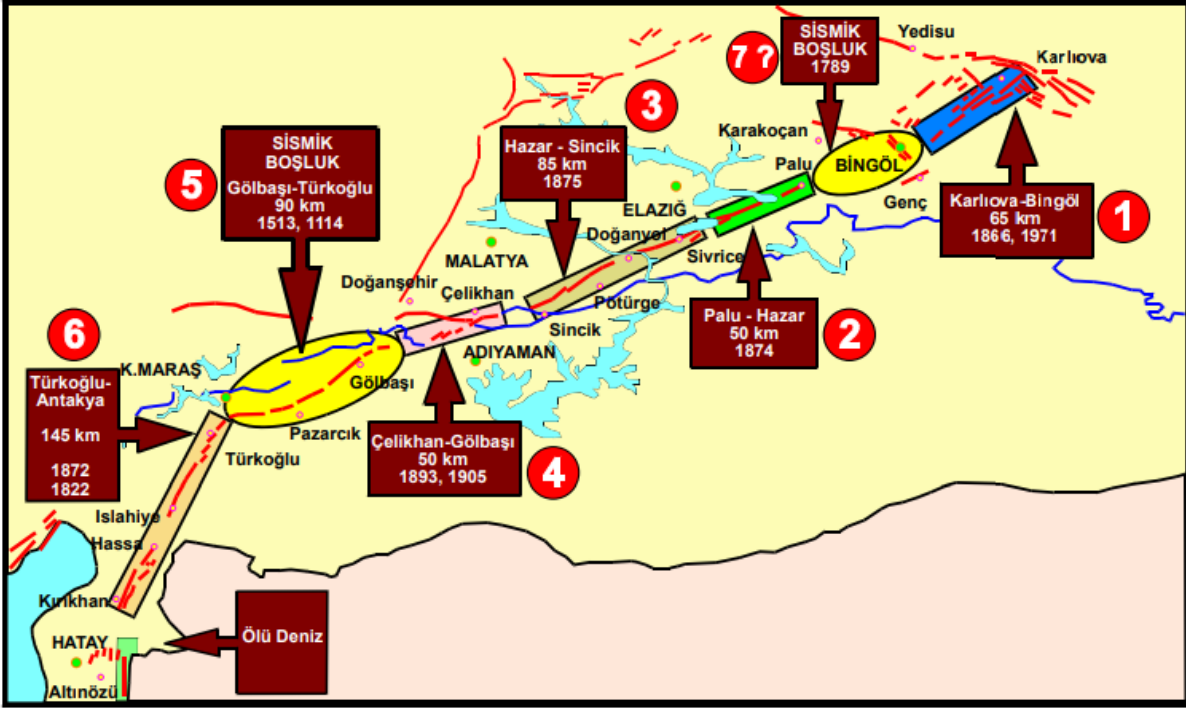
Resim 1: Türkiye deprem tehlike haritası

Bu faylardan Anadolu’yu boydan boya geçen Kuzey Anadolu Fayı ve Doğu Anadolu Fayları, Alp-Himalaya deprem kuşağının en aktif fayları olup kısa sürelerde geri dönüş süreleri vardır (Boğaziçi Üniversitesi Kandilli Rasathanesi ve Deprem Araştırma Enstitüsü, 2023). Diğer büyük ve diri bir fay ise Ege bölgesinde bulunan “Batı Anadolu Fay Hattı” dır. Bu sebeple Türkiye’nin bulunduğu coğrafyada sık sık depremler meydana gelmektedir ve gelecekte de bu durum değişmeyecektir.

Kuzey Anadolu Fay Hattı doğuda Bingöl Karlıova’dan (Aras Vadisi’ne kadar uzandığı da bazı kaynaklarda ifade edilmektedir) başlayıp batıda Bolu’nun Mudurnu vadisi içinden geçerek Saros Körfezine kadar ilerlemekte olan, dünyanın en aktif, en önemli kırık hatları arasında yer alan Kuzey Anadolu Fay Hattının uzunluğu 1200 km, genişliği ise 100 m-10 km arasındadır. Bu kuşak Gelibolu, Marmara Denizi’nin derin kısımları, İzmit Körfezi, Adapazarı, Düzce-Bolu, Gerede, Merzifon, Suluova, Erbaa-Niksar, Kelkit vadisi ile Erzincan, Erzurum, Varto ve Van üzerinden geçen bir hat şeklinde uzanır. Ayrıca Çanakkale, Edremit, Bursa ve İznik bu kuşak içerisinde kalır. Bu fay hattı son yüzyılda, ikisi çok büyük (27 Aralık 1939 tarihinde (Erzincan), en son 17 Ağustos 1999 (Marmara) ve 12 Kasım 1999 tarihlerinde (Düzce-Kaynaşlı)) olmak üzere yedi deprem üreterek batıya doğru ilerlemektedir.

Doğu Anadolu Fay Hattı ise kuzeydoğuda Bingöl Karlıova ile güneybatıda Hatay arasında uzanan yaklaşık 600 km uzunluğunda olup Ölü Deniz Çatlağı’nın kuzey ucundaki Kahramanmaraş Üçlü bitişi ile başlamaktadır. Hatay, Osmaniye, Gaziantep, Kahramanmaraş, Adıyaman, Elâzığ, Bingöl ve Muş’a kadar devam edip sonrasında Karlıova’dan itibaren Kuzey Anadolu Fay Hattı ile birleşmektedir (Resim 2). Doğu Anadolu Fay Hattı kendi içinde 50 km ile 145 km arasında değişen altı farklı segmentten oluşmaktadır (Demirtaş ve Erkmen). Bu segmentler Karlıova-Bingöl segmenti, Palu-Hazar segmenti, Hazar-Sincik segmenti (Hazar-Sincik segmenti iki alt segmentten oluşur. Hazar Gölü ile Doğanyol arasında ve Doğanyol ile Sincik arasında), Çelikhhan-Gölbaşı segmenti, Gölbaşı-Türkoğlu segmenti ve Türkoğlu-Antakya segmentleridir. Her ne kadar genel adı Doğu Anadolu Fay Hattı olarak ifade edilse de bu fay hattında yer alan segmentlerin her biri ayrı ayrı deprem üretmektedirler. Öyle ki bu segmentler 1822 Antakya depremi ile başlayan 1866, 1872, 1874, 1875, 1893 depremleri ile devam eden ve son olarak 1905 Malatya depremi ile tamamlanan bir deprem serisi oluşturmuştur. Son yüzyılda 1971 Bingöl depremi dışında Doğu Anadolu Fay Sistemi büyük bir deprem üretmemiştir. Ayrıca, Gölbaşı-Türkoğlu segmentinde 1114 yılından beri büyük deprem olmaması sebebi ile bölgenin büyük deprem üretme kapasitesinin olduğu uyarısında bulunulmuştur. Bu segmentin en yakınında Kahramanmaraş, Adıyaman, Hatay, Malatya, Elâzığ ve Bingöl gibi yerleşimlerin

bulunduğu ve gerekli önlemlerin alınması gerektiğine çok önceden işaret edilmiştir. Ayrıca Bingöl- Palu segmentinde de sismik boşluk olduğu belirtilmektedir. Yani burada da yeni bir deprem beklenmesi gerekmektedir.



Resim 2: Doğu Anadolu Fay Sistemi'ne ait sismik segmentler (Demirtaş, Erkmen).

Batı Anadolu Fay Hattı ise Ege Bölgesi'ndeki Bakırçay, Gediz, Küçük ve Büyük Menderes çöküntü ovaları boyunca uzanan bir dizi diri fay hattı içermektedir. Bu fay hatlarına uyum gösteren deprem kuşağı; Ayvalık, Dikili, İzmir, Aydın, Denizli, Isparta ve Akşehir'i içine almaktadır. Ayrıca Burdur, Acıgöl havzalarının kenarlarında ve Sultan Dağları'nın kuzey eteklerinde de faylar bulunmaktadır. Bu sebeplerle Türkiye'de meydana gelen afetler neticesinde meydana gelen ölümler ve hasarın %65'inden depremler sorumludur. 2023 yılında meydana gelen Kahramanmaraş Depremi ise bu etkinin neredeyse tamamının depremlerden kaynaklanması sonucunu doğurmuştur (TMMOB, 2023).

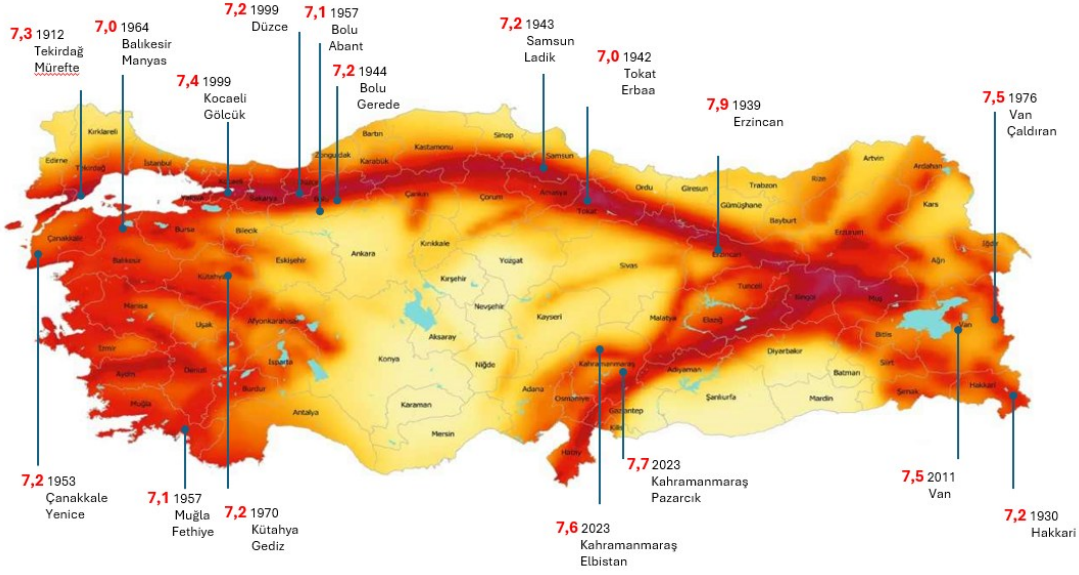
Yapılan tespitlere göre Türkiye'nin yüzölçümünün % 66'sı büyük depremlerin olabileceği tehlikeli alanları içermektedir ve Türkiye topraklarının %96'sı ise değişik büyüklükte deprem tehlikesinin yaşanabileceği yerlerdir. Bu sebeple Türkiye'nin depremsellik durumu yerleşim yerlerinin konumlarını kritik hale getirmektedir. Halihazırda ülkemizin yüz ölçümünün % 42'si birinci derece deprem kuşağı üzerinde olup sadece %16'sında deprem riski düşüktür (Özmen ve Nurlu, 1999). Hal böyle olunca ülkedeki şehirlerin

deprem tehlikesi açısından incelenmesi önem kazanmaktadır. Türkiye’deki şehirler bu sebeple beş kategorili deprem kuşağı yaklaşımı ile ele alınmaktadır. (Tablo 55)

Tablo 55: Türkiye’nin deprem kuşakları

Deprem kuşağı	Açıklaması	İller
I. derece	Tektonik çukurluklar ve aktif kırık hatları yakınındaki alanlardır. Burada meydana gelen depremler büyük ölçüde can ve mal kaybına neden olur.	Amasya, Aydın, Balıkesir, Bartın, Bilecik, Bingöl, Bitlis, Bolu, Burdur, Bursa, Çanakkale, Çankırı, Denizli, Düzce, Erzincan, Hakkâri, Hatay, Isparta, İzmir, Karabük, Kırıkkale, Kırşehir, Kocaeli, Malatya, Manisa, Muğla, Muş, Osmaniye, Sakarya, Siirt, Tokat, Tunceli, Yalova
II. derece	Depremlerin birinci derece deprem kuşağındakine oranla daha az zarar verdiği alanlardır.	Adana, Adıyaman, Afyon, Ağrı, Antalya, Ardahan, Batman, Bayburt, Bilecik, Bitlis, Çankırı, Çorum, Diyarbakır, Elâzığ, Erzurum, Eskişehir, Iğdır, İstanbul, Kahramanmaraş, Kars, Kütahya, Malatya, Ordu, Samsun, Şırnak, Tekirdağ, Uşak, Van, Zonguldak
III. derece	Sarsıntıların az zararla geçtiği alanlardır.	Ankara, Bayburt, Gaziantep, Gümüşhane, İçel, Kayseri, Kilis, Nevşehir, Sivas, Yozgat
IV. derece	Sarsıntıların çok az zararla ya da zararsız geçtiği alanlardır.	Aksaray, Artvin, Edirne, Giresun, Kırklareli, Konya, Mardin, Niğde, Rize, Sinop, Şanlıurfa, Trabzon
V. derece	Sarsıntıların çok az olduğu ya da hiç hissedilmediği alanlardır.	Karaman

Türkiye’nin deprem tarihi incelendiğinde bu üç fay hattının da tarih boyunca büyük depremler ürettiği görülmektedir (Resim).



Resim 3: Türkiye’de geçen yüzyıldan bu yana meydana gelen büyüklüğü yedi ve üzeri olan depremler

Kaynak: Türkiye Deprem Tehlike Haritası.

https://www.afad.gov.tr/kurumlar/afad.gov.tr/39499/xfiles/deprem_haritasi.pdf

Son yüzyıldan bu yana Türkiye’de büyüklüğü yedinin üzerinde 17 deprem yaşanmıştır (Tablo 54). Tekirdağ’ın Mürefte ilçesinde 1912 yılında meydana gelen ve büyüklüğü 7,3 olan depremden sonra 1999 Kocaeli-Gölçük ve Düzce depremlerine (Marmara Depremleri) kadar çoğunluğu Kuzey Anadolu Fay Hattı üzerinde olan bir dizi deprem yaşanmıştır. Ancak en son 2023 yılında Kahramanmaraş-Elbistan ve Kahramanmaraş-Pazarcık depremleri ise Doğu Anadolu Fayında meydana gelmiştir. Bu depremler sonucunda çok sayıda insan ölmüş ve çok sayıda binada hasar meydana gelmiştir (Tablo 54). Resmi rakamlara göre yedi ve üzeri depremlerde toplamda ölen sayısı 121 660 kişi olarak, hasarlı bina sayısı ise 424 907 olarak görünmektedir. Söz konusu depremler meydana geldikleri coğrafyalarda bulunan yerleşim yerlerinde önemli ölçüde ölüme ve maddi hasara yol açmışlardır. Bu depremlerde resmi rakamlara göre ölen sayısı toplamda 121 660 kişi, hasarlı bina sayısı 424 907’dir. Ancak ilgili depremleri ele alan ve yayınlanmış çalışmalara göre ölen ve yaralananların yanında hasarlı bina sayılarında da ciddi farklılık görülmektedir. Ayrıca kayıp kişi sayılarına dair veri de neredeyse yoktur. Hasarlı bina ve yıkılan bina ayrımının da sıklıkla yapılmadığı görülmektedir (Tablo 54). Bu durumun örneklerinden biri geçen yüzyılın başında 9 Ağustos 1912’de gece saat 01.29’da Mürefte-Şarköy’de meydana gelen depremdir. Resim kayıtlara göre bu depremde ölen kişi sayısı 216’dır. Ancak depreme ilişkin yapılmış çalışmalarda ölen sayısı daha farklı olarak belirtilmektedir. Örneğin Bülent Terekli’ye göre bu depremde sadece Mürefte’de 707, Şarköy’de 183 kişi olmak üzere 1115 kişi ölmüştür.

Tablo 56: Türkiye’de geçen yüzyıldan bu yana meydana gelen büyüklüğü yedi ve üzeri olan depremler^{1,2,3,4}

Deprem bölgesi	Tarih	Şiddeti	Ölen sayısı	100 binc ölüm say	Yaralanan sayısı	Kaybolan sayısı	Hasarlı bina sayısı
Tekirdağ-Mürefte-	1912	7,3	216	-	466	-	5540
Hakkari	1930	7,2	2514	-			-
(Türkiye-İran sınırı)							
Erzincan	1939	7,9	32968	-			116720
Tokat-Erbaa-	1942	7,0	3000	-			32000
Samsun-Ladik-	1943	7,2	4000	-			40000
Bolu-Gerede-Çerik	1944	7,2	3959	-			20865
Çanakkale-Yenice	1953	7,2	265	-			6750
Bolu-Abant	1957	7,1	52	-			5200
Muğla-Fethiye	1957	7,1	67	-			61
Balıkesir-Manyas	1964	7,0	23	-			5398
Kütahya-Gediz	1970	7,2	1086	-			19291
Van-Muradiye	1976	7,5	3840	-			9232
Kocaeli-Gölcük	1999	7,8	17480				73342
Düzce	1999	7,5	763				35519
Van	2011	7,2	644				17005
Kahramanmaraş-	2023	7,7		359,2			
Pazarcık			50780				37984
Kahramanmaraş-	2023	7,6					
Elbistan							
Toplam	-	-	121				424 907
			660				

Kaynak: ¹Boğaziçi Üniversitesi Kandilli Rasathanesi ve Deprem Araştırma Enstitüsü Bölgesel Deprem-Tsunami İzleme ve Değerlendirme Merkezi <http://www.koeri.boun.edu.tr/sismo/2/deprem-bilgileri/buyuk-depremler/>

²AFAD 06 Şubat 2023 Pazarcık-Elbistan Kahramanmaraş (Mw: 7.7 – Mw: 7.6) Depremleri

Raporu.

https://deprem.afad.gov.tr/assets/pdf/Kahramanmara%C5%9F%20Depremi%20%20Raporu_02.06.2023.pdf

³ Erdogan, N., & Şehitoğlu, M. (2019). 1927 Genel Nüfus Sayımı Verileri Işığında Hakkâri. Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 8(1), 30-42.

⁴1935 20 İLKTEŞRİN Genel Nüfus Sayımı TÜRKİYE NÜFUSU. <https://www.mku.edu.tr/files/200-0bb55d9e-e0bb-413b-a4a9-d21120852f52.pdf>. Erişim tarihi: 17.10.2024

Bir başka çalışmada ise Şarköy, Mürefte, Gelibolu, Tekirdağ ve Çanakkale’nin birincil olarak etkilendiği Şarköy-Mürefte Depremi ya da Saros-Marmara depremi olarak adlandırılan deprem sonucunda 2800 kişinin öldüğü ve 7000 kişinin de yaralandığı belirtilmiştir (Altınok vd. 2003). Ayrıca deprem sonrası ikincil afet olarak tsunami olduğu ve aydınlatmalardan kaynaklı yangınların çıktığı ifade edilmiştir. Çıkan yangınlarda da çok sayıda ölen olduğu belirtilmiştir.

Erzincan depremi Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulmasından 13 yıl sonra 27 Aralık 1939 Çarşamba günü gece sabaha karşı saat iki sıralarında meydana gelmiştir (Haçın 2014, Arpacı 2018). 7,9 Mw şiddetindeki zelzele, Erzincan merkez olmak üzere o zamanın ondan fazla ilini etkilemiştir (Sivas, Amasya, Tokat, Samsun, Ordu, Giresun, Gümüşhane, Yozgat, Ordu, Trabzon, Tunceli). En çok yıkım ve kayıp ise Erzincan’da yaşanmıştır. Bu depremde resmi rakamlara göre; 32 968 insan hayatını kaybetmiş, 116 720 bina yıkılmıştır. Deprem ayrıca binlerce insanın evsiz kalmasına ve sakatlanmasına yol açmıştır. Deprem sonucunda hükümet konağı, ordu müfettişliği, ordu evi, postane de dahil olmak üzere bütün ev ve dükkanlar yıkılmış, birçok yerde de yangın çıkmıştır. Depremle ilgili bir diğer önemli husus da ailelerini kaybeden çok sayıda çocuğun deprem bölgesinde sokaklarda perişan halde kaldıklarıdır. Mevsimin kış olması ve şiddetli soğuklar deprem sonrasında ölümlerin artmasına yol açmıştır. Bölge yollarının kar ile kaplı olması ve depremin etkisiyle yollarda kaymaların meydana gelmesi bölgeye yardım ulaştırılmasına engel olmuştur. Deprem nedeni ile tren hatlarının da bozulmuş olması Erzurum ve Sivas’tan kalkan yardım trenlerinin Erzincan’a ulaşmasını geciktirmiştir. Depremde neredeyse okulların tamamı yıkılmış, onlarca köy de boşalmıştır. Akrabaları ölmüş ve kimsesiz kalmış kadınların 200 kadarı da bez fabrikasında çalışmak üzere Malatya’ya gönderilmiştir. Erzincan depremi toplumda günümüzde dahi izleri silinmeyen bir travma yaratmıştır. Ancak 1992 yılında bölgede meydana gelen bir başka deprem sonucunda travmanın ne merkezi hükümette ne de yerel toplumda önlem alma açısından önemli bir değişiklik yaratmadığını göstermiştir. Türkiye’de yakın tarihlerde yaşanan depremlere bir diğer örnek ise yakın tarihli Marmara Depremleri’dir (Kocaeli-Gölcük Depremi ya da 17 Ağustos Depremi). 17 Ağustos 1999 sabahı, yerel saatle 03:02’de, Kocaeli-Gölcük merkezli, Richter ölçeğine göre 7,5 Mw büyüklüğündeki deprem, 45 saniye sürmüştür. 17 Ağustos depremi, Marmara Bölgesi’nde ve Ankara’dan İzmir’e kadar geniş bir alanda hissedilmiştir. 17 Ağustos Depremi, 1939 deprem göçünün devamı niteliğindedir. Meclis Araştırması Raporu’na göre depremde 18.373 kişi hayatını kaybetmiş, 48 bin 901 kişi ise yaralanmıştır (TBMM 2010). Ayrıca, yıkık-ağır hasarlı 96 796 konut ve 15 939 işyeri, orta hasarlı 107 315 konut ve 16.816 işyeri ve az hasarlı 113 382 konut ve 14 657 işyeri olmak üzere toplam 364 905 hasarlı konut ve işyeri olduğu tespit edilmiştir. Marmara

Depremleri, Türkiye’nin depreme bakış açısının nihayet değişmesinde bir milat olarak kabul edilmektedir. 1999’dan sonra, deprem sonrası müdahaleden çok deprem öncesi alınması gereken tedbirlerin düşünülmesi gerektiği tüm çevrelerce benimsenmiştir. Çünkü devletin bütün kurumları 17 Ağustos ve onu takip eden ilk birkaç günde tamamen etkisiz olduğu için insanların kaybettikleri yakınlarını hiçbir resmi işlem yapmadan toplu mezarlara defnetmek zorunda kaldıkları biliniyor. Bu nedenle can kaybının resmi rakamların üzerinde olduğu ve resmi olmayan verilere göre 50.000 ölüm, ağır-hafif 100.000’e yakın yaralı olduğu tahmin ediliyor. Ayrıca yaklaşık 600.000 kişinin de evsiz kaldığı söyleniyor. Depremi merkezini Türkiye’nin nüfus yoğunluğunun en fazla olduğu, yoğun sanayi tesisi ve limanların bulunduğu bir bölgede olmasının yanı sıra yakın yerleşim yerlerinde yaşayan yaklaşık 16 milyon insanın depremden değişik düzeylerde etkilenmesine yol açmıştır. Bu nedenle 1999 tarihli Marmara Deprem’leri Türkiye’nin yakın tarihini derinden etkileyen olaylardan biridir.

Van’da 23 Ekim 2011 günü meydana gelen Erciş merkezli deprem ve 9 Kasım 2011 günü yaşanan Edremit merkezli deprem; Van ve ilçelerinde çok kuvvetli bir şekilde hissedilmiş, bölgenin yapı stoğunun kalitesi nedeniyle yıkıcı hasar yaratmış ve çok sayıda can kaybına yol açmıştır. Bu depremlerde 644 kişi ölmüş, 1966 kişi yaralanmıştır. Özyayın ve Görgün’ün (2024) yaptıkları niteliksel çalışmaya göre kadınlar; geçici barınma alanlarındaki fiziki ve mekânsal koşullardan, çeşitli korkulardan, çadır içi yaşlı-engelli-çocuk ve hasta kişilerin bakımından, yardım almada kadın olmaktan kaynaklı çeşitli sıkıntılar yaşamışlardır. Ayrıca deprem sonrası gündelik yaşam ve sosyal ilişkilerine dair değişim ve dönüşümler neticesinde iş yüklerinin artması, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin kalıp yargılar, hırsızlık, taciz kaynaklı korkular vb. gibi durumların kadınların yaşamında ciddi zorluklara sebep olduğu bulunmuştur.

6 Şubat 2023’te ise Kahramanmaraş ilinde ilki Pazarcık ilçesinde saat 4:17’de 7,7 büyüklüğünde diğeri Elbistan ilçesinde saat 12:32’de 7,6 şiddetinde olmak üzere iki deprem meydana gelmiştir. Deprem, Kahramanmaraş merkezli olmak üzere 11 ili ve Suriye’yi etkilemiştir. Kahramanmaraş dışında Gaziantep, Şanlıurfa, Diyarbakır, Adana, Adıyaman, Osmaniye, Hatay, Kilis, Malatya ve Elazığ’da büyük bir yıkıma yol açan depremler sonucunda Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) 50 339 kişinin öldüğünü, depremler sonrasında 2,4 milyon kişinin geçici barınma yerlerinde yaşadığını bildirmiştir. (WHO, 2023). Demirdirek ve Şener ve tarafından 2014 yılında yapılan 81 il için Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Karnesi raporuna göre toplumsal cinsiyet eşitliği açısından 81 il içerisinde deprem bölgesindeki illerden Malatya 28., Diyarbakır 33., Osmaniye 38., Adıyaman 40., Elâzığ 42., Adana 60., Kahramanmaraş 61. Şanlıurfa 71., Hatay 72.,

Gaziantep 78., Kilis 79. sırada yer almaktadır. Deprem illerinin toplumsal cinsiyet eşitliği açısından da daha çok arka sıralarda oldukları görülmektedir.

Bu sonuçlar Türkiye’nin toplumsal cinsiyet eşitliği indekslerinde oldukça gerilerde olduğu gerçeği akılda tutularak değerlendirildiğinde ülke içinde toplumsal cinsiyet eşitliği açısından homojenliğin olmadığı bazı illerde durumun diğerlerine göre kadınlar açısından daha olumsuz olduğunu göstermektedir. Hal böyle olunca deprem bölgesindeki illerde yaşayan kadınlar için deprem öncesinde, sırasında ve sonrasında yoğun olumsuzluklar beklenebilir.

T.C. Strateji ve Bütçe Başkanlığı 2023 Kahramanmaraş ve Hatay Depremleri Raporu Mart 2023’te yayınlanmıştır. Bu raporda depreme ve kadınlara dair önemli saptamalar ve çözüm önerileri olması sebebiyle geniş bir özetinin verilmesi yoluna gidilmiştir. Rapora göre depremin en yoğun hissedildiği 11 ilin toplam nüfusu 2022 yılı sonu itibarı ile 14.013.196 kişidir. Deprem bölgesindeki nüfus ülke nüfusunun %16,4’üne tekabül etmektedir. Bölgedeki hane halkı sayısı 3.029.422 olup ortalama hane halkı büyüklüğü 3,5 kişidir ve Türkiye ortalamasından yüksektir. Bölgede bu dönemde geçici koruma altında tamamı Suriye kökenli 1.738.035 kişi vardır (Bölge nüfusunun %11,48’i). Depremin yol açtığı felaketin maliyetinin 2023 yılı milli gelirinin yaklaşık %9’una ulaşabileceği öngörülmektedir ve deprem nedeniyle SKA kapsamında elde edilen kazanımların kaybedilmesi olasıdır.

Raporda kadınlar, kız çocukları, gebeler ve yaşlı kadınlara dair bilgiler de bulunmaktadır. Bölge nüfusunun 6.963.977’si kadın olup (%49,69) kadınların 1.097.307’ünün yeti kaybı vardır (%15,76). Bölgede kadınların işgücüne katılım oranı %32,8, istihdam oranı %28 olup erkeklere göre çok geridedir ve kadınlar arasında işsizlik de erkeklere göre yüksektir (%14,7). Bölgede 17 kadın konukevi, her ilde de birer Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi (ŞÖNİM) bulunmaktadır. Konukevleri ve ŞÖNİM’lerin hizmet verdiği binaların 11’i farklı düzeylerde hasar görmüştür. 17 kadın konukevinden 10’u tahliye edilmiştir. Bu hizmet binalarında oluşan hasarın, kadınların halihazırdaki kırılganlıklarını artırabileceği saptaması yapılmıştır.

Raporda kadınların yanı sıra farklı toplum kesimlerinin bu felaketten daha derin etkilenmesinin muhtemel olduğu da ifade edilmiştir. Bu sebeple deprem sonrası yeniden yapılanma sağlanırken, başta kadınlar olmak üzere ilgili grupların iyilik halinin temel alınması ve afet yönetimine ilişkin her tür mekanizmanın içinde yer almalarının ve farklılaşan ihtiyaçlarının göz önünde bulundurulmasının öncelikli olduğu ve iş imkânlarının yaratılması gerektiğine dikkat çekilmiştir. **Afet yönetim planlarının**

kadınlar gibi özel politika gerektiren gruplara duyarlılığına ve afet öncesi, sırası ve sonrası mücadele politikalarının bu gruplardaki etkilerine dair bir veri veya değerlendirmenin şimdiye kadar yapılmadığı raporda belirtilmektedir. Yeniden inşa sürecinin kadınlar gibi grupları düşünerek planlanmasının önemli bir fırsat olacağı not edilmiştir. Çünkü, kadınlar farklılaşan ihtiyaçlarını dile getiremeyebilmekte, dolayısıyla afet bölgesinin yarı nüfusunu oluşturan kadınların ihtiyaçlarına bu süreçlerde gereğince dikkat gösterilmemesi söz konusu olabilmektedir. Örneğin, afet nedeniyle, kadınların ve genç kızların güvenli alanlara erişimleri sınırlandığından şiddete uğrama olasılıkları artmaktadır. Diğer taraftan, afet sonrasında kadınların üzerindeki bakım yükü artmakta, hâlihazırda büyük bir travma yaşamış kadınların, yokluk ve yoksunluk ortamında, insana yakışır koşullarda bakım yükümlülüklerini yerine getirmeleri güçleşmektedir. Gebe kadınların, yaşlı ve/veya yalnız yaşayan kadınların sağlık hizmetlerine erişimi afet durumlarında önemli bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Afet sonrasında özellikle kız çocuklarının okul devamlılıklarının önemli ölçüde düşmesi söz konusu olabildiği de ifade edilmiştir. Raporda ayrıca çadır/konteyner kentlerin açık oluşu, yakınlığı, elektrik, ısınma problemleri, güvenliğin sınırlı oluşu, tuvalet ve banyoların uzaklığı, aydınlatma gibi genel sorunların başta kız çocukları olmak üzere çocuk ve gençler için daha önemli olduğu not edilmiştir.

Rapor ayrıca kadınlara doğrudan atıfta bulunarak bazı kısa-orta-uzun vadeli politika önerilerinde bulunmuştur. Bu öneriler şunlardır:

Kısa vade

- Başta **gebe kadınlar** olmak üzere bölgedeki vatandaşların sağlık kurum ve kuruluşlarına kolay erişimlerinin sağlanması amacıyla bilgilendirme faaliyetlerinin yapılması,
- Kadın**, çocuk ve engelli sağlığı başta olmak üzere olası sağlık risklerinin önlenmesi için aşı programları gibi koruyucu sağlık hizmet kapasitesinin güçlendirilmesi,
- Afet bölgelerinde hizmet veren sosyal marketlerin, gezici sosyal marketlerin ve **kadın** giyim ve bebek bakım çadırlarının sayılarının artırılması,
- Barınma yerlerinde hızlı bir şekilde hayatın normalleştirilebilmesi için **kadınların**, gençlerin ve çocukların vakit geçirebileceği ve çeşitli kursların düzenlenebileceği ortak sosyal alanların, kreş, kütüphane, bilgisayar laboratuvarı gibi mekânların oluşturulması,
- Barınma alanlarında **kadınlar** ve **genç kızlar** başta olmak üzere bireylere yönelik şiddetin önlenmesi için ortak kullanım alanlarının aydınlık ve herkes tarafından kolay erişilebilir olmasının sağlanması, barınma merkezlerinde güvenlik önlemlerinin artırılması,
- Afet dönemlerinde, **gebelikle** ilgili sağlık sorunları nedeniyle **anne** veya bebek ölümleri, doğum sonrası yeterli bakım ve hijyen olmamasından kaynaklanan enfeksiyon

ve kanamalar ile **kadınların** zarar görme olasılıkları artmaktadır. Sağlık sisteminin çok hızlı biçimde yeniden düzenlenerek bu hizmetlerin daha iyi koşullarda ve uzman kişilerce verilmesi,

- **Kadınların** ve **genç kızların** özel hijyen ihtiyaçlarının karşılanması,
- Afet yardımlarının organizasyonunda **kadınların** ve deneyimli **kadın** sivil toplum kuruluşlarının katılımının sağlanması,

Orta vade

-Yeniden yapılanma planlarının daha iyisini inşa etme ve bölge insanının iyilik halini destekleme anlayışı baz alınarak hazırlanması ve yapılacak saha araştırması sonuçlarını da dikkate almak suretiyle, **kadınlar**, gençler, çocuklar gibi özel politika gerektiren grupların farklılaşan ihtiyaçlarını dikkate alan ve kendilerinin de katılım ve katkı sağladığı planların oluşturulması,

-Afetler karşısında dirençli bir toplum geliştirmek üzere STK’larla işbirliği içinde afetlere karşı toplumsal bilincin artırılması ve çocukların korunmasının en üst düzeyde sağlanmasına yönelik, başta **kadınlar** ve çocuklar olmak üzere kamuoyuna deprem durumunda yapılması gerekenler konusunda eğitimler verilmesi,

-**Kadınların** ve genç kızların geçim kaynaklarının devamlılığını veya bu kaynaklara erişimini sağlamak üzere mesleki eğitim ve beceri geliştirme kurslarına yönlendirilmeleri ve işgücüne katılımlarının desteklenmesi,

-Deprem sonrası yeniden yapılanma sağlanırken bu grupların iyilik halinin temel alınması ve afet yönetimine ilişkin her tür mekanizmanın içinde yer almalarının ve farklılaşan ihtiyaçlarının göz önünde bulundurulmasının sağlanması önceliklidir. Bölgenin işgücü piyasasında **kadın**, gençler başta olmak üzere özel politika gerektiren gruplar da dikkate alınarak toplumun tüm kesimlerine iş imkânlarının sunulması,

-Erken çocukluk gelişimi açısından deprem bölgelerinde **anne** ve çocuklara destek verilmesi,

-Tarımda çalışan **kadınların** büyük bölümünün ücretsiz aile işçisi olarak çalıştığı ve herhangi bir sosyal güvenceye sahip olmadığı dikkate alınarak, afet sonrası güvenceli çalışan kişilere göre daha dezavantajlı durumdaki çiftçi kadınların faaliyetlerinin devamlılığı için yeni destek mekanizmaları oluşturulması,

-Bölge ekonomisinin hızla toparlanmasını sağlamak üzere kamu alımlarında bölgedeki **kadın** girişimcilere ve kadın kooperatiflerine öncelik verilmesi,

-Afet sonrası **kadınların** işgücüne katılımlarını sağlamak ve hane ekonomilerinin hızla ve dirençliliği artarak toparlanmasını desteklemek üzere 11 ilde ekonomik ve mekânsal olarak erişilebilir çocuk, yaşlı ve engelli bakım hizmetlerinin sağlanması,

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından çocuklar, **kadınlar**, engelliler, yaşlılar dâhil özel önem gösterilmesi gereken gruplara psikososyal destek hizmeti vermeyi

planlayan ulusal ve uluslararası STK'lar ve üniversitelerin işbirliğine ve kapasitelerin artırılmasına yönelik proje ve programların desteklenmesi.

Uzun vade

-Afet Eylem Planlarında **kadınların** ve kız çocuklarının farklılaşan ihtiyaçlarının dikkate alınması ve bunlara yönelik eylemlere yer verilmesi,
-Afet sonrasında, sahada takip edilen planların ve uygulanan yöntemlerin başta **kadınlar** olmak üzere özel politika gerektiren gruplar açısından değerlendirmesinin yapılması,

-Türkiye’nin bölge bazlı afet risk haritasının oluşturulması ve risk önceliğine göre **kadın**, çocuk, engelli ve yaşlı bireylerin kırılganlıklarını en aza indirecek şekilde planlamalar yapıp hayata geçirilmesi,

-Afet Eylem Planları ve İklim Değişikliği Eylem Planlarında çocuklar, **kadınlar**, engelliler ve yaşlılara yönelik eylemlere yer verilmesi ve bu grupların ihtiyaçlarını dikkate alan afetlere yönelik politika üretim süreçlerine bu grupların da dâhil edilmesi,

-Coğrafi bilgi sistemlerinin yardımıyla kırılganlık, kapasite haritası ile ilin/bölgenin risk oluşturan tehlike olasılığı hesaplarına dayalı afet senaryolarıyla geliştirilen risk değerlendirmeleri ile ele alınarak yaşlı, engelli, çocuk ve **kadın** gibi bireyler dâhil toplumun etkilenme olasılığı yüksek gruplarını da dâhil eden müdahale planları oluşturulması.

T.C. Strateji ve Bütçe Başkanlığı 2023 Kahramanmaraş ve Hatay Depremleri Raporu’nda kadınlar ve kız çocukları ile ilgili çok sayıda konu ve öneri bulunmaktaysa da raporun hiçbir yerinde kadın hakları, toplumsal cinsiyet eşitliği kavramları geçmemektedir. Ayrıca raporun, afet yönetimi sürecini sadece barınma ve sağlık hakkı boyutları ile sınırladığı görülmektedir. Rapor Kahramanmaraş Depremini oldukça kapsamlı bir şekilde ele alsa da bilhassa kadınların karşı karşıya bu bulunduğu fiili duruma dair sıkıntılara yeterince yer vermemiştir. Depremde ölen, yaralanan ve kaybolanların cinsiyete göre dağılımlarına dair de veri yoktur.

Kahramanmaraş depremine ilişkin UN Women tarafından deprem bölgesinde görev yapmış/yapan sivil toplum örgütleri ile yapılan bir çalışmada, depremden kadın ve kız çocuklarının daha ağır etkilendiği belirlenmiştir. Bu çalışmaya dayanan rapora göre deprem bölgesinde kadınlar ve kız çocukları, cinsiyete dayalı eşitsizliklerin daha da derinleştiği ve haklara erişimlerinin zorlaştığı bir ortamda yaşamaktadır. Deprem sonrasında kadınlar, başta temel hizmetler (barınma, gıda, su) olmak üzere hizmetlere erişimde erkeklere oranla daha fazla güçlük yaşamıştır. Özellikle engelli, yaşlı, göçmen

veya düşük gelirli kadınlar, bu eşitsizliklerden daha ağır etkilenmiştir. Deprem sonrasında kadınlar hane içinde çocuk bakımı, hasta veya yaşlı aile üyelerine destek gibi sorumlulukları üstlenmek zorunda kalmış; bu da onların fiziksel ve zihinsel sağlığını olumsuz etkilemiştir. Buna karşılık, psikososyal destek ve iş gücüne katılım gibi fırsatları ise sınırlı kalmıştır. Toplu barınma alanlarının düzenlenmesindeki yetersizlikler, aydınlatma eksikliği ve kadınlara ait özel alanların bulunmaması kadınlar ve kız çocukları için güvenlik sorunları yaratmış; taciz ve şiddet olaylarına zemin hazırlamıştır. Afet sonrasında yaşanan ekonomik stres ve yer değiştirme gibi faktörler, ev içi şiddet vakalarının da artmasına neden olmuştur. Kadınlar, güvenlik eksikliği nedeniyle bu durumları rapor etmekte veya yardım aramakta zorlanmıştır. Toplumsal beklentiler genellikle kadınları, ailelerini ön planda tutmaya zorlanmış; bu durum kadınlar üzerindeki psikolojik baskıyı artırmıştır. Deprem bölgesinde kadınların hijyen ve üreme sağlığına yönelik ihtiyaçları, özellikle adet dönemlerinde pet ihtiyacının yeterince karşılanmaması, temiz suya erişimdeki sıkıntılar, kadınlar arasına sağlık sorunlarına yol açabilmiştir. Sağlık hizmetlerine erişimin kısıtlı olması, gebe kadınların düzenli kontrollere gitmelerini veya doğum sırasında ihtiyaç duydukları bakımı almalarını zorlaştırmıştır. Acil durumlarda cinsel sağlık ve üreme sağlığı hizmetleri (örneğin, doğum kontrol yöntemleri, cinsel yolla bulaşan hastalıklarla ilgili tedaviler) öncelik olarak görülmemiş ve bu hizmetlerde ciddi boşluklar oluşmuştur. Deprem sonrası yaşanan sosyal ve ekonomik zorluklar çocuk yaşta zorla evlilik riskini artırmıştır: Ailelerden, özellikle kırsal kesimdekilerden ekonomik yüklerini azaltmak veya “güvence altına almak” amacıyla kız çocuklarını erkenden evlendirmeye yönelenler olmuştur. Ayrıca depremden etkilenen bölgelerde eğitim altyapısının zarar görmesi ve eğitime erişimin kesintiye uğraması, kız çocuklarının erkenden evlendirilme riskini artırma bir diğer faktördür. Afet sonrası müdahale planlarının ve yardımların tasarımında kadınların katılımının sınırlı kalmış olması, kadınların haklarının ihlal edilmesine ve özgün ihtiyaçlarının göz ardı edilmesine yol açmıştır. Bu sorunların önüne geçebilmek için raporda, kadınların ve kız çocuklarının haklarına erişiminin afet sonrasında bilhassa gözetilmesi, toplumsal cinsiyet eşitliğini merkeze alan afet yönetimi politikalarının hayata geçirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. DSÖ de Kahramanmaraş Depreminde kadınların ve kız çocukların üreme sağlığı ve cinsel sağlık hizmetlerindeki yetersizlikler, doğum kontrol yöntemlerine hijyen ürünlerine ve güvenli emzirme mekanlarına erişememe, nedeniyle daha olumsuz etkilendiklerini belirtmiştir (WHO, 2023).

Afet yönetiminin etkinliği açısından en önemli husus, afet sonrasında ölenlerin sayısının doğru tespit edilmesi ve sonrasında deprem bölgesinde yaşayan toplam nüfus içerisinde, ölenlerin oranının yüz binde kaç olduğunun hesaplanmasıdır. Aynı katsayıya dayalı olarak yaralı ve kayıpların da oranı belirlenmektedir. Fakat ne Cumhuriyet öncesi

ne de Cumhuriyet sonrasında depremlerde ölenlerin, yaralananların, kaybolanların sayılarının doğru olarak kaç olduğuna ve yüz bindeki oranına ulaşmak mümkün olmamaktadır. Bir diğer önemli husus, depreme bağlı olarak ölen, yaralanan, yeti kaybına uğrayan, evsiz kalanların yaş ve cinsiyete göre dağılımlarına dair bilgiye ulaşılamamasıdır. Ayrıca, hasar gören binalarla ilgili bilgilere de tam olarak ulaşılamamaktadır. Afetler sonrasında kayıplar ve hasarla ilgili farklı kaynaklarda farklı veriler bulunmakta; felaketin boyutu hakkında eksiksiz ve doğru bilgi edinememe, toplumun ilgili kurum ve kuruluşlara güven duymamasına yol açmaktadır. Nüfusun ve yapılaşmanın arttığı gerçeğinden hareketle eğer topluma ve binalara yönelik çalışmalar ciddiyetle ve süreklilik içinde yapılmazsa son Kahramanmaraş depreminde olduğu gibi ülke, büyük kayıplar vermeye, ekonomik olarak sarsılmaya devam edecektir. Türkiye’de kadınlar ve kız çocukları açısından ise depremlerdeki durum, bir görünmezlik halesi içindedir. Marmara Deprem’lerine kadar da bu durum böyle sürmüştür. Kahramanmaraş depremi ise kadınlar ve kadın örgütleri açısından önemli bir kırılma noktası olmuştur. Bütün dünyada olduğu gibi Türkiye’de de deprem etkilerinin toplumsal cinsiyet açısından görünür hale gelmesi kadın örgütlerinin çabaları ile mümkün olabilmektedir.

VI. Göstergeler

Afet yönetimi alanında daha önce de ifade edildiği üzere toplumsal cinsiyet eşitliğini gözeten gösterge ya da gösterge seti bulunmamaktadır. Ancak afet yönetimi alanında şu anda da uygulanmakta olan eylem planlarıyla (Sendai Çerçevesi ve SKA) kabul edilmiş tavsiye kararları (37 sayılı CEDAW GTK) geçmişte uygulanmış olan Hyogo Çerçeve Eylem Planı bulunmaktadır. Bu bölümde bahsedilen belgelerden hareketle küresel düzeyde kabul görmüş afet yönetimine ilişkin göstergelerin toplumsal cinsiyete duyarlı hale getirilmiş biçimleri öneri olarak sunulmaktadır. Önerilen göstergelerden Sendai Çerçevesi, Hyogo Çerçeve Eylem Planı SKA’da bulunan göstergelerle CEDAW 37 sayılı GTK’nın kapsamındaki tavsiyelerin izlenmesine katkı sağlayabilecek kısımlara dayalı geliştirilen göstergeler bir araya getirilmiş ve Bölüm 4’te yapıldığı gibi afet öncesi, sırası ve sonrası olarak üç ana başlık altında sunulmuştur. Sendai Çerçevesi’nin, SKA’dan önce kabul edilmiş olması sebebi ile afetlere ilişkin göstergelerin benzer biçimde SKA’nın ilgili amaçlarının altına taşınmış olduğu görülmektedir. Ayrıca SKA’da farklı amaçlar için benzer göstergelerin izleme amacıyla kullanılması da söz konusudur. Afet yönetimi alanında toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanabilmesini göstergeler aracılığıyla izlemeyi kolaylaştıracak çerçeve **afet öncesi, afet sırası ve afet sonrası** şeklinde üç aşamalı olarak düzenlenmiş; her aşamaya ait göstergeler de kendi içerisinde beş ayrı başlık altında gruplanmıştır.

Bu başlıklar şunlardır:

1. Planlama ve Koordinasyon,
2. Barınma ve temel ihtiyaçlar,
3. Sağlık hizmetleri ve toplumsal cinsiyet temelli şiddetin önlenmesi,
4. Eğitim ve farkındalık,
5. İzleme ve değerlendirme.

1. Planlama ve koordinasyon: Bu başlık altındaki göstergeler **afet öncesinde** afet riskini azaltmaya yönelik planlara, planlama süreçlerine toplumsal cinsiyet eşitliğinin dahil edilmesine ve bu süreçteki karar vericiler arasındaki cinsiyet dengesine odaklanmaktadır. **Afet sırasında**, müdahale ekiplerinin görev dağılımlarındaki cinsiyet dengesi ile müdahale planlarındaki toplumsal cinsiyet duyarlılığının nasıl sağlanacağını izlemeye yönelik göstergeler yer almaktadır. **Afet sonrasında** ise, iyileşme planlarında sunulacak hizmetler açısından cinsiyet dengesi ve duyarlılığının nasıl sağlandığına ilişkin göstergeler ele almaktadır.

2. Barınma ve temel ihtiyaçlar: **Afet öncesinde** güvenli tahliye planları ve barınma alanlarının toplumsal cinsiyet duyarlılığıyla düzenlenmesine yönelik göstergeler bulunmaktadır. Kadınlar ve çocuklar başta olmak üzere farklı ihtiyaçlara sahip olan

grupların belirlenmesine yönelik planlamaların toplumsal cinsiyet eşitliğini gözeterek yapılmasına odaklanılmaktadır. Afet sırasında ve sonrasında ise bu planların uygulanıp uygulanmadığına dair göstergeler alır. **Afet sırasında**, temel ihtiyaçların dağıtımında yalnız ya da tek ebeveyn olan kadınlar, yaşlı kadınlar, engelli bireyler, göçmenler gibi grupların farklı ihtiyaçlarının tespit edilmesine ilişkin göstergeler yer almaktadır. **Afet sonrasında** ise, özellikle geçim kaynakları, girişimcilik ya da meslek edindirme fırsatlarına erişim ve yönlendirmelere ilişkin göstergeler bulunmaktadır.

3. Sağlık hizmetleri ve toplumsal cinsiyet temelli şiddetin önlenmesi: Afet öncesinde sağlık hizmetlerinin planlanmasında fiziksel ve ruhsal sağlık, üreme sağlığı ve cinsel sağlık hizmetleri gibi cinsiyete duyarlı göstergeler dahil edilmiştir. Toplumsal cinsiyet temelli şiddet, afet dönemlerinde artmakta ve özellikle kadınlar ile çocukları hedef almaktadır. **Şiddetin önlenmesine** yönelik planların varlığına ilişkin göstergeler yer almaktadır. **Afet sırasında** ve **sonrasında** ise, şiddetin ne ölçüde engellediği ve şiddete maruz bırakılanlara yönelik destek hizmetlerinin sunumu (psiko-sosyal, hukuki ya da tıbbi destek vb.) devamlılığını değerlendiren göstergeler yer almaktadır.

4. Eğitim ve farkındalık: Afet öncesinde, afet riskleri ve toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik farkındalığı artıran eğitimlere tüm grupların erişiminin sağlanmasına ilişkin göstergeler bulunmaktadır. **Afet sırasında**, kadınlara ve marjinal gruplara yönelik ayrımcılıklar dikkate alınarak kapsayıcı eğitimlerin düzenlenmesi ve bu eğitimlere katılımın sağlanmasına ilişkin göstergeler vardır. **Afet sonrasında** ise, kız ve oğlan çocukların afet sonrası eğitim fırsatlarına ve farkındalık programlarına erişim düzeyine odaklanmaktadır.

5. İzleme ve değerlendirme: Bu başlık üç aşamadaki göstergelerin izlenmesi ve değerlendirilmesine, ayrıca planların gözden geçirilmesi ve revize edilmesine yönelik göstergeleri içerir.

A. Afet Öncesi Dönemde Veri Toplanması Önerilen Göstergeler

Afet Öncesi Dönemde Veri Toplanması Önerilen Göstergeler- Planlama ve Koordinasyon

Bu bölümde küresel olarak kabul gören göstergelerin afet öncesi dönemde toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına katkı yapacak ve afet riskinin ve toplumun kırılganlığının azaltılması ve dirençliliğinin artırılmasını sağlayacak toplumsal cinsiyete duyarlı hale getirilmiş ve ülke için özelleştirilmiş biçimleri yer almaktadır. Afet öncesindeki süreçlerde toplumsal cinsiyet eşitliği bakış açısının etkin bir şekilde uygulanabilmesi için, uluslararası normlar (Sendai Çerçevesi, Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları, Hyogo Çerçeve Belgesi ve CEDAW) doğrultusunda çeşitli göstergeler belirlenmiştir. Bu göstergeler afet yönetim süreçlerine toplumsal cinsiyet eşitliğinin hangi ölçüde dahil edildiğini izlemeyi amaçlamaktadır. Bu alana ilişkin göstergeler, afet risk azaltma ve afet sonrası müdahale süreçlerinin toplumsal cinsiyet eşitliği açısından izlenmesi ve değerlendirilmesi için tasarlanmıştır. Bu göstergeler, verilerin kamu kurumları (AFAD, belediyeler, ilgili bakanlıklar) tarafından yıllık olarak toplanması ve analiz edilmesi yoluyla takip edilecektir. Verilerin düzenli olarak kamuoyu ile paylaşılması ve yıllık değişimlerin izlenmesi, afet yönetimi süreçlerinde toplumsal cinsiyet eşitliğinin ne kadar ilerlediğini göstermesi ve şeffaflık açısından büyük bir katkı sunacaktır.

Ulusal Afet Risk Azaltma Strateji Belgesi ve Yönetim Planı’nın varlığı afet risk azaltma stratejisinin mevcut olup olmadığını anlamak açısından önemlidir (A.1.1). İkinci gösterge, afet riskini azaltma stratejisi ve planında toplumsal cinsiyet eşitliğinin entegrasyonu için ayrılan bütçe miktarıdır. Bu gösterge bütçedeki değişikliklerin izlenmesi açısından oldukça önemlidir (A.1.2). Bir diğer önemli gösterge, afet risk azaltma stratejisi belgelerinin hazırlanmasında çalışan toplumsal cinsiyet uzmanı sayısıdır. Toplumsal cinsiyet eşitliğinin afet öncesi süreçte etkili bir şekilde uygulanabilmesi için bu uzmanların sayısının artışı ve sürece katılımları dikkate alınmalıdır (A.1.3). Afet risk azaltma strateji belgelerinde toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamaya yönelik rehberlerin hazırlanmasına dair önerilen gösterge, toplumsal cinsiyet eşitliğinin görünür olmasına katkı sağlayacaktır (A.1.4).

Bunlara ek olarak, afet sonrası kurulan geçici barınma alanlarında aydınlatma sağlanmasına yönelik iş müdahale planlarının hazırlanması (A.1.5), kadına yönelik şiddeti izleme ve önleme hizmeti sunan birimlerin afet yönetim planlarının yapılması (A.1.6), şiddet nedeniyle uzaklaştırma kararı aldırılmış kadınların güvenliklerinin sağlanması konusunun Afet Risk Azaltma Strateji Belgesi ve Yönetim

Planı’na eklenmesi (A.1.7), afet nedeniyle göç edecek kadınlara sunulacak hizmetlerin Afet Risk Azaltma Strateji Belgesi ve Yönetim Planı’na eklenmesi (A.1.8) gibi önemli göstergeler de afet yönetiminde kadınların güvenliğini sağlama ve artırma hususlarında kritik önem taşımaktadır.

Afet sonrası kurulan geçici barınma alanlarında kadınların ve kız çocuklarının temiz su ve gıdaya erişimlerinin sağlanmasıdır (A.1.9). Bu gösterge, Afet Risk Azaltma Strateji Belgesi ve Yönetim Planı’na temiz su ve gıdaya erişim için alınacak önlemlerin eklenip eklenmediğini değerlendirir. Göstergenin, Sağlık Bakanlığı ve AFAD tarafından yıllık bilgi talebi yoluyla izlenmesi önemlidir.

AFAD bünyesinde afetlerden en fazla etkilenme riski bulunan kadınlar ve genç kızların haklarını gözetken bir birimin kurulması kadın ve genç kızların afet yönetimi sürecinde maruz kalabileceği ayrımcılıkların önlenmesinde önemli bir rol oynamaktadır (A.1.10). Afet yönetiminde sağlık hizmetlerine yönelik iş birliği kurulması amacıyla afet yönetimi ve sağlık hizmetleri alanında Sağlık Bakanlığı ile iş birliği yapılarak politika ve plan hazırlama çalışmalarının yapılması önerilen göstergeler arasına eklenmiştir (A.1.11). Afet riskini azaltmak amacıyla sağlık, eğitim, temel ihtiyaçlar, hukuk, veri ve sosyal koruma gibi alanlarda kamu kuruluşları ve bu konularda çalışan STK’lar ile yapılacak olan iş birliği, afet yönetim süreçlerine toplumun her kesimini dahil etmek açısından önemli bir gösterge olarak belirlenmiştir (A.1.12). Aynı şekilde farklı sektörler ve alanlarda toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında politika ve programların gözden geçirilmesine yönelik çalışma, rapor veya projelerin hazırlanması da afet yönetim sürecine farklı bakış açılarının dahil edilmesi açısından önem taşımaktadır (A.1.13).

Afet mevzuatının toplumsal cinsiyet bakış açısı ile etki analizinin yapılarak yasalar ve uygulamalar konusunda öneriler sunan bir analiz raporunun hazırlanması (A.1.14) afet yönetimi sürecinde toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlayacak yasal ve normatif değişikliklerin etkisini değerlendirebilmek açısından kritik öneme sahiptir. Afet yönetimi süreçlerinde toplumsal cinsiyet eşitliğinin gözetilmesi, il ve ilçe düzeyindeki planlamaların ne kadar kapsayıcı olduğunu anlamak için bu kısımda önerilen göstergelerle takip edilmelidir. Bu göstergeler, afet yönetimi ve risk azaltma strateji belgelerinin toplumsal cinsiyet perspektifine duyarlı olup olmadığını ölçmeye yöneliktir. Afet Risk Azaltma Strateji Belgesi ve Yönetim Planı hazırlayan il ve ilçe sayısı (A.1.15, A.1.19), il ve ilçelerde afet risk yönetimi süreçlerinin ne kadar planlandığını göstermektedir. Bununla beraber hazırlanan bu belgelerin toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı olup olmaması (A.1.16, A.1.18, A.1.21), planların cinsiyet, yaş ve engellilik gibi farklı grupların ihtiyaçlarını ne kadar kapsayıcı bir şekilde ele aldığı

değerlendirilmesini sağlamaktadır. Ayrıca, toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı strateji belgeleri hazırlayan belediyelerin sayısı (A.1.17, A.1.20) yerel düzeyde toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifinin ne kadar benimsenmiş olduğunu göstermektedir. Afet risk analizlerinde cinsiyet, yaş ve engellilik kriterlerinin dikkate alınıp alınmadığı (A.1.22), risk yönetiminde hassas grupların ihtiyaçlarının ne kadar göz önüne alındığını izlemek açısından önem taşımaktadır. A.1.23. ve A.1.27 arasındaki maddelerde ise Afet Risk Azaltma Strateji Belgesi ve Yönetim Planı’nın hazır bulunup bulunmadığı ve toplumsal cinsiyet eşitliğini gözetme durumu ele alınmaktadır.

Tablo 57: (A) Afet Öncesi Dönemde Veri Toplanması Önerilen Göstergeler - Planlama ve Koordinasyon

İlgili insan hakları/normlar	Gösterge	Veri kaynağı	Veri toplama yöntemi	Veri toplama sıklığı
# Sendai, #SKA, #Hyogo	A.1.1. Ulusal Afet Risk Azaltma Strateji Belgesi ve Yönetim Planı’nın TCE duyarlı mı? (Evet/Hayır)	AFAD	Web sayfası, bilgi talebi	Yıllık
# Sendai, #SKA, #Hyogo	A.1.2. Ulusal Afet Risk Azaltma Stratejisi Belgesi ve Yönetim Planı’nda afet riskinin azaltılması ve afet sırasında ve sonrasında sunulacak hizmetler için ayrılan bütçe miktarı (TL).	CSBB, TBMM, Maliye Bak.	Web sayfası, bilgi talebi	Yıllık
# Sendai, #SKA, #Hyogo	A.1.3. Ulusal Afet Risk Azaltma Strateji Belgesi ve Yönetim Planı’nın hazırlanmasında çalışan toplumsal cinsiyet uzmanı sayısı (ve oranı).	CSBB, TBMM, AFAD, ASHB	Web sayfası, bilgi talebi	Yıllık
# Sendai, #SKA, #Hyogo #CEDAW (B)M.	A.1.4. Ulusal (ve yerel) düzeyde afet riskinin azaltılmasına ilişkin konulara toplumsal cinsiyet eşitliğinin entegre edilmesini sağlamaya yönelik rehber hazırlanması (Evet/Hayır)	AFAD, TBB, İl belediyeleri, Büyükşehir belediyeleri	Web sayfası, bilgi talebi	Yıllık
# Sendai, #SKA, #Hyogo #CEDAW M. 57	A.1.5. Ulusal (ve yerel) düzeyde afet sonrası kurulan geçici barınma alanları ile kentsel bölgelerde aydınlatmanın ivedilikle sağlanması için iş müdahale planının hazırlanması/ ya da UARAS/YP ‘ye eklenmesi (Evet/Hayır)	AFAD, TBB, İl belediyeleri, Büyükşehir belediyeleri	Web sayfası, bilgi talebi	Yıllık
# Sendai, #SKA, #Hyogo #CEDAW M. 57	A.1.6. Ulusal (ve yerel) düzeyde kadına yönelik şiddet alanında hizmet sunan kadın danışma merkezleri, kadın sığınmaevleri gibi birimler ile kadın cezaevlerinin afet yönetim planlarının yapılması (Evet/Hayır)	AFAD, TBB, ASHB, İl belediyeleri, Büyükşehir belediyeleri	Web sayfası, bilgi talebi	Yıllık
# Sendai, #SKA, #Hyogo #CEDAW M. 57	A.1.7. Ulusal (ve yerel) düzeyde şiddet nedeniyle uzaklaştırma kararı aldırması kadınların güvenliklerinin sağlanması konusunun UARAS/YP’ye eklenmesi (Evet/Hayır)	AFAD, TBB, ASHB, İl belediyeleri, Büyükşehir belediyeleri	Web sayfası, bilgi talebi, Büyükşehir belediyeleri	Yıllık

Tablo 57: (A) Afet Öncesi Dönemde Veri Toplanması Önerilen Göstergeler -Planlama ve Koordinasyon - Devam

İlgili insan hakları/ normlar	Gösterge	Veri kaynağı	Veri toplama yöntemi	Veri toplama sıklığı
#CEDAW M. 60	A.1.8. Ulusal (ve yerel) düzeyde afet nedeniyle göç edecek kesşimsel kırılganlıkları olan gruplara sunulacak hizmetlerin UARAS/YP’ye eklenmesi (Evet/Hayır)	AFAD	Bilgi talebi	Yıllık
#CEDAW M. 60	A.1.9. Ulusal (ve yerel) düzeyde afet sonrası kurulan geçici barınma alanlarında kadınların, kız ve oğlan çocuklarının temiz içme ve kullanma suyuna ve yeterli gıdaya erişimlerinin sağlanması için önlem alınmasının UARAS/YP’ye eklenmesi (Evet/Hayır)	AFAD, Sağlık Bakanlığı, Tarım Bakanlığı, İl belediyeleri, Büyükşehir belediyeleri, FAO	Bilgi talebi	Yıllık
#Sendai, #SKA, #Hyogo, CEDAW (37) M.26	A.1.10. Ulusal (ve yerel) düzeyde afetlerden en fazla etkilenme riski bulunan kesşimsel kırılganlığı olan grupların (kadınlar, kız çocukları, engelli kadınlar, yaşlı kadınlar, göçmen kadınlar ve LGBTİQ+’lar,...) haklarının gözetilmesi ve ayrımcılığa uğramalarının engellenmesi amacıyla AFAD bünyesinde kurulmuş birimin varlığı (Evet/Hayır)	AFAD	Web sayfası	Yıllık
# Sendai, #SKA, #Hyogo #CEDAW M. 60	A.1.11. Ulusal düzeyde afet yönetimi ve sağlık hizmetleri alanında Sağlık Bakanlığı ve TTB ile politika, program ve plan hazırlık çalışmasının yapılması (Evet/Hayır) A. 1.11.a TTB, sendikalar ve stklar ile sağlık bakanlığı plan hazırlık sürecine dahil edilmiş mi?	AFAD Sağlık Bakanlığı, TTB	Bilgi talebi	Yıllık
# Sendai, #SKA, #Hyogo #CEDAW, (B)M. 42	A.1.12. Ulusal düzeyde afet riskinin azaltılması, afet yönetimi ve sağlık, güvenlik, eğitim, temel ihtiyaçlar, hukuk, veri alanında iş birliği yapılacak bakanlıklar ve kurumlarla çalışma planlarının/ protokollerin yapılması (Evet/Hayır)	AFAD, CSBB, ASHB, İB, SB, MEB, Silahlı Kuvvetler, Adalet Bakanlığı, TÜİK; belediyeler ve afet alanında çalışan STK’lar	Bilgi talebi	Yıllık

Tablo 58: (A) Afet Öncesi Dönemde Veri Toplanması Önerilen Göstergeler Planlama ve Koordinasyon -Devam

İlgili insan hakları/ normlar	Gösterge	Veri kaynağı	Veri toplama yöntemi	Veri toplama sıklığı
# Sendai, #SKA, #Hyogo #CEDAW (B) M. 42	A.1.13. Ulusal ve yerel düzeyde afet riskinin azaltılmasına yönelik olarak iklim, ticaret ve yatırım, çevre ve planlama, su, gıda, tarım, teknoloji, sosyal koruma, eğitim ve istihdam dahil olmak üzere farklı sektörler ve alanlardaki politika ve programları toplumsal cinsiyet bağlamında gözden geçiren çalışma/rapor/proje sayısı/ iş birliği yapılacak Bakanlıklar ile protokollerin yapılması (Evet/Hayır)	AFAD, TBB, İl belediyeleri, Büyükşehir belediyeleri, ASHB, İB, SB, MEB, Silahlı Kuvvetler, Adalet Bakanlığı, TÜİK; belediyeler ve afet alanında çalışan STK’lar	Web sayfası, bilgi talebi	Yıllık
# Sendai, #SKA, #Hyogo, #CEDAW (37) M.38	A.1.14. Ulusal düzeyde afet mevzuatının afet riski açısından toplumsal cinsiyet etki analizi yapılarak yasalar, normlar ve uygulamalar konusunda öneriler içeren analiz raporunun varlığı (Evet/Hayır)	AFAD, TBB, İl belediyeleri, Büyükşehir belediyeleri	Web sayfası, bilgi talebi	Yıllık
# Sendai, #SKA, #Hyogo, #CEDAW (37)	A.1.15. Afet ve kriz durumlarında ulusal düzeyde afet ve kriz durumlarında iletişim ve haberleşmenin sağlanmasına yönelik planlamanın varlığı (Evet/Hayır)	AFAD, İç İşleri Bakanlığı, İletişim Başkanlığı	Web sayfası, bilgi talebi	Yıllık
# Sendai, #SKA, #Hyogo, #CEDAW (37)	A.1.16. Ulusal ve yerel düzeyde afet ve kriz durumlarında yapılacak gönüllülük çalışmalarına yönelik planların bulunma durumu (Evet/Hayır) A.1.16.A Gönüllü koordinasyon biriminin kurulmasına yönelik planların bulunma durumu	AFAD, Valilik, Kaymakamlık, TBB, İl belediyeleri, Büyükşehir belediyeleri,	Web sayfası, bilgi talebi	Yıllık

Tablo 58: (A) Afet Öncesi Dönemde Veri Toplanması Önerilen Göstergeler -Planlama ve Koordinasyon - Devam

İlgili insan hakları/ normlar	Gösterge	Veri kaynağı	Veri toplama yöntemi	Veri toplama sıklığı
# Sendai, #SKA, #Hyogo, #CEDAW (37)	A.1.17. Ulusal ve yerel düzeyde afet ve kriz durumlarında çocukların (aileleriyle yaşayan ve devlet korumasında olan...) güvenliğin sağlanmasına yönelik planların bulunma durumu (Evet/Hayır) A.1.17.A. Ulusal ve yerel düzeyde afet ve kriz durumlarında yaşlıların güvenliğin sağlanmasına yönelik planların bulunma durumu (Evet/Hayır) A.1.17.B. Ulusal ve yerel düzeyde afet ve kriz durumlarında engellilerin güvenliğin sağlanmasına yönelik planların bulunma durumu (Evet/Hayır)	AFAD, İçişleri Bakanlığı, Valilik, Kaymakamlık	Web sayfası, bilgi talebi	Yıllık
	A.1.18. Ulusal ve yerel düzeyde afet ve kriz durumlarında çok dilli hizmet vermeye yönelik planların bulunma durumu (Evet/Hayır)	AFAD, İçişleri Bakanlığı, Valilik, Kaymakamlık, TBB, İl belediyeleri, Büyükşehir belediyeleri	Web sayfası, bilgi talebi	Yıllık
# Sendai, #SKA, #Hyogo, #CEDAW (37)	A.1.19. Ulusal ve yerel düzeyde afet ve kriz durumlarında güvenliğin sağlanmasına yönelik planların bulunma durumu (Evet/Hayır)	AFAD, İçişleri Bakanlığı, Valilik, Kaymakamlıklar	Web sayfası, bilgi talebi	Yıllık
# Sendai, #SKA, #Hyogo	A.1.20. Afet Risk Azaltma Strateji Belgesi ve Yönetim Planı hazırlayan il sayısı (ve oranı)	AFAD, Valilik	Web sayfası, bilgi talebi	Yıllık
# Sendai, #SKA, #Hyogo	A.1.21. İl Afet Risk Azaltma Strateji Belgesi ve Yönetim Planı toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı olan il sayısı (ve oranı)	AFAD, TBB, İl belediyeleri, Büyükşehir belediyeleri	Web sayfası, bilgi talebi	Yıllık
# Sendai, #SKA, #Hyogo	A.1.22. İl Afet Risk Azaltma Strateji Belgesi ve Yönetim Planı hazırlayan il belediye sayısı (ve oranı)	AFAD, TBB, İl belediyeleri, Büyükşehir belediyeleri	Web sayfası, bilgi talebi	Yıllık

Tablo 58: (A) Afet Öncesi Dönemde Veri Toplanması Önerilen Göstergeler -Planlama ve Koordinasyon - Devam

İlgili insan hakları/ normlar	Gösterge	Veri kaynağı	Veri toplama yöntemi	Veri toplama sıklığı
# Sendai, #SKA, #Hyogo	A.1.23. İl Belediye Afet Risk Azaltma Strateji Belgesi ve Yönetim Planı toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı olan il belediye sayısı (ve oranı)	AFAD, TBB, İl belediyeleri, Büyükşehir belediyeleri	Web sayfası, bilgi talebi	Yıllık
# Sendai, #SKA, #Hyogo	A.1.24. Afet Risk Azaltma Strateji Belgesi ve Yönetim Planı hazırlayan ilçe sayısı (ve oranı)	AFAD, Kaymakamlık	Web sayfası, bilgi talebi	Yıllık
# Sendai, #SKA, #Hyogo	A.1.25. İlçe Afet Risk Azaltma Strateji Belgesi ve Yönetim Planı hazırlayan ilçe belediyesi sayısı (ve oranı)	AFAD, TBB, İlçe belediyeleri	Web sayfası, bilgi talebi	Yıllık
# Sendai, #SKA, #Hyogo	A.1.26. İlçe Belediye Afet Risk Azaltma Strateji Belgesi ve Yönetim Planı toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı olan ilçe belediye sayısı (ve oranı)	AFAD, Valilikler	Web sayfası, bilgi talebi	Yıllık
# Sendai, #SKA, #Hyogo	A.1.27. Afet Risk Azaltma Strateji Belgesi ve Yönetim Planı hazırlanırken, risk analizlerinde cinsiyet, yaş, engellilik kriterlerinin dikkate alınıp alınmaması (Evet/Hayır)	AFAD, Valilikler	Web sayfası, bilgi talebi	Yıllık

Afet Öncesi Dönemde Veri Toplanması Önerilen Göstergeler -Barınma ve Temel İhtiyaçlar

Afet öncesi planlamalarda toplumsal cinsiyet eşitliği ve kırılgan grupların ihtiyaçlarının dikkate alınması, etkin bir afet yönetimi için kritik öneme sahiptir. Bu bağlamda, afet yönetimi süreçlerinde toplumsal cinsiyet duyarlılığı ve adil dağıtım politikalarını göz önünde bulunduran çeşitli göstergeler önerilmiştir.

İlk öneri olarak, **toplumsal cinsiyet eşitliğini dikkate alan önceliklendirme planlarının varlığı** (A.2.1), afet sırasında kesişimsel kırılganlıkları olan grupların (LGBTİQ+’lar, tek başına yaşayan kadınlar, tek ebeveynli aileler, yaşlı kadınlar, engelliler, göçmen kadınlar, etnik gruplar, kız ve oğlan çocukları) ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik planların hazırlanıp hazırlanmadığını göstermektedir. Bununla birlikte, **güvenli barınma alanlarının sağlanmasına yönelik önlemler** (A.2.2), bu gruplar için güvenli ve erişilebilir barınma imkanlarının var olup olmadığını değerlendirmeyi sağlar.

Erken uyarı sistemlerinin kurulmuş olduğu il, ilçe ve belediyelerin sayısı (oranı) (A.2.3, A.2.4, A.2.5), bu sistemlerin yaygınlığını ve erişilebilirliğini ölçer. Bahsedilen **sistemlerin kadınlar, çocuklar, engelliler ve göçmenler gibi kırılgan gruplara eşit ulaşımını sağlayacak önlemlerin varlığı** (A.2.6) ise bu sistemlerin toplumsal cinsiyet eşitliğini ne kadar gözettiğini ortaya koymaktadır.

Diğer önemli göstergeler arasında, **afet müdahale ekiplerinde cinsiyet dengesi** (A.2.8) ve **afet müdahale ekiplerinde şiddet mağdurları için özel önlemlerin alınması** (A.2.9), afet müdahale süreçlerinin toplumsal cinsiyet duyarlılığı açısından ne kadar dengeli olduğunu değerlendirmeyi sağlamaktadır.

Afet sırasında kadınlar ve kız çocukları için hijyen kitleri, bebek bezi ve yaşlı bezlerinin dağıtımı (A.2.11) ve **geçici barınma alanlarında temiz su ve yeterli gıdaya erişim için alınan önlemler** (A.2.12), bu grupların temel ihtiyaçlarına yönelik planlamaların ne ölçüde yapıldığını izlemeye yöneliktir. (A.2.13.) Ulusal ve yerel düzeyde afet sonrası kurulan geçici barınma alanlarında temel ihtiyaçların giderilmesine yönelik düzenlemelerin varlığını değerlendirmeyi sağlar.

Tablo 59: (A) Afet Öncesi Dönemde Veri Toplanması Önerilen Göstergeler - Barınma, Temel İhtiyaçlar ve Bakım Yükü

İlgili insan normlar	Gösterge	Veri kaynağı	Veri T.Y	Veri T.S:
# Sendai, #SKA, #Hyogo	A.2.1. UARAS/YP’ye afet sırasında yapılacak dağıtımlarda toplumsal cinsiyet eşitliğini dikkate alan kesişimsel kırılgenlikleri olan (tek başına yaşayan kadınlar, tek ebeveynli aileler, yaşlı kadınlar, engelliler, göçmen kadınlar, etnik gruplar, kız ve oğlan çocukları, LGBTİQ+’lara) yönelik önceliklendirmelere yer verilme durumu (Evet/Hayır)	AFAD, Valilikler	Bilgi talebi	Yıllık
# Sendai, #SKA, #Hyogo	A.2.2. UARAS/YP’ye afet sırasında yapılacak dağıtımlarda toplumsal cinsiyet eşitliğini dikkate alan kesişimsel kırılgenlikleri olan (tek başına yaşayan kadınlar, tek ebeveynli aileler, yaşlı kadınlar, engelliler, göçmen kadınlar, etnik gruplar, kız ve oğlan çocukları, LGBTİQ+’lara güvenli barınma alanlarının ve acil toplanma alanlarının sağlanmasına yönelik önlemlerin varlığı (Evet/Hayır)	AFAD, Valilikler	Bilgi talebi	Yıllık
# Sendai, #SKA, #Hyogo	A.2.3. Kapsayıcı afet erken uyarı bilgi sistemi kurulmuş il sayısı (oranı)	AFAD, Valilik	Bilgi talebi	Yıllık
# Sendai, #SKA, #Hyogo	A.2.5. Kapsayıcı afet erken uyarı bilgi sistemi kurulmuş olan ilçe belediyesi sayısı (oranı)	AFAD, TBB, ilçe belediye	Bilgi talebi	Yıllık
# Sendai, #SKA, #Hyogo	A.2.6. Kapsayıcı afet erken uyarı sisteminde toplumsal cinsiyet eşitliğini dikkate alan kesişimsel kırılgenlikleri olan (tek başına yaşayan kadınlar, tek ebeveynli aileler, yaşlı kadınlar, engelliler, göçmen kadınlar, etnik gruplar, kız ve oğlan çocukları, LGBTİQ+’lar) tüm grupların eşit biçimde ulaşabileceği önlemlerin varlığı (Evet/Hayır)	AFAD	Bilgi talebi	Yıllık
# Sendai, #SKA, #Hyogo	A.2.7. Afet sırasında özel olarak kız ve oğlan çocuklarının güvenliğinden sorumlu olacak kişilerin/ekibin belirlenmesi (Evet/Hayır)	AFAD	Bilgi talebi	Yıllık
# Sendai, #SKA, #Hyogo	A.2.8. Afet müdahale ekiplerinde çalışacak personelin cinsiyet dengesinin gözetilmesi durumu (Evet/Hayır)	AFAD	Bilgi talebi	Yıllık
# Sendai, #SKA, #Hyogo	A.2.9. Afet müdahale ekiplerinde şiddete maruz bırakılanlara yönelik özel önlemlerin alınması (Evet/Hayır)	AFAD	Bilgi talebi	Yıllık
# Sendai, #SKA, #Hyogo	A.2.10. Afet sırasında ve sonrasında afetten etkilenenlere yönelik psiko-sosyal destek hizmetlerinin kadınlar, kız ve oğlan çocuklar ve LGBTİQ+’lar açısından önceliklendirilmesi (Evet/Hayır)	AFAD	Bilgi talebi	Yıllık

Tablo 60: (A) Afet Öncesi Dönemde Veri Toplanması Önerilen Göstergeler - Barınma, Temel İhtiyaçlar ve Bakım Yükü
-Devam

İlgili insan normlar	Gösterge	Veri kaynağı	Veri T.Y	Veri T.S:
# Sendai, #SKA, #Hyogo	A.2.11. Afet sırasında ve sonrasında kadınlar ve kız çocukları için özel hijyen kitleri, bebek bezi ve yaşlı bezlerinin dağıtımına ilişkin planlama yapılıp yapılmadığı (Evet/Hayır)	AFAD, Kızılay	Bilgi talebi	Yıllık
# Sendai, #SKA, #Hyogo CEDAW 60	A.2.12. Ulusal ve yerel düzeyde afet sonrası kurulan geçici barınma alanlarında kadınların ve kız çocuklarının temiz içme ve kullanma suyuna ve yeterli gıdaya erişimlerinin sağlanması için önlem alınması (Evet/Hayır)	AFAD	Bilgi talebi	Yıllık
# Sendai, #SKA, #Hyogo CEDAW 60	A.2.13. Ulusal ve yerel düzeyde afet sonrası kurulan geçici barınma alanlarında çamaşır yıkamak için bölüm oluşturulması, mutfak ve kreşlerin oluşturulması, çadır ve konteynerlerin temizliğinin yapılmasına yönelik planlama yapılması (Evet/Hayır) A.2.13. A. Ulusal ve yerel düzeyde afet sonrası kurulan geçici barınma alanlarında aydınlatma var mı? (Evet/Hayır) A.2.13. B. Ulusal ve yerel düzeyde afet sonrası kurulan geçici barınma alanlarında çöp toplama alanı var mı? (Evet/Hayır)	AFAD	Bilgi talebi	Yıllık

Afet Öncesi Dönemde Veri Toplanması Önerilen Göstergeler -Sağlık Hizmetlerine Erişilebilirlik

Önerilen bu göstergeler afet sonrası sağlık hizmetlerinin kadınların ihtiyaçlarına uygun şekilde sunulup sunulmadığını değerlendirmeyi hedeflemektedir.

İlk öneri, afet sonrası güvenli annelik hizmetlerini sunmaya yönelik düzenlemelerin oluşturulmasıdır (A.3.1). Bu gösterge afet sonrasında kadınların annelik hizmetlerine erişiminin sağlanması için gerekli düzenlemelerin hayata geçirilmesini önerir.

İkinci öneri, kadınların afet sonrası acil doğum kontrol yöntemleri dahil olmak üzere doğum kontrol yöntemlerine erişimini sağlayacak düzenlemelerin oluşturulmasına yöneliktir (A.3.2).

Üçüncü olarak, önerilen göstergeler arasında geçici barınma alanlarında cinsel sağlık ve üreme sağlığı hizmetlerini sunmak üzere özelleşmiş birimlerin kurulması yer almaktadır (A.3.3). Bu birimlerin kurulması, kadınların afet sonrası sağlık ihtiyaçlarına yönelik özelleşmiş hizmetler alabilmesi için gereklidir. Cinsel sağlık ve üreme sağlığı hizmetlerinin afet sonrasında da kesintisiz devam etmesi, kadın sağlığı ve istenmeyen gebeliklerin önlenmesi açısından hayati bir önem taşımaktadır. Son olarak (A.3.4) ulusal düzeyde şiddete ve cinsel istismara maruz bırakılanların yaşadıkları şiddet olaylarını bildirebilecekleri **acil bir sistem** oluşturulmasına ilişkin hazırlıkların (yasal mevzuat ve uygulama açısından) varlığını değerlendiren bu gösterge, kriz anlarında kırılgan grupların şiddete maruz bırakılma ihtimaline karşılık olarak oluşturulmuştur.

Tablo 61: Afet Öncesi Dönemde Veri Toplanması Önerilen Göstergeler -Sağlık Hizmetlerine Erişilebilirlik

İlgili insan hakları/ normlar	Gösterge	Veri kaynağı	Veri toplama yöntemi	Veri toplama sıklığı
#CEDAW M. 60	A.3.1. Ulusal (ve yerel) düzeyde afet sonrası güvenli annelik ve ebeveynlik hizmetlerini sunmaya yönelik düzenlemelerin varlığı (Evet/Hayır)	AFAD Sağlık Bakanlığı	Bilgi talebi	Yıllık
#CEDAW M. 60	A.3.2. Ulusal (ve yerel) düzeyde afet sonrası kadınların acil doğum kontrol yöntemleri dahil olmak üzere gebeliği önleyici yöntemlere erişimini sağlayacak düzenlemelerin varlığı (Evet/Hayır)	AFAD Sağlık Bakanlığı	Bilgi talebi	Yıllık
#CEDAW M. 60	A.3.3. Ulusal (ve yerel) düzeyde afet sonrası kurulan geçici barınma alanlarında cinsel sağlık ve üreme sağlığı hizmetlerini sunmak üzere özelleşmiş birim kurulma durumu (Evet/Hayır)	AFAD Sağlık Bakanlığı	Bilgi talebi	Yıllık
#CEDAW M.38	A.3.4. Ulusal düzeyde şiddete ve cinsel istismara maruz bırakılanların yaşadıkları şiddet olaylarını bildirebilecekleri acil bir sistem oluşturulmasına ilişkin hazırlıkların (yasal mevzuat ve uygulama açısından) varlığı (Evet/Hayır)	AFAD, TBB, İl belediyeleri, Büyükşehir Belediyeleri	Web sayfası, bilgi talebi	Yıllık

Afet Öncesi Dönemde Veri Toplanması Önerilen Göstergeler -Şiddetin Önlenmesi

Şiddete ve cinsel istismara maruz kalanların şiddet olaylarını bildirebilecekleri acil bir sistemin ve mekanizmaların oluşturulması (A.4.1), (A.4.2.), (A.4.3.) şiddete maruz bırakılan kişilerin afet sonrası güvenli bir şekilde başvurabilecekleri yasal ve pratik düzenlemelerin hayata geçirilmesini amaçlayan önemli öneriler bütünüdür.

Tablo 62: (A) Afet Öncesi Dönemde Veri Toplanması Önerilen Göstergeler -Şiddetin Önlenmesi

İlgili insan hakları/ normlar	Gösterge	Veri kaynağı	Veri toplama yöntemi	Veri toplama sıklığı
#CEDAW M.38	A.4.1. Ulusal düzeyde afet ve kriz durumlarında şiddet ve cinsel istismara maruz bırakılanların yaşadıkları şiddet olaylarını bildirebilecekleri acil bir sistem oluşturulmasına ilişkin hazırlıkların (yasal mevzuat ve uygulama açısından) varlığı (Evet/Hayır)	AFAD, TBB, İl belediyeleri, Büyükşehir Belediyeleri	Web sayfası, bilgi talebi	Yıllık
#CEDAW M.38	A.4.2. Ulusal düzeyde afet ve kriz durumlarında şiddet ve cinsel istismara maruz bırakılanların kolluk kuvvetleri tarafından korunmalarına yönelik mekanizmanın planlanma durumu (Evet/Hayır)	AFAD, İçişleri Bakanlığı, ASPB	Web sayfası, bilgi talebi	Yıllık
#CEDAW M.38	A.4.3. Ulusal düzeyde afet ve kriz durumlarında şiddet ve cinsel istismara maruz bırakılanların başvurabileceği acil başvuru merkezi kurulmasının planlanması (Evet/Hayır) A.4.3.A. Bu merkezlerde avukat, psikolog ve sosyal hizmet uzmanlarının varlığı (Evet/Hayır)	AFAD, İçişleri Bakanlığı, ASPB	Web sayfası, bilgi talebi	Yıllık

Afet Öncesi Dönemde Veri Toplanması Önerilen Göstergeler-Eğitim ve Farkındalık

Bu bölümde afet yönetimi süreçlerinde toplumsal cinsiyete duyarlı kapasite oluşturmayı ve eğitim programları geliştirmeye yönelik göstergeler önerilmektedir. Önerilen ilk gösterge, toplumsal cinsiyete duyarlı afet riskinin azaltılmasıyla ilgili kapasite oluşturmaya yönelik eğitim programlarının hazırlanmasına yöneliktir (A.5.1). Bu göstergeyle birlikte afet yönetimi ile ilgili kurumların, çalışanlarına yönelik toplumsal cinsiyet perspektifini içeren eğitim programları oluşturup oluşturmadığının değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Bu eğitimlerin hazırlanması aşamasında afet ve toplumsal cinsiyet alanında çalışan STK’larla iş birliği yapılması (A.5.2), afet yönetimi sürecine sivil toplumun katkısını ve iş birliğini güçlendirmeyi hedeflemektedir.

Önerilen diğer bir gösterge ise, eğitim programlarına katılan kadın ve erkek sayısının izlenmesidir (A.5.3). Bu gösterge aracılığıyla toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifine duyarlı afet risk azaltma eğitimlerine katılımın cinsiyet dengesi açısından ne kadar adil olduğunu izlemek mümkün olacaktır. Ayrıca, kadınlar ve kız çocuklarının afet risk bilgisi okuryazarlığı eğitimine katılımlarını sağlayacak programların varlığı (A.5.4) ve bu programlara katılan kadın ve erkeklerin sayısının izlenmesi (A.5.5), afet sonrası bilgi edinme ve iletme haklarına erişimi güçlendirmeye yönelik politikalara katkı sağlayacaktır.

Afet yönetimi alanında yer alan personele yönelik eğitim programlarına Çocuk Yaşa, Erken ve Zorla Evlilik (ÇEZE) konusunun dahil edilmesi (A.5.6) ve kadınlara ve çocuklara yönelik şiddet konusunun eklenmesi (A.5.7), bu alanda çalışan personelin toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifiyle eğitim almasını sağlamak amacıyla önerilmektedir. Bu göstergeler, afet sonrası şiddet mağdurlarının korunmasına yönelik önemli bir adımdır. Acil servis çalışanları, 112 ambulans personeli ve diğer sağlık görevlilerine yönelik kadına yönelik şiddeti de içeren toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında afetlerde sağlık hizmetleri eğitim programının hazırlanması (A.5.8) ile afet sonrası sağlık hizmetlerinde görev alacak personelin, kadına yönelik şiddet ve toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda bilinçlenmesini sağlayacak eğitimlerin hazırlanmasını önermektedir.

Ulusal ve yerel düzeyde afet sonrası güvenli annelik hizmeti sunacak olan sağlık çalışanlarına yönelik toplumsal cinsiyet eşitliği yaklaşımı ile hazırlanmış eğitim programının varlığı (A.5.9), afet dönemlerinde kadınların güvenli annelik hizmetlerine erişimini kolaylaştırmak için önerilmektedir.

Tablo 63: (A) Afet Öncesi Dönemde Veri Toplanması Önerilen Göstergeler -Eğitim ve Farkındalık

İlgili insan hakları/ normlar	Gösterge	Veri kaynağı	Veri toplama yöntemi	Veri toplama sıklığı
# Sendai, #SKA, #Hyogo	A.5.1. Toplumsal cinsiyete duyarlı afet riskinin azaltılmasıyla ilgili kapasite oluşturmaya yönelik ilgili tüm kurumların çalışanlarına yönelik eğitim programının hazırlanması (Evet/Hayır)	AFAD, ASPB	Bilgi talebi	Yıllık
# Sendai, #SKA, #Hyogo	A.5.2.Toplumsal cinsiyete duyarlı afet risk azaltılmasıyla ilgili kapasite oluşturmaya yönelik kurum çalışanlarına yönelik eğitimlerin hazırlanması aşamasında afet ve toplumsal cinsiyet alanında çalışan hak temelli STK’lar ile iş birliği yapılması (Evet/Hayır)	AFAD, STK	Web sayfası	Yıllık
# Sendai, #SKA, #Hyogo	A.5.3.Toplumsal cinsiyete duyarlı afet risk azaltılmasıyla ilgili eğitim programları ve/veya toplantılara katılan kadınların ve erkeklerin sayısı (eğitim verilen kurumlar ayrımında)	AFAD, İB, ASPB, SB, MEB, TSK, TÜİK, yerel STK’lar	Web, bilgi talebi	Yıllık
#CEDAW M.A	A.5.4. Ulusal düzeyde kadınlar ve kız çocuklarının iklim değişikliği ve afet riskinin azaltılması ile ilgili bilgi edinme, bilgi alma ve iletme haklarına erişimlerini sağlayacak afet risk bilgisi okuryazarlığı eğitim programının varlığı (Evet/Hayır)	AFAD, TBB, İl belediyeleri, Büyükşehir Belediyeleri	Web, bilgi talebi	Yıllık
#CEDAW M.A	A.5.5. Ulusal düzeyde kadınlar ve kız çocuklarının iklim değişikliği ve afet riskinin azaltılması ile ilgili bilgi edinme, bilgi alma ve iletme haklarına erişimlerini sağlayacak afet risk bilgisi okuryazarlığı eğitimlerine katılan kadın ve erkek sayısı	AFAD, TBB, İl belediyeleri, Büyükşehir Belediyeleri	Web, bilgi talebi	Yıllık
#CEDAW M. 57	A.5.6. Afet ve kadın alanında çalışan STK’lar ile birlikte afet yönetimi alanında yer alan personele yönelik eğitim programına Çocuk yaşıta, Erken ve Zorla Evlendirme (ÇEZE) ile mücadele konusunun dahil edilmesi (Evet/Hayır)	AFAD, ASPB, TBB, il belediyeleri, Büyükşehir Belediyeleri	Web, bilgi talebi	Yıllık
#CEDAW M. 57	A.5.7. Afet ve kadın alanında çalışan STK’lar ile birlikte afet yönetimi alanında yer alan personele yönelik eğitim programına afet sonrası	AFAD, TBB,	Web , bilgi talebi	Yıllık

İlgili insan hakları/ normlar	Gösterge	Veri kaynağı	Veri toplama yöntemi	Veri toplama sıklığı
	cinsel şiddet dahil olmak üzere kadınlara ve çocuklara yönelik şiddet konusunun dahil edilmesi (Evet/Hayır)	İl belediyeleri, Büyükşehir Belediyeleri, ASPB		
#CEDAW M. 60	A.5.8. Ulusal (ve yerel) düzeyde acil servis çalışanları, 112 ambulans hizmetlerinde çalışanlar da dahil olmak üzere afetlerden sonra görev alacak sağlık personelinin kadına yönelik şiddetle mücadeleyi de içeren toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında afetlerde sağlık hizmetleri eğitim programının hazırlanması (Evet/Hayır)	AFAD Sağlık Bakanlığı, ASPB	Bilgi talebi	Yıllık
#CEDAW M. 60	A.5.9.Ulusal (ve yerel) düzeyde afet sonrası güvenli annelik ve ebeveynlik hizmeti sunacak olan sağlık çalışanlarına yönelik toplumsal cinsiyet eşitliği yaklaşımı ile hazırlanmış eğitim programının hazırlanması (Evet/Hayır)	AFAD Sağlık Bakanlığı, ASPB	Bilgi talebi	Yıllık

Afet Öncesi Dönemde Veri Toplanması Önerilen Göstergeler -İzleme ve Değerlendirme

Bu bölümde yer alan göstergeler, toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifine dayalı izleme ve değerlendirme mekanizmalarının güçlendirilmesini hedeflemektedir. İlk önerilen göstergeyle birlikte toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı analizlerin yapılabilmesi sağlanacaktır (A.6.1).

Toplumsal cinsiyete duyarlı izlemeden sorumlu kişi ya da birimlerin oluşturulması (A.6.2) izleme ve değerlendirme süreçlerinin sürdürülebilirliği açısından kritik önemdedir.

Son olarak, **afet sırasında ortaya çıkan sorunlara dair ihtiyaç analizi yapacak bir mekanizmanın varlığı** (A.6.3), afetler sırasında kadınlar ve diğer kırılgan grupların ihtiyaçlarının doğru bir şekilde tespit edilip değerlendirilmesi, afet yönetiminde daha kapsayıcı ve adil politikaların oluşturulmasına katkı sağlayacaktır.

Tablo 64: (A) Afet Öncesi Dönemde Veri Toplanması Önerilen Göstergeler -İzleme ve Değerlendirme

İlgili insan hakları/normlar	Gösterge	Veri kaynağı	Veri toplama yöntemi	Veri toplama sıklığı
#CEDAW 37 GTK	A.6.1.Toplumsal cinsiyete duyarlı izleme yapılabilmesi için afet alanına özel TCE duyarlı göstergelerin varlığı (Evet/Hayır)	AFAD	Bilgi talebi	Yıllık
#CEDAW 37 GTK	A.6.2. Afet alanına özel toplumsal cinsiyete duyarlı izlemeden sorumlu kişi ya da birimin varlığı (Evet/Hayır)	AFAD	Bilgi talebi	Yıllık
#CEDAW 37 GTK	A.6.3. Afet sırasında ortaya çıkan sorunlara dair ihtiyaç analizi yapacak bir mekanizmanın varlığı (Evet/Hayır)	AFAD, AFAD il koordinasyon kurulu	Bilgi talebi	Yıllık

B. Afet Sırasında Veri Toplanması Önerilen Göstergeler

Afet sırasında veri toplama sürecine yönelik önerilen göstergeler afet anında yaşanan cinsiyet temelli kırılmalıkları ortaya koymak için önemlidir.

Afet dönemlerinde erken uyarı sistemlerine erişen kadın ve erkek sayısının izlenmesiyle birlikte cinsiyetler arası farklar tespit edilebilir. Eğer cinsiyetler arası bir farklılık mevcutsa bunun sebepleri üzerinde durulabilir (B.1.1). Benzer şekilde, 100 bin kişi başına afetlerden doğrudan etkilenen kadın ve erkek sayısının (B.1.2) izlenmesi, afetten etkilenen kişilerin cinsiyete göre dağılımını ortaya koyacaktır.

Ayrıca, afet kaynaklı ölüm ve kayıpların cinsiyete göre izlenmesi de kritik öneriler arasında yer almaktadır (B.1.3, B.1.4, B.1.5). Bu göstergeler, afetler sırasında kadınlar ve erkeklerin ne kadar ölüm ve kayıpla karşı karşıya kaldığını takip eder. Özellikle, kayıp çocuk sayısının izlenmesi (B.1.6), afet sonrası çocukların güvenliği konusunda alınması gereken önlemleri değerlendirmeye yardımcı olacaktır.

Bir diğer önemli gösterge, afet müdahale ekiplerinde çalışan kadın ve erkek görevli oranıdır (B.1.7). Bu gösterge, afet müdahale ekiplerinin toplumsal cinsiyet eşitliği açısından dengeli olup olmadığını değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Son olarak, yardımları doğrudan alan kadınların erkeklere oranı (B.1.8), afet sonrası yardım süreçlerinde toplumsal cinsiyet dengesinin ne kadar sağlandığını gösterecektir.

Tablo 65: (B)-Afet Sırasında Veri Toplanması Önerilen Göstergeler

İlgili insan hakları/normlar	Gösterge	Veri kaynağı	Veri toplama yöntemi	Veri toplama sıklığı
# Sendai	B1.1. Ulusal (ve yerel) düzeyde erken uyarı sistemine ulaşabilen kadın ve erkek sayısı (100 000 kadında ve 100 000 erkekte olmak üzere)	AFAD	Bilgi talebi	Afet dönemi
# Sendai	B.1.2. 100 bin kişi başına afetlerden doğrudan etkilenen kadın ve erkek sayısı	AFAD	Bilgi talebi	Afet dönemi
# Sendai	B.1.4. 100.000 kişi başına düşen afet kaynaklı kadın ve erkek ölüm sayısı	AFAD, TBB, il belediyeleri, Büyükşehir belediyeleri	Bilgi talebi	Afet dönemi
# Sendai	B.1.5. 100.000 kişi başına afet kaynaklı kayıp kadın ve erkek sayısı	AFAD, TBB, ilçe belediyeleri, il belediyeleri, Büyükşehir belediyeleri	Bilgi talebi	Afet dönemi
# Sendai	B.1.6. 100.000 kişi başına afet kaynaklı kayıp kız ve oğlan çocuk sayısı	AFAD, Valilik	Bilgi talebi	Afet dönemi
	B.1.7. Ulusal (ve yerel) düzeyde afet müdahale ekiplerinde çalışan kadın/erkek görevli oranı	AFAD	Bilgi talebi	Afet dönemi
IASC	B.1.8. Yardımları doğrudan alan kadınların erkeklere oranı B.1.8.A. Yardımları doğrudan alan kesişimsel kırılganlıkları olan kişilerin sayısı	AFAD	Bilgi talebi	Afet dönemi

C. Afet Sonrasında Veri Toplanması Önerilen Göstergeler -Barınma ve Temel İhtiyaçlar

Bu göstergelerin önerilme amacı afetlerin yol açtığı yıkım ve olumsuzlukların cinsiyet temelli etkilerini anlamak ve daha adil politikalar geliştirmektir.

Önerilen ilk gösterge, afetler nedeniyle evleri zarar gören kadın ve erkek sayısının izlenmesidir (C.2.1). Bu gösterge, afetlerden doğrudan etkilenen kişilerin cinsiyet dağılımını ortaya koyar.

Geçici barınma alanlarında kurulan hijyen birimlerinin sayısı (C.2.2) kadınların ihtiyaçlarına yönelik altyapının ne kadar sağlandığını değerlendirmeye yöneliktir.

Tek ebeveynli, yaşlı ya da yalnız yaşayan kadınlar için barınma olanağı sağlanıp sağlanmadığı (C.2.3) ve afet sırasında barınma ve konut süreçlerinde kadınlara öncelik verilmesi (C.2.5) gibi göstergeler, afet sonrası kadınların güvenli ve uygun barınma koşullarına erişiminin sağlanmasını amaçlar.

Afetlerden kaynaklanan evlerin yıkılması (C.2.4) ve yaşadıkları yerlerden göç etmek zorunda kalan kadın ve erkek sayısı (C.2.9) gibi göstergeler, afetten en çok etkilenen grupların belirlenmesini hedeflemektedir. Afet sonrası kira yardımı ve sosyal koruma desteği verilen kadın sayısı (C.2.8, C.2.11) ile meslek edindirme programlarına katılan kadın sayısı (C.2.12) da afet sonrası kadınların ekonomik ve sosyal hayatta toparlanmalarına katkı sağlamayı hedefleyen önemli göstergelerdir.

İnsani yardım müdahalesinde kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete duyarlı müdahalelerin sayısı (C.2.13) ve afet hizmetlerine erişimde kadın, erkek, kız ve oğlan çocuklarının kendilerini güvende hissetme oranı (C.2.14), insani yardım ve hizmetlerin cinsiyet temelli ihtiyaçlara ne kadar duyarlı olduğunu göstermeyi amaçlar. Afet sonrasında çalışmak zorunda kalan 18 yaşından küçük kız ve oğlan çocuk sayısının (C.2.15) belirlenmesi ise çocuk haklarının korunması bakımından büyük önem taşımaktadır.

Tablo 66: (C) Afet Sonrasında Veri Toplanması Önerilen Göstergeler -Barınma ve Temel İhtiyaçlar

İlgili insan hakları/normlar	Gösterge	Veri kaynağı	Veri toplama yöntemi	Veri toplama sıklığı
#Sendai, #SKA 1,11,13	C.2.1. Afetler nedeniyle evleri zarar gören kadın ve erkek sayısı	AFAD, TBB, İl belediyeleri, Büyükşehir belediyeleri	Web sayfası, bilgi talebi	Yıllık
	C.2.2.Ulusal (ve yerel) düzeyde oluşturulan geçici barınma alanlarında kurulan hijyen birimleri (tuvalet, banyo, emzirme odası, giyinme soyunma odası, kuaför) sayısı	AFAD	Web sayfası, bilgi talebi	Yıllık
	C.2.3.Ulusal (ve yerel) düzeyde afet sonrası barınma olanağı sağlanan yalnız ve tek ebeveyn olan kadın sayısı (yaşlı kadınlar, tek ebeveyn olan anneler ve yalnız yaşayan kadınlar ayrımında)	AFAD	Web sayfası, bilgi talebi	Yıllık
#Sendai, #SKA 1,11,13	C.2.4. Afetler nedeniyle evleri yıkılan kadın ve erkek sayısı	AFAD, TBB, İl belediyeleri, Büyükşehir belediyeleri	Web, bilgi talebi	Yıllık
	C.2.5. Ulusal (ve yerel) düzeyde afet sırasında barınma ve konut edindirme süreçlerinde tek başına yaşayan kadınlara öncelik verilmesi (Evet/Hayır)	AFAD	Web sayfası, bilgi talebi	Yıllık
#Sendai, #SKA 1,11,13	C.2.6. Ulusal (ve yerel) düzeyde afet sonrası barınma olanağı sağlanan kadın ve erkek sayısı	AFAD, ÇŞB,	Web sayfası, bilgi talebi	Yıllık
#Sendai, #SKA 1,11,13	C.2.7. Ulusal (ve yerel) düzeyde afet sonrası konut edindirilen kadın ve erkek sayısı	AFAD, ÇŞB, TBB	Web sayfası, bilgi talebi	Yıllık
#Sendai, #SKA 1,11,13	C.2.8. Ulusal (ve yerel) düzeyde afet sonrası kira yardımı alan kadın ve erkek sayısı	AFAD, ÇŞB	Web sayfası, bilgi talebi	Yıllık

#Sendai, #SKA 1,11,13	C.2.9. Afetler nedeniyle yaşadıkları yerden göç etmek zorunda kalan kadın ve erkek sayısı	AFAD	Bilgi talebi	Yıllık
#Sendai, #SKA 1,11,13	C.2.10. Afetler nedeniyle geçim kaynakları sekteye uğrayan ya da yok olan kadın ve erkek sayısı	AFAD	Web sayfası, bilgi talebi	Yıllık
#Sendai, #SKA 1,11,13	C.2.11.Ulusal (ve yerel) düzeyde afet sonrası sosyal koruma desteği verilen kadın ve kız çocuğu sayısı	AFAD, ASPB, Çalışma Bakanlığı	Web sayfası, bilgi talebi	Yıllık

Tablo 67: (C) Afet Sonrasında Veri Toplanması Önerilen Göstergeler -Barınma ve Temel İhtiyaçlar

İlgili insan hakları/normları	Gösterge	Veri kaynağı	Veri toplama yöntemi	Veri toplama sıklığı
#Sendai, #SKA 1,11,13	C.2.12. Ulusal (ve yerel) düzeyde afet sonrası meslek edindirme programlarına dahil edilenlerin cinsiyete göre dağılımı.	AFAD, ASHB, ÇSGB	Web sayfası, bilgi talebi	Yıllık
IASC	C.2.13. İnsani yardım müdahalesinde kadınları hedef alan toplumsal cinsiyete duyarlı ve/veya toplumsal cinsiyete özgü müdahalelerin sayısı (sıhhi hizmetler, anne ve üreme sağlığı, koruma, vb.)	AFAD	Bilgi talebi	Afet dönemi
IASC	C.2.14 Afet hizmetlerine ve tesislerine (tuvalet, banyo, yardım dağıtım alanları vb.), erişirken kendilerini güvende ve eşit hisseden kadın, erkek, kız ve oğlan çocuk oranı	AFAD	Bilgi talebi	Afet dönemi
IASC	C.2.15. Afet sonrasında çalışmak zorunda kalan 18 yaşından küçük çocuk sayısı (cinsiyet ayrımında)	AFAD, ASHB, ÇSGB	Bilgi talebi	Afet dönemi

Afet Sonrasında Veri Toplanması Önerilen Göstergeler -Sağlık ve Şiddetin Önlenmesi

Afet sonrasına ilişkin sağlık hizmetleri ve şiddetin önlenmesine yönelik önerilen göstergeler, afet dönemlerinde kadınların, çocukların ve diğer kırılgan grupların sağlık ve güvenlik ihtiyaçlarını izlemek amacıyla geliştirilmiştir. Bu öneriler toplumsal cinsiyet eşitliğine dayalı bir afet yönetim sürecinin sağlanması için önemlidir.

İlk gösterge, afet sonrası güvenli annelik hizmeti sunulan kadın sayısını (C.3.1) izlemeyi hedeflemektedir. Bu gösterge, afet sonrasında kadınların güvenli bir şekilde annelik hizmetlerine erişimlerinin sağlanıp sağlanmadığını ölçerek, afet sonrası sağlık hizmetlerinin ne kadar kapsayıcı olduğunu anlamaya yardımcı olacaktır. Aynı şekilde, afet sonrası sağlanan acil doğum kontrol yöntemlerine erişen kadın sayısı (C.3.2), üreme sağlığı hizmetlerinin afet sonrası kadınlar için erişilebilirliğini değerlendirmek için kritik bir gösterge niteliğindedir.

Bir diğer gösterge, 100.000 kişi başına afetler nedeniyle yaralanan veya hasta olan kadın ve erkek sayısını (C.3.3) izlemeye yöneliktir. Bu gösterge, afet sırasında sağlık hizmetlerine ihtiyaç duyan kadınlar ve erkekler arasındaki farkları analiz ederek, afetin cinsiyetler üzerindeki farklı etkilerini ortaya koymayı amaçlar. Ayrıca, afet sonrasında psiko-sosyal destek alan kadın ve erkek sayısı (C.3.4) toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifiyle psikolojik ve sosyal destek hizmetlerinin erişilebilirliğini değerlendirmek için kullanılabilir. Bu gösterge, afetin travmatik etkilerine karşı alınan tedbirlerin ne kadar etkili olduğunu ölçmeyi sağlar. Son olarak, **afet sonrasında 18 yaşından önce evlendirilen kız ve oğlan çocuk sayısı** (C.3.5), afetlerin ÇEZE artırma riskini izlemek amacıyla önemlidir. Afet sonrasında cinsel şiddet de dahil olmak üzere şiddete maruz bırakılan kız ve oğlan çocuk sayısının belirlenmesi (C.3.6) göstergesi özellikle afet sonrası kırılgan durumda olan kız çocuklarının korunması için dikkate alması gereken önemli bir husustur.

Tablo 68: (C) Afet Sonrasında Veri Toplanması Önerilen Göstergeler -Sağlık ve Şiddetin Önlenmesi

İlgili insan hakları/normlar	Gösterge	Veri kaynağı	Veri toplama yöntemi	Veri toplama sıklığı
# Sendai, #SKA, #Hyogo #CEDAW M. 60 C	C.3.1. Ulusal (ve yerel) düzeyde afet sonrası güvenli annelik ve ebeveynlik hizmeti sunulan kadın sayısı	AFAD, SB	Bilgi talebi	Yıllık
# Sendai, #SKA, #Hyogo #CEDAW M. 60 C	C.3.2.Ulusal (ve yerel) düzeyde afet sonrası sağlanan acil doğum kontrol yöntemleri dahil olmak üzere doğum kontrol yöntemi sunulan kadın sayısı	AFAD, SB	Bilgi talebi	Yıllık
# Sendai, #SKA, #Hyogo #CEDAW M. 60 C	C.3.3.100.000 kişi başına afetler nedeniyle yaralanan veya hasta olan kadın ve erkek sayısı	AFAD, SB	Bilgi talebi	Yıllık
# Sendai, #SKA, #Hyogo	C.3.4. Afet sonrasında psiko-sosyal destek alan kadın, erkek, yaşlı, engelli ve LGBTİQ+’ların sayısı (oranı)	AFAD, SB	Bilgi talebi	Yıllık
Sendai, #SKA, #Hyogo	C. 3.5. Afet sonrasında 18 yaşından önce evlendirilen kız ve oğlan çocuk sayısı	AFAD, SB	Bilgi talebi	Yıllık
Sendai, #SKA, #Hyogo	C. 3.6. Afet sonrasında cinsel şiddet de dahil olmak üzere şiddete maruz bırakılan kız ve oğlan çocuk sayısı	AFAD, SB	Bilgi talebi	Yıllık

Afet Sonrasında Veri Toplanması Önerilen Göstergeler -Eğitim ve Farkındalık

Afet sonrasına ilişkin eğitim ve farkındalık göstergeleri, afetlerin özellikle kadınlar ve kız çocuklarının eğitim hayatı üzerindeki etkilerini izlemeyi ve kırılgan grupların eğitimden kopmalarını önlemeyi amaçlamaktadır. Aynı zamanda, afet yönetimi alanında kadın araştırmacıların katılımını teşvik eden çalışmaların varlığı da bu göstergeler arasında yer alır.

İlk gösterge, afet sonrasında eğitimine devam etmeyen kadın ve kız çocuklarının sayısını (C.4.1) izlemeyi amaçlar. Bu gösterge, afetlerin özellikle kız çocukları üzerinde yarattığı eğitim kaybını değerlendirmek ve bu kayıpları önleyecek politika geliştirmeye yönelik veri sağlamayı hedefler.

İkinci gösterge, afet yönetimi alanında kadın araştırmacılar tarafından yapılan araştırmaların veya projelerin varlığıdır (C.4.2). Bu gösterge, afet yönetimi ve risk azaltma çalışmalarında kadın araştırmacıların rolünü güçlendirmek için fon destekli projelere ne kadar yer verildiğini izler. Buna paralel olarak, kadın araştırmacıların oranını (C.4.3) izleyen gösterge, afet yönetimi alanında yapılan çalışmaların toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında dengeli olup olmadığının anlaşılmasını sağlar.

Son olarak, kız çocuklarının ortaöğretime erişimini teşvik eden girişimlerin sayısı (C.4.4), afet sonrasında kız çocuklarının eğitimlerini sürdürmelerini sağlayacak girişimlerin ne kadar yaygın olduğunu değerlendirmeyi hedeflemektedir.

Tablo 69: (C) Afet Sonrasında Veri Toplanması Önerilen Göstergeler -Eğitim ve Farkındalık

İlgili insan hakları/ normlar	Gösterge	Veri kaynağı	Veri toplama yöntemi	Veri toplama sıklığı
#CEDAW M. 60	C.4.1. Ulusal (ve yerel) düzeyde afet sonrasında eğitimine devam etmeyen kadın ve kız çocuklarının sayısı	AFAD, MEB, YÖK	Web sayfası, bilgi talebi	Yıllık
#CEDAW M. 60	C.4.2. Ulusal (ve yerel) düzeyde afet yönetimi alanında kadın araştırmacılar tarafından yapılan araştırma/projelerin varlığı (Fonlarla desteklenmek kaydıyla)	AFAD, MEB, YÖK	Web sayfası, bilgi talebi	Yıllık
#CEDAW M. 60	C.4.3. Ulusal (ve yerel) düzeyde afet yönetimi alanında yapılan araştırma/projelerde kadın araştırmacıların oranı (Fonlarla desteklenenler içinde)	AFAD, MEB, YÖK	Web sayfası, bilgi talebi	Yıllık
IASC	C.4.4. Kız çocuklarının ortaöğretime erişimini teşvik eden girişimlerin sayısı	AFAD	Bilgi talebi	Afet dönemi

Afet Sonrasında Veri Toplanması Önerilen Göstergeler -İzleme ve Değerlendirme

Bu bölümde önerilen göstergelerde afet sonrasında izleme ve değerlendirme çalışmalarının önemi vurgulanmaktadır.

İlk öneri Sendai Çerçevesi ve SKA doğrultusunda **cinsiyet, yaş, engellilik, etnik köken ve bölgesel olarak sınıflandırılmış verileri içeren raporların** çeşitli grupların ihtiyaçlarını göz önünde bulundurularak **hazırlanmasına yöneliktir (C.5.1).**

Afet sonrasında yaşadıkları şiddet olaylarını bildirmek isteyen kadınlar için oluşturulan acil sisteme yapılan başvuru sayısının izlenmesiyle (C.5.2) şiddet mağdurlarının sayısı belirlenebilir.

Son olarak, **farklı kadın grupları üzerinde niteliksel çalışmalar yapılması (C.5.3),** afet sonrası ihtiyaçlar bağlamında araştırmalar yapılmasını önermektedir. Bu çalışmalar, kadınların çeşitli ihtiyaçlarını anlamaya ve politika geliştirmeye katkı sağlayacak önemli bir veri kaynağı olacaktır.

Tablo 70: (C) Afet Sonrasında Veri Toplanması Önerilen Göstergeler -İzleme ve Değerlendirme

İlgili insan hakları/normlar	Gösterge	Veri kaynağı	Veri toplama yöntemi	Veri toplama sıklığı
#CEDAW (A)M. 40.	C.5.1. Sendai Çerçevesi ve SKA doğrultusundan ulusal ve yerel düzeyde afetlere özel cinsiyet, yaş, engellilik, etnik köken ve bölgesel olarak sınıflandırılmış verileri içeren rapor hazırlanması durumu (Evet/Hayır)	AFAD, TBB, İl belediyeleri, Büyükşehir s-belediyeleri	Web sayfası, bilgi talebi	Yıllık
#CEDAW M.38	C.5.2. Ulusal (ve yerel) düzeyde afet sonrasında yaşadıkları şiddet olaylarını bildirmek isteyen kadınlar için oluşturulan acil sistem üzerinden yapılan başvuru sayısı	AFAD, TBB, İl belediyeleri, Büyükşehir Belediyeleri	Web sayfası, bilgi talebi	Yıllık
#CEDAW (A)M. 40	C.5.3. Ulusal (ve yerel) düzeyde farklı kadın grupları özelinde niteliksel çalışmalar yapılması (Evet/Hayır)	AFAD, TBB, İl belediyeleri, Büyükşehir B-s-belediyeleri	Web sayfası, bilgi talebi	Yıllık

VII. Kavramlar ve Teknik Terimler Listesi

Afet (Disaster): Etkilenen toplumun sadece kendi kaynaklarını kullanarak başa çıkma yetisini aşan, yaygın insani, maddi ya da çevresel kayıplara sebebiyet vererek toplumun işlevini ciddi şekilde aksatan durumudur (UN, 1992).

Afet Yönetimi (Disaster Management): Afetlerin önlenmesi ve zararlarının azaltılması için afet öncesi, sırası ve sonrasında alınması gereken önlemler ve gerekli çalışmaların planlanması, yönlendirilmesi, koordine edilmesi, desteklenmesi ve etkin olarak uygulanabilmesini sağlayan çok yönlü, çok disiplinli, çok aktörlü, dinamik ve karmaşık bir yönetim sürecidir (AFAD, 2014).

Afet Kriz Yönetimi (Disaster Crisis Management): Afet meydana geldikten sonra yapılan kurtarma ve iyileştirme faaliyetlerinin yer aldığı bir süreçtir (UNDRR, 2009).

Afet Risk Yönetimi (Disaster Risk Management): Tehlikelerin olumsuz etkilerini ve afetlerin gerçekleşme olasılığını azaltmak amacıyla stratejiler, politikalar ve gelişmiş başa çıkma kapasitelerini ele alan idari direktiflerin, organizasyonların ve operasyonel beceri ve kapasitelerin kullanıldığı sistematik bir süreçtir (UNDRR, 2009). Afet risk yönetimi süreci, bütünlük afet yönetimi sürecinde afetler gerçekleşmeden önce değerlendirilen zarar azaltma ve hazırlık aşamalarını içerir.

Dirençlilik (Resilience): Toplumun temel tüm yapılarının korunması ile yenilenmesi, tehlikenin etkilerinin zamanında ve etkili bir şekilde soğurulması, Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarına erişim ve iyileşme kabiliyeti olarak tanımlanmaktadır (UN, 2015).

Hazırlık (Preparedness): Doğa ya da insan kaynaklı bir afetin meydana gelmesinin ardından, afetle başa çıkabilmek ve etkin bir müdahale sağlamak için hükümetlerin, kuruluşların, toplulukların ve bireylerin afet meydana gelmeden önce aldıkları önlemler dizisidir. Amaç can ve mal kayıplarını azaltmaktır (ECHO, 2022).

İyileştirme (Recovery): Afet riskini azaltmak için gerekli düzenlemelere imkân sağlayıp geliştirirken, afetten etkilenen toplumun yaşam koşullarını eski haline getirmek amacıyla afet sonrasında alınan kararlar ve eylemler bütünüdür. İyileştirme çalışmaları (rehabilitasyon ve yeniden inşa) afet riskini azaltmak için alınacak önlemlerin geliştirilmesi ve uygulanması için bir fırsattır (ISDR, 2003).

Müdahale (Response): Acil durum hizmetlerinin sağlanmasını, kamu yardımının yanı sıra özel sektör, topluluk ve gönüllü katılımını içeren bir süreçtir. Müdahale

çalışmalarının asıl amacı en kısa sürede çok sayıda insanın hayatını kurtarmak, yiyecek, giyecek, su, korunma gibi temel ihtiyaçlarını karşılamaktır (UNDRR, 2009).

Risk (Risk): Belirli bir tehlikeden dolayı (can kayıpları, yaralanmalar, mal ve mülkün zarara uğraması, ekonomik faaliyetlerin aksaması) beklenen kayıplardır. Risk tehlike ve incinebilirliğin ürünüdür. Risk bir tehlikenin istenmeyen sonuçlarından etkilenme olasılığıdır (EPHTI, 2006).

Tehlike (Hazard): Bir afete neden olabilecek ölçüde insan hayatını, malını ve faaliyetlerini tehdit eden doğa ya da insan kaynaklı bir olaydır (WHO/EHA, 2002).

Toplumsal Cinsiyet (Gender): Kadına ve erkeğe toplumsal olarak tanımlanan rol ve sorumluluklardır. Kadına ve erkeğe atfedilen roller, tüm toplumlarda ve kültürlerde önemlidir (HPN, 2015).

Toplumsal Cinsiyetin Anaakımlaştırılması (Gender mainstreaming): Toplumsal cinsiyet eşitliğine ve kadın ve kız çocuklarının güçlendirilmesine yönelik küresel olarak onaylanmış bir stratejidir (UN Women, 2023). Tüm alanlarda ve her düzeydeki mevzuat, politika ve programlar dahil olmak üzere planlanan herhangi bir eylemin kadınlar ve erkekler üzerindeki etkilerini değerlendirme sürecidir. Nihai amacı toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamaktır (ECOSOC, 1997/2).

Toplumsal Cinsiyet Eşitliği (Gender Equality): Erkek ve kadınların haklarını ve tam potansiyellerini gerçekleştirmeleri, ekonomik, sosyal, kültürel ve politik kalkınmaya katkıda bulunmaları için eşit koşullara, muameleye ve fırsatlara sahip olmaları durumudur. Kadın ve erkeğe verilen toplumsal rollere, benzerliklere ve farklılıklara eşit değer verilmesi gerekliliğidir (UNICEF, 2017).

Toplumsal Cinsiyette Hakkaniyet (Gender Equity): Kadınlar ve erkekler arasında kaynakların, faydaların, gücün ve sorumlulukların adil bir şekilde dağıtılmasıdır. Kadın ve erkeklerin farklı ihtiyaçlarını, kültürel engellerini hesaba katarak her iki cinsiyet için de adil davranılmasını kapsar (UNICEF, 2017).

Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Program: Kadın ve erkek arasındaki eşitliği nihai hedefine ulaşmak için toplumsal cinsiyet perspektifinin programın bileşenlerinin tümüne entegrasyonu anlamına gelir (Paksoy Erbaydar, İnal, Kaya, 2019).

Zarargörebilirlik/Kırılganlık (Vulnerability): Bir bireyin, topluluğun veya sistemlerin tehlikenin etkilerine duyarlılığını arttıran fiziksel, sosyal, ekonomik ve çevresel faktörler ya da süreçler tarafından belirlenen özelliklerdir. İncinebilirlik afet riskinin bileşenlerinden biri olarak da tanımlanır (UNDRR, 2017).

Zarar Azaltma (Mitigation): Afet risklerini kalıcı olarak azaltmayı amaçlayan evredir. Zarar azaltmada tehlikelerin yok edilmesi ve incinebilirliklerin azaltılması yapılması gereken önemli iki eylemdir (WHO/EHA, 2002).

VIII. Kaynakça

- AFAD, 2014. <https://www.afad.gov.tr/aciklamali-afet-yonetimi-terimleri-sozlugu>
- AFAD. Genelge. <https://www.afad.gov.tr/genelgee>
- AFAD. Kanun ve Kararnameler. <https://www.afad.gov.tr/kanunlar>
- AFAD. Ulusal Radyasyon Acil Durum Planı. <https://www.afad.gov.tr/ulusal-radyasyon-acil-durum-planı-urap>.
- AFAD. Deprem nedir? <https://www.afad.gov.tr/deprem-nedir>. Erişim: 16.01.2024.
- AFAD. Yönerge. <https://www.afad.gov.tr/yonerge>
- AFAD. Yönetmelik. <https://www.afad.gov.tr/yonetmelik>
- AFAD Türkiye Afet Risk Azaltma Planı. https://www.afad.gov.tr/kurumlar/afad.gov.tr/e_Kutuphane/Planlar/28032022-TARAP-kitap_V6.pdf.
- AFAD (2022). Mid-Term Review of the Sendai Framework: National Report of Türkiye. <https://sendaiframework-mtr.undrr.org/media/84534/download?startDownload=20241031>. Erişim: 31.10.2024.
- ASEAN Intergovernmental Commission on Human Rights. (2018). Women in natural disasters Indicative Findings in Unraveling Gender in Institutional Responses An ASEAN Intergovernmental Commission on Human Rights (AICHR) Thematic Study. <https://aichr.org/news/aichr-thematic-study-women-in-natural-disasters-indicative-findings-in-unraveling-gender-in-institutional-responses-2/> Erişim: 04.09.2023
- Asia Disaster Preparedness Center. (2022) Integrating Rights and Equality in Disaster Risk Reduction and Climate Resilience. <https://reliefweb.int/report/world/integrating-rights-and-equality-disaster-risk-reduction-and-climate-resilience> Erişim: 08.09.2023.
- Beijing Declaration and Platform for Action, Beijing +5 Political Declaration and Outcome. (2015). <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2015/01/beijing-declaration>. Erişim: 18.09.2023.
- CEDAW Report No:38. (2010). <https://digitallibrary.un.org/record/711350>. Erişim: 04.09.2023
- CEDAW 69th Session Statement on gender related dimensions of disaster risk reduction in the context of climate change (2018).). <https://digitallibrary.un.org/record/711350>. Erişim: 17.9.2023
- CEDAW General Recommendation No. 24: Article 12 of the Convention (Women and Health). (1999) <https://www.refworld.org/docid/453882a73.html>. Erişim: 01.09.2023
- CEDAW General Recommendation No. 27 on older women and protection of their human rights (2010) General recommendation No. 27 on older women and protection of their human rights. <https://digitallibrary.un.org/record/711350>. Erişim: 17.9.2023

- CEDAW General Recommendation No. 28 on the core obligations of States parties under article 2 of the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women. (2020). <https://digitallibrary.un.org/record/711350>. Erişim: 2.9.2023
- CEDAW General Recommendation No. 35 on gender-based violence against women, updating general recommendation No. 19. (2017). General recommendation No. 35 on gender-based violence against women, updating general recommendation No. 19). <https://digitallibrary.un.org/record/711350>. Erişim: 2.9.2023
- CEDAW General Recommendation No. 36 (2017) on the right of girls and women to education). <https://digitallibrary.un.org/record/711350>. Erişim: 2.9.2023
- CEDAW General Recommendation No. 37 (2018) on the gender-related dimensions of disaster risk reduction in the context of climate change). <https://digitallibrary.un.org/record/711350>. Erişim: 2.9.2023
- Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği ve Kadınlarla Dayanışma Vakfı. (2023). 6 Şubat Depremi Saha Gözlem Raporu. <https://cinselsiddetlemucadele.org/wp-content/uploads/2024/02/Hatay-Rapor.pdf>. Erişim: 02.09.2023
- Convention on the Rights of Persons with Disabilities and Optional Protocol. (2007). <https://www.un.org/disabilities/documents/convention/convoptprot-e.pdf>. Erişim: 22.09.2023
- Convention on the Rights of the Child. (1989). <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-rights-child>. Erişim: 22.9.2023
- Council of Europe Resolution (87) 2. (1987) Setting up a cooperation group for the prevention of, protection against and organisation of relief in major natural and technological disasters. <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016804d35b1>. Erişim: 22.9.2023
- Doğa Derneği, Bilgi Notu 2: Afet Risk Azaltma Konusunda Uluslararası Stratejik Çerçeve Belgeler ve Kurumlar. <https://dogaderneği.org/wp-content/uploads/2024/02/Bilgi-Notu-2.pdf>. Erişim: 22.09.2023
- EM-DAT (2024). Disaster Year In Review 2023. <https://files.emdat.be/2024/04/CredCrunch74.pdf>. Erişim: 18.10.2024.
- Enhanced Lima Work Programme on Gender and its Gender Action Plan (2020) <https://unfccc.int/documents/210472>. Erişim: 11.09.2023
- European Commission High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy. (2020). EU Gender Action Plan (GAP) III-An Ambitious Agenda for Gender Equality and Women’s Empowerment in EU External Action). Brussels.
- European Commission, DG ECHO Thematic Policy Documents,(2013), “Disaster Risk Reduction Increasing Resilience by Reducing Disaster Risk in Humanitarian Action, European Commission (2020). Gender Equality Strategy 2020-2025. <https://ec.europa.eu/newsroom/just/items/682425/en>. Erişim tarihi: 02.09.2023

- European Commission, Gender Equality Glossary, 2013
(http://ec.europa.eu/justice/gender-equality/glossary/index_en.htm).
- European Institute for Gender Equality. Gender Equality.
https://eige.europa.eu/publications-resources/thesaurus/terms/1059?language_content_entity=en. Erişim: 15.03.2024
- European Forum for Disaster Risk Reduction. (2021). Roadmap 2021-2030. Brussels: European Union, Council of Europe, United Nations Office for Disaster Risk Reduction. <https://www.undrr.org/efdr-roadmap-2021-2030> Erişim: 19.09.2023
- Framework Convention on Climate Change, Gender Action Plan adopted at COP 25 Lima Framework Programme(2022). <https://unfccc.int/topics/gender/workstreams/the-gender-action-plan>. Erişim: 28.09.2023
- GLIDE. <https://glidenumber.net/glide/public/search/search.jsp>. Erişim: 28.09.2023
- Hyogo Framework for Action 2005-2015: Building the Resilience of Nations and Communities to Disasters (2007).
- IFRC and UNICEF, e (2021) Gender Responsive Disaster Risk Management, Geneva, International Federation
<https://www.unicef.org/esa/media/9891/file/Gender%20Responsive%20Disaster%20Risk%20Management.pdf>. Erişim: 19.09.2023.
- Integrated monitoring of the global targets of the Sendai Framework and the Sustainable Development Goals: <https://www.preventionweb.net/sendai-framework/Integrated%20monitoring%20of%20the%20global%20targets%20of%20the%20Sendai%20Framework%20and%20the%20Sustainable%20Development%20Goals>. Erişim: 19.09.2023.
- International Covenant on Civil and Political Rights (1966)
<https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/international-covenant-civil-and-political-rights>. Erişim: 01.09.2023
- International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights. (1966)
<https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/international-covenant-economic-social-and-cultural-rights>. Erişim: 22.09.2023
- International Strategy for Disaster Reduction, United Nations Development Programme, International Union for Conservation of Nature (2009). Making disaster risk reduction gender-sensitive. Policy and practical guidelines.
Geneva: UNISDR, UNDP, IUCN <https://www.undp.org/publications/making-disaster-risk-reduction-gender-sensitive-policy-and-practical-guidelines> Erişim: 03.09.2023
- İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi. (1948).
https://www.ohchr.org/sites/default/files/UDHR/Documents/UDHR_Translations/tr_k.pdf. Erişim: 02.09.2023
- Kadınlara Karşı Her Türlü Ayırmacılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW)
<https://www.aile.gov.tr/media/35256/kadinlara-karsi-her-turlu-ayrimciligin-onlenmesi-sozlesmesi-ve-ihtiyari-protokolu.pdf>. Erişim: 03.09.2023

- Office for Gender Equality and Poverty Reduction Governance and Peacebuilding
Department, Reference Material for Gender Mainstreaming in the Disaster Risk
Reduction Sector, JICA, 2023
- Paris Agreement. (2015). <https://unfccc.int/process-and-meetings/the-paris-agreement>.
Erişim: 17.09.2023.
- Sendai Framework for Disaster Risk Reduction. (2015 – 2030).
<https://www.preventionweb.net/media/16176/download?startDownload=20240820>. Erişim: 17.09.2023
- Statement of the CEDAW Committee on Gender and Climate Change (2009)
https://www2.ohchr.org/english/bodies/cedaw/docs/gender_and_climate_change.pdf. Erişim: 02.09.2023
- Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri ve Göstergeleri, Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe
Başkanlığı. <http://www.surdurulebilirlikalkinma.gov.tr/>. Erişim: 29.09.2023.
- T.C. Sağlık Bakanlığı, Türkiye COVID-19 Tablosu (2023). <https://covid19.saglik.gov.tr>.
Erişim: 18.10.2024.
- T.C. Sağlık Bakanlığı. (2016). Hastane Afet ve Acil Durum Planı (HAP) Hazırlama Kılavuzu.
Akkoca, M, Emer, E, (Eds.). Sağlık Bakanlığı, Ankara.
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (2023). 2023 Kahramanmaraş ve Hatay
Depremleri Raporu.
<https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2023/03/2023-Kahramanmaras-ve-Hatay-Depremleri-Raporu.pdf>. Erişim: 03.10.2024
- TMMOB Kahramanmaraş Depremleri Raporu.
https://www.tmmob.org.tr/sites/default/files/tmmob_deprem_raporu_18agustos_r evize-part-1_compressed.pdf. Erişim: 22.12.2024
- TÜSİAD, TÜRKONFED ve BM Kadın Birimi (2022). “Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Kriz
Yönetimi Özel Sektör İçin Kadının Güçlenmesi Prensipleri’ni Uygulayarak Krizleri
Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Şekilde Yönetme Rehberi.
<https://tusiad.org/tr/yayinlar/raporlar/item/11118-toplumsal-cinsiyete-duyarli-kriz-yonetimi>. Erişim: 03.10.2024
- TÜRKONFED (2023). 2023 Kahramanmaraş Depremi Afet Durum Raporu.
<https://turkonfed.org/Files/ContentFile/turkonfed2023kahramanmarasdepremiافتد durumraporu090623-9336.pdf>. Erişim: 03.10.2024
- UN Commission on the Status of Women (2002). Agreed Conclusions on eradicating
poverty, including through the empowerment of women throughout their life
cycle, in a globalising world.
- UN Human Rights Council (2018). Report of the Special Rapporteur on the issue of human
rights obligations relating to the enjoyment of a safe, clean, healthy and
sustainable environment, <https://www.ohchr.org/en/special-procedures/sr-environment>. Erişim: 04.09.2023
- UN Office for Disaster Risk Reduction and UN Women. Towards Gender Equality and
Women’s Leadership For Resilience to Disaster Risks in Latin America and the

Caribbean (2021) <https://lac.unwomen.org/sites/default/files/2022-03/CSW66%20-%20Disaster%20Risk%20Reduction%20-%20EN%20-%203MarVfinal.pdf>. Erişim: 13.09.2023

UN Population Division, Department of Economic and Social Affairs, with support from the UN Population Fund (UNFPA) (1994). Cairo declaration on population and development, ICPPD. https://www.unfpa.org/sites/default/files/resource-pdf/94-09-04_Cairo_Declaration_on_Population_Development_ICPPD.pdf. Erişim: 12.09.2023.

UN Women Türkiye. Türkiye'deki Depremler Dosyası: Kadınlar ve Kız Çocukları için Etkiler ve Öncelikler. (Mart 2023). Erişim: 27.08.2024.
https://eca.unwomen.org/sites/default/files/2023-07/her_aftermath_turkce-1.pdf. Erişim: 27.08.2024.

Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu UNFPA-Türkiye.
<https://turkiye.unfpa.org/tr/hakkımızda>. Erişim tarihi 27.08.2024.

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı UNDP-Türkiye.
<https://www.undp.org/tr/turkiye/hakkimizda>. Erişim tarihi 27.08.2024.

International Federation of Red Cross and Crescent (IFRC).
<https://www.ifrc.org>. Erişim tarihi 27.08.2024.

OXFAM-Kadın Emegini Değerlendirme Vakfı (KEDV).
<https://www.kedv.org.tr/kedv-hakkinda>. Erişim tarihi 27.08.2024.

Save the Children-Türkiye.
<https://turkiye.savethechildren.net/what-we-do>. Erişim tarihi 27.08.2024.

CARE-Türkiye.
<https://www.care-international.org/who-we-are>. Erişim tarihi 27.08.2024.

United Nations Office for Disaster Risk Reduction (UNISDR) Quotes by Margareta Wahlström, Special Representative of the Secretary-General for Disaster Risk Reduction and head of UNISDR. <https://www.wcdrr.org/wcdrr/data/4733.html>. Erişim tarihi 27.08.2024.

UNDP, IFCR (2015). Handbook on Law and Disaster Risk Reduction , International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies and United Nations Development Programme, Geneva

UNDP, UN Women (2018) Women, Gender and Disaster Risk Reduction in Europe and Central Asia, Workshop Guide for Facilitators

UNDRR, 2009. 2009 UNISDR terminology on disaster risk reduction.

UNDRR Prevention Web. Nepal: Gorkha Earthquake 2015.
<https://www.preventionweb.net/collections/nepal-gorkha-earthquake-2015>. Erişim tarihi: 25.10.2024.

UNDRR (2023). The Report of the Midterm Review of the Implementation of the Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015-2030. UNDRR: Geneva, Switzerland.

- UNISDR. (2014) Thematic Brief: Gender, climate change, disaster risk reduction
https://eugender.itcilo.org/toolkit/online/story_content/external_files/TA_Climate.pdf. Erişim : 13.09.2023.
- UNISDR. [Sendai Framework for Disaster Risk Reduction \(preventionweb.net\) www.preventionweb.net/go/sfdr](https://www.preventionweb.net/go/sfdr), Erişim: 24.09.2023
- United Nations (2015). Transforming our world: the 2030 Agenda for SustainableDevelopment, United Nations, New York, (2015).
- United Nations (2025). Sendai Framework for Disaster Risk Reduction. Sendai
https://www.preventionweb.net/files/43291_sendaiframeworkfordrren.pdf Erişim: 12.9.2023
- United Nations Development Fund, UN Women. (2018) Gender and disaster risk reduction in Europe and Central Asia Workshop Guide for Facilitators.
<https://www.undp.org/eurasia/publications/gender-and-disaster-risk-reduction-workshop-guide-facilitators>. Erişim: 27.9.2023
- United Nations Development Programme. (2016). Gender, adaptation and disaster risk reduction.
<https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/publications/UNDP%20Gender,%20Adaptation%20and%20DRR%20Policy%20Brief%20-WEBSITE.pdf> Erişim tarihi: 28.9.2023
- United Nations ECOSOC Resolution 2005/31 Mainstreaming a gender perspective into all policies and programmes in the United Nations system (2005).
<https://www.un.org/en/ecosoc/docs/2005/resolution%202005-31.pdf>. Erişim: 22.9.2023
- United Nations Human Rights Committee. (2018). General Comment no:36: Article 6. Right to life. <https://www.ohchr.org/en/calls-for-input/general-comment-no-36-article-6-right-life>. Erişim: 2.9.2023
- United Nations Human Rights Council. (2020). Resolution adopted by the Human Rights Council on Human rights an climate change.
https://digitallibrary.un.org/record/3876532?ln=zh_CN . Erişim: 12.9.2023
- United Nations Human Rights Council. (2022). Resolution adopted by the Human Rights Council on Human rights an climate change.
https://digitallibrary.un.org/record/3876532?ln=zh_CN . Erişim: 12.9.2023
- United Nations Office for Disaster Risk Reduction (2023). Disaster risk management.
<https://www.undrr.org/terminology/disaster-risk-management>. Erişim: 12.9.2023.
- United Nations Office for Disaster Risk Reduction. (2015) Issues of Vulnerability with Specific Reference to Gender in the Asia Pacific.POST-2015 framework for disaster risk reduction consultations.
https://www.preventionweb.net/files/34051_backgroundpaperonissuesofvulnerabil.pdf Erişim: 4.9.2023
- United Nations Office for Disaster Risk Reduction. (2023). A review of gender and the Sendai Framework. <https://reliefweb.int/report/world/review-gender-and-sendai->

[framework?gad_source=1&gclid=CjwKCAjw15eqBhBZEiwAbDomEiztobDw7goq7fFqRQVFb5Uwi8EWmulXn0kyOb0LzhrJkYOycAVDjhoCM](https://www.undrr.org/framework?gad_source=1&gclid=CjwKCAjw15eqBhBZEiwAbDomEiztobDw7goq7fFqRQVFb5Uwi8EWmulXn0kyOb0LzhrJkYOycAVDjhoCM). Erişim: 12.9.2023.

United Nations Office for Disaster Risk Reduction. (2023). Midterm Review of the Implementation of the Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015-2030. <https://reliefweb.int/report/world/midterm-review-implementation-sendai-framework-disaster-risk-reduction-2015-2030-regional-report-asia-pacific>. Erişim: 12.9.2023

United Nations Statistics Division – UNSD. Glossary on Gender Statistics – Global Gender Statistics Programme. <https://unstats.un.org/unsd/statcom/doc11/2011-4-SG-GenderStats-E.pdf>

United Nations, Department of Humanitarian Affairs, 1992. Internationally Agreed Glossary of Basic Terms Related to Disaster Management. (DNA/93/36). United Nations. Geneva.

United Nations, Gender Responsive Disaster Risk Reduction: A contribution by the United Nations to the consultation leading to the Third UN World Conference on Disaster Risk Reduction. https://www.preventionweb.net/files/40425_gender.pdf Erişim tarihi: 1.9.2023.

UN Women. Concept and definitions. <https://www.un.org/womenwatch/osagi/conceptsanddefinitions.htm>. Tarihi: 18.10.2024.

UN Women (2022). Ensuring Gender Responsive Disaster Risk Reduction. Good Practices from ASEAN. <https://wrd.unwomen.org/sites/default/files/2022-07/Good-Practices-from-ASEAN-on-Ensuring-Gender-Responsive-Disaster-Risk-Reduction.pdf>. Erişim 10.10.2024.

UNDP (2013). Policy Brief For Asia-Pacific: Gender and Disaster Risk Reduction. <https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/publications/PB3-AP-Gender-and-disaster-risk-reduction.pdf>.

United Nations Office for Disaster Risk Reduction (UNISDR) Quotes by Margareta Wahlström, Special Representative of the Secretary-General for Disaster Risk Reduction and head of UNISDR. <https://www.wcdrr.org/wcdrr/data/4733.html>. Erişim tarihi 27.08.2024.

WHO. Türkiye earthquake. External situation report no.7:3-16 April 2023. <https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/367105/WHO-EURO-2023-7145-46911-69105-eng.pdf?sequence=1>

World Health Organisation (WHO), 2024. Number of COVID-19 deaths reported to WHO (cumulative total). <https://data.who.int/dashboards/covid19/deaths?n=c>. Erişim Tarihi: 18.10.2024.

WHO. Rebuilding primary health-care services after the February 2023 earthquakes: addressing women’s reproductive health in Türkiye. 11 May 2023 News release. Erişim: 21.08.2024.

UNFCCC. Adaptation Committee (AC). 2023. Progress, good practices and lessons learned in prioritizing and incorporating gender-responsive adaptation action. <https://unfccc.int/documents/632960>

Akademik Yayınlar

Kitaplar

- Ecevit, Y. (2021). Toplumsal cinsiyet eşitliğinin temel kavramları. ceid.org.tr. Erişim tarihi: 20.03.2024.
- Erbaydar, N. P., İnal, E., & Kaya, E. (2019). Afet Mevzuatının Toplumsal Cinsiyet Açısından İncelenmesi. Paradigma Yayın.
- Ergun Ö. (2000). Türk Anayasa Hukuku. Yetkin yayınları, Ankara.
- Mustafa E. (1997). Anayasal Demokrasi, Siyasal Kitabevi, Ankara.

Makaleler

- Acar, Feride and Gamze Ege. 2001. Women's human rights in disaster contexts: how can CEDAW help? Paper prepared for the Expert Working Group meeting, Ankara, Turkey. Available through the UN Division for the Advancement of Women: [/csw/env_manage/documents.html](https://www.un.org/womenwatch/daw/csw/env_manage/documents.html).
- Aitsi-Selmi, A., & Murray, V. (2016). Protecting the health and well-being of populations from disasters: health and health care in The Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015-2030. *Prehospital and disaster medicine*, 31(1), 74-78.
- Akçar, Sengül. 2001. Grassroots women’s collectives roles in post – disaster effort: potential for sustainable partnership and good governance: Lessons learned from the Marmara earthquake in Turkey. Paper prepared for the Expert Working Group meeting, Ankara, Turkey. Available on line through the UN Division for the Advancement of Women: www.un.org/womenwatch/daw/csw/env_manage/documents.html.
- Akerkar, S., & Fordham, M. (2017). Gender, place and mental health recovery in disasters: Addressing issues of equality and difference. *International Journal Of Disaster Risk Reduction*, 23, 218-230.
- Aktel, M. (2015). 5902 Sayılı Yasa ile Türkiye'de Afet Yönetiminde Oluşan Değişim. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (27). <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/55629>.
- Allwood, G. (2014): 'Gender mainstreaming and EU climate change policy', in: Weiner, Elaine and Heather MacRae (eds): 'The persistent invisibility of gender in EU policy' European Integration online Papers (EIoP), Special issue 1, Vol. 18, Article 6, <http://eiop.or.at/eiop/texte/2014-006a.htm>, pp. 1-26.
- Altınok, Y., Alpar, B., & Yalırak, C. (2003). Şarköy-Mürefte 1912 earthquake's tsunami, extension of the associated faulting in the Marmara Sea, Turkey. *Journal of Seismology*, 7, 329-346.
- Arıca, F., Çakır, C., & Kağnıcı, D. (2023). Kırılgan gruplar özelinde afetlerde psikososyal hizmetler. *Afet ve Risk Dergisi*, 6(1), 176-187.

- Arpacı M. (2018). Şehrin Çöküşü ve Hafıza Mekânının İnşası: 1939 Erzincan Depremi Üzerine. *Kebikec: İnsan Bilimleri İçin Kaynak Arastırmalı Dergisi*, (45).
- Aydın, G. ve Genç, F. N. (2023). İklim değişikliğine bağlı afetler ve sürdürülebilir kalkınma. Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 13 (2), 563-590. doi: 10.18074/ckuiibfd.1176640.
- Başoğlu, M., Şalcioğlu, E., & Livanou, M. (2002). Traumatic stress responses in earthquake survivors in Turkey. *Journal of Traumatic Stress: Official Publication of The International Society for Traumatic Stress Studies*, 15(4), 269-276.
- Bhadra, S., & Dyer, A. R. (2022). Resilience and well-being among the survivors of natural disasters and conflicts. In *Handbook of health and well-being: challenges, strategies and future trends* (pp. 637-667). Singapore: Springer Nature Singapore.
- Bohren, J. A., Hull, P., & Imas, A. (2022). Systemic discrimination: Theory and measurement. aeaweb.org
- Boylan M., Anschell, N. (2023). Integrating rights and equality in disaster preparedness and response: Insights from six countries. Stockholm Environment Institute. April 2023.
- Bradshaw, S., & Fordham, M. (2015). Double disaster: Disaster through a gender lens. In *Hazards, risks, and disasters in society* (pp. 233-251). Academic Press.
- Chowdhury, A. M. R., Bhuyia, A. U., Choudhury, A. Y., & Sen, R. (1993). The Bangladesh cyclone of 1991: why so many people died. *Disasters*, 17(4), 291-304.
- Cohen, S.A., Richards, C.L.(1994). The Cairo consensus. *Family Planning Perspectives* , Nov. - Dec., 1994, Vol. 26, No. 6 (Nov. - Dec.,1994), pp. 272-277 Guttmacher Institute. <https://www.jstor.org/stable/2135895>. Erişim: 17.9.2023
- Coşkun, A., Tekeli Yeşil, S. (2012) İL-SAP, İl Sağlık Afet ve Acil Durum Planları Hazırlama Kılavuzu. T.C. Sağlık Bakanlığı, Ankara.
- Crawford, T., Chang, K. Y. J., Nila, F., Subramaniam, P., Bethune, L., Parkinson, D., & Villeneuve, M. (2023). The Intersectionality of gender, sexual identity, and disability in disaster risk reduction in OECD countries: A rapid scoping review. *Disabilities*, 3(4), 562-578.
- Crosweller, M. (2022). Disaster management and the need for a relational leadership framework founded upon compassion, care, and justice. *Climate Risk Management*.
- Çelik, E. "Doğal Afetler ve Uluslararası Hukuk: Afet Durumunda Kişilerin Korunmasına İlişkin Taslak Maddeler ve İnsan Hakları." *Ankara Barosu Dergisi* 81, (Deprem Özel Sayısı-I Kamu Hukuku Ekm 2023): 99-127. DOI: 10.30915/abd.1380914
- Çepni, ŞK., Demirkazık, ÇNV. Sosyoloji Afetleri Nasıl Görür? Afet Sosyolojisi Bağlamında Bir Değerlendirme. *İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 8(2), 827-834.
- De Costa, K., Pospieszna, P. United Nations Office for Disaster Risk Reduction and Global assesment Report on Disaster Risk Reduction (2014). Finding the missing thread: the inclusion of a human rights-based approach in tackling climate change mitigation, adaptation and disaster risk reduction. <https://www.undrr.org/publication/finding->

[missing-thread-inclusion-human-rights-based-approach-tackling-climate-change.](#)

Erişim: 19.9.2023.

Demirdirek, H., Şener, Ü. (2014). 81 İl İçin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Karnesi. *Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV)*, Yayın No: X.

Demirtaş R., Erkmén, C. Doğu Anadolu Fay Sistemi Deprem Etkinliği- Gelecek Deprem Potansiyeli. Afet İşleri Genel Müdürlüğü, Ankara.

[https://www.researchgate.net/profile/Ramazan-](https://www.researchgate.net/profile/Ramazan-Demirtas/publication/331772728_Dogu_Anadolu_Fay_Sistemi_Deprem_Etkinligi_Gelecek_Deprem_Potansiyeli/links/5c8b6a6c299bf14e7e7cb349/Dogu-Anadolu-Fay-Sistemi-Deprem-Etkinligi-Gelecek-Deprem-Potansiyeli.pdf)

[Demirtas/publication/331772728_Dogu_Anadolu_Fay_Sistemi_Deprem_Etkinligi_Gelecek_Deprem_Potansiyeli/links/5c8b6a6c299bf14e7e7cb349/Dogu-Anadolu-Fay-Sistemi-Deprem-Etkinligi-Gelecek-Deprem-Potansiyeli.pdf](https://www.researchgate.net/profile/Ramazan-Demirtas/publication/331772728_Dogu_Anadolu_Fay_Sistemi_Deprem_Etkinligi_Gelecek_Deprem_Potansiyeli/links/5c8b6a6c299bf14e7e7cb349/Dogu-Anadolu-Fay-Sistemi-Deprem-Etkinligi-Gelecek-Deprem-Potansiyeli.pdf) Erişim tarihi

03.10.2024.

Doocy, S, Daniels, A, Murray, S, and Kirsch, T D. (2013). “The Human Impact of Floods: A Historical Review of Events 1980–2009 and Systematic Literature Review.” *PLOS Currents Disasters* 2013 Apr 16. Edition 1. <http://currents.plos.org/disasters/index.html%3Fp=6695.html>.

Dos Santos, J. L. G., Stein Messetti, P. A., Adami, F., Bezerra, I. M. P., Maia, P. C. G. S., Tristan-Cheever, E., & Abreu, L. C. D. (2021). Collision of fundamental human rights and the right to health access during the novel coronavirus pandemic. *Frontiers in public health*, 8, 570243.

Duruel, M. (2023). Sivil Toplum Kuruluşlarının Afet Yönetimindeki Rolü: 6 Şubat Depremi Hatay Örneği. *Uluslararası Politik Araştırmalar Dergisi*.

Duruel, M., Arık, I. A. (2023). Kırılganlık, Yaşlılık ve Afet: Hak Temelli Yaklaşım Etrafında Bir Tartışma. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 2023, 10.3: 334-352.

Dynes, R. R. (1998). Coming To Terms With Community Disaster. *What is a Disaster?: Perspectives on the Question*, 109.

Enarson, E. (1998). Through women’s eyes: A gendered research agenda for disaster social science. *Disasters*, 22(2), 157-173.

Enarson, E., & Meyreles, L. (2004). International perspectives on gender and disaster: differences and possibilities. *International Journal of Sociology and Social Policy*, 24(10/11), 49-93.

Erman, Alvina; De Vries Robbe, Sophie Anne; Thies, Stephan Fabian; Kabir, Kayenat; Maruo, Mirai. 2021. Gender Dimensions of Disaster Risk and Resilience: Existing Evidence. © World Bank, Washington, DC. <http://hdl.handle.net/10986/35202> License: CC BY 3.0 IGO.”

Fordham, M. H. (1998). Making women visible in disasters: problematising the private domain. *Disasters*, 22(2), 126-143.

Fothergill, A. (1996). Gender, risk, and disaster. *International journal of mass emergencies & disasters*, 14(1), 33-56.

Frankenberg, E., Nobles, J., & Sumantri, C. (2012). Community destruction and traumatic stress in post-tsunami Indonesia. *Journal of Health and Social Behavior*, 53(4), 498-514.

- Furedi, F. (2007). The changing meaning of disaster. *Area*, 39(4), 482-489.
- Gilabert, P. (2023). *Human dignity and social justice*. Oxford University Press.
- Gim, J. & Shin, S. (2022). Disaster vulnerability and community resilience factors affecting post-disaster wellness: A longitudinal analysis of the Survey on the Change of Life of Disaster Victim. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 81, 103273.
- Gül, I. & Karan, U. (2011). Ayrımcılık Yasağı: Kavram, Hukuk, İzleme ve Belgeleme. İstanbul Bilgi Üniversitesi İnsan Hakları Hukuku Uygulama ve Araştırma Merkezi. (<https://dspace.ceid.org.tr/xmlui/handle/1/1040>).
- Gündüz, F. (2022). Afetlerde kadın ve toplumsal cinsiyet perspektifi ile çıkarılması gereken dersler (Haiti ve Japonya depremi örneği). *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, (12), 440-460. S:445.
- Güngör, Y. (2020). Dünyayı etkileyen önemli afetler ve alınan dersler. *Ders Notları, İstanbul Üniversitesi Yayını, İstanbul*, 9, 2023.
- Haçın İ. (2014). 1939 Erzincan Büyük Depremi. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, XXX(), 37-70.
- Halle, E. (2018) International human rights framework to disaster management, Civil Protection Under International Law. SSRN eLibrary. SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3287849>
- Hapsari, E. D., Nisman, W. A., Lusmilasari, L., Siswishanto, R., & Matsuo, H. (2009). Change in contraceptive methods following the Yogyakarta earthquake and its association with the prevalence of unplanned pregnancy. *Contraception*, 79(4), 316-322.
- Harper, E. (2009). International Law and Standards Applicable in Natural Disaster Situations. International Development Law Organisation .
- Hesselman, M. (2019). Human Rights Law (2018). Yearbook of International Disaster Law, 1(1), 398-408. <https://doi.org/10.1163/26662531-01001026> Erişim: 30.9.2023
- Hollenbach, D. (2021). A Relational Understanding of Human Rights: Human Dignity in Social Solidarity. *Emory LJ*, 71, 1487.
- Ikeda, K. (1995). Gender differences in human loss and vulnerability in natural disasters: a case study from Bangladesh. *Indian Journal of Gender Studies*, 2(2), 171-193. <https://doi.org/10.1177/097152159500200202>.
- İlgın, H. Ö., & Karagül, D. (2022). Afet süreçlerinde kadınlara yönelik toplumsal cinsiyet eşitsizliğinde sivil toplum kuruluşu çalışanlarının deneyimleri: Çanakkale ili örneği. *JOEEP: Journal of Emerging Economies and Policy*, 7(2), 85-103.
- Işık, Ö., Özer, N., Sayın, N., Mishal, A., Gündoğdu, O. ve Özçep, F. (2015). Are women in Türkiye both risks and resources in disaster management. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 12, 5758-5774.
- Kasapoğlu, M.A. ve Ecevit, M.C. (2001). Doğu Marmara 1999 depreminin sosyolojik araştırması: Hasarları azaltma ve toplumu depreme hazırlıklı kılma. Ankara: Sosyoloji Derneği Yayınları.
- Khorram-Manesh, A., Goniewicz, K., Hertelendy, A., & Dulebenets, M. (Eds.). (2021). Handbook of disaster and emergency management. Kompendiet.

- Knox, J. (2018). Framework principles on human rights and the environ-ment (A/HRC/37/59).
- Kümbetoğlu, B. (2002). Afetler Sonrası Kadınlar ve Yoksulluk. Türkiye İnsan Hakları Hareketi Konferansı, 129-142.
- Kümbetoğlu, F. B., Yazar, B., User, İ., Gülfidan, Ş., Demez, G., Çelik, Y., & Mozakoğlu, M. (2007). Depremden 5 yıl sonra Düzce ilinde değişen toplumsal, ekonomik ve kişisel yaşam. TÜBİTAK SOBAG Project, (106K114), 1-575.
- Lang, K. & Spitzer, A. K. L. (2020). Race discrimination: An economic perspective. *Journal of Economic Perspectives*.
- Lewis, H. (2006). Human Rights and Natural Disaster-The Indian Ocean Tsunami. *Hum. Rts.*, 33, 12.
- Leyser-Whalen, O., Rahman, M., & Berenson, A. B. (2011). Natural and social disasters: racial inequality in access to contraceptives after Hurricane Ike. *Journal of Women's Health*, 20(12), 1861-1866.
- Llorente-Marrón, M., Díaz-Fernández, M., Méndez-Rodríguez, P., & González Arias, R. (2020). Social vulnerability, gender and disasters. The case of Haiti in 2010. *Sustainability*, 12(9), 3574
- May, J. R., & Daly, E. (2024). Dignity rights for a pandemic. *Law, Culture and the Humanities*, 20(1), 21-40.
- Mayrhofer, M. (2020). Gender (in)equality, disaster and human rights - the CEDAW Committee and General Recommendation No. 37. *Yearbook of International Disaster Law Online*, 1(1), 233-257. Erişim: 2.9.2023.
- Neumayer, E., & Plümpner, T. (2007). The Gendered Nature of Natural Disasters: The Impact of Catastrophic Events on the Gender Gap in Life Expectancy, 1981-2002. *Annals of the Association of American Geographers*, 97(3), 551-566.
- Oakley, A. (1972). *Sex, Gender and Society*. Harper and Row, New York.
- Okay, N., & İlkaracan, İ. (2018). Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Afet Risk Yönetimi. *Resilience*, 1-12..
- Onal, E. I., Okay, N., & Yeşil, S. T. Pandeminin Afet Risk Azaltma-Dirençliliğe Etkisi. *Resilience*, 5(2), 231-243.
- Oskooii, K. A. R. (2020). Perceived discrimination and political behavior. *British Journal of Political Science*.
- Özaydın, Y., Görgün Baran, A. (2024) 2011 Yılı Van Depremi’nde Geçici Barınma Alanlarında Kalan Kadınların Gündelik Yaşamda Karşılaştıkları Zorluklar. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*. <https://doi.org/10.32600/huefd.1483741>
- Özdemir, A. (2023). Afet yönetiminde belediyelerin rolü. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 12(2), 828-839.
- Özdemir, Z. (2024). Analysis of Disaster Response Social Policies From Gender Perspective: The Case of 6 February Earthquakes (Master's thesis, Middle East Technical University (Turkey)).
- Özmen, B, Nurlu, M. Deprem Bölgeleri Haritası ile İlgili Bazı Bilgiler. TMMOB Jeoloji Mühendisleri Odası Haber Bülteni, 1999, 99.

- Özmen, B., & Özden, T. (2013). Türkiye’nin afet yönetim sistemine ilişkin eleştirel bir değerlendirme. *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, (49).
- Phillips, Brenda D. (2014). 'Nitel Afet Araştırması' , Patricia Leavy (ed.), *Nitel Araştırma Oxford El Kitabı* , Oxford Psikoloji Kütüphanesi. <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199811755.013.010> , erişim tarihi 11 Eylül 2024. Sf 553-556.
- Pincha C. (2008). Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Afet Yönetimi. Uygulamacılar İçin El Kitabı. Çeviri: Derya Keskin Demirer. (Kocaeli Üniversitesi Yayınları:362. ISBN 978-605-4158-11-9:
- Pradhan, E K, West, K P, Katz, J, LeClerq, S C, Khatry, S K, and Shrestha, S R. 2007. "Risk of Flood-related Mortality in Nepal." *Disasters*, 31(1): 57-70.
- Quarantelli (2007). "A Heuristic Approach to Future Disasters and Crises: New, Old, and In-Between Types". *Handbook of Disaster Research*. (Ed. Havidan Rodriguez vd.). New York: Springer: 16-40.
- Pisano, F. (1998). About the international decade for natural disaster reduction. *La Houille Blanche*, 84(2), 68-69.
- Richard D. Knabb, Jamie R. Rhome, and Daniel P. Brown Tropical Cyclone Report Hurricane Katrina 23-30 August 2005. National Hurricane Center 4 January 2023.
- Rubbia, G. (2022). Natural hazards and earthquake science: Gender matters. *Frontiers in Earth Science*, 10, 1033321.
- Sanaz Sohrabizadeh, Sogand Tourani, PhD & Hamid Reza Khankeh (2016) Women and health consequences of natural disasters: Challenge or opportunity?. *Women & Health*, 56:8, 977-993, DOI: 10.1080/03630242.2016.117610
- Schafer, L., Künzeli, V., Jorke, P. A. (2020). Human rights-based approach to climate and disaster risk financing Bonn: Germanwatch.
- Scott, M., Nguyen, H., Boyland, M., Ituarte-Lima, C., Biskupska, N., Somboon, P., & Fransson, L. (2023). FIRE: A framework for integrating human rights and gender equality in disaster risk reduction and climate change adaptation. *Climate and Development*, 15(7), 622-627.
- Sthapit, C. W. (2015). Gendered impacts of the earthquake and responses in Nepal. *Feminist Studies*, 41(3), 682-688.
- Sugimoto, J D, Labrique, A B, Ahmad, S, Rashid, M, Shamim, A, Ullah, B, Klemm, R D W, Christian, P, and West, K P. 2011. "Epidemiology of Tornado Destruction in Rural Northern Bangladesh: Risk Factors for Death and Injury." *Disasters*, 35(2): 329-345.
- Suwalowska, H., Amara, F., Roberts, N., & Kingori, P. (2021). Ethical and sociocultural challenges in managing dead bodies during epidemics and natural disasters. *BMJ Global Health*, 6(11), e006345.
- Şahan, C., & Kaya, İ. (2021). Türkiye Afet Bilgi Bankası (TABB) ile EM-DAT Veri Tabanlarının Karşılaştırılarak Değerlendirilmesi. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 4(3), 679-695.

- Talu, N. (2016). İklim değişikliği ve toplumsal cinsiyet politika belirleme süreçleri. *Yasama Dergisi*, (33), 68-87.
- Terekli, B. (2011). 1912 Şarköy-Mürefte Depremi ve etkilediği alanlar (Master's thesis, Marmara Üniversitesi (Turkey)).
- Tiglioglu Gümüş, G. E. (2023). "Do You Hear My Voice?": LGBTIQ+ Solidarity and Resistance in Kahramanmaraş Earthquake in Türkiye through Lubunya Earthquake Solidarity Network.
- Türköz, E. N. (2024). Modernleşme/Sanayi Devrimi Kentlerinden Risk Toplumu/Afet Kentlerine Sosyolojik Bir Analiz. *Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler Alanında Uluslararası Araştırmalar XXVI*, 173.
- Thurston, A. M., Stöckl, H., & Ranganathan, M. (2021). Natural hazards, disasters and violence against women and girls: a global mixed-methods systematic review. *BMJ Global Health*, 6(4), e004377.
- Uyar, L.(2006). Birleşmiş Milletler’de İnsan Hakları Yorumları, İnsan Hakları Komitesi ve Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi, 1981-2006.İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları. ISBN 975-6176-63-6.
- Vargas, S. M., Huey Jr, S. J., & Miranda, J. (2020). A critical review of current evidence on multiple types of discrimination and mental health. *American Journal of Orthopsychiatry*, 90(3), 374. wisc.edu
- Varol, N. ve Gültekin, T. (Ed.). (2023) Disiplinlerarası Bakışla Afet Risk Yönetimi 2, Nobel Bilimsel Yayınları. Okay N, Yesil Tekeli S, Önal İnal E. Küresel Hedefler ve Politikalar Bakımından Afet Risk ve Dirençlilik Yönetimi (Bölüm) pp.179-217.
- World Health Organisation (WHO), 2024. Number of COVID-19 deaths reported to WHO (cumulative total). <https://data.who.int/dashboards/covid19/deaths?n=c>. Erişim Tarihi: 18.10.2024
- Weitzman, A., & Behrman, J. A. (2016). Disaster, disruption to family life, and intimate partner violence: The case of the 2010 earthquake in Haiti. *Sociological science*, 3, 167.
- Wernhart, S., Weber, K., Papathoma, K.M., Damyanovic,D. (2021). Disaster risk reduction practices in Europe. Organisation for Security and Cooperation in Europe. ISBN 978-92-9271-033-0 Gender-responsive Disaster risk reduction practices in Europe.
- Yermek, B., Zhanna, K., Dinara, B., Gulzhazira, M., Gulim, K., & Lidiya, B. (2020). Human dignity-the basis of human rights to social protection. *Wisdom*, (3 (16)), 143-155.
- Yılmaz, Z. (2023). Afet Yönetiminde Pozitif Yükümlülüklerin Kapsamı ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Eksenli Özel Önlemlerin Değerlendirilmesi. *Ankara Barosu Dergisi* 81. Özel Sayı (Ekim 2023) 441-65. <https://doi.org/10.30915/abd.1380973>.
- Yamashita, A. (2024). Being LGBT in disasters: Lived experiences from Japan. *Beyond Diversity*, 73.

- Yoshida, H. (2014). Results of an Analysis of Personal Questionnaire Surveys on the Great East Japan Earthquake: Income, Workplace, Daily Living, and Health. *E-Journal of International and Comparative Labour Studies*.
- Zagheni, E., Muttarak, R., & Striessnig, E. (2015). Differential mortality patterns from hydro-meteorological disasters: Evidence from cause-of-death data by age and sex. *Vienna Yearbook of Population Research*, 47-70.
- Zaidi, R. Z., & Fordham, M. (2021). The missing half of the Sendai framework: Gender and women in the implementation of global disaster risk reduction policy. *Progress in Disaster Science*, 10, 100170.
- Zhou, J., Azhar, A., Suhail, A., & Dai, J. (2024). Ethical Challenges of Disaster Management Faced by Humanitarian Populations: Empirical Insights from a Developing Country. *Natural Hazards Review*.

Web Siteleri

- A Brief History of EM-DAT Classification System: <https://doc.emdat.be/docs/data-structure-and-content/disaster-classification-system/>.
- Bianet, (2023). “Kadın Depremzedeler Nasıl Güçlenecek?” <https://bianet.org/haber/kadin-depremzedeler-nasil-guclenecek-282372>.
- Boğaziçi Üniversitesi Kandilli Rasathanesi ve Deprem Araştırma Enstitüsü Bölgesel Deprem-Tsunami İzleme ve değerlendirme Merkezi. Genel Bilgiler. <http://www.koeri.boun.edu.tr/sismo/2/deprem-bilgileri/genel-bilgiler/>. Erişim tarihi 16.01.2024
- Climate Change Knowledge Portal. Pakistan. <https://climateknowledgeportal.worldbank.org/country/pakistan/vulnerability>. Erişim tarihi 24.10.2024.
- Climate Change Knowledge Portal. Phillippines. <https://climateknowledgeportal.worldbank.org/country/philippines/vulnerability>
- Disaster Science, 10, <https://doi.org/10.1016/j.pdisas.2021.100170>. Erişim: 14.9.2023.
- Eşit Haklar İzleme Derneği <https://www.esithaklar.org>
- İnsan Hakları Derneği <https://www.ihd.org.tr/hakkimizda/>
- İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi: http://ceidizleme.org/ekutuphaneresim/dosya/22_1.pdf. Erişim tarihi: 16.07.2024.
- İnsan Hakları Gündemi Derneği <https://rightsagenda.org>
- İnsan Hakları Ortak Platformu <https://ihop.org.tr/biz-kimiz/>
- İnsan Hakları ve Mazlumlar İçin Dayanışma Derneği <https://www.mazlumder.org>
- Jeofizik Mühendisleri Odası <https://www.jeofizik.org.tr>
- Maden Tetkik Arama Enstitüsü. Diri Fay Haritaları. <https://www.mta.gov.tr/v3.0/hizmetler/yenilenmis-diri-fay-haritalari>. Erişim tarihi 16.01.2024.
- T.C. Sağlık Bakanlığı, Türkiye COVID-19 Tablosu (2023). <https://covid19.saglik.gov.tr> Erişim Tarihi: 18.10.2024

The Center for Research on the Epidemiology of Disasters, CRED:
<https://uclouvain.be/en/research-institutes/irss/cred-center-of-research-on-the-epidemiology-of-disasters-0.html>. Erişim Tarihi: 18.07. 2024.

TESEV, 2024. <https://www.tesev.org.tr/tr/research/afet-riskinin-azaltilmasi-icin-veriye-dayali-stratejik-planlama/>

Toplumsal Dayanışma için Psikologlar Derneği (TODAP)
https://todap.org/TODAP_Kimdir.aspx?link=1

Türkiye İnsan Hakları Vakfı <https://tihv.org.tr/tihv-hakkinda/>

Uluslararası Af Örgütü <https://www.amnesty.org.tr/icerik/biz-kimiz>

Van Star Kadın Derneği: www.vanstarkadinderneği.com

WHO Coronavirus (COVID-19) Dashboard. <https://covid19.who.int/>. Erişim: 06.12.2023.

Kalkınma Planları

- T.C. Başbakanlık, Devlet Planlama Teşkilatı, (1963). Kalkınma Planı (Birinci Beş Yıl). https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/07/Kalkinma_Plani_Birinci_Bes_Yillik_1963-1967.pdf. Erişim Tarihi: 18.07. 2024
- T.C. Başbakanlık, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, (1967). İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1968-1972. https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/07/ikinci_Bes_Kalkinma_Plani-1968-1972.pdf. Erişim Tarihi: 18.07. 2024
- T.C. Başbakanlık, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, (1972). Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı 1973-1977. https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/08/Yeni-Strateji-ve-Kalkinma-Plani_Ucuncu-Bes-Yil_1973_1977.pdf. Erişim Tarihi: 18.07. 2024
- T.C. Başbakanlık, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, (1979). Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı 1979-1983. https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/08/Dorduncu-Bes-Yillik-Kalkinma-Plani_1979_1983.pdf. Erişim Tarihi: 18.07. 2024
- T.C. Başbakanlık, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, (1984). Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1985-1989. <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/08/Besinci-Bes-Yillik-Kalkinma-Plani-1985-1989.pdf>. Erişim Tarihi: 18.07. 2024
- T.C. Başbakanlık, Devlet Planlama Teşkilatı, (1989). Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı 1990-1994. https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/07/Altinci_Bes_Yillik_Kalkinma_Plani-1990-1994.pdf.
- T.C. Başbakanlık, Devlet Planlama Teşkilatı, (1995). Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1996-2000. Erişim Tarihi: 18.07. 2024. https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/07/Yedinci_Bes_Yillik_Kalkinma_Plani-1996-2000.pdf. Erişim Tarihi: 18.07. 2024.
- T.C. Başbakanlık, Devlet Planlama Teşkilatı, (2000). Uzun Vadeli Strateji ve Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 2001-2005. https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/07/Uzun_Vadeli_Strateji_ve_Sekizinci_Bes_Yillik_Kalkinma_Plani-2001-2005.pdf. Erişim Tarihi: 18.07. 2024.
- T.C. Başbakanlık, Devlet Planlama Teşkilatı, (2006). Dokuzuncu Kalkınma Planı 2007-2013. https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/07/Dokuzuncu_Kalkinma_Plani-2007-2013.pdf. Erişim Tarihi: 18.07. 2024.
- Kalkınma Bakanlığı, (2013). Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018). https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/08/Onuncu_Kalkinma_Plani-2014-2018.pdf. Erişim Tarihi: 18.07. 2024.

T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, (2019). Onbirinci Kalkınma Planı (2019-2023).

https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/07/On_Birinci_Kalkinma_Plani-2019-2023.pdf. Erişim Tarihi: 18.07. 2024.

Büyükşehir Belediyeleri Stratejik Planları

Türkiye	Belediyeler	Birliği	Strateji	Planı
	https://www.tbb.gov.tr/online/stratejik_plan_2020/index.html	Adana	Büyükşehir	Belediyesi Strateji Planı

Adana Büyükşehir Belediyesi Strateji Planı

<https://www.adana.bel.tr/tr/stratejik-plan>

https://www.adana.bel.tr/panel/uploads/stratejikplani_v/files/2020-2024-adana-buyuksehir-belediyesi-stratejik-plani.pdf

Ankara Büyükşehir Belediyesi Strateji Planı

<https://www.ankara.bel.tr/dokumanlar/saydamlik-ve-hesapverilebilirlik/stratejik-yonetim-araclari/stratejik-planlar>

<https://www.ankara.bel.tr/files/2022/04/06/c2dd96f266679134a44d544972fd36dc.pdf>

Bursa Büyükşehir Belediyesi Strateji Planı

https://www.bursa.bel.tr/dosyalar/yayinlar/200214035642_2020---2024-Stratejik-Plan.pdf

<http://www.sp.gov.tr/tr/stratejik-plan/kurum/357>

Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi Strateji Planı

<https://www.diyarbakir.bel.tr/bilgi-bankasi/1/stratjik-plan>.

Elazığ Büyükşehir Belediyesi Strateji Planı

<https://www.elazig.bel.tr/dosya/yayin/dosyalar/2025-2029-stratejik-plan.pdf>

https://elazig.afad.gov.tr/kurumlar/elazig.afad/E-Kutuphane/II-Planlari/Elazig_irap_3103.pdf.

Eskişehir Büyükşehir Belediyesi Strateji Planı

https://www.eskisehir.bel.tr/dosyalar/stratejik_plan/2025.pdf

Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Strateji Planı

http://www.sp.gov.tr/upload/xSPStratejikPlan/files/LXhOy+Gaziantep_Buyuksehir_Belediyesi_2020-2024_Stratejik_Plan.pdf.

<https://www.gaziantep.bel.tr/uploads/2020/07/2020-2024-stratejik-plan.pdf>

<https://gaziantep.afad.gov.tr/kurumlar/gaziantep.afad/E-Kutuphane/II-Planlari/Gaziantep-IRAP.pdf>

Hatay Büyükşehir Belediyesi Strateji Planı

http://www.sp.gov.tr/upload/xSPStratejikPlan/files/0ct9c+Hatay_20-24_SP.pdf

İstanbul Büyükşehir Belediyesi Strateji Planı

<http://www.sp.gov.tr/upload/xSPStratejikPlan/files/4mFEW+iBB-STRATEJIK-PLAN-2020-2024.pdf>

İstanbul Büyükşehir Belediyesi Yerel Esitlik Eylem Planı

<https://www.ibb.istanbul/Uploads/2021/3/Yerel-Esitlik-Eylem-Plani.pdf>

İstanbul Büyükşehir Belediyesi Web Sitesi: <https://www.ibb.istanbul/>

İzmir Büyükşehir Belediyesi Strateji Planı

http://www.sp.gov.tr/upload/xSPStratejikPlan/files/D6l8q+IZMIR_SP.pdf

İzmir Büyükşehir Belediyesi Web Sitesi: <https://www.izmir.bel.tr/>

Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi Strateji Planı

http://www.sp.gov.tr/upload/xSPStratejikPlan/files/ni5Lc+Kahramanmaraş_Buyuksehir_Belediyesi_2020-2024_Donemi_Stratejik_Planı.pdf

Kayseri Büyükşehir Belediyesi Strateji Planı

http://www.sp.gov.tr/upload/xSPStratejikPlan/files/sls36+kbb_stratejik_plan_2020_2024.pdf Kayseri Büyükşehir Belediyesi Web Sitesi, <https://www.kayseri.bel.tr/>.

Kilis Belediyesi Strateji Planı

<https://www.kilis.bel.tr/index.php/2024/05/20/2023-yili-faaliyet-raporu/>

Malatya Büyükşehir Belediyesi Strateji Planı

http://www.sp.gov.tr/upload/xSPStratejikPlan/files/NU8zQ+Malatya_BB_Str_Plan_2020_2024.pdf Malatya Büyükşehir Belediyesi Web Sitesi, <https://www.malatya.bel.tr/>

Mersin Büyükşehir Belediyesi Strateji Planı

<https://www.mersin.bel.tr/dokumanlar/mbb-stratejik-plan>

Mersin Büyükşehir Belediyesi Yerel Eşitlik Eylem Planı

<https://mersin.bel.tr/upload/dosyalar/yerel%20e%C5%9Fitlik%20plan%C4%B1.pdf>.

Osmaniye Belediyesi Stratejik Planı

https://osmaniye-bld.gov.tr/wp-content/uploads/2016/05/OSMANİYE-STRATEJİK-PLAN-2020-2024_r04.pdf

Samsun Büyükşehir Belediyesi Strateji Planı

<https://samsun.bel.tr/icerik/stratejik-planlar>

Sanlıurfa Büyükşehir Belediyesi Strateji Planı

http://www.sp.gov.tr/upload/xSPStratejikPlan/files/j1DbE+Sanliurfa_Buyuksehir_Belediyesi_2020-2024_Donemi_Stratejik_Planı.pdf

Trabzon Büyükşehir Belediyesi Strateji Planı

<https://webdata.trabzon.bel.tr/BaglantiFotolar/303edfef-b888-4018-a5d9-34751483301b/20220822034918IHSLP.pdf>:

Kanunlar

Resmi Gazete, (1944). Yer Sarsıntılarından Evvel ve Sonra Alınacak Tedbirler Hakkında Kanun. <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/5763.pdf>

Resmi Gazete, (1956). İmar Kanunu. <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/9359.pdf>.

Resmi Gazete, (1958). İmar ve İskân Vekaleti Kuruluş ve Vazifeleri Hakkında Kanun. <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d11/c003/tbmm11003056ss0088.pdf>.

Resmi Gazete, (1958). Sivil Savunma Kanunu. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.7126.pdf>.

Resmi Gazete, (1959). Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanun. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.3.7269.pdf>.

- Resmi Gazete, (1992). Erzincan, Gümüşhane ve Tunceli İllerinde Vuku Bulan Deprem Afeti ile Şırnak ve Çukurca’da Meydana Gelen Hasar ve Tahribata İlişkin Hizmetlerin Yürütülmesi Hakkında Kanun.<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/5.5.3838.pdf>.
- Resmi Gazete, (1995). Tabii Afet Nedeniyle Meydana Gelen Hasar ve Tahribata İlişkin Hizmetlerin Yürütülmesine Dair Kanun.<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4123.pdf>.
- Resmi Gazete, (1999). Doğal Afetlere Karşı Alınacak Önlemler ve Doğal Afetler Nedeniyle Doğan Zararların Giderilmesi İçin Yapılacak Düzenlemeler Hakkında Yetki Kanunu.<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4452.pdf>.
- Resmi Gazete, (2009). Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5902.pdf>.
- Resmi Gazete, (1982). Türkiye Cumhuriyeti Anayasası.<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=2709&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>. Erişim Tarihi: 18.07.2024.
- Resmi Gazete, (2011). Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname.<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=633&MevzuatTur=4&MevzuatTertip=5>. Erişim Tarihi: 18.07.2024.
- Resmi Gazete, (2001). Türk Medeni Kanunu.<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=4721&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>. Erişim Tarihi: 18.07.2024.
- Resmi Gazete, (2004). Türk Ceza Kanunu.<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5237&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>. Erişim Tarihi: 18.07.2024.
- TBMM. Deprem Riskinin Araştırılarak Deprem Yönetiminde Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporu <https://acikerisim.tbmm.gov.tr/server/api/core/bitstreams/6fe8d1be-9d46-4e7b-bba8-f3090f3ec212/content>. Erişim: 11.10.2024.
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=2709&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>.
- Resmi Gazete, (2012). Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun.<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.6284.pdf>. Erişim Tarihi: 18.07.2024.

Kamu Kurumları Stratejik Planları ve Eylem Planları

- Marmara Belediyeler Birliği, (2020). Marmara Belediyeler Birliği 2020-2024 Stratejik Plan.<https://www.marmara.gov.tr/uploads/mbb-2020-2024-stratejik-plani.pdf>.

- T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, (2024). Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı (2024-2028). <https://www.aile.gov.tr/media/158302/kadinin-guclenmesi-strateji-belgesi-ve-eylem-planı-2024-2028.pdf>
- T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, (2016). Roman Vatandaşlara Yönelik Strateji Belgesi (2016-2021). <http://www.sp.gov.tr/tr/temel-belge/s/167/Roman+Vatandaslara+Yonelik+Strateji+Belgesi+ 2016-2021>
- T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, (2012). Türkiye Cumhuriyeti İklim Değişikliği Eylem Planı, 2011-2023. <https://webdosya.csb.gov.tr/db/iklim/banner/banner591.pdf>
- T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, (2019). 2020-2023 Ulusal Akıllı Şehirler Stratejisi ve Eylem Planı. <https://www.akillisehirler.gov.tr/wp-content/uploads/EylemPlanı.pdf>
- T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, (2022). 2022-2023 Yılı Stratejik Planı. https://webdosya.csb.gov.tr/db/strateji/haberler/cevre-seh-rc-l-k-ve-ikl-m-deg-s-kl-g--bakanligi_sp_2022-2023-2022111154234.pdf
- T.C. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, (2019). Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı 2019-2023 Stratejik Planı. <https://sp.enerji.gov.tr/dergi/index.html>
- T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı, (2019). Hazine ve Maliye Bakanlığı 2019-2023 Stratejik Planı. https://ms.hmb.gov.tr/uploads/2020/03/2019-2023-Maliye-Bakanligi-Stratejik-Planı_Basilacak-Versiyon.28.02.2020.pdf
- T.C. İç İşleri Bakanlığı Jandarma Genel Komutanlığı, (2013). Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetin Önlenmesi Projesi. https://vatandas.jandarma.gov.tr/KYSOP/uzaktan_egitim/Egitim.aspx
- T.C. İç İşleri Bakanlığı Jandarma Genel Komutanlığı, (2013). Toplumsal Olaylara Müdahalede Kurumsal Kapasitenin Güçlendirilmesi Projesi. <https://www.jandarma.gov.tr/kadin-ve-cocuk-kisim-amirliklerinin-kurumsal-kapasitesinin-arttirilmesi-ab-projesi>
- T.C. İç İşleri Bakanlığı Jandarma Genel Komutanlığı, (2018). Kadın ve Çocuk Kısım Amirliklerini Kurumsal Kapasitesinin Artırılması AB Projesi. <https://www.jandarma.gov.tr/kadin-ve-cocuk-kisim-amirliklerinin-kurumsal-kapasitesinin-arttirilmesi-ab-projesi>
- T.C. İç İşleri Bakanlığı Jandarma Genel Komutanlığı, (2019). 2019-2023 dönemi Jandarma Genel Komutanlığı Stratejik Planı. <http://www.sp.gov.tr/tr/stratejik-plan/s/2350/Jandarma+Genel+Komutanligi+2019-2023>
- T.C. Milli Savunma Bakanlığı Milli Mayın Faaliyet Merkezi Dairesi Başkanlığı , (2020). Millî Savunma Bakanlığı 2020-2025 Stratejik Mayın Faaliyet Planı. <https://www.msb.gov.tr/Content/Upload/Docs/mafam/200305%20Stratejik%20Mayın%20Faaliyet%20Planı.pdf>
- T.C. Trabzon Valiliği Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü, (2022). Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele İl Eylem Planı (2022-2025). <http://www.trabzon.gov.tr/kurumlar/trabzon.gov.tr/kadinayoneliksiddet.pdf>

- T.C. Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı, (2014-2023). Ulusal Akıllı Ulaşım Sistemleri Strateji Belgesi ve Eylem Planı, (2014-2016). <https://hgm.uab.gov.tr/uploads/pages/strateji-eylem-planlari/aus.pdf>.
- T.C. Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı, (2019). Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı 2019-2023 Stratejik Plan. <https://hgm.uab.gov.tr/strateji-eylem-planlari>
- T.C. Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı, (2020). 2020-2023 Ulusal Akıllı Ulaşım Sistemleri Strateji Belgesi ve Eylem Planı. <https://hgm.uab.gov.tr/uploads/pages/strateji-eylem-planlari/ulusal-akilli-ulas-im-sistemleri-strateji-belgesi-ve-2020-2023-eylem-plan.pdf>.
- Türkiye Belediyeler Birliği, (2020). Türkiye Belediyeler Birliği 2020-2024 Stratejik Plan. https://tbb.gov.tr/storage/Stratejik_Plan_2020-2024.pdf
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Kadın Erkek Eşitliği Komisyonu, (2009). Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu 23. Dönem 4. Yasama Yılı Faaliyet Raporu. https://www5.tbmm.gov.tr/ihisas_komisyonlari_dosyalar/fr_23_4_et.pdf
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Kadın Erkek Eşitliği Komisyonu, (2017). Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu 26. Dönem 1. Yasama Yılı Faaliyet Raporu. https://www5.tbmm.gov.tr/ihisas_komisyonlari_dosyalar/26_1.pdf
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu, (2020). Türkiye’de Yaşayan Engelli Kadınlar İle Engellilere Bakmakta Olan Kişilerin Sorunları Ve Çözüm Önerileri Konulu Alt Komisyon Raporu. https://www5.tbmm.gov.tr/ihisas_komisyonlari_dosyalar/engelli_kadınlar_raporu_2020.pdf
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu, (2018). Kırsal Alanda Kadının Güçlendirilmesi ve Kırsalda Kadın Girişimciliğinin Desteklenmesi Konulu Komisyon Raporu. https://www5.tbmm.gov.tr/ihisas_komisyonlari_dosyalar/KIRSAL%20ALANDA%20KADININ%20GÜÇLENDİRİLMESİ%20RAPORU.pdf
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu, (2023). Kadın İstihdamının Arttırılması, Kadın Girişimciliğinin, Kooperatifçiliğinin Güçlendirilmesi ve Desteklenmesi Kapsamında Mevcut Sorunların Tespiti ve Çözüm Önerilerinin Belirlenmesi Konulu Komisyon Raporu. https://www5.tbmm.gov.tr/ihisas_komisyonlari_dosyalar/kefek_komisyon_raporu_2023.pdf
- T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, (2024-2028). Stratejik Planlar. <https://sgb.meb.gov.tr/yayinlarimiz/yayin/112>.
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Diyanet İşleri Başkanlığı, (2024-2028). Stratejik Plan. https://stratejigelistirme.diyanet.gov.tr/Documents/2024-2028_YILI_STRATEJİK_PLAN_Ver.4.pdf.
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2023). Kahramanmaraş ve Hatay Depremleri Raporu.

<https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2023/03/2023-Kahramanmaras-ve-Hatay-Depremleri-Raporu.pdf>.

Gözetiminde Cinsel Taciz ve Tecavüze Karşı Hukuki Yardım Bürosu

<https://www.cinselsiddetekarsihukukiyardimburos.org/hakkimizda/>

Türkiye Belediyeler Birliği <https://www.tbb.gov.tr/Tr/>

Türk İş Dünyası Konfederasyonu (TÜRKONFED) <https://turkonfed.org>

Türk Sanayici İş Adamları Derneği (TÜSİAD) <https://www.tusiad.org/tr/>

Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı <https://www.tesev.org.tr/tr/>

<https://www.tesev.org.tr/tr/research/afet-riskinin-azaltilmasi-icin-veriye-dayali-stratejik-planlama/>

TÜİK Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları: <https://sdg.tuik.gov.tr/1-5-1/>. Erişim: 21.10.2024

The Midterm Review of the Implementation of the Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015-2030 Voluntary National Report Submission by Japan September 2022.

<https://sendaiframework->

mtr.undrr.org/media/85324/download?startDownload=20241108.

Erişim

01.11.2023.

EK 1.A: Afet yönetimi ve toplumsal cinsiyet tematik alanına ilişkin normların referansları

Belge	Eşitlik/ Toplumsal cinsiyet eşitliği	Ayrımcılık yasağı	İnsan onuruna saygı	Hesap verilebilirlik	Afet riskini azaltma ve afetlere karşı dirençli kılma	Katılım ve güçlenme
Birleşmiş Milletler Şartı	✓	✓	✓			
İnsan Hakları Evrensel Beyanname	✓ *	✓	✓			
Uluslararası Sivil ve Siyasal Haklar Sözleşmesi	✓	✓	✓			
Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi	✓	✓	✓			
Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi (CEDAW)	✓	✓	✓	✓		✓
Avrupa ve Akdeniz Ülkeleri Büyük Tehlikeler Anlaşması	✓	✓	✓	✓	✓	✓
BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi/Lima Toplumsal Cinsiyet Eylem Planı	✓	✓			✓	✓
Yokohama Dünya Doğal Afetleri Azaltma Konferansı	✓	✓			✓	✓
Pekin Eylem Platformu	✓	✓	✓		✓	✓
Pekin Artı 5: Kadınlar 2000: 21. Yüzyıl için Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Barış	✓	✓	✓		✓	

*Toplumsal cinsiyet eşitliği ifadesi yoktur. Cinsiyetler arası eşitlik vardır.

EK 1.A: Afet yönetimi ve toplumsal cinsiyet tematik alanına ilişkin normların referansları (Devam)

Belge	Eşitlik/ Toplumsal cinsiyet eşitliği	Ayrımcılık yasağı	İnsan onuruna saygı	Hesap verilebilirlik	Afet riskini azaltma ve afetlere karşı dirençli kılma	Katılım ve güçlenme
58. Dünya Sağlık Asamblesi Kriz ve Afetlere İlişkin Kararı	✓	✓	✓		✓	✓
Binyıl Kalkınma Amaçları	✓	✓				✓
Hyogo Eylem Çerçevesi	✓	✓	✓		✓	✓
ECOSOC Kararı (2005/31)	✓	✓				✓
Kadına Yönelik Şiddet ve Aile içi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin	✓	✓	✓			✓
Avrupa Sözleşmesi						
Sendai Afet Risk Azaltma Çerçevesi	✓	✓			✓	✓
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları	✓	✓	✓		✓	✓
Paris Anlaşması	✓	✓			✓	✓
CEDAW Genel Tavsiye 27	✓	✓	✓		✓	✓
CEDAW Genel Tavsiye 28	✓	✓				
CEDAW Genel Tavsiye 37*	✓	✓		✓	✓	✓

EK1.A: Afet yönetimi ve toplumsal cinsiyet tematik alanına ilişkin normların referansları (Devam)

Belge	Eşitlik/Toplumsal cinsiyet eşitliği	Ayrımcılık yasağı	İnsan onuruna saygı	Hesap verilebilirlik	Afet riskini azaltma ve afetlere karşı dirençli kılma	Katılım ve güçlenme
BM İnsan Hakları Komitesi Genel Yorumu 36	✓	✓	✓	✓	✓	✓
BM İnsan Hakları Konseyi Kararı 44/7					✓	✓
BM İnsan Hakları Konseyi Kararı 47/24	✓	✓			✓	✓
BM İnsan Hakları Konseyi Kararı 50/9	✓	✓			✓	
Avrupa Birliği Toplumsal Cinsiyet Stratejisi 2020-2025	✓	✓			✓	✓
Avrupa Afet Risk Azaltma Forumu Yol Haritası 2021-2030	✓	✓			✓	✓

*CEDAW Genel Tavsiye No.37’de (CEDAW No.37) “afet risk azaltma” ifadesi kullanılmaktadır. Ancak tematik alan başlığı “afet yönetimi” olarak belirlenmiştir.

e-kütüphane

Raporda yer alan
kaynaklara ve
bu alandaki diğer
raporlara
erişmek için

Raporda yer alan
gösterge ve
endeks verilerine
erişmek için

veri portalı

eğitim portalı

Rapora ait eğitim
videosuna ve
diğer CEİD eğitim
videolarına
erişmek için

Raporun yazarı
olan uzmanlara
ve diğer
uzmanlarımıza
erişmek için

uzman havuzu